

αντί

Περίοδος Β'
Τεύχος 485
Παρασκευή
24 Ιανουαρίου 1992
Δρχ. 250

Νέο σκηνικό μετά την δικαστική απόφαση

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ:

α παιγνίδια
της αντοχής
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ:
ραπετσώνα
και χωματερές

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΚΑΝΔΑΛΟΥ:

πολιτική λύση
και η ήττα
της κάθαρσης

ΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ:

ελιγράδι-Σκόπια,
ο πρωτεύουσες;

ΣΕΡΒΙΑ-ΚΡΟΑΤΙΑ:

επίλογος των όπλων

ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ:

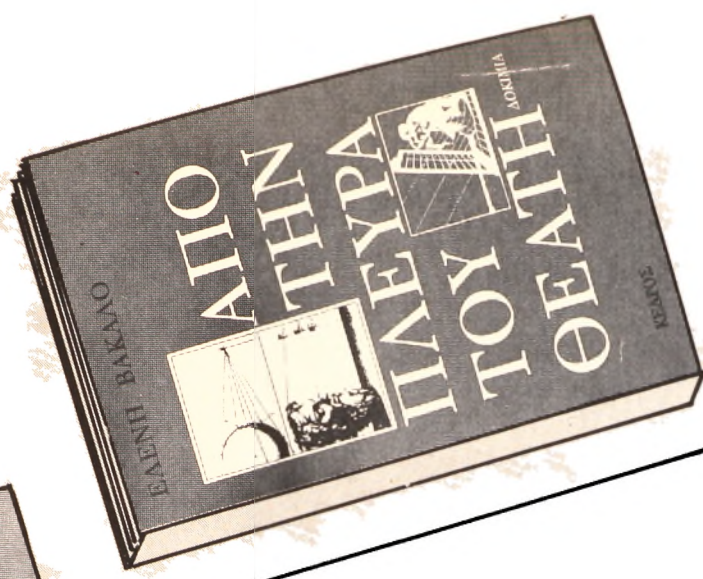
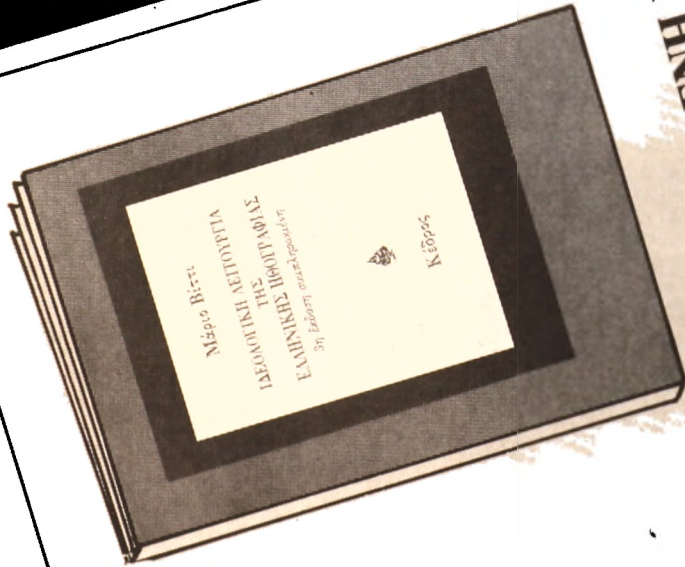
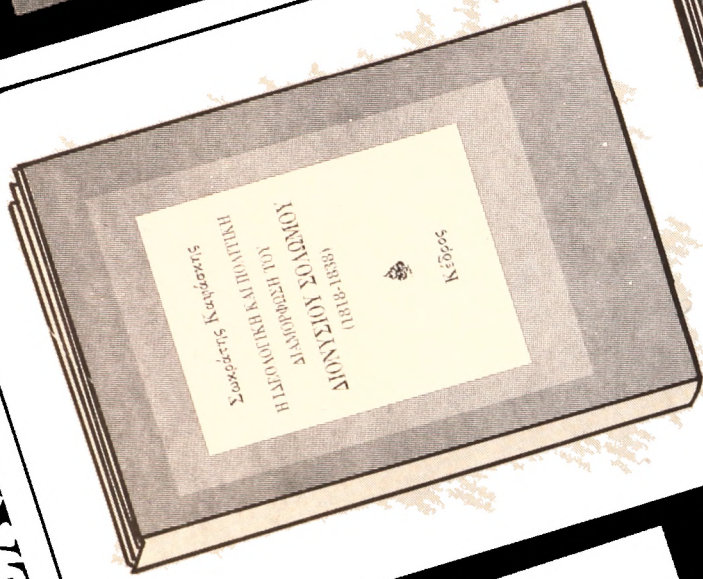
ριακές πολιτικές

Η απόφαση του Ειδικού Δικαστηρίου εξισορρόπησε την αθώωση του Ανδρέα με την τιμωρία του Δ. Τσοβόλα. Στον κόσμο του ΠΑΣΟΚ ανανεώνεται και πάλι ένας παλιός διχασμός ανάμεσα στους εκσυγχρονιστές και

τους λαϊκιστές που τώρα συγκροτούνται γύρω από τον Τσοβόλ και τους Κουρήδες. Έχει μέλλον αυτή η προοπτική;

ΚΕΔΡΟΣ ΜΕΛΕΤΕΣ

ΕΛΕΝΗ ΒΑΚΑΟ
Από την πλευρά του θεατή
δοκίμια

MARIO BITTI
Ιδεολογική λειτουργία
της ελληνικής ηθογραφίας
3η έκδοση συμπληρωμένη

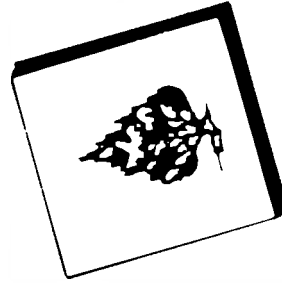
ΓΙΑΝΝΗΣ ΔΑΛΛΑΣ
Η δημοουργική δεκαετία
στην ποίηση του Βάρναλη
μελετήματα

ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΚΑΨΑΣΚΗΣ
Η ιδεολογική και πολιτική
διαμόρφωση του
Διονύσιου Σολωμού. (1818-1838)

ΑΝΤΩΝΗΣ ΔΕΚΑΒΑΛΛΕΣ
Ο Ελτύς
από το χρυσό
ως το ασπασμένο ποίημα

ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΑΖΟΓΛΟΥ
Παρατονισμένη μουσική.
Μελέτη για τον Καρυωτάκη

Γ. ΦΑΡΙΝΟΥ-ΜΑΛΑΜΑΤΑΡΗ
Αφηγηματικές Τεχνικές 1887-1910
στον Παπαδιαμάντη.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ

36.02.007-36.09.712

Γ. Γενναδίου 3, τηλ. 36.02.007-36.09.712

• Περίοδος Β'
• Χρόνος 19ος
• Τεύχος 485
Παρασκευή 24 Ιανουαρίου 1992
Δρχ. 250

**ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ**
Δημοχάρους 60 • 115 21 ΑΘΗΝΑ
Τηλ: 72.32.713 - 72.49.300
72.32.819 - 72.48.240
FAX 72.26.107 • TELEX 211170 ANTI

- Εκδότης:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131
115 21 Αθήνα
- Διαφημίσεις:
Γραμματεία-Λογιστήριο:
ΤΑΣΙΑ ΡΟΥΜΠΟΥ
- Σελιδοποίηση, Μοντάζ:
ΤΑΣΙΑ ΛΕΒΟΝ
ΜΑΡΙΑ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ
- Φωτοστοιχειοθεσία —
Αναπαραγωγή φιλμς:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ»
Δημοχάρους 60
Τηλ. 72.49.300
- Εκτύπωση:
Νέος Παρνασσός Α.Ε.
Παλλήνη Αττικής 15 344
16ο Χιλ. Λεωφ. Μαραθώνος
Τηλ. 66.65.081

- Κάθε ενυπόγραφο άρθρο
εκφράζει τις απόψεις του
συγγραφέα του.
- Χειρόγραφα δεν
επιστρέφονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Εσωτερικού
Εξαμ. 2.700 δρχ.
Ετήσια 5.400
Ετήσια Οργανισμών,
Τραπεζών, κτλ.: 20.000 δρχ.
Φοιτητική ετήσια: 4.800

Εξωτερικού
Ευρώπη - Μεσογ. χώρες:
εξάμηνη: δολ. 27
ετήσια: δολ. 54
Η.Π.Α. - Καναδάς - Αν. Ασία -
Αυστραλία - Ωκεανία:
εξάμηνη: δολ. 30
ετήσια: δολ. 60

- Εμβάσματα, επιταγές:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 250
ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: δρχ. 350

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

- Για τα βιβλιοπωλεία
της Αθήνας:
Περιοδικό «ΑΝΤΙ»
Δημοχάρους 60
τηλ.: 72.32.713 - 72.48.240
- Για τα βιβλιοπωλεία
Β. Ελλάδας:
Κέντρο του βιβλίου.
Α. Πουλουκτσή και Σια Ε.Ε.
Λασσήνη 9,
Τηλ. (031) 285.857
546 22 Θεσσαλονίκη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΟΙ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ _____ 26

Ο σχηματισμός νέας εθνικής πολιτικής για τα Βαλκάνια προσκρούει σε σειρά μεταβλητών τόσο του διεθνούς όσο και του ελληνικού χώρου και σε συμφέροντα καλά οργανωμένα και συμπαγή. Γράφει ο καθηγητής *Χρήστος Ροζάκης*.

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΔΙΚΗ _____ 11

Η απόφαση του Ειδικού Δικαστηρίου και τα ούσα σκεπτικά, της πλειοψηφίας και της μειοψηφίας, αποτελούν δείγματα συνεκτικού πολιτικού λόγου. Η απόφαση, πάντως, έδωσε την δυνατότητα στον θλιβερό Τσουβόλα να ακχιζεται ως τρισαδικημένος και πυροδοτεί εξελίξεις στο πολιτικό προσκήνιο. Τρία χείμενα για το διά ταύτα και τα μετά...

Σκουπίδια: Ώρα μηδέν _____ 20

Σκουπιδιούπολεις οι ελληνικές μεγαλουπόλεις. Η τοπική αυτοδιοίκηση αδυνατεί να ανταποκριθεί στο πρόβλημα που επιτείνεται στο μεταξύ ανθεί ο πολιτισμός των χωματερών. Γράφει ο *Ν. Χρυσόγελος*.

Γράφουν ακόμη:

Για τα νέα οικονομικά μέτρα ο *Αλ. Βυζάντιος* (σελ. 18), για το οικολογικό ατύχημα της Δραπετσώνας η *Α. Χατζηγιαννάκη* (σελ. 19), για την αδράνεια της ελληνικής Πολεμικής Βιομηχανίας σε αντίθεση με την τουρκική ο *Ρεπόρτερ* (σελ. 22), για το θέμα της δημοκρατίας των Σχοπίων ο *Στ. Κούλογλου* (σελ. 28), για την Βουλγαρία ο *Ρεπόρτερ* (σελ. 30). Ακόμα, σελίδες για την διάλυση της Γιουγκοσλαβίας και για τις αμερικανικές βάσεις στην Ελλάδα.

ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΙΣΛΑΜΙΚΗ ΑΝΑΒΙΩΣΗ

Νέα πραγματικότητα στην τέως ΕΣΣΔ με τις έξι «ισλαμικές» δημοκρατίες της Κεντρικής Ασίας και της Υπερκανκασίας να επιτείνουν την ρενστότητα σε όλους τους τομείς. Γράφει ο Κωνσταντίνος Σχινάς.

ΣΕΛ. 38-43

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ	
ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ	5
Στάθης	
ΠΟΛΙΤΙΚΟ	
ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ	6
Η απόφαση βγήκε, η	
κάθαρση (ως αίτημα)	
παραμένει...	
ΑΝΘΗΝΩΡ	
ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ	8
ΤΥΠΟΣ	10
ΔΙΑΛΟΓΟΣ	49
ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ	51

500 χρόνια μετά την ανακάλυψη της Αμερικής, στην Ισπανία διοργανώνονται γιορτές αφιερωμένες στον ναύαρχο Κολόμβο. Οι πολλοί γιορτάζουν, μα κάποιοι, λίγοι, διαμαρτύρονται και αντιδρούν...

ΚΑΙΡΟΣ ΓΙΑ ΤΑ ΣΟΒΑΡΑ

Η ΔΙΚΗ τελείωσε. Ταλαιπώρησε την ελληνική πολιτική σκηνή υπέρ του δέοντος. Για να καταλήξει στην απόφαση που προκάλεσε και τόσες αντιφατικές αντιδράσεις. Παραμένουν, βέβαια, ορισμένες «εκκρεμότητες» με τον κ. Τσοβόλα, αλλά κι αυτές θα τακτοποιηθούν. Παραμένουν ακόμα η σύγχυση και η διγλωσσία όλων των κομμάτων που με περισσή υποκρισία προσπαθούν να αποβάλουν το «αγκάθι της κάθαρσης». Η ΝΔ αγκιστρώνεται στην μη παροχή χάρης και στην κομματική πειθαρχία για να δικαιολογήσει την απόφαση στους οπαδούς της. Το ΠΑΣΟΚ εξαγοράζει την ποινή του Τσοβόλα και υποβάλλει αίτηση χάριτος. Ο κ. Τσοβόλας «πειθαρχεί» ενώ μέχρι πρότινος ο αυτο-έγκλειστος της Χαριλάου ήταν έτοιμος για «αγώνα» μέχρι εσχάτων.

Η ΑΥΡΙΑΝΗ «αποδοκιμάζει» την κίνηση του ΠΑΣΟΚ, το οποίο μπορεί προσωρινά να απαλλαγεί από τον Τσοβόλα, αλλά από τον Τσοβολισμό και τον Αυριανισμό ούτε θέλει ούτε μπορεί να απαλλαγεί. Όσο για την Αριστερά, διερωτάται κανείς πού θα σταματήσει ο αυτο-διασυρμός της.

ΕΝ ΜΕΣΩ του κλίματος αυτού ανακοινώνονται και τα «τολμηρά» μέτρα για την φορολογική πολιτική και την έκτακτη εισφορά στα ακίνητα και έπεται σειρά μέτρων που θα ολοκληρώσουν την εικόνα της οικονομικής πολιτικής για το δίσεκτο 1992. Πρόκειται για μέτρα που δεν είναι βέβαιο πόσο θα αποδώσουν, αν θα διαρκέσουν κι αν τελικά θα δημιουργήσουν το αναγκαίο αναπτυξιακό κλίμα που χρειάζεται η οικονομία. Δεν είναι ακόμη σαφές αν τα μέτρα αυτά πράγματι θα συντελέσουν στην «δικαιότερη κατανομή των φορολογικών βαρών». Το βέβαιο είναι ότι το εισόδημα των ασθενέστερων τάξεων θα υποστεί περαιτέρω σχετική μείωση κι ότι θα υπάρξουν αντιδράσεις. Το τι αποτέλεσμα θα έχουν οι κοινωνικές διαμαρτυρίες δεν μπορεί εκ των προτέρων να σταθμιστεί.

ΕΙΝΑΙ καιρός να στραφούμε στα σοβαρά θέματα και να φροντίσουμε να ισχυροποιήσουμε το εσωτερικό μας μέτωπο για να μπορέσουμε να αντιμετωπίσουμε τους κινδύνους που μας περιβάλλουν. Η ισχυροποίηση της οικονομίας μας αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την άσκηση μιας πιο δυναμικής και αποτελεσματικής εξωτερικής πολιτικής. Ως επαίτες στην Ευρώπη τι φωνή μπορούμε να έχουμε; Αλλά η ανοδική πορεία της οικονομίας και η αναγκαία κοινωνική συνοχή απαιτεί χρόνο, ενώ τα πράγματα κινούνται ραγδαίως δίπλα μας.

ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ τα πράγματα δεν έχουν κατασταλάξει. Η ρευστότητα που επικρατεί ακόμα εγχυμονεί σοβαρούς κινδύνους για την ειρήνη και την ασφάλεια στην περιοχή καθώς έχουν μπει στο παιχνίδι όχι μόνον οι «μεγάλες δυνάμεις» της ΕΟΚ, αλλά και η Τουρκία και καθώς οι βαλκανικοί εθνικισμοί υποδαυλίζονται πυροδοτώντας ανεξέλεγκτες καταστάσεις. Οι παραδοσιακοί άξονες έχουν καταρρεύσει και δρυός πεσούσης άπαντες ξυλεύονται.

Σ' ΑΥΤΕΣ τις συνθήκες, που δεν χρειάζεται να τις περιγράψουμε, εφόσον η σχετική αρθρογραφία και ειδησεογραφία είναι πλουσιότερη, η Ελλάδα πρέπει να χαράξει σταθερή και αταλάντευτη πορεία, χωρίς περιττές εθνικιστικές εξάρσεις και χωρίς φανατισμούς. Οφείλει να σταθμίσει την μακροχρόνια διαμόρφωση των συμφερόντων της και να συμβάλει στην σταθερότητα της περιοχής. Είναι αρκετά ισχυρή σε σχέση με τους γείτονές της κι έχει στην διάθεσή της ένα ευρωπαϊκό πλαίσιο για να κινηθεί. Η προπαγανδιστική προσπάθεια των «γειτόνων» μας μπορεί εύκολα να εξουδετερωθεί με τους κατάλληλους μηχανισμούς και την διάθεση των αναγκαίων πόρων, ενώ η στρατιωτική απειλή «από τον Βορρά» δεν είναι προς το παρόν τόσο σοβαρή ώστε να μας ανησυχεί ιδιαίτερα.

ΟΙ ΜΑΧΕΣ που έχουμε να δώσουμε είναι διπλωματικές, εκτός απροόπτου. Πρέπει να κερδηθούν. Αλλά δεν αποκλείεται να βρεθούμε προ δυσάρεστων «εκπλήξεων» από εταίρους και συμμάχους. Και καλό είναι να προετοιμαζόμαστε για ένα τέτοιο ενδεχόμενο αντί προώρως να πανηγυρίζουμε και να θριαμβολογούμε.

ΕΙΝΑΙ καιρός να σοβαρευτούμε και να ασχοληθούμε με τα σοβαρά.

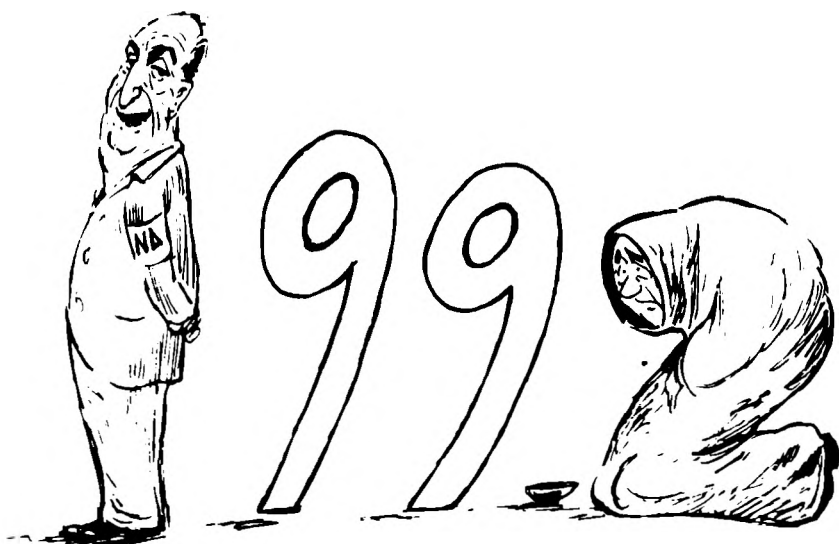

Η απόφαση βγήκε, η κάθαρση (ως αίτημα) παραμένει...

ΠΕΝΤΕ μέρες μετά την απόφαση του Ειδικού Δικαστηρίου το «θέμα Τσοβόλα» εξακολουθεί να διχάζει το ΠΑΣΟΚ —δείγμα και αυτό της «ποιότητας» του πολιτικού μας βίου! Δεν χωρεί αμφιβολία πως η απαλλαγή του Α. Παπανδρέου (έστω και με το καταδικαστικό σκεπτικό των έξι δικαστών) έγινε δεκτή με ανακούφιση από τα περισσότερα μέλη του Εκτελεστικού Γραφείου: *Επιτέλους —είπαν— θα μπορούμε τώρα να γυρίσουμε σελίδα. Και να αποδείξουμε ότι έχουμε και άλλα ενδιαφέροντα πέρα από την έκβαση της δίκης και την τύχη του αρχηγού...* Όσο για τον ίδιο τον αρχηγό, έκανε ότι δεν διάβασε την απόφαση, που πάρθηκε με ψήφους 7:6 σε ό,τι αφορά, τουλάχιστον, την κατηγορία της ηθικής αυτουργίας στο θέμα των ΔΕΚΟ: «*Η ευθύνη συνεπώς του πρώτου κατηγορουμένου (του Α. Παπανδρέου) —αναφέρει το σκεπτικό των έξι— είναι πρόδηλη. Και δεν είναι μόνο πολιτική, όπως αναγνώρισε και ο ίδιος. Είναι και ποινική, γιατί με την όλη συμπεριφορά του... κ.λπ.*».

ΤΕΛΙΚΑ, ύστερα από αρκετές ταλαντεύσεις και αφού προηγήθηκαν οι θριαμβολογικές δηλώσεις του Α. Παπανδρέου για την απαλλαγή του («*η αλήθεια εκδικήθηκε τους σκευωρούς*»... «*η κατάρρευση της σκευωρίας απέδειξε τις πολιτικές ευθύνες της παράταξης που κυβερνά την χώρα*»...), το Εκτελεστικό Γραφείο του ΠΑΣΟΚ έκρινε πως θα έπρεπε να ματαιώσει όλες τις συγκεντρώσεις διαμαρτυρίας που είχε προγραμματίσει υπέρ Τσοβόλα και να αρκεσθεί στην αίτηση χάριτος. «*Με την αίτηση αυτή, αποδεικνύουμε ότι, πράγματι, το ΠΑΣΟΚ είναι δύναμη ευθύνης, ομαλότητας και προοπτικής*».

ΠΛΗΝ, ΟΠΩΣ αναμενόταν άλλωστε, η πρωτοβουλία του Εκτελεστικού Γραφείου προσέκρουσε στις αντιδράσεις των λογής εξτρεμιστών - αυριανιστών: *Χάρη —τιτλοφόρησε η «Αυριανή»— ζητούν οι ένοχοι και όχι οι αθώοι, οι κοινοί εγκληματίες και όχι οι υπουργοί...* Και την τιτλοφόρηση της «Αυριανής» συμπλήρωσαν τα σχόλια των διαφόρων συνεργατών της: «*Το ΠΑΣΟΚ —έγραψε ο Χ. Πασβαντιδής— που ξεκίνη-*

σε ως επαναστατικό και ανατρεπτικό της καθεστηκυίας τάξης κίνημα, σέρνεται από την ηγεσία του στα κανάλια του συμβιβασμού και της ηττοπάθειας»... «*Αν το ΠΑΣΟΚ θέλει να αυτοκτονήσει πολιτικά, να κουρελιασθεί στην λαϊκή συνείδηση —έγραψε ο γνωστός Κυρ. Διακογιάννης— τότε ας ζητήσει χάρη για τον Δ. Τσοβόλα*». Και ο ίδιος ο Τσοβόλας; Ός την ώρα που γράφονται οι γραμμές αυτές, το «*λιοντάρι που κάποιοι δειλοί (η ηγεσία του ΠΑΣΟΚ) θέλουν να ντύσουν με προβιά λαγού*», έπαυσε να «βρυχάται»! Και, σε ό,τι αφορά την πρόταση για απονομή χάριτος, φαίνεται ότι είπε «ναι». Κατά τα άλλα, εξακολουθεί —χωρίς στοιχειώδη αυτογνωσία— να πιστεύει ότι ενσαρκώνει, με την προκλητική στάση του, τους θεσμούς, την δημοκρατία και την λαϊκή κυριαρχία. Κατά την άποψή του η «*επιχείρηση πολιτικής σκευωρίας*» εναντίον του συνεχίζεται ακάθεκτη, εφόσον ο πρόεδρος της Βουλής διανοήθηκε, με βάση την απόφαση του Ειδικού Δικαστηρίου, να τον κηρύξει έκπτωτο του βουλευτικού αξιώματος. Για σεβασμό των αποφάσεων των δικαστηρίων θα μιλούμε τώρα:

ΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑ που τίθεται, ωστόσο, σήμερα, είναι αν η πρωτοβουλία του ΠΑΣΟΚ θα περάσει, από την Βουλή. Πιο συγκεκριμένα, αν την πρόταση για απονομή χάριτος στον Δ. Τσοβόλα θα καταψηφίσουν όλοι οι βουλευτές της Νέας Δημοκρατίας, μια και ο πρόεδρός της έθεσε θέμα «*κομματικής πειθαρχίας*». Από την άλλη, η εμπλοκή του Συμβουλίου Χαρίτων, δημιουργεί θέμα «*ακολουθητέας σειράς*», πρόβλημα που καλείται να λύσει το Επιστημονικό Συμβούλιο της Βουλής. Τι θα πράξει το ΠΑΣΟΚ, αν το Επιστημονικό Συμβούλιο αποφανθεί λ.χ. ότι ο πρώτος λόγος ανήκει στο Συμβούλιο Χαρίτων και το Συμβούλιο Χαρίτων εισηγηθεί στην Βουλή την απόρριψη της σχετι-

κής πρότασης του ΠΑΣΟΚ; Θα ανοίξει πάλι ένα νέο κεφάλαιο «*σκευωρών*», στο οποίο, την φορά αυτή, θα ενταχθούν όχι πλέον οι 13 δικαστές του Ειδικού Δικαστηρίου αλλά τα μέλη του Επιστημονικού Συμβουλίου της Βουλής; Και ως που θα πάει αυτή η υπονόμηση θεσμών από το Κόμμα της μείζονος αντιπολιτεύσεως;

ΑΣΦΑΛΩΣ, δεν υπάρχει νηφάλιος πολιτης που θα ήθελε να παραταθεί η «*ποινικοποίηση της δημόσιας ζωής*», κατά την γνωστή διατύπωση του ΠΑΣΟΚ. Άλλο τόσο, όμως, δεν υπάρχει νηφάλιος πολίτης που να δέχεται ότι, για να καταστεί το ΠΑΣΟΚ δύναμη «*ομαλότητας και ευθύνης*», πρέπει, κατ' ανάγκη, να απονεμηθεί χάρις στον κ. Δημ. Τσοβόλα, έστω και αν κάποιοι πιστεύουν ότι η «*πολιτική τάξη*» δεν είναι υπεράνω των νόμων.

★ ★ ★

Η ΑΠΟΦΑΣΗ του Ειδικού Δικαστηρίου —με την απαλλαγή του κ. Α. Παπανδρέου και την επιβολή ελαχίστων ποινών στους Δ. Τσοβόλα και Γ. Πέτσο— δεν σαρκώνει, βέβαια, το παλλαϊκό αίτημα για κάθαρση του δημοσίου βίου, το οποίο ούτε περιορίζεται στην υπόθεση Κοσκωτά, ούτε εξαντλείται στο δικαστικό πεδίο. *Η κάθαρση, δόλωσε ο Νίκος Κωνσταντόπουλος προϋποθέτει θεσμικές λύσεις και πολιτικές τομές, που θα αναμορφώσουν δημοκρατικές διαδικασίες και θα επιβάλουν άλλα κριτήρια και λειτουργίες στην λήψη αποφάσεων και την άσκηση ελέγχων.* Όμως, και παρά το ότι η ετυμηγορία του δικαστηρίου στηρίχθηκε μόνο στην «*δικονομική όψη της αλήθειας*», όπως διαμορφώθηκε από καταθέσεις σκοπιμοτήτων —«*καταθέσεις εκτόνωσης και ελάφρυνσης της κατηγορίας*»— οι αισθαντικοί πολίτες μπόρεσαν να σημειώσουν «*την τραγωδία των θεσμών, των προσώπων και της πολιτικής αυτού του τόπου*», ακριβέστερα την «*ακτινογραφία της διαφθο-*

ράς», μέσα από την οποία παρέλασαν πρωθυπουργοί, υπουργοί, τραπεζίτες, ορκωτοί λογιστές, μητροπολίτες, κομματικά στελέχη, αθλητικά στελέχη, η αστυνομία, η ΕΥΠ, η δημόσια διοίκηση, «μια ολόκληρη πολιτεία που αγόραζε και πουλούσε κρίσιμα μεγέθη»...

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ απέφυγε κάθε αναφορά στις συνθήκες κάτω από τις οποίες στάθηκε δυνατή η εκχόλαψη του σκανδάλου. Στην απόφασή του δεν αναφέρεται λέξη για την απόπειρα λ.χ. της οικογένειας Παπανδρέου να χειραγωγήσει τον Τύπο, μέσω του συγκροτήματος «Γραμμή», με στόχο την παραμονή του ΠΑΣΟΚ «εσαεί» στην εξουσία, κατά το πρότυπο του μεξικανικού *Partido Revolucionario Institucional (PRI)*. Παρ' όλα αυτά, η απόφαση του δικαστηρίου απέδειξε ότι οι «αποχρώσεις ενδείξεις», βάσει των οποίων έγινε η παραπομπή, δεν ήταν καθόλου τυχαίες ή αδύναμες... Απέδειξε ότι η αυτονομία της δικαιοσύνης δεν είναι σχήμα λόγου. Και ότι οι 13 δικαστές δεν είναι άθλιοι «σκευωροί» —όπως επέμενε, μήνες ολόκληρους το ΠΑΣΟΚ— αλλά υπεύθυνοι λειτουργοί, με αίσθημα ευθύνης και με ικανότητα στάθμισης ευρύτερων καταστάσεων. Τελικά, βέβαια, πέρασε η «δικονομική όψη της αλήθειας», μια και «μοιραία» οι δικαστές δικάζουν με βάση την αλήθεια αυτή.

ΜΕΣΑ ΣΤΟ δεκαπενθήμερο που επισκοπούμε συνέβησαν, βέβαια, και άλλα πολλά —μικρά και μεγάλα: Από το δημοψήφισμα του Συνασπισμού για την μετατροπή της παράταξης σε ενιαίο κόμμα (η συντριπτική πλειοψηφία των 20.000 ψηφισάντων είπε «ναι»), ως την εξαγγελία της εισοδηματικής πολιτικής (αυξήσεις για τους εργαζομένους στον δημόσιο τομέα $0 + 0 = 0$), ως την επιστολή Σαμαρά προς τους ομολόγους του των χωρών - μελών της ΕΟΚ, σε σχέση με το θέμα των Σκοπίων.

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ κυβέρνηση επισημαίνει ότι τυχόν αναγνώριση της δημοκρατίας των Σκοπίων, σε περίπτωση που ανεξαρτητοποιηθεί οριστικά, θα είχε καταλυτικές επιπτώσεις στην σταθερότητα των Βαλκανίων. Η ανομοιογένεια του πληθυσμού της δημοκρατίας αυτής —αναφέρει ο κ. Α. Σαμαράς στο σχετικό μνημόνιο— ενδέχεται να οδηγήσει σε εμφύλιες συγκρούσεις στο εσωτερικό, ενώ οι αλυτρωτικές τάσεις των Αλβανών κατοίκων της, σε συνδυασμό με τις επεκτατικές βλέψεις της σημερινής βουλγαρικής κυβέρνησης, δεν προδιαγράφουν μακρόχρονα περιθώρια βιωσιμότητας της υπό από-

σχιση δημοκρατίας των Σκοπίων. Συνεπώς οι χώρες - μέλη της ΕΟΚ, δεν θα πρέπει να προχωρήσουν στην αναγνώρισή της, εκτός αν καλυφθούν οι προϋποθέσεις που τέθηκαν από το Συμβούλιο υπουργών, στις 16 Δεκεμβρίου, κ.λπ.

ΚΑΙ Η ΜΕΝ ελληνική πλευρά ανέπτυξε —και θα αναπτύξει και πάλι, στις 2 και 3 Φεβρουαρίου— τα επιχειρήματά της. Το ερώτημα είναι πώς θα αντιδράσει, τελικά, η Αθήνα, όταν, αργά ή γρήγορα, αρχίσουν και οι εταίροι μας στην ΕΟΚ να αναγνωρίζουν αυτό που οι ίδιοι αποκαλούν «νέα πραγματικότητα» στον χώρο της άλλοτε «Γιουγκοσλαβίας του Τίτο». Και η νέα αυτή πραγματικότητα μπορεί να περιορίζεται, μέχρι στιγμής, στην αναγνώριση της Κροατίας και Σλοβενίας, τίποτε, όμως, δεν μας εγγυάται ότι η αναγνώριση αυτή δεν θα επεκταθεί, αύριο, στην Βοσνία και Ερζεγοβίνη και, μεθαύριο, στην δημοκρατία των Σκοπίων. Τότε τι κάνουμε; Και πώς βγαίνουμε από ένα «λουκι» μέσα στο οποίο οι ίδιοι αυτοπαγιδευθήκαμε; Καλά να προστατεύσεις την ιστορική σου ταυτότητα, καλά να απαντάς σε όσους καπηλεύονται τον όρο «Μακεδονιά», όμως, ποιες δυνατότητες έχεις να καθορίσεις εσύ την ονομασία ενός άλλου κράτους; Και όταν, τελικά, αποδειχθεί ότι δεν διαθέτεις την δυνατότητα αυτή, ήταν, άραγε, πράξης σοφίας η «μάχη» για μια ονομασία; Η απάντηση θα δοθεί από τα ίδια τα πράγματα. Μαζί με το ερώτημα αν, αντί της μάχης για μια «κατάλληλη ονομασία», δίνουμε μάχη για να κερδίσουμε, με το μέρος μας, την νέα αυτή δημοκρατία —κάτι που έσπευσαν ήδη να κάνουν η Βουλγαρία και η Τουρκία.

★ ★ ★

ΚΑΤΑ ΤΑ άλλα, όλες οι πληροφορίες αναφέρουν ότι θα πρέπει να περιμένουμε τον επαναπατρισμό 150.000 τουλάχιστον Ελλήνων που ζούσαν, ως σήμερα, στις δημοκρατίες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, ενώ παρά την κινητικότητα του Κυπριακού από πουθενά δεν προκύπτει ότι κάτι άλλαξε —ή αλλάζει— στην ως τώρα αδιάλλακτη τουρκική θέση. Εκτός αν υποθεθεί ότι στην επίθυρς «κοινωνική συνάντηση» των κ.κ. Κ. Μητσοτάκη και Σ. Ντεμιρέλ, στο Νταβός, ανατρέπεται το σύμπαν και καταγάγουμε πάλι —το δαιμόνιον της φυλής!— νέο «εθνικό θρίαμβο», θέτοντας, κατά το προηγούμενο Α. Παπανδρέου, το Κυπριακό «στο ράφι»...

ΑΝΤΗΝΩΡ

Νέα Οικολογία

Τεύχος 87, Ιανουάριος 1992

Μηνιαία επιθεώρηση, Μαυρομιχάλη 39, Αθήνα 106 80, τηλ. 36.19.837

Μιχάλης Μοδινός: Εν ονόματι της πράσινης αγοράς

Γιάννης Σακιώτης: Ο πόλεμος των σούπερ μάρκετ

Β. Παπακριβόπουλος: Οι Αλβανοί και ο ρατσισμός

Ν.Ο.: Για το ιδρυτικό συνέδριο των Οικολόγων Εναλλακτικών

Θ. Παπακωνσταντίνου: Τα κόμματα και ο προϋπολογισμός

Γιάννης Παρασκευόπουλος: Το τραμ και ο Τρίτης

Χρήστος Χρηστάκης: Πετρόλας συνέχεια

Δ.Τ.: Προϊόν θερμοκηπίου, η νέα φορολογητέα ύλη

Ηλ. Ευθυμιόπουλος: Περιβαλλοντικοί φόροι

Μ. Φερέρα και Ζ.Κ. Μασκαρέλλο: Προς ένα διεθνή φόρο ρύπανσης

Μ. Μοδινός: Κλίμα: Το τζίνι βγήκε από το μπουκάλι

Δημ. Παπαϊωάννου: Ο ρόλος της θάλασσας στο φαινόμενο θερμοκηπίου

Ευρωοικολογικά, του Μιχ. Παπαγιαννάκη
Πλήθη και κέραμοι, του Δημ. Κωστόπουλου

Η ελληνική φύση τον Ιανουάριο, του Γρ. Τσούνη

Καζαμίας '92, του Νίκου Μολουβιάτη

Η αποδάσωση του Καμερούν, του Μιχάλη Μοδινού

Αθήνα: Επιστροφή στην πόλη του χθες, του Α.Ν. Συμεών

Ανθρωπολογία, τέχνη και συνείδηση, του Γλίφορντ Γκρητζ

Ο μονομερής πυρηνικός αφοπλισμός, του Γουέην Χωλ

«ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ» Ο κ. ΜΗΤΣΟΤΑΚΗΣ

Μετά την κατ' επανάληψη διαβεβαίωση του κ. Μητσοτάκη και του κ. Πολύδωρα ότι «ακόμα δεν έχει καθοριστεί συνάντηση στο Νταβός μεταξύ του Έλληνα και του Τούρκου πρωθυπουργού», η φόρμουλα βρέθηκε: οι Ντεμιρέλ και Μητσοτάκης θα συναντηθούν στο επιχειρηματικό φόρουμ που πραγματοποιείται στην ελβετική πόλη, αλλά «η συνάντηση θα είναι κοινωνική».

Αυτήν την φόρμουλα λέει και ξαναλέει ο κ. Πολύδωρας, από την άχαρη θέση του, που επιβάλλει πλειστάκις στον φορέα της να συμπεριφέρεται με τρόπο που δείχνει έναν εξαιρετικά μειωμένο δείκτη ευφυίας. Διότι, στην προκειμένη περίπτωση, καθένας καταλαβαίνει ότι ο πρωθυπουργός μιας χώρας, όταν συναντάται με έναν ομόλογό του (πόσο μάλλον όταν πρόκειται για πρωθυπουργούς της Ελλάδας και της Τουρκίας), δεν συναντάται «κοινωνικώς», λες και ήταν κανένας ιδιώτης (εκτός αν πάρουμε το ιδιώτη με την έννοια της ιδιωτείας...).

Οι δύο πρωθυπουργοί θα συναντηθούν ως τέτοιοι. Βεβαίως, μπορεί να μην ικανοποιείται ο κ. Μητσοτάκης, που μετά το φιάσκο του Παρισιού με τον τότε Τούρκο πρωθυπουργό, θέλει η συνάντηση με τον κ. Ντεμιρέλ να έχει επισημότητα και «ημερήσια διάταξη». Μπορεί επίσης να ικανοποιείται περισσότερο ο κ. Ντεμιρέλ με αυτή την «άτυπη» αλλά κρίσιμότερη συνάντηση, όπου, μεταξύ άλλων, θα συζητηθεί και το Κυπριακό.

Όμως, αν το δει κανείς από μία άλλη πλευρά, η υποβάθμιση της συνάντησης είναι, ούτε λίγο ούτε πολύ, το ίδιο εσκεμμένη με την αντίστοιχη που έκανε ο κ. Παπανδρέου τον Ιανουάριο του 1988 και, επιπρόσθετα, είναι μια υποβάθμιση που συμφέρει: στις άτυπες συναντήσεις διευκολύνεται η κρίσιμη «μυστική διπλωματία», για όσους έχουν λόγους να προβαίνουν σε ρυθμίσεις εν κρυπτώ και παραβύστω.

Δ.Μ.

Ιδιωτικές Θεραπείες

Δεν είναι πολύς καιρός που μάθαμε ότι τα νοσοκομεία απαλλάσσονται των ανθυγιεινών καταλοίπων τους εις βάρος της δημόσιας υγείας: πριν κάτι μήνες, επίσης, ο επί των μετατάξεων πόλεμος μεταξύ κυβέρνησης και εργαζομένων στα Νοσοκομεία (ο οποίος «ως διά μαγείας» έληξε...) διεξαγόταν στο «ασφαλές» πεδίο της δημόσιας υγείας: για να μην μιλήσουμε για τα περίφημα μέτρα που κατήργησαν τα «ράντζα» (την «προσφορά» δηλαδή, έστω και υπό την χειρίστη δυνατή μορφή της) χωρίς ασφαλώς να έχει μειωθεί ο αριθμός των εισαγομένων (η «ζήτηση», δηλαδή).

Τώρα, έχουμε άλλες καινοτομίες. Το ΕΣΥ, μετατρέπεται σε ΜΙΣΥ (Μικτό Σύστημα Υγείας), όπου ο ιδιωτικός τομέας έρχεται «αρωγός» της δημόσιας περιθαλψής. Γενικώς, προ του ιδιωτικού η κυβέρνηση θύει και ομνύει ως εάν επρόκειτο περί μιας νέας θεότητας: έτσι και ο κ. Σούρλας, σκεπτόμενος «υγιώς», ανοίγει την πόρτα της κερδοφόρας όσο και ανελαστικής στην ζήτηση

της αγοράς υγείας, με κανόνες εξαιρετικά ελαστικούς.

Τόσο καλά. Για το καλό όλων μας (ασφαλώς).
Κ.Σ.

Σημειώματα

Στο προσωπικό αρχείο του Τσώρτσιλ βρέθηκε και το περίφημο χειρόγραφο σημείωμά του για το μοίρασμα των Βαλκανίων με τον Στάλιν. Ελλάδα 90% Βρετανική επιρροή 10% Ρωσική κι αντιστρόφως για την Ρουμανία. Έπονται οι άλλες βαλκανικές χώρες. Το ανέφερε, βέβαια, ο Τσώρτσιλ στα Απομνημονεύματά του. Αλλά τον Πάπα του ιμπεριαλισμού θα πιστεύαμε ή τον Πατερούλη; Έτσι και τώρα το ΚΚΕ αποσιωπά το γεγονός. Μήπως σκοπεύει να καλέσει γραφολόγους;

Β.Κ.

Νεοφιλελεύθερες αναγκαιότητες

Ο κ. Ανδριανόπουλος παρακολουθεί ασμένως και στενώς την πορεία των αποκρατικοποιήσεων σε όλο τον κόσμο. Και περιμένει μέχρι τις 23 τρέχοντος τις απαντήσεις των συναδέλφων του υπουργών για το τι προτίθενται να προτείνουν στον τομέα τους ώστε να επιταχυνθεί η διαδικασία. Παράλληλα ο ενθουσιώδης υπουργός Βιομηχανίας και φανατικός νεοφιλελεύθερος ξοδεύει 50 εκατ. δρχ. σε διαφημιστική εκστρατεία για να πείσει την κοινή γνώμη σχετικά με την αναγκαιότητα των αποκρατικοποιήσεων.

Μπροστά στην παράδοση του κρατισμού όλων των κομμάτων και την ελεφαντίαση από την οποία πάσχει ο ιδιωτικός τομέας μήπως ο κ. Ανδριανόπουλος θα έπρεπε να ξοδέψει τα χρήματα των φορολογουμένων για να πείσει κατ' αρχήν τους ίδιους τους συναδέλφους του στην κυβέρνηση; Γιατί, αποκρατικοποιήσεις δεν βλέπουμε. Ούτε χρήματα εισπράττει το δημόσιο, ούτε από τον βραχνά των προβληματικών και των ελλειμμάτων τους απαλλάσσεται, ούτε εξυγίανση βλέπουμε, ούτε τίποτα. Μήπως ο κ. Ανδριανόπουλος έχει την καλοσύνη να ενημερώσει τον ελληνικό λαό τι ακριβώς έχει γίνει στον τομέα των αποκρατικοποιήσεων στους 21 μήνες διακυβέρνησης της ΝΔ με συγκεκριμένα στοιχεία; Έτσι από περιέργεια.
Κ.Σ.

Λογικοί ακροβατισμοί

Σε συνέντευξή του προς την βρετανική εφημερίδα «Ιντιπέντεντ» την περασμένη Τρίτη, ο κ. Παπανδρέου ισχυρίστηκε ότι έχασε τις τρεις εκλογικές αναμετρήσεις λόγω της ψευδούς κατηγορίας ότι η κυβέρνησή του ήταν διεφθαρμένη. Δηλαδή, από την στιγμή που ο ίδιος αθωώθηκε από το Ειδικό Δικαστήριο, απαιτεί τώρα και τα ρέστα. Δεν ξέρει τίποτα για τον φόνο. Ασπλη και αμόλυντη η κυβέρνησή του, ο Κουτσόγιωργας και οι συν αυτώ, τα στελέχη του που συνωστίζονταν στις επιχειρήσεις Κοσκωτά, κι όλα τα συναφή που δημιούργησαν το νοσηρό εκείνο κλίμα βαθύτατης πολιτικής και ηθικής σήψης. Ο αφελής ελληνικός λαός «εξαπατήθηκε» λοιπόν από ένα «Μεγάλο Ψέμμα». Ουδέν ψευδέστερο του ισχυρισμού αυτού. Η θεωρία όμως της «συνωμοσίας» βολεύει. Ο κ. Παπανδρέου επανέρχεται σε αυτήν χωρίς ίχνος διαταγμού. Γνωστός γαρ.
Δ.Τ.

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΕΣ ΤΗΛΕΦΩΝΙΕΣ

Η Δικαιοσύνη έχει καταντήσει πλέον ο φτωχός συγγενής των υπόλοιπων εξουσιών: επωμίζεται ευθύνες διαλεύκανσης υποθέσεων και επιμερισμού αιτιών και αιτιατών για πράξεις και παραλείψεις είτε της εκτελεστικής εξουσίας είτε του κοινοβουλευτικού Κοινοβουλίου.

Δίχως να πάρει ανάσα από την τεταμένη διαδικασία «επίλυσης» των πλειστών όσων εκκρεμοτήτων άφησε πίσω της η «υπόθεση» Κοσκωτά, καλείται να γνωμοδοτήσει σε μια νέα υπόθεση: ο κ. Κόκκαλης, κατηγορείται από τον ανακριτή για ηθική αυτουργία σε απιστία και παράβαση καθήκοντος και του επιβάλλεται απαγόρευση εξόδου από την χώρα και πρόστιμο 400 εκ. δρχ. Αν πρόκειται για «σκάνδαλο», έχει πρωτοτυπία: το αντικείμενό του είναι η σύμβαση για τις 470.000 ψηφιακές συνδέσεις που υπογράφηκε μεταξύ ΟΤΕ και INTRACOM και αντιστοιχούσε σε αξία που υπερέβαινε κατά πολύ το όριο το οποίο είχε εγκριθεί για προμήθειες από την «κυβέρνηση Ζολώτα».

Διότι, βεβαίως, από τους 3 αρχηγούς πέρασε η σύμβαση της INTRACOM. Άλλες εποχές, άλλα πρόσωπα οικουμενικών διαστάσεων... Χ.Κ.

Οικοδομικές Αυθαιρεσίες

Στο στόχαστρο των θιγόμενων από δεκάδες αυθαίρετες κατασκευές σε παραδοσιακούς οικισμούς όπως η Πάργα βρίσκεται εδώ και καιρό η Πολεοδομία Πρεβέζης (το Δελτίο του ΤΕΕ δεν περνάει μήνας να μην περιέχει καταγγελίες κατά της κ. Μαλανδράκη, προϊσταμένης της Υπηρεσίας) που με τις παράνομες πρακτικές της (έκδοση παράνομης άδειας, κάλυψη αυθαίρετων οικοδομών, κώφευση στις εντολές του ΥΠΕΧΩΔΕ, εκβιασμούς κατά πολιτών κ.λπ.) έχει γίνει το κέντρο ασύδοτης κρατικής δράσης στον νομό. Και να σημειωθεί ότι η κ. Μαλανδράκη παρ' ό,τι το καλοκαίρι μετατέθηκε δυσμενώς, επανήλθε (δριμύτερη), διότι ο πατέρας της λέει, είναι της ΝΔ. Θα άξιζε τον κόπο να επιληφθεί το ΥΠΕΧΩΔΕ αυτού του σκανδάλου; Τι λένε οι αρμόδιοι; Μ.Κ.

ΤΟ 1989 Μ.Χ. ΑΝΑΚΑΛΥΨΑΝ
ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟ
ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΑΠΟΒΛΗΤΩΝ
ΤΗΣ ΚΑΘΑΡΣΗΣ
ΣΥΝΟΛΙΚΟΥ ΥΨΟΥΣ 33 ΔΙΣ!

του Δημήτρη Χαντζόπουλου

ΚΥΔΕΠ: ΤΟ «ΣΚΑΝΔΑΛΟ ΤΩΝ... ΣΙΤΗΡΩΝ»

Φαίνεται πως οι δημητριακοί καρποί δεν είναι πια όσο ευλογημένοι ήθελε η θεά τους. Μετά το καλαμπόκι, το σιτάρι μπαίνει στον κύκλο του «βρώμικου» δημοσίου χρήματος. Οι εξελίξεις αυτή την φορά έρχονται από το μεγαλύτερο συνεταιρισμό της χώρας, την ΚΥΔΕΠ. Πρόσφατα, με την διάσπαση της

πλειοψηφούσας φιλοκυβερνητικής παράταξης και την συμμαχία μιας εκ των μερίδων της με την παράταξη του ΠΑΣΟΚ, η διοίκηση του οργανισμού καθαιρέθηκε και ο τέως Πρόεδρός της αντιμετωπίζει σωρεία κατηγοριών για «ατασθαλίες».

Η σημαντικότερη από αυτές αποπνέει την γνωστή δυσσομία του «σκανδάλου»: ένας από τους μεγαλύτερους σιτέμπορους της χώρας κήρυξε πτώχευση και άφησε 6 δισ. χρέος στην ΚΥΔΕΠ. Αν η σχετική πληροφορία είναι ορθή, τότε το πρώτο σχόλιο που μπορεί να γίνει είναι ότι, μετά το «σκάνδαλο Κοσκωτά», ακόμα και η κομπίνα και η ρεμούλα πληθωρίστηκε και ξεφτιλίστηκε σε αυτή την χώρα.

Κατά τα άλλα, ακολουθείται η συνήθης διαδικασία, με τον αρμόδιο υπουργό να μην ομιλεί, μετά να ομιλεί ολίγον, μετά να μπαίνουν και άλλα ονόματα στον χορό και μετά, αν υπάρξει δικαστήριο, να φάχνουμε να βρούμε την δίκη «στα φιλά» του δικαστικού ρεπορτάζ. Τόσο πληκτικά.

Χ.Κ.

Κρίμα

«Το κρίμα στο λαιμό σας», ισχυρίζεται ότι αναφώνησε ο κ. Φλωράκης όταν ο ΣΥΝ συζητούσε το καλοκαίρι του 1989 εάν θα έπρεπε να ψηφίσει υπέρ της παραπομπής του κ. Παπανδρέου στο Ειδικό Δικαστήριο για το σκάνδαλο Κοσκωτά. Βγήκαν τώρα τα μαχαίρια μετά τη διάσπαση. Θα ακούσουμε κι άλλα... λίαν προσεχώς. Ν.Β.

● Το μεγάλο σόου στήθηκε ακόμη μία φορά. Την νύχτα της μεγάλης απόφασης και της μεγάλης αγρύπνιας. Ρεπόρτερς από όλα τα κανάλια εγκαταστάθηκαν παντού· στον Άρειο Πάγο, στην Χαριλάου Τρικούπη, στην Εκάλη, τουρτουρίζοντας εκτεθειμένοι στο κρύο. Το σόου στήθηκε από τις πέντε το απόγευμα, στις έξι, ο κ. Κόκκινος και οι δημόσιοι κατήγοροι ανέβηκαν στην έδρα, απλά για να ανακοινώσουν ότι η απόφαση θα καθυστερήσει επ' αόριστον. Από εκεί και πέρα η αγωνία των τηλεθεατών έπρεπε να συντηρηθεί, το θρίλλερ να κορυφωθεί. Οι ακροαματικότητες να φτάσουν στα ύψη, να δικαιωθεί ο ρόλος της ιδιωτικής τηλεόρασης. Κι όλα έγιναν κατά πώς έπρεπε. Οι νιουσκάστερς των καναλιών φέρθηκαν με την δέουσα σκληρότητα στους ρεπόρτερς, τους έκοβαν στην κατάλληλη —κατά την γνώμη τους— στιγμή, για να μην πλατειάσει η μετάδοση, να μην κουραστεί ο τηλεθεατής κι αλλάξει κανάλι. Ο κ. Κωνσταντάρας από την κρατική ΕΤ-1 έμοιαζε να χοροιδεύει αυτό που έκανε, έφτασε στο σημείο συχνά να ειρωνεύεται τους ρεπόρτερς. Η ΕΤ-1 το πλήρωσε αυτό σε ακροαματικότητα, που έφτασε το 13%. Κι όσο έπεφτε η νύχτα, τόσο η αγωνία κορυφωνόταν. Κορυφωνόταν έντεχνα. Έτσι, που κανείς να μην πάει στο κρεβάτι του. Μια σημαντική δικαστική απόφαση γίνεται τηλεοπτικό σόου, τα μέσα «κατασκευάζουν» το πολιτικό κλίμα, προλαβαίνουν τις αντιδράσεις των πολιτικών, τις προκαλούν, όλα θυσιάζονται στον βωμό της ακροαματικότητας. Η βαθύτερη σκέψη και η επιμέρους ανάλυση απουσιάζουν, όποιος κατάλαβε —καλώς κατάλαβε, η ουσία της απόφασης αποτελεί σκέψη της δεύτερης μέρας ή του καθενός από μόνου του...

● Ο Τόλης Βοσκόπουλος συμπαρίσταται —μετά της συζύγου του Τζούλιας— στον Δημήτρη Τσοβόλα. Αν και

δηλώνει οπαδός άλλης παράταξης, δηλαδή της Νέας Δημοκρατίας, ωστόσο αποφασίζει να πάει στην φυλακή, εθελοντής εσώκληστος, για να κάνει παρέα στον Δημήτρη Τσοβόλα που είναι «αρσενικός και αγωνιστής». Οι δύο λαϊκιστές ξαφνικά συγκλίνουν για να υπηρετηθεί το «περί δικαίου λαϊκό αίσημα». Αυτή η σύγκλιση όμως έχει τις ρίζες της. Ας μην ξεχνάμε, ότι κάποια χρόνια πριν, όταν ο Ανδρέας Παπανδρέου ήταν ακόμα πρωθυπουργός, είχε δεχτεί να αρραβωνιάσει τον Τόλη Βοσκόπουλο με την καλή του, με την προτροπή μάλιστα του κ. Κασιφάρα. Ο Τόλης είχε τότε αποκαλέσει τον πρόεδρο του ΠΑΣΟΚ, «λεβένταγα»...

● Ο ιδιοκτήτης του NEW CHANNEL κ. Μανούσης επικαλέστηκε την παρέμβαση εισαγγελέα, γιατί ο κ. Αλαφούζος επιβουλεύεται την δική του τηλεοπτική συχνότητα για να εγκαταστήσει το κανάλι του, το οποίο οργανώνει με μεγάλη ταχύτητα. Τι ειρωνεία αλήθεια: δύο παράνομοι τηλεοπτικοί σταθμοί —όπως είναι γνωστό οι συχνότητες δεν έχουν δοθεί ακόμη νόμιμα— τσακώνονται και ζητούν την παρέμβαση εισαγγελέα για να διευθετήσουν την παράνομη διαφορά τους. Θα ήταν πολύ βαρύ να πει κανείς ότι μαλώνανε σε ξένον αχυρώνα;

● Διευθύντρια Ειδήσεων προλαίφεται η Λιάνα Κανέλλη μετά από πρόταση του κ. Δημητρίου προς τον πρόεδρο της ΕΡΤ-ΑΕ κ. Β. Συλιβρίδη. Εκείνος φαίνεται να το σκέφτεται το πράγμα, γιατί είναι σίγουρο ότι θα δεχθεί τα κομματικά πυρά, αφού θα παραγκωνιστεί ο νυν διευθυντής Ειδήσεων κ. Σχουντριδάκης, ο οποίος είναι και κομματικό στέλεχος. Από την άλλη μεριά όμως, φέρεται ειπών, ο πρόεδρος, ότι την θεωρεί ως την μόνη λύση για την κρατική τηλεόραση. Η Λιάνα Κανέλλη αναμένει τις αποφά-

σεις της ΕΡΤ, χωρίς να συζητάει ακόμη με τον κ. Αλαφούζο, με τον οποίο γράφτηκε ότι δεν τα βρήκε...

● Βέβαια, από την μεριά του ο γενικός διευθυντής της ΕΤ-2 κ. Δ. Γιανναράκος ζητάει κοινό διευθυντή ειδήσεων και για τις δύο ΕΤ και προτείνει με την σειρά του τον κ. Οικονομόπουλο. Αυτό που γίνεται πάντως στις δύο ΕΤ, μόνο ως μπάχαλο θα μπορούσε να χαρακτηριστεί... Φαίνεται ότι δεν τα βγάζει πέρα με τις διάφορες φατρίες που έχουν εγκατασταθεί στα δύο κρατικά κανάλια ο κ. Συλιβρίδης, γνωστός και ως «ανθοκόμος». Ζητάει λοιπόν, εσπευσμένα να φύγει από πρόεδρος της ΕΡΤ-ΑΕ και να γίνει πρόεδρος της Ολυμπιακής... Ίσως να σκέφτεται πως θα μπορέσει να συμβάλει στην γρηγορότερη αποκρατικοποίησή της.

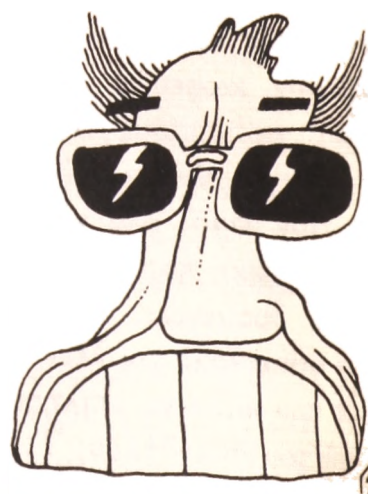
● Με την βραχνάδα του και το σαρδάμ του κάτι φέλλισε ο Νίκος Κακαουνάκης σε πρωινή του εκπομπή στον SKY με αναφορά του στον εκδότη του ANTI, τον παλιό συνεργάτη του περιοδικού Β. Ζήση —και από κοντά— και στον Δ. Ρίζο του «Ελ. Τύπου». Οι διαφορές μας με τον κ. Κακαουνάκη είναι τόσο μεγάλες που δεν εξαντλούνται βέβαια στα όρια αυτού του χώρου. Αν επιμένει ας επανέλθει. Εμείς εδώ είμαστε.

● Πολύς ο λόγος για τον ρόλο του Τύπου, τους μεγάλους αγώνες των δημοσιογράφων για την αξιοκρατία κ.ά. πολλά διάφορα και ηχηρά θα διαβάσετε καθημερινά στον ελληνικό Τύπο. Και από την άλλη, θα πληροφορείστε για δημοσιογράφους που διώκονται, κ.λπ. κ.λπ. Όλα αυτά είναι σωστά. Αλλά υπάρχουν και άλλα. (Πρόκειται για... διαφορά θερμομέτρου για όσα με δύο λόγια θα αναφερθούμε). Η «Διεθνής Αμνηστία» μας πληροφορεί λοιπόν για άλλα πολύ βασιικά. Για συναδέλφους που υπέστησαν πολλά, που είναι χρόνια στην φυλακή χωρίς καμιά διαδικασία, μόνον γιατί στάθηκαν αντιμέτωποι με το πολιτικό καθεστώς της χώρας τους.

Στην Γουατεμάλα ο Byron Barrera ερευνά την υπόθεση της δολοφονίας της γυναίκας του από τις Δυνάμεις Ασφαλείας της χώρας του. Στο Περού απειλείται η ζωή των Magno Sosa Rojas, Necias Taquiri και Jorge Morales. Στην Συρία, βρίσκονται στην φυλακή για 16 χρόνια ο Marwan Hamawi και για 8 χρόνια ο Abd-al-Karim Qutai-fan. Στην Ν. Κορέα ο Chang Ui-gyun είναι φυλακισμένος από το 1987. Στην Κίνα ο Li Guiren έχει επίσης καταδικαστεί και φυλακιστεί.

Όλοι αυτοί είναι άνθρωποι που διακινδυνεύουν ουσιαστικά και καθημερινά σε χώρες όπου τα δικαιώματα του πολίτη δεν είναι πάντοτε σεβαστά. Μπορούμε να τους βοηθήσουμε αν γράψουμε γράμματα στις αρχές των χωρών τους. Θα ξέρουν οι αρχές ότι κάποια μάτια είναι στραμμένα πάνω τους. Αν έχετε αποφασίσει να βοηθήσετε απευθυνθείτε στο περιοδικό για να σας στείλουμε αναλυτικά στοιχεία.

● Με fax πήραμε την τελευταία στιγμή ένα κείμενο από το «Serbian Council Information Center» —μια ανεξάρτητη ένωση σέρβων διανοομένων— με κάποιες διευκρινίσεις σχετικά με άρθρο τους που δημοσιεύτηκε στο προηγούμενο τεύχος με τίτλο «Όμως υπάρχει και... σερβικό ζήτημα» (βλ. σ. 26-28). Σε άλλες σελίδες του σημερινού τεύχους θα διαβάσετε απάντηση των Bozidar και Svetlana Slapcak σε εκείνο το κείμενο του προηγούμενου τεύχους μας.

Δίκη και Κάθαρση

Η Δίκη στο Ειδικό Δικαστήριο τέλειωσε, μετά από 10 ολόκληρους μήνες. Και εξεδόθη η απόφαση που στην ουσία τιμωρεί τον μεν κ. Τσοβόλα για την ρύθμιση χρεών ενός ξενοδόχου —φίλου του κ. Παπανδρέου— και τον κ. Πέτσο για νομιμοποίηση αυθαιρέτου κτίσματος —των τυπογραφικών εγκαταστάσεων του Κοσκωτά στην Παλλήνη. Κι έτσι ολοκληρώθηκε η δικαστική εκκαθάριση της «κάθαρσης», όσον αφορά τα πολιτικά πρόσωπα που ενέχονται σ' αυτό. Κι αυτές ήταν, τελικά, οι κολάσιμες ποινικά πράξεις των πολιτικών που σχετίζονταν με το σκάνδαλο Κοσκωτά. Εδώ περιορίστηκε το όλο θέμα αφού ο εκλιπών Μένιος Κουτσόγιωργας πήρε τα «μυστικά» στον τάφο του, ο δε αρχηγός κηρύχθηκε αθώος. Η δικαστική λοιπόν «κάθαρση» περατώθηκε. Απομένει, βέβαια, η δίκη του Γ. Κοσκωτά και οι υπόλοιπες δίκες που διεξάγονται και θα διεξαχθούν. Αλλά, ως προς το μείζον δικαστικό της θέματος η κάθαρση έληξε. Ο κ. Παπανδρέου παραδίδεται άσπιλος και αθώος στην κοινή γνώμη, χωρίς ποινικές ευθύνες. Τελεία και παύλα.

του Ρεπόρτερ

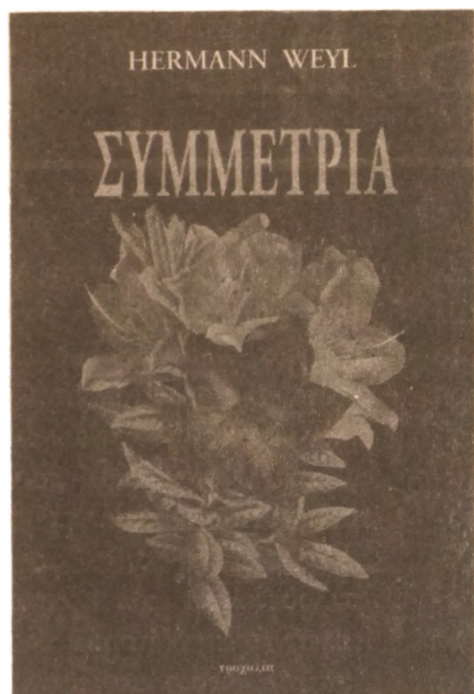
Αν θέλει να είναι κανείς σοβαρός και να μην παίζει με τους θεσμούς πρέπει να τονίσει ότι η απόφαση του Ειδικού Δικαστηρίου πρέπει να γίνει δεκτή από ό-

λους. Μόνο μια τέτοια στάση κατοχυρώνει και ενισχύει την όποια ανεξαρτησία απολαμβάνει η Δικαιοσύνη στην πράξη κι όχι σύμφωνα με τα δόγματα και τις διατάξεις

περί διακρίσεως των εξουσιών. Σεβασμός της απόφασης σημαίνει αποδοχή των συνεπειών της χωρίς μισόλογα, και όρους. Αυτό το οποίο μπορεί να υπογραμμίσει

Μόλις κυκλοφόρησε

Hermann Weyl ΣΥΜΜΕΤΡΙΑ

«Ο Weyl προσφέρει βαθιά γνώση για την έννοια της συμμετρίας, τη θεμελίωσή της στη θεωρία των ομάδων, τις εφαρμογές της στη φυσική, τη χημεία και τη βιολογία και το ρόλο της στην τέχνη».

Manfred Eigen, Ruthild Winuler
στο **LAWS OF THE GAME**

«Ο Δρ. Weyl επισκοπεί αριστοτεχνικά και συναρπαστικά τις εφαρμογές και τις αρχές της συμμετρίας στη γλυπτική, τη ζωγραφική, την αρχιτεκτονική, τη διακόσμηση και το σχέδιο. Παρουσιάζει επίσης τις εκδηλώσεις της στην οργανική και την ανόργανη φύση, καθώς και τη φιλοσοφική και μαθηματική της σημασία».

SCIENTIFIC AMERICAN

«Ο Hermann Weyl υπήρξε ο μόνος που θα μπορούσε να συγκριθεί με τους μεγάλους οικουμενικούς μαθηματικούς του 19ου αιώνα, του Hilbert και τον Poincaré, γι' αυτό όσο ζούσε διατήρησε μια ζωντανή επαφή μεταξύ των καθαρών μαθηματικών και της φυσικής».

Freeman Dyson

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ **τροχαλία** ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ
Γριβαίων 5 (πάρδος Σκουφά 64)
106 80 Αθήνα - Τηλ. 36.46.426

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΘΕΣ/ΝΙΚΗ
Λέσχη του βιβλίου
Χρ. Οκλαμπής - Στ. Ζήκας
Καλαυθιάκη 13
546 26 Θεολίχη - Τηλ. 235.584

κάνεις —πέραν πλέον από την απόφαση— είναι ότι κάθε άλλο παρά εξυγίανε τον δημόσιο βίο. Ούτε μπορούσε βέβαια σε οποιαδήποτε απόφαση —καταδικαστική ή αθωωτική— κι αν κατέληγε το Ειδικό Δικαστήριο δεν ήταν δυνατόν να υποκαταστήσει τις πολιτικές στην ουσία διαδικασίες που απαιτούσε η κάθαρση. Διότι, άλλο το «κοινό περί δικαίου» αίσθημα κι άλλο οι κοινωνικές και πολιτικές διεργασίες που απαιτούνταν για την κάθαρση, η θέσπιση δηλαδή τέτοιων διαδικασιών που θα μείωναν την θεσμική ρευστότητα, θα αποσαφηνίζαν τις σχέσεις πολιτικής και οικονομικής εξουσίας επιβάλλοντας την μεγαλύτερη δυνατή διαφάνεια, θα ενίσχυαν τον ρόλο της Βουλής και θα θεσμοθετούσαν αδιάβλητους κανόνες ελέγχου σε όλα τα επίπεδα. Όταν τίποτα από αυτά δεν έγινε, με ευθύνη των πολιτικών δυνάμεων, είναι αστείο να μιλάμε για κάθαρση του δημόσιου βίου, για αλλαγή πολιτικής συμπεριφοράς, κριτηρίων δράσης, ηθικών μετρήσεων.

Το ελληνικό πολιτικό σύστημα παράγει φαυλότητα και διαφθορά. Κι αυτό φαίνεται να βολεύει όλα τα κόμματα, τα οποία αντί του ελέγχου και της διαφάνειας προτιμούν να έχουν την σιωπηλή συγκατάθεση των άλλων στο μοίρασμα των λαφύρων της εξουσίας. Παρά τις φωνασκίες, οι κανόνες εδώ είναι δεδομένοι και τηρούνται με ευλάβεια από όλους. Κι από αυτήν την άποψη η απόφαση του Ειδικού Δικαστηρίου εξ αντικειμένου έχει μια **καθεστωτική διάσταση** που είναι πολύ σημαντική. Οι κανόνες του παιχνιδιού παραμένουν οι ίδιοι. Αν οι πρωθυπουργοί δεν μπορούν να σταλούν στην φυλακή για τέτοια αντικείμενα συνήθων συναλλαγών, τότε μπορεί κανείς να φανταστεί πόσο δυσκολότερο είναι το εγχείρημα είτε στην περίπτωση των όπλων ή των μυστικών υπηρεσιών, όπου εμπλέκονται κρατικά πλέον μυστικά. Είναι δύσκολο να διασκεδάσει κανείς το αίσθημα του κυνισμού στην ευρύτερη κοινή γνώμη ότι «**οι μεγάλοι τα βρίσκουν**» ή ότι «**οι μικροί την πληρώνουν πάντα**». Αυτή η λαϊκή θυμοσοφία δεν στερείται καθόλου βάσης. Καγχασμός γενικό θα προκαλεί επίσης και κάθε επίκληση σε ανώτερες ηθικές «**αρχές**» ή «**αξίες**». Διότι στην χώρα αυτή άπαντες κατανοούν και αντιλαμβάνονται ότι οι αναμάρτητοι οι οποίοι θα μπορούσαν να ρίξουν την λίθο του αναθέματος είναι μάλλον μία κατηγορία ανύπαρκτη σε όλα τα επίπεδα της κοινωνικής, οικονομικής και πολιτικής εξουσίας. Πρόκειται για διαφορά βαθμού, όχι ποιότητας. Όταν η διαφθορά και οι φαύλες πρακτικές χαρα-

κτηρίζουν όλες τις δοσοληψίες τότε ελάχιστος χώρος απομένει για την «**δημόσια ηθική**». Και είναι λάθος να πιστεύεται ότι η οποιαδήποτε δικαστική απόφαση μπορεί να συντελέσει από μόνη της στην ηθική ανάκαμψη ή στην αλλαγή κριτηρίων συμπεριφοράς στον δημόσιο και κοινωνικό βίο.

Πρέπει, λοιπόν, να γίνει σαφές ότι η απόφαση του Ειδικού Δικαστηρίου δεν έχει σχεδόν καμιά σχέση με το αίτημα της κάθαρσης. Έβλαψε δε η διαδικασία αυτή όχι μόνο διότι η τηλεοπτική της μετάδοση μετέτρεψε τα δρώμενα σε «**λαϊκό θέαμα**», αλλά γιατί εστίασε την προσοχή στην δικαστική -ποινική πλευρά της υπόθεσης πνίγοντας όλες τις άλλες —τις κυριότερες— διαστάσεις.

Είναι φανερό ότι η ίδια η φύση της υπόθεσης που ήλθε προς εκδίκαση ενώπιον του Ειδικού Δικαστηρίου ήταν βαθύτατα πολιτική. Κι αυτή την φύση δεν μπορούσε ούτε να αποβάλει ούτε να τροποποιήσει το Ειδικό Δικαστήριο. Διότι edikάζοντο πολιτικά πρόσωπα που είχαν παραπέμψει άλλα πολιτικά πρόσωπα. Είναι ανόητο να αρνείται κανείς τον **πολιτικό χαρακτήρα** της παραπομπής και τις πολιτικές σκοπιμότητες που επεκράτησαν το καλοκαίρι του 1989. Ερωτηματικά θα παραμείνουν για την επάρκεια και σοβαρότητα του κατηγορητηρίου ως προς τις πιθανότητες μαρτυρικής στήριξης και αποκάλυψης άλλων, άγνωστων, στοιχείων. Όπως, παράλληλα, ανόητο είναι και το επιχείρημα του ΠΑΣΟΚ περί δίωξης όταν δικοί του βουλευτές ψήφισαν τουλάχιστον δύο παραπομπές, του Κουτσόγιωργα και του Πέτσου.

Καλό θα είναι, τέλος, να φέρουμε στην μνήμη μας ορισμένα βασικά πράγματα σχετικά με το σκάνδαλο Κοσκωτά ώστε να τεθεί το πρόβλημα στις πραγματικές του διαστάσεις, ότι δηλαδή το σκάνδαλο:

- είχε βαθιές πολιτικές διακλαδώσεις. Ποιοι στελέχωσαν τις επιχειρήσεις Κοσκωτά; Ποιοι εκόμιζαν γράμματα στον Κουτσόγιωργα; Ποιος έκανε τον «**Κουτσουνόμο**»;
- αναπτύχθηκε μέσα σε ένα κλίμα βαθύτατης ηθικής και πολιτικής σήψης, αυταρχισμού και πολιτικών πρακτικών του «**σοσιαλιστικού**» ΠΑΣΟΚ και του αρχηγού του.
- χαρακτηρίστηκε από το ΠΑΣΟΚ αρχικά ως ανύπαρκτο είτε με προσφυγή στην προσφιλή θεωρία της «**ξένης συνωμοσίας**», είτε της «**συνωμοσίας των εκδοτών**».

Σε αυτήν την θεωρία της «**συνωμοσίας**» παραμένει ακόμη προσκολλημένο το ΠΑΣΟΚ μιλώντας για «**δίωξη**» και «**σκενω-**

ρία». Δεν θέλει να δει τι ακριβώς εξέθρεψε τον Κοσκωτά. Δεν θέλει να παραδεχθεί, ακόμα και τώρα, τις τεράστιες πολιτικές ευθύνες του ίδιου και της κυβερνητικής του ηγεσίας. Κι είναι εντελώς εξοργιστικός, ανήθικος, ανυπόστατος και υποκριτικός ο ισχυρισμός του ΠΑΣΟΚ σήμερα ότι η ετυμηγορία του ελληνικού λαού ήταν «παραπλανητική» και «πεπλανημένη» διότι δήθεν στις δύο εκλογικές αναμετρήσεις (Νοέμβριος 1989 και Απρίλιος 1990) έκρινε στην βάση της «σκευωρίας».

Είναι πραγματικά λυπηρό το γεγονός ότι ακόμη και σήμερα το ΠΑΣΟΚ αρνείται στην ουσία τις τεράστιες πολιτικές του ευθύνες, όταν το ίδιο ομιλούσε για αυτο-κάθαρση στις γραμμές του, όταν ο ίδιος ο αρχηγός του ζητούσε την ανεύρεση και τιμωρία όλων, όσο υψηλά κι αν ήταντο, σχετικά με το σκάνδαλο Κοσκωτά, ένα σκάνδαλο όχι «τραπεζικό» αλλά βαθύτατα πολιτικό. Κι αποτελεί ειρωνεία το γεγονός ότι ακριβώς η παραπομπή και η δικαστική εκκαθάριση της υπόθεσης εξάλειψε τα πολιτικά χαρακτηριστικά του σκανδάλου και των ενεχομένων σε αυτό. Έδωσε στην ουσία πολιτικό άσυλο στους πολιτικούς ενόχους, από την κορυφή έως την βάση. Για να ζητούν τώρα και τα ρέστα.

Όλοι επαγγέλθηκαν την κάθαρση. Ουδείς την στήριξε. Κανείς δεν την επεδίωξε. Όλα τα κόμματα την είδαν και την χρησιμοποίησαν πολιτικά, σαν πολιτικό όπλο. Για να αντλήσουν πολιτικά οφέλη. Και το ίδιο προσπάθησαν να κάνουν με την Δίκη και κάνουν με την απόφαση του Δικαστηρίου. Θα διαπιστώσει όμως, για μια ακόμη φορά, ο προσεκτικός αναγνώστης της απόφασης του Ειδικού Δικαστηρίου ότι το σκεπτικό τόσο της αθώωσης όσο και της ενοχής που διατύπωσαν αντίστοιχα η πλειοψηφία και μειοψηφία είναι βαθύτατα πολιτικό.

Το σκεπτικό της πλειοψηφίας τονίζει καταθέσεις μαρτύρων που επέμειναν στο θέμα των «πολιτικών ευθυνών» του κ. Παπανδρέου, ιδιαίτερα των εκδοτών, μολονότι σήμερα η πλειοψηφία αυτών έχει εκδώσει και ως προς αυτές αθωωτική απόφαση. Η πλειοψηφία απλώς δεν πείστηκε περί των «ποινικών ευθυνών» του κ. Παπανδρέου, εφ' όσον δεν προέκυψαν αποδεικτικά στοιχεία. Με άλλα λόγια, η πλειοψηφία των Δικαστών δέχτηκε ότι ο κ. Παπανδρέου «δεν γνώριζε». Πολιτικό είναι και το σκεπτικό της μειοψηφίας, μόνο που αυτή

δεν μπορεί να δεχτεί ότι ο τότε πρωθυπουργός ήταν δυνατόν να μην γνωρίζει. Πως ήταν αυτό μέσα σε όλο αυτό το κλίμα των αποκαλύψεων και της τακτικής Κοσκωτά να αποφύγει τον έλεγχο ο τότε πρωθυπουργός να δίνει συνεντεύξεις στα έντυπά του, ο Κοσκωτάς να απολαμβάνει της πλήρους υποστηρίξεως και καλύψεως της πολιτικής εξουσίας, ο ίδιος ο Κοσκωτάς, αργότερα, να αναχωρεί άνετα για το εξωτερικό ως τυχαίος φυγόδικος. «Ούτε είναι επιτρεπτό να γίνει δεκτό ότι ευθύνεται μόνον η αόρατη παραεξουσία», τονίζει η άποψη της μειοψηφίας. Το σκάνδαλο υπήρξε.

«Είναι βέβαιο όμως», αναφέρει η μειοψηφία, «ότι το σκάνδαλο αυτό, χωρίς την αρωγή και θαλπωρή της πολιτικής εξουσίας, στην κορυφή της οποίας ευρίσκετο ο πρώτος των κατηγορουμένων, δεν θα είχε ποτέ γίνει. Η ευθύνη συνεπώς είναι πρόδηλη».

Το πολιτικό σκεπτικό και της πλειοψηφίας και της μειοψηφίας είναι ταυτόσημο. Συνάδει προς την κοινή λογική και προς όλα όσα συνήγαγαν αβιάστως και αμερολήπτως τότε όλοι οι εκδότες, που σήμερα παίζουν τον ρόλο είτε του μετανοήσαντος είτε του εύσπλαχνου και μεγαλόψυχου συγχωρούντος τας αμαρτίας των άλλων.

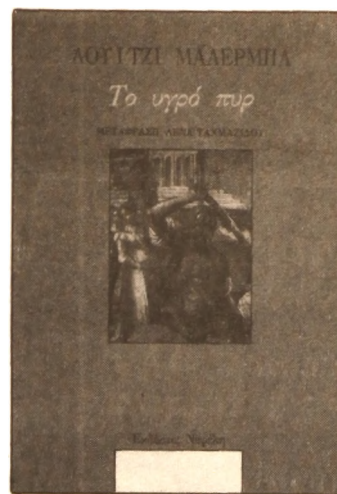
Απ' αυτήν την πολιτική δίωξη το ΠΑΣΟΚ δεν πρόκειται να γλυτώσει. Θα το καταδιώκει πάντα ιδιαίτερα ενόσω το ίδιο δεν έχει ακόμα την εντιμότητα και την γενναιότητα να κάνει την αυτοκριτική του και να παραδεχθεί το πόσο μεγάλη ζημιά έκανε στον εαυτό του, στην υπόθεση της Αριστεράς, στον τόπο.

Μια τέτοια πράξη αυτοκριτικής θα ήταν οφειλόμενο εγχείρημα πολιτικής ωριμότητας, την οποία, δυστυχώς, δεν διαθέτει ακόμα το ΠΑΣΟΚ. Αλλά θα βοηθούσε πρωταρχικά το ίδιο και θα δημιουργούσε σταδιακά τις προϋποθέσεις για την ανάκτηση της χαμένης αξιοπιστίας και φερεγγυότητάς του ως πολιτικού φορέα ικανού να διεκδικήσει και πάλι την εξουσία.

Τελικά το πολιτικό σύστημα της χώρας θα εξακολουθήσει να παράγει κάθε είδους σκάνδαλα, διώκτες και διωκόμενους και η απέχθεια της κοινής γνώμης καθώς και ο διάχυτος κυνισμός της θα εξακολουθήσουν να εντείνονται ενόσω οι πολιτικές δυνάμεις της χώρας δεν συμφωνήσουν να θέσουν τέρμα στην αδιαφάνεια των διαδικασιών ενός «βρώμικου» και διάτρητου παιχνιδιού. □

ΛΟΥΙΤΖΙ ΜΑΛΕΡΜΠΑ

Το υγρό πυρ

Ο Λουίτζι Μαλέρμπα —εκδίδεται για πρώτη φορά στη χώρα μας— είναι ένας από τους καλύτερους Ιταλούς πεζογράφους αυτού του αιώνα. Λάτρης των πιο διαφορετικών λογοτεχνικών ειδών, έχει την ικανότητα να εκπλήσσει διαρκώς τον αναγνώστη γράφοντας κάθε φορά ένα διαφορετικό μυθιστόρημα. Οι κριτικοί τον έχουν χαρακτηρίσει σαρκαστικό, αντιρεαλιστή, παραδοξολόγο, επαναστατικό και μεταμοντέρνο και τον τοποθετούν δίπλα στον Μπέκετ και τον Ιονέσκο.

Στο *Υγρό πυρ* που διαδραματίζεται στο Βυζάντιο ο συγγραφέας με μοναδική γνώση της ιστορίας, συνθέτει τον πίνακα της εποχής της Αυτοκρατορίας Θεοφανώς.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Μαυρομιχάλη 9 - Αθήνα

Τηλ. 3607744 - 3639962

PRIVATE
ENGLISH LESSONS
FOR ADVANCED
STUDENTS
TEL: 82.10.348

Η πολιτική μετά την «Δίκη»

Η απόφαση του Ειδικού Δικαστηρίου και τα σκεπτικά που στήριξαν τις προτάσεις της πλειοψηφίας και της μειοψηφίας των μελών του, αποτελούν ίσως ένα από τα απτότερα δείγματα σαφούς και συνεκτικού πολιτικού λόγου τα τελευταία χρόνια, ισορροπώντας στην «ευαίσθητη» περίπτωση του Α. Παπανδρέου, λειτουργώντας ως «σφήνα» στο ΠΑΣΟΚ στην περίπτωση Τσοβόλα και αντιμετωπίζοντας άχρωμα την «περιθωριακή» περίπτωση Πέτσου.

του Ρεπόρτερ

Πρόκειται για κείμενα που ουδόλως αποποιούνται την μετά λόγου γνώσεως ένταξή τους στον κομματικό ανταγωνισμό επιδεχόμενα πολιτικά αμφίσημη και αμφισβητούμενη ανάγνωση, από όλους τους κατά τους τύπους πολιτικούς παίκτες: η κυβέρνηση θα εκμεταλλευθεί την οριακή πλειοψηφία «7-6» για τον Α. Παπανδρέου και ένα μεγάλο μέρος της συμπολίτευσης θα αξιοποιήσει το σκεπτικό των «6», ενώ για το ΠΑΣΟΚ, όπως και για τον ΣΥΝ, η ουσία είναι ότι η απόφαση σημαίνει αθώωση του αρχηγού της, δηλαδή αναδρομική ακύρωση της «σκευωρίας»· η, παρ' όλα αυτά, συναινέση των πολιτικών δυνάμεων ως προς την ετυμηγορία του Ειδικού Δικαστηρίου για τον Α. Παπανδρέου δεν ισχύει στην περίπτωση του Δ. Τσοβόλα, όπου η σχετική απόφαση τροφοδότησε παραδοσιακά τον κομματικό ανταγωνισμό διαμορφώνοντας μέτωπα και αντιπαραθέσεις —με την Ν.Δ. να θεωρεί ότι «η Δικαιοσύνη απεφάνθη» και δεν συντρέχει περίπτωση ανάληψης πρωτοβουλίας για την ενεργοποίηση της διαδικασίας απονομής χάριτος, ενώ το ΠΑΣΟΚ βλέπει στη απόφαση αυτή την επιβεβαίωση της άποψής του περί σκευωρίας. Και πάλι, όμως, η κατάσταση είναι πιο περίπλοκη—αφού το ΠΑΣΟΚ είναι αναγκασμένο να ισορροπεί μεταξύ της αναγνώρισης της «αδή-

ριτης ανάγκης να λειτουργήσει η δικαιοσύνη» (Α. Τσοχατζόπουλος) και της σκοπιμότητας να υπερασπιστεί ένα στέλεχος του, που είδε τους σταυρούς του στην Β' Αθηνών να αυξάνονται από 80.731 τον Ιούνιο του '89 σε 103.239 τον Απρίλιο του '90, αναδεικνυόμενο έτσι σε ηγετική φυσιογνωμία εκπροσώπησης του λαϊκιστικού - αντιδεξιού ρεύματος· από την άλλη υπάρχουν στελέχη στην Ν.Δ. που για διάφορους λόγους δεν είδαν ως απαραίτητη την ζετή στήριξη των πολιτικών δικαιωμάτων του καταδικασθέντος τ. υπουργού Οικονομικών, ενώ για τον ΣΥΝ η ποινή στον Δ. Τσοβόλα θεωρήθηκε υπερβολική.

Σε διαφορετικό βαθμό, οι πολιτικές δυνάμεις της χώρας θα διαμορφώσουν την τακτική τους λαμβάνοντας υπόψη την απόφαση του Ειδικού Δικαστηρίου, και όχι θέτοντας τελεία σε αυτήν. Και η τακτική τους δεν αφορά μόνον την σχέση τους προς τους εκλογείς και τις οργανωμένες ομάδες αλλά και τις ενδοκομματικές τους ισορροπίες.

Και αυτό άσχετα με το αν η υπόθεση της «κάθαρσης» έχει καταποντισθεί στην τάξη των τελευταίων θεμάτων που απασχολούν το κοινό, αν δεν αντιμετωπίζεται με τελειώς αρνητικές στάσεις σε ό,τι αφορά την σκοπιμότητά τους...

Ν.Δ. Επισφαλέστατες ισορροπίες.

Στη Ν.Δ. η ισορροπία ανάμεσα στον πραγματισμό της κυβερνητικής λογικής (:αθώωση ενός τέως πρωθυπουργού και αρχηγού κόμματος με 40% στο εκλογικό σώμα) και στο πολιτικό - λαϊκιστικό ιδεολόγημα (:«οι κλέφτες θα πάνε φυλακή») αποδεικνύεται ανέφικτη. Τις ημέρες που επρόκειτο να βγει απόφαση, δημοσιοποιήθηκε ως αντίθεση που διέτρεχε τη Ν.Δ. στο θέμα της δίκης στο Ειδικό Δικαστήριο, όταν ορισμένοι εξέφρασαν την «ευχή» της αθώωσης του κατηγορουμένου, ενώ άλλοι απειλούσαν «να σπάσουν την ραχοκοκαλιά» των οπαδών του ΠΑΣΟΚ, αν πραγματοποιούσαν συλλογικές ενέργειες αντίδρασης σε καταδικαστική απόφαση· την ίδια δε ημέρα της έκδοσης της απόφασης, ο ακροδεξιός κ. Ανδρεουλάκος θεώρησε την αθώωση του Α. Παπανδρέου περίπου ως «προδοσία» των οπαδών της παράταξης, και τουλάχιστον ως «προϊόν εκβιασμού» των δικαστών. Και φυσικά, με κοινοβουλευτική πλειοψηφία δύο βουλευτών, ουδείς διενεμήθη, για τους ίδιους λόγους, να ζητήσει εξηγήσεις από τον γραφικό κ. Κατσίκη, όταν δήλωνε ότι «θα δούμε θετικά» το αίτημα της χάριτος για τον Δ. Τσοβόλα αν αυτό τεθεί.

Το ζήτημα της απονομής χάριτος στον

Δ. Τσοβόλα δεν είναι το μόνο που μπορεί να δημιουργήσει προβλήματα συνοχής στην Ν.Δ. αφού σίγουρα δεν είναι δεδομένη η πειθαρχημένη απόκριση των βουλευτών της συμπολίτευσης, στην θέση που διατύπωσε ο κυβερνητικός εκπρόσωπος Β. Πολύδωρας. ότι «δεν υφίσταται θέμα χάριτος για την κυβέρνηση»... γιατί «οι πολίτες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου». Εκτός του συγκεκριμένου ζητήματος, υπάρχει το γενικότερο πρόβλημα της τοποθέτησης απέναντι στην δικαστική περαίωση της «υπόθεσης Κοσκωτά»: ένα σημαντικό τμήμα από το πολιτικό προσωπικό και το κομματικό δυναμικό της Ν.Δ. έχει επενδύσει (και νομιμοποιηθεί από πολλούς οπαδούς της παράταξης) το σημαντικότερο μέρος της αντι-ΠΑΣΟΚ προπαγάνδας του στην δικαστική επικύρωση της ηθικής καταδίκης και του πολιτικού αποκλεισμού του Α. Παπανδρέου, και έχει επιτύχει μία εξαιρετικά ισχυρή συσπείρωση των οπαδών του κόμματος που συνέβαλε κατά πολύ στην νίκη του Κ. Μητσοτάκη. Αυτό το τμήμα της Ν.Δ., που εκφράζεται κατά τρόπο προνομιακό από τον «Ελεύθερο Τύπο», εκφράζει σήμερα έναν πολύ σαφή πολιτικό λόγο, με αδρές τις γραμμές αντιπαράθεσης προς τους «πράσινους κλέφτες», με εδραίες αναφορές στην πολωτική παράδοση της Δεξιάς και στην ιστορική συνέχεια του ρεβανσισμού, τον οποίον επένδυσε με μία ευστοχότατη μετάθεση της πολιτικής στον ηθικισμό του «τίμιου» και «σωστού» οικογενειάρχη, ως προς τον οποίον ο Α. Παπανδρέου αποτελεί «εγκληματική απόκλιση».

Είναι αυτός ο χώρος που αποτελεί την κρίσιμη δεξαμενή πολιτικής κινητοποίησης, συνοχής και κοινωνικής διείσδυσης του κόμματος της Ν.Δ., ο οποίος δεν είναι απαραίτητος μόνον λόγω της «δύσκολης πλειοψηφίας» που στηρίζει την σημερινή κυβέρνηση, αλλά και γιατί οι επόμενες εκλογές είναι ενδεχόμενο να διεξαχθούν επί «ξυρού ακμής». Πέραν τούτου, όμως, οι τριβές που ήδη δημιουργούνται με την απόφαση του Ειδικού Δικαστηρίου, ενδεχομένως θα αναδιπλασιασθούν όταν έρθει η ώρα της δίκης των υποκλοπών· πληροφορίες αναφέρουν ότι οι «αχραιφνείς» της Ν.Δ. ζητούν από τώρα εγγυήσεις για την διεξαγωγή της δίκης αυτής και επ' ουδενί λόγω δέχονται να συζητήσουν αυτό το «θα δούμε» που σε «ανύποπτο χρόνο» είπε ο αρχηγός τους όταν ρωτήθηκε για το θέμα. Και, σίγουρα, μπροστά στα μείζονα εθνικά και κοινωνικά προβλήματα που αντιμετωπίζει η διακυβέρνηση της Ν.Δ., και ενώ ο «Λυκαβηττός» αναρτά την

νέα του αφίσσα με το σύνθημα - ερώτημα «Υπάρχει παραεξουσία σήμερα;», το μόνο που θα πρέπει να αποφύγει με κάθε τρόπο ο κ. Μητσοτάκης είναι να εγγράφει άλλη μία υποθήκη, αυτή την φορά στο κρισιμολογικό θέμα της «συναλλαγής»...

ΠΑΣΟΚ: Σε δύο βάρκες;

Για την αξιωματική αντιπολίτευση, το «άνοιγμα μιας νέας σελίδας» που σήμανε η απόφαση του Ειδικού Δικαστηρίου δεν μπορεί να είναι τόσο σαφές όσο ενδεχομένως θα ήθελε. Βεβαίως, έχει τώρα την δυνατότητα να εμφανισθεί περισσότερο νόμιμο από την Ν.Δ. αν η τελευταία θελήσει να ρίξει το βάρος της στο σκεπτικό της μειοψηφίας των «6» —ως εφεδρικό επιχείρημα προς πάσαν («ηθική») χρήση κατά του ΠΑΣΟΚ: για το «Κίνημα» η αθώωση του ηγέτη του καταγράφεται ως δική του υποχρέωση να ανασκευάσει τις ύβρεις που διέπραξε αρκετό καιρό τώρα κατά του θεσμού του Ειδικού Δικαστηρίου, κατά της ίδιας της Βουλής του '89 και κατά των θεσμών, τους οποίους αντικαθιστούσε κατά βούληση με τον παναρμόδιο «Λαό».

Αυτή η αλλαγή όμως στην στάση του ΠΑΣΟΚ, αν υπηρετείται από την αθώωση του τ. πρωθυπουργού, προσκρούει στην καταδίκη του επιτελούς του τέως υπουργού Οικονομικών. Η καταδίκη του Δ. Τσοβόλα λειτουργεί για την αξιωματική αντιπολίτευση ως αντίθεση και αντίφαση: από την μία πλευρά, κεφαλαιώδη σημασία είχε η αθώωση του αρχηγού του· από την άλλη πλευρά, η καταδίκη του Δ. Τσοβόλα αφήνει το «πειστήριο» ότι, έστω στην ουρά του σκανδάλου, το τέως κυβερνών κόμμα είχε ανάμειξη στην «υπόθεση Κοσκωτά», αφού «επ' ωφελεία» του τελευταίου —και χάριν των σχέσεων του ιδίου του Α. Παπανδρέου— ο Δ. Τσοβόλας προέβη στην ρύθμιση των χρεών Καλκάνη προς το ελληνικό Δημόσιο. Και είναι σε αυτή την λεπτή ισορροπία ακριβώς ενώ ενοφθαλμίζεται και σημασιοδοτείται ως εξέχουσα άσκηση πολιτικής η απόφαση του Ειδικού Δικαστηρίου για τον Δ. Τσοβόλα.

Ήδη παρατηρούνται —και διά γυμνού οφθαλμού— οι πρώτες κινήσεις λεπτής ισορροπίας που αποπειράται το ΠΑΣΟΚ. Οι αντιδράσεις του καταδικασθέντος τ. υπουργού θα πρέπει να «ενσωματωθούν», να πλαισιωθούν μέσα σε χειρισμούς, η πρωτοβουλία και διεύθυνση των οποίων θα πρέπει να ανήκει επίσημα στο «Κίνημα», η δε λογική τους να υπηρετεί την αντιπροσώπευση του «δικαίου» του Δ. Τσοβόλα και συγχρόνως την μη επικράτηση μίας αυριανικής λο-

γικής που θα λειτουργούσε απωθητικά για τους ταλαντευόμενους ψηφοφόρους του «μεσαίου χώρου» και αποσυμπεριωτικά για τον κομματικό μηχανισμό, στερώντας ταυτόχρονα την δυνατότητα στον αποκατεστημένο Α. Παπανδρέου να μετέχει σε κεντρικά και υψηλού επιπέδου πολιτικά παιχνίδια.

Όμως, οι μέχρι τώρα αντιδράσεις του ΠΑΣΟΚ δείχνουν ότι αυτές οι λεπτές ισορροπίες δεν μπορούν να τηρηθούν, ίσως γιατί είναι ανέφικτες από μόνες τους. Πώς αλλιώς μπορεί να εξηγηθεί, π.χ., ότι το «εθναρχικό» διάγγελμα του Α. Παπανδρέου, λίγη ώρα μετά την εκφώνηση των ποινών από το Ειδικό Δικαστήριο, ήταν ουσιαστικά ένας λόγος υπέρ Τσοβόλα και, μέσω αυτού, υπέρ της συντήρησης μιας πόλωσης ετεροβαρώς προσανατολισμένης στο λαϊκιστικό μοτίβο; Ούτε ασφαλώς η επαναφορά του αιτήματος «εκλογές εδώ και τώρα» —λίγες μόνον ημέρες μετά την εκ μέρους του ίδιου του κ. Παπανδρέου αναγνώριση ότι «ίσως ο καιρός δεν είναι κατάλληλος» για εκλογές— συμβάλλει έστω και ελάχιστα στην επαναφορά του ΠΑΣΟΚ στην πολιτική, δηλαδή στην ίδια την αναγνώριση εκ μέρους του ότι η πολιτική του ομηρία έληξε. Και όσον καιρό το ΠΑΣΟΚ κρατήσει αυτή την στάση, που εν τέλει θα ισοδυναμεί με αυτοενοχοποίησή του, δεν μπορεί παρά να είναι παγιδευμένο στην αμυντική και εξαιρετικά βερμπαλιστική «πολιτική» και να κατηγορείται ότι δεν διαθέτει άλλους τρόπους πολιτικής ύπαρξης, πέραν αυτής της εξ' αντανάκλασεως δικαστικής συμπεριφοράς.

Είναι εύλογη ασφαλώς αυτή η στάση του ΠΑΣΟΚ, μόνον όμως αν την δει στα πλαίσια της επικυριαρχίας των συμβόλων αντί της πολιτικής, επικυριαρχίας που το χαρακτήρισε έντονα μέσα στην, αποτελεσματική έστω, περιχαράκωσή του των τελευταίων χρόνων: ο Δ. Τσοβόλας αποτελεί ραχοκοκαλιά σ' αυτή την συμβολική κατάσταση και η «συντεταγμένη διαχείριση» της περιπτωσής του θα ισοδυναμούσε με την αμφισβητούμενη δυνατότητα της αξιωματικής αντιπολίτευσης να κάνει πολιτική με όσα «συμβολικά κεφάλαια» διαθέτει, αντί να κάνει φαντασιακή πολιτική συμβόλων. Διαφορετικά ειπωμένο, η «ουσία» του Δ. Τσοβόλα θα ισοδυναμούσε με την εγνωσμένη απόφαση του ΠΑΣΟΚ να υπάρξει χάριν της πολιτικής και όχι αντί γι αυτήν —πράγμα που σήμερα φαίνεται ανέφικτο, αν δει κανείς την συνεχή ανατροφοδότηση του «κινήματος» με τους μύθους του και την εμμονή του στην υπεράσπιση του παρελθόντος του.

□

ΜΟΛΙΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

ΝΙΚΟΣ ΧΟΥΛΙΑΡΑΣ

Ἡ μέσα βροχή

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

ΕΠΙΣΗΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ

Ζωή, τήν άλλη φορά
ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

Ὁ Λούσιας
ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

Τό άλλο μισό
ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Μπακακόκ
ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Μιά ἱστορία τοῦ μακρύ χειμώνα
ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Ὁ χρόνος εἶναι πάντα
μέ τό μέρος του
ΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

Σαράντα σχέδια
ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

Ἐκδόσεις Νεφέλη
Μαυρομιχάλη 9, 106 79 Ἀθήνα
Τηλ. 3639962 - 3607744

Ο Τύπος και η ουσία

Ἐκλείσε λοιπόν κι αυτό
το κεφάλαιο της
ιστορίας μας. Περί του
σκανδάλου Κοσκωτά ο
λόγος. Τα στατιστικά
στοιχεία (τόσοι μήνες,
τόσες ημέρες
διαδικασίας κ.λπ.) εἶναι
γνωστά και
καταγεγραμμένα στον
Τύπο αὐτῶν των
ημερῶν. Ὅπως εἶναι
καταγεγραμμένα και
άλλα πολλά. Αλλά δεν
μας εἶπε τίποτε ο Τύπος
για τον δικό του ρόλο σ'
αὐτήν την τελευταία
φάση του σκανδάλου.

στα δύσκολα: δεν μπόρεσε να βοηθήσει στην υλοποίηση της κάθαρσης. Χρειαζόταν γι αυτό μεγάλες αντοχές από την κοινωνία μας. Η κάθαρση ήταν μία επαναστατική διαδικασία —το έχουμε γράψει επανειλημμένα στο περιοδικό αυτό. Τόσο επαναστατική που βέβαια ούτε και η βολεμένη αλλά και δυσπραγούσα από τόσα πολιτικά και ιδεολογικά προβλήματα των ημερῶν εκείνων Αριστερά δεν μπορούσε να τραβήξει στην έσχατη συνέπειά της. Εξάλλου η κάθαρση για πολλούς λόγους και από τα τρία κόμματα δεν ήταν παρά μόνον ένα πρόσχημα που προσφερόταν στον λαό για την επιδίωξη άλλων πολιτικών σκοπιμοτήτων.

Έτσι φτάσαμε στην απόφαση της 16/1/92: μία απόφαση όπου δεν θριάμβευσε —ή διασώθηκε βέβαια— η Δικαιοσύνη όπως έγραφε η «Καθημερινή». Θριάμβευσε η πολιτική. Και το κείμενο της απόφασης ήταν το κείμενο ανθρώπων που σκέφτηκαν και έπραξαν πολιτικά υπό τις σημερινές συγκυρίες.

Όμως για να φτάσουμε στην

απόφαση έπρεπε να προετοιμασθεί καταλλήλως το έδαφος. Τονίστηκαν —με κάποιους υπερβολικούς τόνους— η οικονομική δυσπραγία και το εθνικό πρόβλημα της χώρας. Υπαρκτά, δραματικά και τα δύο προβλήματα αλλά δεν είχαν ποτέ οι πολιτικοί και ο Τύπος μιλήσει σε τόσο δραματικούς τόνους για τα θέματα αυτά. Ακολούθησαν οι «πιέσεις» για το ίδιο το «θέμα Κοσκωτά». Το ΠΑΣΟΚ είχε με πολλή φροντίδα οργανώσει μέσα στον Τύπο την παρακολούθηση και εξέλιξη της δίκης. Έγκαιρα και προσεκτικά είχαν οριστεί στο δικαστικό ρεπορτάζ όλων σχεδόν των καναλιών (κρατικών και ιδιωτικών), αλλά και των μεγάλων και μικρών εφημερίδων οι κατάλληλοι άνθρωποι.

Ύστερα ήταν η γενική νομική κατεύθυνση που έφερε κοντά στον Πέτσο —και όσο διάστημα έζησε, τον Μένιο— με τον Δ. Τσοβόλα που ανέλαβε εργολαβικά το έργο στήριξης του Ανδρέα Παπανδρέου. Η νομική αλληλοεπικάλυψη έγινε δυνατή αφού ο πάλαι ποτέ συντονιστής στην ΝΔ καθηγητής κ. Κατσαντώνης ήταν συγχρόνως δικηγόρος του Ματζουράνη, του Βακάλη και του δικαζόμενου Πέτσου. Είχε ήδη έρθει σε ρήξη πολιτική με το κόμμα του. Ο κ. καθηγητής κολύμπησε άνετα στα θερμά νερά της πισίνας του ΠΑΣΟΚ.

Καλά και ο Τύπος πώς τα αντιμετώπισε όλα αυτά; Ο Τύπος που είχε πρωτοστατήσει στην αποκάλυψη του σκανδάλου. Ποιος δεν θυμάται τα εξά-

Τα κυριακάτικα φύλλα της 19/1 έκλειναν λίγο ως πολύ το θέμα μετά την εκφώνηση της απόφασης του δικαστηρίου. Την Δευτέρα άρχιζε —πολύ υποβαθμισμένα— να γίνεται η αναφορά για το πρόβλημα που είχε ο κ. Τσοβόλας. Είναι μία άλλη, επόμενη φάση, που θα λήξει με τον συμβιβασμό του «γιού του αγωγιάτη»: φαίνεται ότι στο πλαίσιο του γενικού κατευνασμού κερδήθηκε για το ΠΑΣΟΚ το μείζον (αθώωση Ανδρέα) και χάθηκε το έλασσον (καταδίκη Τσοβόλα).

Αξίζει να παρακολουθήσουμε από τις σελίδες του Τύπου τον συντονισμό που κανοναρχήθηκε από τους νομικούς και δημοσιογραφικούς παράγοντες του ΠΑΣΟΚ (Ροκόφυλλος, Βενιζέλος, Βγόντζας, Χυτήρης, Αθανασάκης) σχετικά με τα προβλήματα που καθημερινά προέκυπταν σχετικά με την δίκη. Έχει ενδιαφέρον η καταγραφή της στάσης του Τύπου και των ανθρώπων του στο δεκάμηνο της δικαστικής διαδικασίας, η διαπλοκή των συμφερόντων, οι αποσιωπήσεις, οι μεταστροφές:

Οι άνθρωποι του Τύπου υπάκουσαν στα κελεύσματα των νέων καιρών, αναπροσάρμοσαν την στάση τους ως προς τους πρωταγωνιστές του δράματος (ε, καλά, τείνει να καταλήξει σε μελόδραμα τώρα πια), εμφάνισαν μία πρωτοφανή ευελιξία: έδειξαν όλα τα ταλέντα τους. Η τελική εικόνα;

Φυσικά και είναι απογοητευτική. Ο Τύπος —μαζί με τους άλλους τομείς της κοινωνίας μας— έδειξε την αντοχή του

ΓΡΑΦΤΕΙΤΕ
ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ
ΣΤΟ
ΑΝΤΙ

στηλα και τα οχτάστηλα από το καλοκαίρι του '88 ως το φθινόπωρο του '89; (Καλά, όλοι τώρα σκεπάζουν αυτά τα ρεπορτάζ και θέλουν να ξεχάσουν και ομιλούν «περί παραεξουσίας»). Ε, λοιπόν ο Τύπος, αυτόν τον καιρό συνέπραξε στο μέτρο του δυνατού για την απάλυνση της μνήμης και την μεταστροφή της κοινής γνώμης περί την κάθαρση. Ο Τύπος συστηματικά και μεθοδικά συνέβαλε στην συγκαλυψη του σκανδάλου αμέσως μετά την έναρξη της δίχης. Εδώ βοήθησαν όλοι: το συγκρότημα Κουρή, το συγκρότημα Λαμπράκη, η «Ελευθεροτυπία», το «Έθνος». Θα χρειαζόταν χώρος πολύς προκειμένου να αποτυπωθεί το παιχνίδι της μεταστροφής του Τύπου —αλλά τα γεγονότα είναι πρόσφατα, οι μνήμες των πρωτοσέλιδων νωπές ώστε να περιττεύει η λεπτομερής ενασχόληση αυτή την στιγμή.

Τα «Νέα», δύο μέρες πριν από την απόφαση, δημοσίευαν

σπαράγματα επιλεγμένα από τα κύρια άρθρα τους (του '88 και '89) για να μας πείσουν ότι...είχαν πάντοτε την ίδια γραμμή. Και δεν χρειάστηκε τίποτε άλλο: σε δύο μέρες, την νύχτα της απόφασης, οι δύο μεγάλοι του συγκροτήματος Λαμπράκη, οι κ.κ. Καραπαναγιώτης και Ψυχάρης πήγαν και παρακάθησαν με τον Μάχη Κουρή στο Κανάλι 29 και συζητούσαν σαν παλιά καλά φιλαράκια για τις «αθλιότητες των σκευωρών». Τα ίδια τα «Νέα» φιλοξένησαν στις 14/1 πρωτοσέλιδο με τον τίτλο:

«ΑΘΩΩΣΗ ζητάει ο Κύρκος». Είναι μάλλον η τελευταία φορά που τον τιμά το Συγκρότημα τον κ. Λεωνίδα Κύρκο με πρωτοσέλιδο. Σε τρεις μέρες του έδωσε εξάλλου την απάντηση από την ίδια θέση: Παρασκευή 17/1 τα «Νέα» κυκλοφορούν με τίτλο «ΚΟΛΑΦΟΣ για όσους τον παρέπεμψαν». Αλλά η απιστία ελλοχεύει. Στο «Βήμα» που κυκλοφορεί στις

19/1, ο διευθυντής του λησμόνησε εντελώς τον Δημήτρη Τσοβόλα. Δεν εμφανίζεται πουθενά σε πρωτοσέλιδο αλλά μόνον σε κάποιο άρθρο στις μέσα σελίδες. «Το θέμα Τσοβόλα έληξε, κύριοι. Πάμε τώρα αλλού».

Και τα ρεπορτάζ; Μα και αυτό υπάρχει. Τα «Νέα» το Σάββατο 18/1, μας πληροφορούν για τα «άκρως απόρρητα»: ποιοι δικαστές ψήφισαν την ενοχή του Ανδρέα κα ποιοι την αθώωση.

Και εδώ καταχωρίζεται μία ουσιαστική λεπτομέρεια: η κ. Τζώρτζια Κοντράρου μας «πληροφορεί» ότι ο πρόεδρος του δικαστηρίου ήταν μεταξύ εκείνων που ψήφισαν για ενοχή του Ανδρέα. Το ίδιο επαναλαμβάνει την Δευτέρα 20/1 ο Μάχης Κουρής σε ένα από τα σπάνια με την υπογραφή του —προκειμένου να προσδώσει το απαιτούμενο «κύρος» στην «πληροφορία» — άρθρα στην Αυριανή. Η «πληροφορία», ό-

μως, μήπως είναι λανθασμένη; Μήπως ο πρόεδρος κ. Κόκκινος ήταν ο έβδομος στην αθωωτική ψήφο υπέρ του Ανδρέα Παπανδρέου; Αλλά αυτή είναι άραγε η μόνη απορία; Η «Ελευθεροτυπία», το Σάββατο 18/1 μας «πληροφορεί» ότι η κ. Ντόρα Μπακογιάννη ήταν «θυμωμένη» και απογοητευμένη για την αθώωση του Ανδρέα. Λάθος και αυτή η «πληροφορία». Η οικογένεια Μητσοτάκη πανηγύριζε για την αθώωση του Ανδρέα. Αυτή είναι η αλήθεια.

Αλλά τότε γιατί όλα αυτά; Μα για να συντηρηθεί ο μύθος για τον οποίο πάλεψαν τόσους μήνες. Και ο μύθος ήθελε τον «Ανδρέα» με τον «Κώστα» να μάχονται θανάσιμα στο αλώνι του Άρειου Πάγου. Η συντήρηση και η διαιώνιση του μύθου είναι επωφελής και συντηρεί την διαμάχη των «μονομάχων». Η αλήθεια είναι διαφορετική και είναι αυτή που «δεν θα πρέπει να μάθει ποτέ ο απλός λαός».

Χ.Γ.Π.

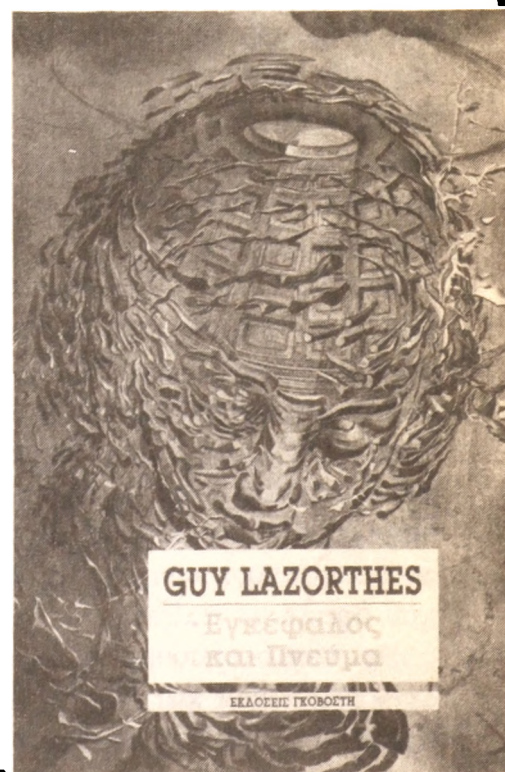
ΜΟΛΙΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ GUY LAZORTHE

Εγκέφαλος και Πνεύμα

Τι γνωρίζουμε για τον εγκέφαλο, και ποιες οι σχέσεις του με το πνεύμα, αυτή τη δύναμη που εμυχώνει κάθε ζωντανή ύλη; ποιά είναι η πορεία της εξέλιξης του εγκεφάλου και τι γνώσεις έχουμε για ένα δέμα που στις μέρες μας είναι σε πλήρη ανάπτυξη; Τί μπορεί να μας μεταδώσει η επιστήμη για τους μηχανισμούς του, την οργάνωσή του, την τρομερή του πολυπλοκότητα;

Ο καθηγητής Lazorthes είναι μέλος της Ακαδημίας Επιστημών και της Εθνικής Ακαδημίας στη Γαλλία.

στου Γκοβόστη, Ζωοδόχου Πηγής 21, τηλ. 36.15.433

Ατολμη και αντιφατική οικονομική πολιτική

του Αλέκου Βυζάντιου

Πολύς θόρυβος για το τίποτα...

Ο λόγος, τόσο για τα οικονομικά μέτρα που ανακοίνωσαν οι υπουργοί Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών κ.κ. Ευθ. Χριστοδούλου και Ι.

Παλαιοκρασσάς, όσο και για τις δηλώσεις του διοικητή της Τράπεζας Ελλάδος κ. Δ. Χαλικιά, για την νομισματική πολιτική του 1992.

Τόσο η δημοσιονομική πολιτική όσο και η νομισματική ξεσήκωσαν θύελλα διαμαρτυριών στην αντιπολίτευση και τους συνδικαλιστικούς φορείς, λίγο - πολύ άδικα —και θα δούμε το γιατί.

Αν λοιπόν για πολλούς το κυριότερο γεγονός των τελευταίων ημερών στο «εσωτερικό μέτωπο» ήταν τα μέτρα και οι επιπτώσεις τους, για μας το σημαντικότερο γεγονός ήταν άλλο. Ο «διαρκής πόλεμος» που ξέσπασε μεταξύ κυβέρνησης και αντιπολίτευσης και η ανυπαρξία διαλόγου των εκπροσώπων των συνδικαλιστικών φορέων και με τις δύο.

Με δύο λόγια. Το πραγματικό γεγονός δεν είναι τα μέτρα. Αυτά (ή κάποια παρόμοια) αναμένονταν. Είναι, ότι όλοι λένε πολλά και δεν κάνουν τίποτα, ότι η κυβέρνηση «αποφασίζει και διατάσσει», ότι η αντιπολίτευση δεν κάνει αντιπολίτευση αφού δεν έχει τίποτα να αντιπροτείνει και ότι το συνδικαλιστικό κίνημα δεν παίζει το ρόλο που όφειλε να παίζει.

Ας τοποθετήσουμε όμως τα πράγματα στην σειρά τους και πρώτα - πρώτα τι είναι επιτέλους αυτά τα μέτρα και γιατί ξεσήκω-

σαν την θύελλα αντιδράσεων. Τα μέτρα, που λίγο - πολύ είναι σε όλους μας γνωστά, κινούνται πράγματι προς την σωστή κατεύθυνση αλλά είναι παράλληλα άτολμα και αλληλοσυγκρουόμενα. Δείχνουν, σε όλο το μεγαλείο τους, τις αγωνιώδεις προσπάθειες της κυβέρνησης να συγκεντρώσει χρήματα τα οποία ωστόσο κανείς δεν γνωρίζει —αφού κανείς δεν ρώτησε— πού θα διατεθούν.

Για παράδειγμα, η έκτακτη εισφορά στα ακίνητα, αποβλέπει στην συγχέντρωση 50-60 δισ. δρχ. από τους ιδιοκτήτες τους και επιβάλλεται «επί δικαίων και αδικών». Τα ίδια θα καταβάλει ο ιδιοκτήτης που διαθέτει ένα διαμέρισμα στην Δραπετσώνα, τα ίδια και εκείνος που το διαθέτει στην Εκάλη ή το Ψυχικό. Ωστόσο, το μέτρο κινείται προς την σωστή κατεύθυνση και γιατί —παρά τα αντιθέτως υποστηριχθέντα— οι ιδιοκτήτες ακινήτων δεν πληρώνουν τόσους φόρους όσους θα έπρεπε και γιατί τα ποσά που θα καταβάλουν είναι σημαντικά χαμηλότερα από εκείνα που πληρώνουν συνήθως οι ιδιοκτήτες στα άλλα κράτη της Δυτικής και Κεντρικής Ευρώπης. Τολμάμε μάλιστα να προτείνουμε (αν μας επιτρέπεται η έκφραση) η εισφορά αυτή να καθιερωθεί και συνεπώς να μην παραμείνει έκτακτη αλλά να καθιερωθεί ετήσια και τακτική. Σωστό λοιπόν το μέτρο και λάθος ο θόρυβος που δημιουργήσε.

Η «μηδενική αύξηση»

Άλλο παράδειγμα μέτρου που αποφασίστηκε και προωθήθηκε αλλά που δεν δικαιολογεί τον όλο θόρυβο που προκάλεσε, είναι εκείνο της «μηδενικής αύξησης». Κάποτε πρέπει να λέμε τα πράγματα με το όνομά τους. Με ποια λογική άραγε θα πρέπει στην τόσο δύσκολη οικονομική περίοδο που διανύουμε να καταβληθούν αυξήσεις στους δημόσιους υπαλλήλους που διαθέτουν τα γνωστά προνόμια έναντι των εργαζομένων στον

ιδιωτικό τομέα. Ο δημόσιος τομέας είναι —το ξέρουμε όλοι— υπερτροφικός και σπάταλος. Για κάθε κυβέρνηση δύο είναι οι λύσεις. Είτε συγκρατεί τις δαπάνες, είτε απολύει για να τις περιορίσει. Αν κάνει το δεύτερο δημιουργεί και κοινωνικό πρόβλημα. Άρα απομένει η πρώτη λύση —ας μην γελιόμαστε.

Το μέτρο λοιπόν της «μηδενικής αύξησης» κινείται προς την σωστή κατεύθυνση, αλλά έπρεπε να αποφασιστεί από πολύ καιρό πριν και οπωσδήποτε όχι έναν μήνα μετά την κατάθεση του Κρατικού Προϋπολογισμού στην Βουλή και τις δηλώσεις περί αυξήσεων «3% + 3%». Αν μη τι άλλο προκύπτει και πάλι πρόβλημα αξιοπιστίας της κυβέρνησης και, βέβαια, γεννάται το ερώτημα αν μέσα σε έναν μήνα χειροτέρεψαν τόσο πολύ τα πράγματα στην οικονομία που χρειαζόταν αλλαγή στην «γραμμή πλεύσης».

Φορολογικές ελαφρύνσεις

Ένα άλλο θέμα που δημιούργησε πολλά ερωτηματικά ήταν το μέτρο των φορολογικών ελαφρύνσεων. Σύμφωνα με τις δηλώσεις των αρμοδίων υπουργών, οι ελαφρύνσεις αυτές θα «κοστίσουν» στο Δημόσιο 50 δισ. δρχ. Αν και δεν ξέρουμε αν και κατά πόσον θα ισχύσουν οι ελαφρύνσεις αυτές τελικά γεννάται το ερώτημα γιατί τέθηκε η έκτακτη εισφορά μέσω της οποίας θα «πάρει» το κράτος 50 δισ. δρχ. και γιατί αποφασίστηκαν οι ελαφρύνσεις που θα σημάνουν απώλεια εσόδων για το Δημόσιο ίσου ποσού.

Να πιστέφει κανείς στο κυβερνητικό επιχείρημα ότι οι ελαφρύνσεις γίνονται χάριν των χαμηλόμισθων; Τότε γιατί επιβάλλεται και σε αυτούς η έκτακτη εισφορά και βέβαια οι αυξήσεις των δημοσίων υπηρεσιών;

Είναι σαφές ότι υπάρχει μια αντίφαση σε όλα αυτά.

Κι άλλες αντιφάσεις

Αλλά κάτι τέτοιο διακρίνεται και στις δηλώσεις του διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος κ. Δ. Χαλικιά. Από την μία «δεσμεύει» τις τράπεζες σε ό,τι αφορά τις χρηματοδοτήσεις - δανειοδοτήσεις και από την άλλη ζητά μείωση των επιτοκίων από τις ίδιες τράπεζες. Πάντως παραδέχθηκε ότι ήδη οι τράπεζες έχουν στενότητα διαθέσιμων σε δραχμές ενώ (παράδοξο) δεν έχουν σε συνάλλαγμα.

Τελικά υπάρχουν αντιφάσεις σε όλα αυτά. Μέτρα έπρεπε να ληφθούν, αναμφίβολα. Αλλά θα έπρεπε να ήταν περισσότερο τολμηρά και να είχαν ληφθεί συντομότερα, με την σύμφωνη, φυσικά, γνώμη όλων. Ή δεν γίνεται αυτό το τελευταίο, οπότε και οποιαδήποτε προσπάθεια ανόρθωσης της οικονομίας πέφτει στο κενό... □

Δραπετσώνα: Η ατυχία νομοθετεί

της Άννας Χατζηγιαννάκη

Ο Σύνδεσμος Ελλήνων Βιομηχάνων έκανε αίτηση να τροποποιηθεί το Προεδρικό Διάταγμα του 1984, που απαγορεύει την επέκταση των βιομηχανιών που ήδη υπάρχουν καθώς και την δημιουργία καινούριων στην ευρύτερη περιοχή της πρωτεύουσας. Λίγες μέρες μετά, ένα ατύχημα —παρά τρίχα ολοκαύτωμα— στην Δραπετσώνα, έδωσε την απάντηση από μόνο του: κανείς δεν έχει δικαίωμα να παίζει «ρώσικη ρουλέτα» με την ζωή των κατοίκων αυτού του «φρενοκομείου».

Δραπετσώνα, το WC της Αττικής. Εδώ το εργοστάσιο Λιπασμάτων, («δράκος» το χαϊδευτικό του για τους κατοίκους της περιοχής). Εδώ οι δεξαμενές καυσίμων από εταιρείες πετρελαιοειδών, μεταξύ Δραπετσώνας και Κερατσινίου. Εδώ και το γυψάδικο που πασπαλίζει γυψόσκονη τα πνευμόνια. Εδώ και οι εγκαταστάσεις της ΕΥΔΑΠ: όλα τα λύματα του λεκανοπεδίου, χύνονται μετά το λιμάνι. Ευτυχώς έκλεισαν τα Τσιμέντα ΗΡΑΚΛΗΣ. Όμως, το εργοστάσιο Λιπασμάτων, που κατέχει το 50% της έκτασης του Δήμου Δραπετσώνας; Είναι απλοϊκό να αρχίσουμε να φωνάζουμε «να κλείσει το εργοστάσιο». Θα κλείσει έτσι και αλλιώς σε λίγα χρόνια, σαν προβληματική επιχείρηση. Κόπηκαν οι επιδοτήσεις στα οργανοφωσφορικά λιπάσματα από φέτος. Τον Οκτώβριο του 1991, σύμφωνα με την Σύμβαση της Βαρκελώνης που συνυπέγραψε και η Ελλάδα όπως επισημαίνει στο πόρισμά της η επιτροπή που μελέτησε τις συνθήκες του ατυχήματος στην Δραπετσώνα, αποφασίστηκε: οι Μεσογειακές χώρες, με κοινή τους απόφαση, απαγορεύουν την χρήση Οργανοφωσφορικών Ενώσεων, επειδή είναι επικίνδυνες για την υγεία των ανθρώπων και το περιβάλλον. Η απόφαση πρέπει να εφαρμοσθεί μέχρι το 2005.

Μέχρι τότε όμως, πολλά μπορούν να συμβούν. Το ατύχημα του Σεβέζο για παράδειγμα κάνει τις ευρωπαϊκές χώρες ν' α-

νησυχήσουν, και στην συνέχεια να νομοθετήσουν: σύμφωνα με το άρθρο 8 της Ντιρεκτίβας του Σεβέζο, που αποτελεί οδηγία της ΕΟΚ, την οποία οφείλουμε να σεβαστούμε φυσικά, πρέπει: κάθε βιομηχανική μονάδα που βρίσκεται κοντά σε κατοικημένη περιοχή, να ενημερώσει τους κατοίκους εφόσον απειλούνται από ατυχήματα, για κάθε πιθανό κίνδυνο, αλλά και για τους τρόπους προστασίας τους σε περίπτωση ατυχήματος. Το έκανε άραγε αυτό η Εταιρεία Λιπασμάτων; Απ' όσο γνωρίζουμε όχι.

Αν ζούσαμε σ' ένα κόσμο, όπου θα ήμασταν σίγουροι ότι περιστατικά σαν της Δραπετσώνας δεν θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν και για κομματική εκμετάλλευση, θα λέγαμε απλά: κλείστε αμέσως τις επικίνδυνες βιομηχανίες, τις ρυπογόνες, και να ξανανοιξουν όταν και όπου δεν απειλούν την ζωή των πολιτών. Κάτι τέτοιο θα πρότειναν οι ενώσεις προστασίας καταναλωτή στις ΗΠΑ π.χ. αν συνέβαινε εκεί το ατύχημα. Όμως, στην Ελλάδα τα πράγματα είναι πολύ πιο σύνθετα:

Ποιος άραγε ελέγχει συστηματικά τους επικίνδυνους για την δημόσια υγεία ρύπους; Από τα ραδιενεργά λύματα των νοσοκομείων, μέχρι τα ανεπεξέργαστα λύματα (άγνωστο πόσων) βιομηχανιών. Από τα λαχανικά - βόμβες, τα ψεκασμένα φυτοφάρμακα, μέχρι το θανατηφόρο ψωμί. Από το νέφος μέχρι την αμφιλεγόμενη ποιότητα των καυσίμων, και τα «στραγγίσματα» των χωματερών στα υπόγεια νερά. Λέμε για ό,τι είδε το φως της δημοσιότητας πρόσφατα και μόνο για αυτά.

Η άλλη όψη του νομίσματος: όταν ο κόσμος είναι συνηθισμένος να κινητοποιείται για τις μισθολογικές αυξήσεις και τις προεκλογικές συγκεντρώσεις, πώς να καταλάβει ότι πρέπει να κινητοποιηθεί κυρίως για την ζωή την δική του, των παιδιών του και του πλανήτη και όχι για τον θρίαμβο του όποιου αρχηγού; Πώς να πει ο εργάτης της Δραπετσώνας: κλείστε τον «δράκο», πνίγονται τα παιδιά μας; ΑΝ ο «δράκος» κλείσει, πάει το μεροκάματο. Από την άλλη, αφού όλοι οι αντίστοιχοι «δράκοι» που παράγουν λιπάσματα λειτουργούν, τα λιπάσματα αυτά, τα κριθέντα σαν επικίνδυνα για την δημόσια υγεία και το περιβάλλον, καταναλώνονται. Τις συνέπειες, τις «τρώμε» κυριολεκτικά όλοι, κάτοικρι της Δραπετσώνας και μη.

Ήδη, τον Νοέμβριο του 1990, το εργοστάσιο Λιπασμάτων της Νέας Καρβάλης Καβάλας γέμισε τον ουρανό με ένα χίτρινο νέφος, εξαιτίας δύο αλληπάλληλων διαρρο-

ών. Τότε, είχε σταματήσει αμέσως την λειτουργία του για 10 ημέρες, κι από τους ελέγχους διαπιστώθηκε ότι τα οξείδια του αζώτου που «ξέρασε» στον αέρα, ήταν σε ποσότητα διπλάσια από το όριο έκτακτης ανάγκης.

Όσο για την τρίτη εν λειτουργία Βιομηχανία Λιπασμάτων, που βρίσκεται στην Βιομηχανική ζώνη Θεσσαλονίκης, υπάρχει πρόβλημα για το πόσο επεξεργασμένα είναι τα απόβλητα που ρίχνει στον Θερμαϊκό.

Τα κόμματα της αντιπολίτευσης, έκαναν ερωτήσεις και επερωτήσεις στην Βουλή για το ατύχημα της Δραπετσώνας. Το ίδιο θα συνέβαινε όποια και αν ήταν η κυβέρνηση, όποια και αν ήταν η αντιπολίτευση. Οι Οικολόγοι από την πλευρά τους, έκαναν μία ερώτηση στην Βουλή, που έχει πολύ «ψωμί»: γιατί δεν έχουν υποβληθεί κυρώσεις στο εργοστάσιο Λιπασμάτων της Δραπετσώνας, για τις επεκτάσεις των δραστηριοτήτων του, από το 1984 και μετά, αφού απαγορεύει τις επεκτάσεις το Προεδρικό Διάταγμα; Είχε άδεια λειτουργίας το εργοστάσιο, ή μήπως λειτουργεί χωρίς άδεια από το 1991;

Αυτή η ερώτηση των Οικολόγων παραπέμπει σε μία άλλη: γιατί δεν εφαρμόζεται η νομοθεσία για τις ρυπογόνες κι επικίνδυνες βιομηχανίες, τόσο αυστηρά, όσο για τους γιωταχήδες που βγάζουν καυσαέριο, χρησιμοποιώντας παρά ταύτα, τα γνωστά καύσιμα των κρατικών διύλιστηρίων;

Κοστίζει η μεταφορά των βιομηχανιών έξω από την ευρύτερη περιοχή της πρωτεύουσας. Σύμφωνα. Περνάμε οικονομική κρίση και πρέπει να ενισχυθεί η ελληνική βιομηχανική παραγωγή. Σύμφωνα πάλι. Να ενισχυθεί, να βοηθηθεί, αλλά ποιος θα πληρώσει τη νύφη; Όλοι εμείς. Γιατί;

Πολιτικές «ισορροπίες» από κάθε πλευρά. Το καρκίνωμα της μετεμφυλιοπολεμικής Ελλάδας, που λέγεται συγκεντρωση κέντρων εξουσίας, εργασίας και πληθυσμού στα μεγάλα αστικά κέντρα. «Αποκέντρωση» στη θεωρία. Και κείνη η υποψία, που διατυπώθηκε στις 13 Ιανουαρίου 1992, από περιβαλλοντολόγους, όταν έκρουαν τον κώδωνα του κινδύνου: η βιομηχανική ρύπανση, θα είναι μεγάλη απειλή το 2000, αν δεν ληφθούν μέτρα, κι αν δεν πάψουν να δίνονται άδειες λειτουργίας βιομηχανιών «από το παράθυρο».

Τελικά η Ελλάδα φαίνεται πως δεν είναι μόνο ένα απέραντο φρενοκομείο αλλά και ένα απέραντο «παράθυρο». Γιατί; □

Ο πολιτισμός των χωματερών

του Νίκου Χρυσόγελου

Τόσο στην Αττική όσο και σε πολλές άλλες περιοχές φτάσαμε στο πάρα πέντε στο θέμα των σκουπιδιών. Είναι γεγονός ότι σε όλη την Ελλάδα οι δήμοι και οι κοινότητες αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα σχετικά με την συγκέντρωση και την διάθεση των σκουπιδιών. Όλο και λιγότεροι είναι οι δήμοι και οι κοινότητες που είναι σε θέση να αντιμετωπίσουν με ικανοποιητικό τρόπο το πρόβλημα των σκουπιδιών.

Μεγάλο κομμάτι της κοινωνίας πιστεύει ακόμα στα κόλπα των ταχυδακτυλουργών ή των μάγων: ένα μαγικό ραβδί που μπορεί να εξαφανίζει τα σκουπίδια, όσα κι αν είναι, όπου κι αν βρίσκονται (αρκεί να είναι βέβαια έξω από την πόρτα του σπιτιού μας). Η σοφή διαχείριση των «σκουπιδιών» από την φύση ή ακόμα και των λιγότερο βιομηχανοποιημένων κοινωνιών («το κάθε τι κάπου χρησιμεύει») είναι παρελθόν.

ΤΑ ΒΟΥΝΑ ΤΩΝ ΑΠΟΡΡΙΜΜΑΤΩΝ

Η καταναλωτική κοινωνία, η κοινωνία της αφθονίας και της σπατάλης, η ευκολία του μη επιστρεφόμενου, η γενίκευση της χρήσης του πλαστικού, η επέκταση της τυποποίησης και της βιομηχανοποίησης προϊόντων και υπηρεσιών, η ανάληψη από το κράτος ή από ιδιώτες τομέων που άλλοτε ήταν αναπόσπαστο κομμάτι της κοινωνικής και οικογενειακής ζωής, άλλαξαν τα δεδομένα:

- Ο όγκος των σκουπιδιών αυξάνεται συνέχεια. Κάθε πολίτης παράγει ένα κιλό σκουπίδια την ημέρα. Πανελλαδικά παράγονται 3-3,5 εκατ. τόνοι ή ένα βουνό 17,5 εκατ. κυβικών μέτρων τον χρόνο: η εθνική οδός Αθηνών - Θεσ/νίκης, πλάτους 35 μέτρων γεμάτη με σκουπίδια μέχρι ένα μέτρο ύψος.

- Τα σκουπίδια σήμερα δεν είναι όπως παλιά. Το μεγαλύτερο μέρος τους είναι βέβαια οργανικά υλικά, περισσεύματα τροφών κυρίως (κάπου 50-60%). Όμως μέσα στα σκουπίδια πετάμε επίσης μεγάλες ποσότητες επικινδύνων ή και τοξικών υλικών που δεν υπήρχαν πριν στην φύση ή που δεν αποσυντίθενται. Ένα ποσοστό 7-15% είναι πλαστικά. Στα σκουπίδια υπάρχουν επίσης σήμερα τοξικές ουσίες, δηλητήρια από προϊόντα που χρησιμοποιούμε καθημερινά: μπαταρίες, εντομοκτόνα, χρώματα, αμιάντος, PCB's, υγρά καθαρισμού, φάρμακα κ.λπ. Μέσα στα σκουπίδια πετάμε μικρές - μικρές δόσεις δηλητηρίων για την υγεία και το περιβάλλον.

- Τα σκουπίδια που συγκεντρώνονται από τους δήμους και τις κοινότητες καταλήγουν σε ημιελεγχόμενους ή ανεξέλεγκτους χώ-

ρους. 5.000 σκουπιδότοποι υπάρχουν σε όλη την Ελλάδα, που κι αυτοί όμως δεν επαρκούν.

Στην Αττική η χωματερή στο Σχιστό έκλεισε, αλλά ένας λόφος συμπιεσμένων σκουπιδιών ύψους 150 μέτρων θα μείνει κληρονομιά για τις επόμενες γενιές. Η χωματερή στα Άνω Λιόσια θα πρέπει να κλείσει στα επόμενα 2-3 χρόνια. Η επίπονη αναζήτηση νέων χωματερών συνεχίζεται. Τα προβλήματα ρύπανσης του περιβάλλοντος από την παρουσία των χωματερών και τον τρόπο διάθεσης των σκουπιδιών είναι σήμερα πολύ σοβαρά: ρύπανση υπόγειων νερών από τα υγρά των σκουπιδιών, ρύπανση γύρω περιοχών ακόμα και, σε ορισμένες περιπτώσεις, της θάλασσας (συχνά οι χωματερές καταλήγουν κοντά στην θάλασσα), ρύπανση στον αέρα εξαιτίας της καύσης των σκουπιδιών σκόπιμα ή τυχαία. Χαράδρες, δάση, παραλίες γίνονται αποδέκτες σκουπιδιών κάθε

Πού υπάρχουν σήμερα προγράμματα ανακύκλωσης

Μικρά ή μεγαλύτερα προγράμματα ανακύκλωσης υπάρχουν σήμερα σε ελάχιστους δήμους. Οι Δήμοι Ν. Ψυχικού, Ζακυνθίων, Σκύρου, Θεσσαλονίκης έχουν οργανώσει κάποιο πρόγραμμα ανακύκλωσης. Προγράμματα ξεκινούν επίσης στους δήμους: Χανίων, Κοζάνης, Βόλου, Ν. Ιωνίας, Ν. Σμύρνης, Καλλιθέας. Πολλοί δήμοι ενώ στο παρελθόν συμμετείχαν σε κάποιο πρόγραμμα τελικά το εγκατέλειψαν. Αξιόλογα προγράμματα ανακύκλωσης γί-

νονται επίσης από: την Οικολογική Εταιρεία Ανακύκλωσης (Αττική), τον Συνεταιρισμό Ανακύκλωσης (Καβάλα), την Οικολογική Κίνηση Θεσσαλονίκης, την Οικολογική Πρωτοβουλία Λευκάδας, την Οικολογική Κίνηση Καρπενησίου, την Ομάδα Ανακύκλωσης στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου, τον Σύλλογο Οικολογίας και Περιβάλλοντος Χίου, την ΧΕΝ, εκατοντάδες σχολεία, από ιδιώτες, ρακκοσυλλέκτες και εμπόρους.

είδους. Ο σκουπιδότοπος του Κουρουπητού στο Ακρωτήρι των Χανίων έχει γίνει σύμβολο αυτής της απαράδεκτης κατάστασης.

● Στις χωματερές καταλήγουν μαζί με τα οικιακά σκουπίδια και κάθε λογής νοσοκομειακά και βιομηχανικά απόβλητα. Ένα από τα μεγαλύτερα σκάνδαλα έχει κιόλας αρχίσει να απασχολεί την ελληνική κοινωνία. Η πιο πρόχειρη χωματερή για τις περισσότερες βιομηχανικές εγκαταστάσεις είναι το οικόπεδο της επιχείρησης ή κάποιο άλλο νοικιασμένο ή αγορασμένο. Η περίπτωση της Αμιαντοβιομηχανίας Ελλενίτ, που πέταγε απόβλητα αμιάντου σε κοντινό οικόπεδο στη Ν. Λάμψακο της Εύβοιας είναι ο κανόνας, όχι η εξαίρεση.

Η ΕΥΘΥΝΗ ΤΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Η βιομηχανοποίηση και η γενίκευση της τυποποίησης συσκευασίας πρόσθεσαν τεράστιες ποσότητες υλικών στην καθημερινή μας ζωή αλλά και στα σκουπίδια μας. Οι συσκευασίες που δεν επιστρέφονται, τα προϊόντα μιας χρήσης, αυξάνουν ακόμα περισσότερο τα προβλήματα διαχείρισης των απορριμμάτων. Ενώ διεθνώς αντιστρέφεται η πορεία και υιοθετούνται επιστρεφόμενες συσκευασίες, εδώ η μη επιστρεφόμενη συσκευασία (πλαστικά, χάρτινα, γυάλινα, αλουμινένια κ.λπ. είδη συσκευασίας) κυριαρχεί. Το 1981, το 90 % των συσκευασιών αναψυκτικών ήταν επιστρεφόμενο, σήμερα μόλις το 40 % είναι επιστρεφόμενες συσκευασίες. Το γάλα, το εμφιαλωμένο νερό, το γιαούρτι, οι χυμοί, ένα μεγάλο ποσοστό εμφιαλωμένων κρασιών, παρ' ό,τι κυκλοφορούν σε γυάλινο μπουκάλι, προωθούν την «ευκολία» της μη επιστρεφόμενης συσκευασίας.

Το εμφιαλωμένο νερό κυκλοφορεί πια σχεδόν αποκλειστικά σε πλαστικά μπουκάλια. 110.000.000 πλαστικά μπουκάλια νερού πωλούνται κάθε χρόνο στην Ελλάδα. Αν τα τοποθετούσαμε το ένα δίπλα στο άλλο θα κάλυπταν τα 16.000 χιλιόμετρα, που είναι το μήκος των ελληνικών ακτών.

Η βιομηχανία έχει μεγάλη ευθύνη γιατί μεταθέτει τα προβλήματα στο περιβάλλον, στον καταναλωτή και στις υπηρεσίες καθαριότητας για να εξοικονομήσει η ίδια χρήματα και θέσεις εργασίας.

Οι ίδιοι οι καταναλωτές ευθύνονται για τις επιλογές του αλλά και επιβαρύνονται με περισσότερα έξοδα, άμεσα ή έμμεσα. Οι μη επιστρεφόμενες συσκευασίες χρεώνονται εξ ολοκλήρου στον καταναλωτή, αν και το αγνοεί. Μια επιπλέον χάρτινη συσκευασία κοστίζει 10-15 δρχ., ένα αλουμινένιο κουτί 15-20 δρχ. Όμως ο καταναλωτής έρχεται να πληρώσει και το αυξανόμενο κόστος συλλογής και διάθεσης των σκουπιδιών.

Οι δήμοι αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα, συνεχίζουν όμως να αντιμετωπίζουν το θέμα σκουπίδια με λάθος τρόπο. Δεν επιθυμούν σίγουρα μία χωματερή στην περιοχή τους αλλά θα την δεχόντουσαν κάπου μακριά τους. Συνεχίζουν να είναι διαχειριστές του προβλήματος αντί να ευαισθητοποιήσουν τους πολίτες και να βάλουν τις βάσεις για μια διαφορετική αντιμετώπισή του.

Η κάθε κυβέρνηση προσπαθεί να μην φορτωθεί τις «πολιτικές ευθύνες» από μία οποιαδήποτε επιλογή. Με υποσχέσεις για κάποια ανταλλάγματα αναζητεί την συγκατάθεση για μία «προσωρινή λύση».

Η μετάθεση των προβλημάτων προς το μέλλον οδηγεί όμως σε αδιέξοδο. Και το αδιέξοδο δημιουργεί τους όρους για εκρηκτικές καταστάσεις. Σε αυτό το σημείο είμαστε σήμερα τόσο στην Αττι-

κή όσο και σε πολλές άλλες περιοχές.

Έστω και τώρα ή ίσως ακριβώς τώρα μπορούν να υιοθετήσουν εναλλακτικές λύσεις με οικολογική προοπτική.

ΜΕΙΩΣΗ - ΑΝΑΚΥΚΛΩΣΗ - ΛΙΠΑΣΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ - ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ

α) Η μείωση του όγκου των σκουπιδιών είναι ένα σημαντικό τμήμα μιας νέας στρατηγικής για την διαχείρισή τους. Σε πολλές περιοχές των ΗΠΑ, στην Δανία, Γερμανία, Ιταλία κ.λπ. οι νομοθεσίες αρχίζουν να προσανατολίζονται σε μέτρα που περιορίζουν την μη επιστρεφόμενη και περιττή συσκευασία. Μόλις πρόσφατα ξεκίνησε στην Γερμανία η εφαρμογή μιας νέας νομοθεσίας που σχετίζεται με την συσκευασία προϊόντων που εισάγονται από το εξωτερικό: η συσκευασία αυτή πρέπει να είναι ανακυκλώσιμη και να συγκεντρώνεται για ανακύκλωση. Σε μια τέτοια ρύθμιση συνολικά για την συσκευασία στρέφεται, απ' ό,τι φαίνεται, και η ΕΟΚ.

Μια μείωση του όγκου των σκουπιδιών σε ένα ποσοστό της τάξης του 10-30% είναι δυνατή σαν αποτέλεσμα νέων προσεγγίσεων για την συσκευασία (αποτροπή δημιουργίας σκουπιδιών). Η φορολόγηση ή /και η απαγόρευση της μη επιστρεφόμενης, μη ανακυκλούμενης συσκευασίας είναι χρήσιμα εργαλεία μιας τέτοιας πολιτικής.

β) Η διευκόλυνση —οικονομικά, νομοθετικά, επιστημονικά— της ανακύκλωσης και της επαναχρησιμοποίησης των υλικών μπορεί να οδηγήσει στην μείωση του όγκου των σκουπιδιών που οδηγούνται σε χωματερές, στην βελτίωση της ποιότητας ζωής και του περιβάλλοντος, σε σημαντική εξοικονόμηση φυσικών και χρηματικών πόρων. Θα οδηγήσει επίσης στην δημιουργία χιλιάδων νέων θέσεων εργασίας.

γ) Ήδη σε πολλές περιοχές εντείνονται οι προσπάθειες για την αξιοποίηση του οργανικού μέρους των σκουπιδιών με την μέθοδο της λιπασματοποίησής τους συμπληρωματικά σε τρία επίπεδα: κατοικία, γειτονιά, πόλη. Σε ορισμένα από τα λατομεία του Ποικίλου Όρους, στις πρώην χωματερές, στους πρόποδες του Υμηττού κ.λπ. θα μπορούσαν να δημιουργηθούν μικρές μονάδες λιπασματοποίησης για τους κατοίκους των γύρω περιοχών. Η επεξεργασία των οργανικών θα μπορούσε να δώσει εκτός από το εδαφοβελτιωτικό (είδος δηλ. λιπάσματος κατάλληλο για πάρκα, ανασώσεις, προστασία από την διάβρωση, για ορισμένα φυτά, κ.λπ.) και ενέργεια με την μορφή βιοαερίου (αντίστοιχο με το γκάζι).

δ) Αποφασιστικής σημασίας για την επιτυχία μιας νέας πολιτικής για τα σκουπίδια είναι η προσπάθεια βελτίωσης της περιβαλλοντικής συνείδησης των πολιτών, ώστε η προσωπική συμπεριφορά και ο καθημερινός τρόπος ζωής να βελτιώνεται και όχι να επιβαρύνει την κατάσταση του περιβάλλοντος. Η παραγωγή και διακίνηση των προϊόντων δεν μπορεί να είναι τυχαία, να υπακούει μόνο στους νόμους της αγοράς. Τίποτα δεν μπορεί να παράγεται και να διακινείται, αν σύντομα καταλήγει στο περιβάλλον προκαλώντας σοβαρά προβλήματα. Οι πολίτες μπορούν να επιβάλουν μια άλλη συμπεριφορά και λογική: των κοινωνικά χρήσιμων και περιβαλλοντικά αποδεκτών προϊόντων, τόσο ως προς την χρήση τους όσο και μετά από αυτή.

Η λογική που κυριαρχεί σήμερα είναι ανάγκη να αλλάξει, γιατί απλούστατα έχουμε φτάσει σε αδιέξοδο. □

Υπόθεση για λύπηση (ή οι τέσσερις πληγές του Φαραώ)

του Ρεπόρτερ

Γιατί φωνάζουμε κάθε τόσο, ώστε να διατηρηθεί η αναλογία 7:10 στις πιστώσεις των ΗΠΑ προς Ελλάδα και Τουρκία για την προμήθεια πολεμικού υλικού. Αφού, έτσι κι αλλιώς, την στιγμή που το ελληνικό «7» καταναλώνεται το τουρκικό «10» επενδύεται...

Στο τεύχος 9 Νοεμβρίου '91 του έγκυρου JANE'S DEFENCE WEEKLY διαβάσαμε μια ανατομία της τουρκικής Πολεμικής Βιομηχανίας, όπου αναλυτικά παρατίθενται αυτά που κατά καιρούς εδώ και 5 χρόνια περίπου σχολιάζουμε στο ANTI. Συμπερασματικά οι εξ Ανατολών ανταγωνιστές μας, στοχεύοντας μακροπρόθεσμα, έχουν κάνει σημαντικά άλματα, την στιγμή που εμείς λειτουργώντας κοντόφθαλμα όχι μόνον έχουμε μείνει στάσιμοι, αλλά αντίθετα έχουμε συρρικνωθεί σε επίπεδα προ του 1975. Απλώς εμείς σπαταλάμε τους διαρκώς συρρικνούμενους πόρους μας σε προμήθειες, την στιγμή που οι Τούρκοι γίνονται αυτοδύναμοι σε σημείο που να είναι σε θέση να μας προμηθεύουν συστήματα πρώτης γραμμής (λ.χ. τα 20 F-16 που πρόσφατα αποφάσισε το ΚΥΣΕΑ να προμηθευθούν).

Οι κραυγές μας επομένως που κατά διαστήματα αναπέμπουμε για «διατήρηση της αναλογίας πιστώσεων 7 προς 10», την στιγμή που το δικό μας 7 καταναλώνεται ενώ το 10 επενδύεται, δεν μπορούν να εκληφθούν ως σοβαρές.

Ακολουθώντας, στην συνέχεια, την ανάλυση του JANE'S θα κάνουμε μια σύγκριση επιλογών του τουρκικού και ελληνικού υπουργείου Εθνικής Άμυνας, με τρέχοντα παραδείγματα, προσπαθώντας να ορίσουμε τα αίτια της κακοδιαμονίας

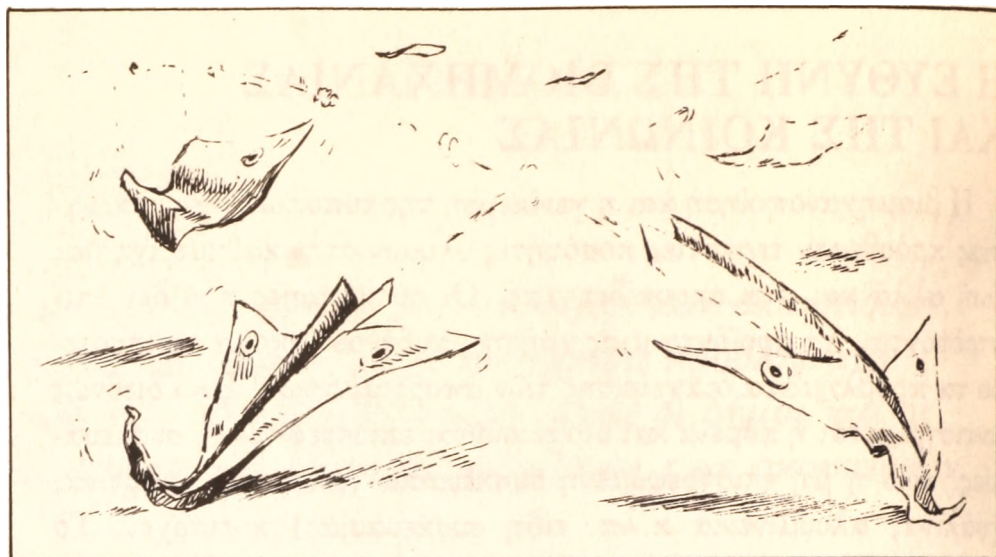
μας, που σύντομα θα πάρει επικίνδυνες και μη αντιστρεπτές διαστάσεις.

«Πριν από 6 μόλις χρόνια η Τουρκία δεν είχε άλλη επιλογή από το να εισάγει πολεμικό υλικό», λέει ο Vahit Erdem επικεφαλής του υφυπουργείου Πολεμικής Βιομηχανίας (S.S.M.). «Σήμερα τίποτα δεν αγοράζεται χωρίς συμπαράγωγή στην Τουρκία. Η τουρκική ΥΠΟΒΙ διαχειρίζεται από το 1985 ένα κονδύλιο 10 δισ. δολαρίων που αφορά στον εκσυγχρονισμό των τουρκικών Ενόπλων Δυνάμεων την επόμενη δεκαετία. Στόχος μας είναι η παραγωγή βασικών όπλων, οχημάτων και εξοπλισμού, καθώς και υποστήριξης ανταλλακτικών μέσω εγχωρίων πηγών στην μέγιστη δυνατή έκταση με αντίστοιχη αύξηση της σύγχρονης βιομηχανικής υποδομής».

Η ...ουρά του F-16

Τι θα μπορούσε να πει ο ομόλογος του Vahit Erdem στην χώρα μας;

Η Ελλάδα πριν από μερικά χρόνια εισήγαγε λιγότερα είδη πολεμικού υλικού από όσα εισάγουμε σήμερα. Τίποτε απολύτως δεν συμπαράγεται στην Ελλάδα, οι δε προσπάθειες συμπαράγωγής, είναι τόσο εσχευμένες κακοσχεδιασμένες ώστε να καταλήγουν σε φιάσκο. Για παράδειγμα θα αναφέρουμε την «προσπάθεια» παραγωγής της ουράς του F-16 (το AFT-

SECTION) και του αεραγωγού του. Δαπανήθηκαν ανεξέλεγκτα τεράστια ποσά για καλούπια πάσης φύσεως, εξοπλισμό κ.τ.λ., για ελασματοουργικές εργασίες που επί δεκαετίες είχαν αναπτυχθεί στην χώρα. Τελικά το πρόγραμμα σταμάτησε με τεράστια ζημία.

Στην άλλη όχθη οι Τούρκοι έχουν παράγει 84 ολόκληρα F-16 με ρυθμό σήμερα 2 τον μήνα, που θα αυξηθεί σύντομα σε τρία για να τροφοδοτήσει με 46 αεροσκάφη την Αίγυπτο, και πιθανώς, γιατί όχι, και την Ελλάδα!

Η ελληνική ΥΠΟΒΙ, διαχειρίζεται μόλις το ένα χιλιοστό των κονδυλίων της τουρκικής και είναι απλή διεύθυνση χωρίς την παραμικρή αποφασιστική συνεισφορά στην σχεδίαση των προμηθειών, που εκτελούν ανεξάρτητα τα τρία όπλα. Ο δικός μας στόχος είναι η ανεξέλεγκτη αγορά πολεμικού υλικού και ανταλλακτικών αποκλειστικά από το εξωτερικό, ανεξάρτητα αν μερικά ήδη παράγονται ή μπορούν να παραχθούν στην χώρα. (Υπάρχει παράδειγμα είδους που ενώ έχει κατασκευασθεί στην χώρα επιτυχώς, αντί 1 εκατ. δρχ., εισάγεται σε 5πλάσια τιμή από τον Καναδά επανειλημμένα).

Επομένως αξίωμα (ή πλη-

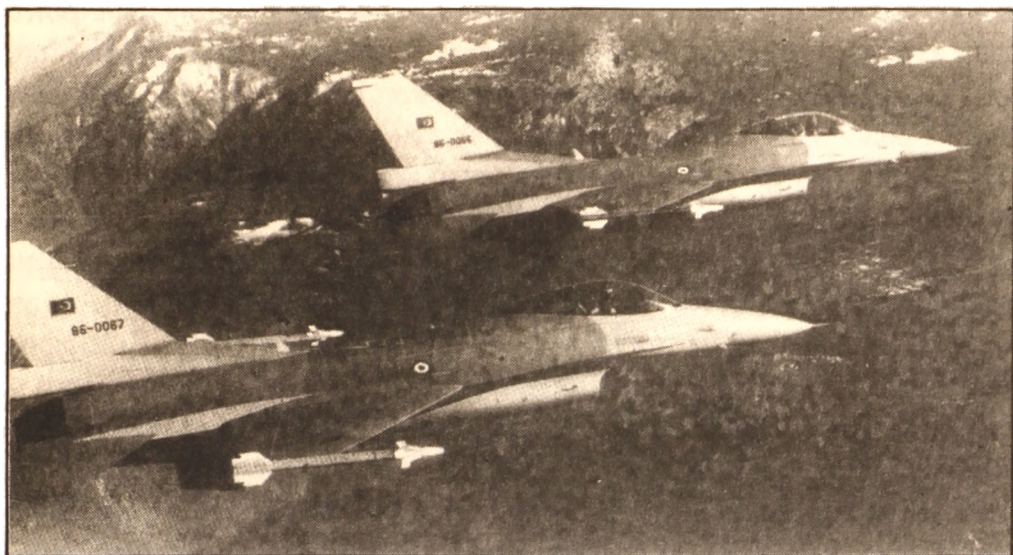
γή), πρώτον:

«Στην Ελλάδα δεν έχει υπάρξει πραγματική πολιτική βούληση για μείωση του κόστους λειτουργίας της Αμυντικής μας μηχανής, και μακρόχρονη στρατηγική υπεροχή στον χώρο. Οποιαδήποτε για το αντίθετο άποψη είτε ευκαιριακή είναι, είτε ψεύτικη. Η πολιτική βούληση των τελευταίων ετών, μπορεί να συνοψισθεί στο «Αγοράζετε αλλά "Abu-Dabi"» δηλ. στις μέγιστες δυνατές τιμές —με μέγιστη επομένως προμήθεια— χωρίς στοιχειώδη συμπαράγωγή».

«Η πολιτική μας» συνεχίζει ο Vahit Erdem, «είναι όχι μόνο να αγοράζουμε πολεμικό υλικό, αλλά ταυτόχρονα να το συμπαράγουμε, να το συντηρούμε και να πουλάμε, ει δυνατόν». Η αντίστοιχη δική μας πολιτική είναι να αγοράζουμε υλικό, να μην το συμπαράγουμε και να μην το συντηρούμε σε αναλώσιμα. Για παράδειγμα, ολόκληρο το 1991, σχεδόν κανένα ανταλλακτικό αεροσκάφους δεν παρήχθη στην χώρα την στιγμή που πριν 15 χρόνια ένα σημαντικό ποσοστό τους παρήγετο εγχώρια. Ατέρμονες δόθηκαν διαδικασίες, αχρηστεύουν αποφάσεις, και ενώ χιλιάδες ανταλ-

Συστηματική εντυπωσιακή εξέλιξη

ΤΟΥΡΚΙΚΗ
ΠΟΛΕΜΙΚΗ
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ

λαχτικά είναι δυνατόν να παραχθούν ανά πάσαν στιγμή η προμήθειά τους διοχετεύεται στις συνήθεις πηγές εξωτερικού. Ενώ πολλές εκατοντάδες υπαλλήλων ασχολούνται με την διακίνηση και την παραγγελία —εξωτερικού βέβαια— των υλικών, ένας ή δύο (ναι, δύο) ασχολούνται με την εκτροπή του ποταμού παραγγελιών στην ελληνική κατασκευή.

Δεν μετείχε η Ελλάδα

«Έτσι», συνεχίζει ο *Vahit Erdem*, «το 1989 μετείχαμε σε μια διεθνή συμπαραγωγή αντιαεροπορικών πυραύλων *STINGER* στην οποία μετέχει και η Ελλάδα». Εδώ ο *V. Erdem* κάνει λάθος, γιατί απλούστατα η Ελλάδα εγκατέλειψε το πρόγραμμα συμπαραγωγής, στο οποίο μετείχε με την ΕΑΒ. Αντίθετα οι Τούρκοι συνεχίζουν με την Κρατική *Roketsan*, και τις ιδιωτικές *Aselsan*, *Kultutes*, *Coskunoz*, *Kalekalip* και *Baris*. Ο όλος συντονισμός στην γείτονα, γίνεται και από τον τουρκικό ΣΕΒ και βρίσκεται σε εξέλιξη το πρόγραμμα παραγωγής 5.000 πυραύλων. Εμείς απλά αγοράσαμε 1.000-1.500 και βέβαια φωνάζουμε για 7 προς 10.

Συνεχίζοντας ο *V. Erdem*, μας πληροφορεί για την παρα-

γωγή ηλεκτρονικών συστημάτων αυτοπροστασίας αεροσκάφων για τα *F-16*, αξίας 325 εκατ. Ή, με συνεργασία του τουρκικού γκρουπ, Καναίς και της Αμερικανικής *LORAL*.

Όσον αφορά τα δικά μας, πληροφορηθήκαμε πριν 2 ημέρες ότι άρχισαν διαπραγματεύσεις για κατ' ευθείαν αγορά όμοιων συστημάτων. Από ελληνικής πλευράς συμμετέχει το... γκρουπ του κ. Λιακουνάκου και άλλων αντιπροσωπευτικών δυνάμεων. Εδώ τονίζουμε ότι υπάρχει δυνατότητα εκτεταμένης ελληνικής προστιθέμενης αξίας τουλάχιστον όσο της τουρκικής (35%).

Και, συνεχίζει ο *V. Erdem*, η Τουρκία μετέχει μέσω *I.E.P.G.* (ανεξάρτητο ευρωπαϊκό πρόγραμμα) στην παραγωγή μεταφορικού αεροσκάφους και ήδη προγραμματίζεται η βιομηχανία τους. Εμείς, αντίθετα, σκοπεύουμε να αγοράσουμε, απλά, τα μεταφορικά αεροσκάφη που χρειαζόμαστε. Ήδη αυτές τις μέρες υπογράφουμε σύμβαση για αγορά 6 νέων πυροσβεστικών αεροπλάνων, χωρίς ουσιαστική ελληνική συμμετοχή, την στιγμή που το 60% των εξαρτημάτων τους είναι άμεσης ελληνικής κατασκευαστικής δυνατότητας.

Για την συμπαραγωγή 40

τουρκικών εκπαιδευτικών αεροπλάνων από τα οποία μόνο 6 αγοράσθηκαν, επελέγη η Ιταλική *AGUSTA*. Υπάρχει και εδώ αντίστοιχο πρόγραμμα αγοράς εκπαιδευτικών αεροπλάνων στα οποία στην καλύτερη περίπτωση θα φτιάξουμε τμήμα της ουράς τους. Και όμως πριν 50 χρόνια (ναι, πριν 50 χρόνια) υπήρχε γραμμή παραγωγής ελαφρών αεροπλάνων στο Κρατικό Εργοστάσιο Αεροπλάνων στο Παλιό Φάληρο, όπου σήμερα περιοδικά στεγάζονται περιodeύοντα τσίρκα. Η διαφορά είναι ότι πριν 50 χρόνια το Κρατικό Εργοστάσιο Αεροπλάνων υπήγετο κατ' ευθείαν στο υπουργείο Άμυνας και τότε η λήψη αποφάσεων ήταν αποτέλεσμα πραγματικής εθνικής πολιτικής.

Ο τουρκικός κατάλογος συνεχίζει με εκσυγχρονισμό 200 ελικοπτέρων, κατασκευή τηλεκατευθυνόμενου αεροσκάφους (*R.P.Y.*) κ.τ.λ. Επομένως, αξίωμα δεύτερον:

«Ανέκαθεν η χάραξη εθνικής πολιτικής στην αμυντική βιομηχανία δεν είναι προϊόν κάποιου φορέως (όπως Υ.ΠΟ.ΒΙ., υπουργείο Εθνικής Άμυνας που μόνο υπουργείο δεν είναι κ.τ.λ.). Απλά οι τρεις κλάδοι "ρίχνουν" κατά καιρούς διάφορες "παραγγελίες" σε συντονισμό πάντα με τα γκρουπ διαφόρων συμφερόντων που συνωστίζονται να εξυπηρετηθούν και στην διάθεση των οποίων τίθενται τα εξοπλιστικά αυτά προγράμματα (Ε.Μ.Π.Α.Ε). Είναι αξιοσημείωτο ότι τα προγράμματα αυτά τα αγνοούν οι κρατικές αμυντικές βιομηχανίες και οι κατασκευαστικοί φορείς (όπως ΣΕΒ κ.τ.λ.), γιατί πρέπει να μει-

νουν εκτός παιδείας».

Στο τεύχος *JANE'S* που προαναφέραμε παρατίθενται οι κανόνες που διέπουν τα τουρκικά αντισταθμιστικά οφέλη, τα οποία δεν έχουμε παρά να αντιγράφουμε. Όσον αφορά τα δικά μας δεν έχουμε παρά να υποβάλλουμε το εξής απλό ερώτημα:

● Ποιο αξιόλογο αμυντικό προϊόν παρήχθη στην χώρα μέχρι σήμερα με τα δήθεν δισ. δολάρια των *offsets* που δήθεν υλοποιήθηκαν; Μήπως η ουρά του *F-16*;

Το τρίτο αξίωμα που πρέπει επομένως να καλύψουν τα αντισταθμιστικά είναι:

«Πριν την τελική υπογραφή οποιασδήποτε συμβάσεως να δεσμευθεί ο προμηθευτής να προσκομίσει συμβάσεις με ελληνικές εταιρείες με τις οποίες θα συμπράγει το υλικό σε περίπτωση προμήθειάς του από αυτόν. Να προβλεφθεί ποσοστό 10% για το ποσοστό *offsets* που δεν υλοποιείται».

Το τέταρτο αξίωμα δυστυχώς αναφέρεται στα κόμματα, από τα οποία κανένα δεν πήρε συστηματική θέση στο πρόβλημα της αμυντικής βιομηχανίας, που έχει προεκτάσεις και στην φυσική ύπαρξή μας και την κατάσταση της οικονομίας μας που έντονα επηρεάζει».

Εξαιρέση ίσως αποτελεί μια τεχνηριωμένη επερώτηση του Βουλευτή του ΣΥΝ Ν. Κωνσταντόπουλου. Με βάση αυτήν συστήθηκαν ομάδες μελέτης, έγιναν προτάσεις, για να ατονήσουν μετά την αποπομπή του κ. Παπαδόγγονα, και τις ευρείες αρμοδιότητες στις προμήθειες που πήρε το Υ.ΕΘ.Α. □

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ (;) ΤΩΝ ΑΛΛΟΔΑΠΙΩΝ

εν τα πάμε καθόλου καλά. Αναφέρομαι δυστυχώς και πάλι στο γνωστό ζήτημα των αλλοδαπών προσφύγων ή αιτούντων άσυλο ή έστω και λαθρομεταναστών που είχαν την κακή ιδέα να έρθουν στην Ελλάδα.

Έχει κάνει κανείς από τους αρμόδιους του υπουργείου Δημόσιας Τάξης μια βόλτα στο κέντρο προσωρινής κράτησης στην Λ. Αλεξάνδρας τώρα τελευταία; Για οποιονδήποτε άνθρωπο με κοινή λογική και στοιχειώδη ευαισθησία η κατάσταση εκεί ξεπερνά τα όρια του ανθρώπινου νου. Δεν θα περιγράψω τις βιοτικές συνθήκες (απαράδεκτη συμφορηση, έλλειψη ιατρικής περίθαλψης —όποτε κάποιος από τους κρατούμενους αρρωστήσει, το τμήμα μεταγωγών τον τρέχει στα νοσοκομεία, αν φυσικά υπάρχει διαθέσιμο προσωπικό, αυτοκίνητα κ.τλ.— έλλειψη κοινωνικής υπηρεσίας, έλλειψη κάποιου ανοιχτού χώρου όπου οι κρατούμενοι θα μπορούσαν να πάρουν καθαρό αέρα) αλλά κυρίως το γεγονός ότι σε τέτοιες συνθήκες υπάρχουν άνθρωποι που κρατούνται μήνες ολόκληρους χωρίς να υπάρχει δικαστική απόφαση ή ένταλμα κράτησης και χωρίς πολλές φορές να πληρούνται οι προϋποθέσεις του νόμου 1975/1991 περί λαθρομεταναστών αρ. 27 παρ. 6 (να είναι ο κρατούμενος ύποπτος φυγής, ή επικίνδυνος για την δημόσια τάξη).

Αναρωτιέται κανείς αν οι αρμόδιοι τα γνωρίζουν αυτά και αδιαφορούν ή αν δεν το γνωρίζουν καν και ελπίζω να συμβαίνει το δεύτερο, γιατί αν συμβαίνει το πρώτο τότε η συμπεριφορά των αρμοδίων είναι εκτός από παράνομη και απάνθρωπη.

Κανένα σκεπτικό και κανένας νόμος δεν επιβάλλει να κρατούνται για μήνες ολόκληρους άνθρωποι που απλά δεν είχαν άδεια παραμονής, εφόσον δεν υπάρχουν άλλες ενδείξεις ότι είναι επικίνδυνοι για την δημόσια τάξη. Ιδίως πρόσφυγες που εξ αντικειμένου δεν μπορούν να επιστρέψουν στην πατρίδα τους (π.χ. Ιρανοί αντικαθεστωτικοί, Κούρδοι, Παλαιστίνιοι, ορισμένοι Ιρακινοί η Σρι Λανκέζοι ή Τούρκοι, Σουδανοί, Σομαλοί) είναι απαράδεκτο να κρατούνται υπό τέτοιες συνθήκες μέχρι τυχόν το υπουργείο να αποφασίσει τι μέλλει γενέσθαι.

Το κράτος προσπαθεί με τέτοια σπασμωδικά μέτρα να ωθήσει τους αλλοδαπούς να φύγουν μόνοι τους από την χώρα (παράνομα τις περισσότερες φορές —οπότε και πάλι κινδυνεύουν να συλληφθούν και να οδηγηθούν στο γνωστό κρατητήριο) ή να τους αποθαρρύνει από το να έρχονται στην Ελλάδα. Οι αρμόδιοι διατείνονται ότι προσπαθούν να συμβαδίσουν με τα μέτρα των υπόλοιπων ευρωπαϊκών κρατών.

Διάβασαν όμως ποτέ καμιά απόφαση επί αιτήματος ασύλου για παράδειγμα γερμανική; Εκεί που η απόφαση του υπουργείου Δημόσιας Τάξης είναι μία τυπική πρόταση δύο σειρών, η αντίστοιχη γερμανική είναι λεπτομερέστατη και εμπεριστατωμένη (τουλάχιστον τέσσερις σελίδες) και εφόσον είναι αρνητική ελέγχεται από τα γερμανικά διοικητικά δικαστήρια με εξίσου μεγάλη προσοχή. Επισκέφθηκαν κανένα κέντρο διαμονής αιτούντων άσυλο; Εδώ, εκτός από το Κέντρο στο Λαύριο δεν υπάρχει καμιά κρατική υπηρεσία αρμόδια για την περίθαλψη των προσφύγων, εκτός από το ...Κέντρο προσωρινής κράτησης! Αποτέλεσμα να μην διασφαλίζονται τα στοιχειώδη δικαιώματα ενός μεγάλου αριθμού ατόμων, που δεν έχουν σε γενικές γραμμές την δυνατότητα να βοηθηθούν από κανέναν σχεδόν φορέα κρατικό ή ιδιωτικό.

Αλλά υπάρχουν τώρα τελευταία και περιστατικά που είναι ιδιαίτερα ανησυχητικά: παράδειγμα, η πρόσφατη απέλαση στην Τουρκία ενός Τούρκου στον οποίο είχε αναγνωριστεί η προσφυγική ιδιότητα από τον ΟΗΕ, η επίσης πρόσφατη απέλαση στην Τουρκία ενός άλλου Τούρκου για τον οποίο υπήρχαν ενδείξεις ότι ήταν ενδεχόμενη η καταδίωξη του εφόσον επέστρεφε, η συνεχιζόμενη κράτηση Ιρανών και Ιρακινών στους οποίους επίσης έχει αναγνωριστεί η προσφυγική ιδιότητα από τον ΟΗΕ, Παλαιστινίων κ.τ.λ.

Το απογοητευτικό είναι ότι στην Ελλάδα δεν υπάρχει ούτε αναπτυγμένη ιδιωτική πρωτοβουλία στα ζητήματα αυτά. Όλες οι οργανώσεις, οι σύλλογοι κ.τ.λ., που έχουν κάποιο ενδιαφέρον για την διασφάλιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων (και υπάρχουν αρκετοί) θα ήταν χρήσιμο να βρουν κάποιο τρόπο να επεμβαίνουν σε τέτοιες περιπτώσεις είτε μέσω δικηγόρων είτε εξασκώντας κάποια πίεση άλλης μορφής.

Προκαλεί πραγματική κατάθλιψη η απόγνωση των ανθρώπων που βρίσκονται είτε στο κέντρο κράτησης είτε στα κατά τόπους αστυνομικά τμήματα (οπότε ούτε να πλυθούν καν δεν μπορούν) και αδυνατώ να πιστέψω ότι δεν υπάρχει ανθρωπινότερη λύση.

Μ.Σ.

«Θέμα πολιτικής βούλησης η άρνηση στράτευσης»;

«Πιστεύω πως κανένα δικαστήριο δεν μπορεί να ποινικοποιεί και να ελέγχει συνειδήσεις. Αρνούμαι να υπηρετήσω οποιαδήποτε μορφή κυριαρχίας πάνω στους ανθρώπους ή να προσφέρω οποιαδήποτε υπηρεσία στην κρατική βαρβαρότητα. Αυτή η κοινωνία θα πρέπει να ανεχθεί τους αρνητές της».

Τάδε έφη Παύλος Ναθανάηλ, ολικός αρνητής στράτευσης, ενώπιον του Διαρκούς στρατοδικείου Αθηνών. Με τόλμη και γενναιότητα ο Παύλος Ναθανάηλ κατέκτησε την ελευθερία του, μετά από 4 μήνες εγκλεισμού στις στρατιωτικές φυλακές Αυλώνας. Τόσο η 12μηνη ποινή φυλάκισης με τριετή αναστολή, όσο και η ακροαματική διαδικασία ανέδειξαν για πολλοστή φορά την αναγκαιότητα νομοθετικής ρύθμισης της άρνησης στράτευσης, καθώς και την πολύπλευρη αξία της κοινωνικής παρέμβασης των αντιρρησιών συνειδήσεων.

Στην κατάμεστη από ενεργούς και ευαισθητοποιημένους πολίτες αίθουσα του στρατοδικείου, οι στρατοδικες ομολόγησαν εμμέσως πλην σαφώς την αδυναμία τους να στηρίξουν παρωχημένους και αντικοινωνικούς μηχανισμούς, ενώ σε ένσταση των συνηγόρων υπεράσπισης (Θόδωρος Μιχαλόπουλος, Κατερίνα Ιατροπούλου), άμεσα παραδέχθηκαν την «κακή σύνθεση των στρατοδικείων, διότι δεν απολαμβάνει των συστηματικών εγγυήσεων, ούτε πληροί τους όρους προσωπικής ανεξαρτησίας των δικαστών». Ο επίτροπος ήταν κατηγορηματικός ως προς το πολιτικό ζήτημα που προκύπτει: «εάν το

Σύνταγμα, δεν εκφράζει τις σύγχρονες αντιλήψεις, αυτό είναι πολιτικό θέμα, το οποίο δυστυχώς δεν είναι στο χέρι του δικαστή να επιλύσει, καθώς δεσμεύεται από το νομικό πλαίσιο».

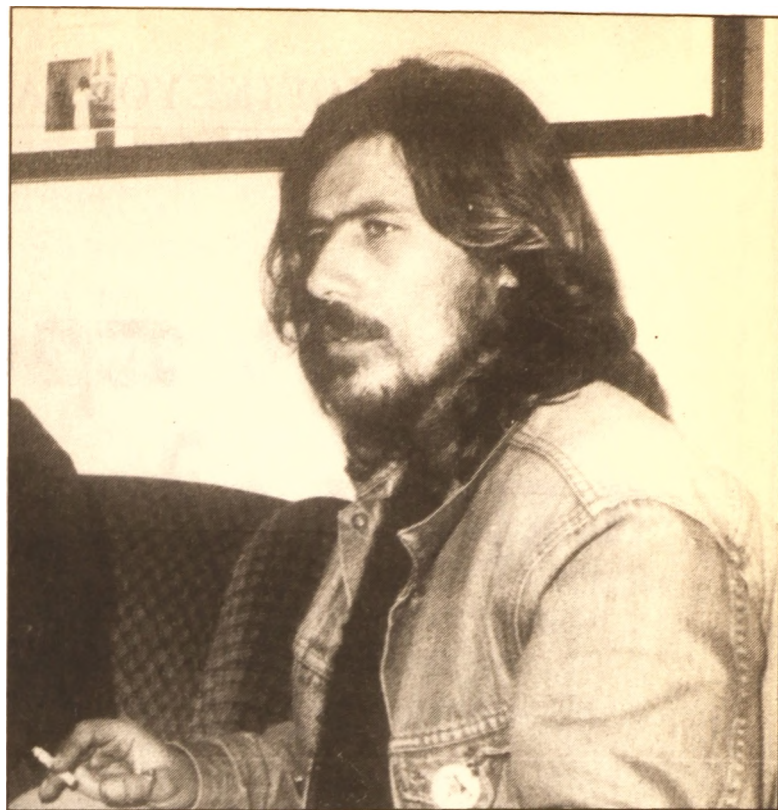
Καταλυτικές ήταν οι καταθέσεις των Μιχάλη Μαραγκάκη, Σπύρου Ψύχα, Θύμιου Καλογιάννη. Οι ίδιοι φορείς της ίδιας βαθιάς ανθρωπιστικής ιδεολογίας —οι οποία δικαιώθηκε πανηγυρικά μετά από μακροχρόνιες εξοντωτικές διώξεις— εξέθεσαν τους λόγους που επιβάλλουν τον σεβασμό του δικαιώματος της άρνησης στράτευσης.

Βαρυσήμαντη ήταν και η διεθνής συμπάρασταση που εκδηλώθηκε διά της παρουσίας εκπροσώπων ειρηνιστικών κινήμάτων, αλλά και επιστολών όπως αυτή που έστειλε το «Αντιπολεμικό Κέντρο του Βελιγραδίου» ο Γραμματέας του Ειρηνιστικού Συνδέσμου και μέλος της Διεθνούς των αντιστεχομένων στον πόλεμο Γάλλος Μορίς Μοντέν, τόνισε μεταξύ των άλλων: «το κίνημα δεν απαιτεί να γίνουν όλοι αντιρρησίες συνειδήσεων, αλλά απαιτεί να γίνονται σεβαστοί άνθρωποι όπως ο Παύλος».

Ο Αυστριακός ολικός αρνητής Αντρέας Ράμπλ, υπενθύμισε την ρήση του Αϊνστάιν πριν από 40 χρόνια: «οι πρωτοπόροι μιας κοινωνίας είναι αυτοί που αρνούνται τους πολέμους».

Ο Δανός Γιαν Στουρμ περιέγραψε το καθεστώς που ισχύει στις χώρες του Βορρά: «Είναι αναφαίρετο θεσμοθετημένο δικαίωμα» είπε.

Ιδιαίτερης σημασίας ήταν ασφαλώς η παρουσία στην δίκη του Τούρκου αρνητή στράτευσης Αχμέτ Ναζίμ, εκπροσώπου αντιπολεμικών κινήματων από την Σμύρνη και ο οποίος ζήτησε να «αφεθεί ελεύθερος ο αδελφός μου Παύλος».

Ο Τούρκος αρνητής στράτευσης Αχμέτ Ναζίμ

Ο Αχμέτ Ναζίμ μετά το πέρας της δίκης ανέπτυξε στο «ΑΝΤΙ» την κατάσταση που επικρατεί στην Τουρκία:

● **Πότε και υπό ποια μορφή πρωτοεμφανίστηκε η άρνηση στράτευσης στην Τουρκία;**

«Πρωτοεμφανίστηκε πριν από 2 χρόνια, με την απόλυτα προσωπική προσπάθεια του Ταϊφούν Γκονούλ και την συμπάρασταση του περιοδικού *SOKAK*. Τότε άρχισε μία καμπάνια υπό τον τίτλο: «ΟΧΙ στην υποχρεωτική θητεία».

Στην συνέχεια απογορεύθηκε από την εισαγγελία η κυκλοφορία των τευχών του *SOKAK* και των φύλλων των εφημερίδων που ανέφεραν ως είδηση το γεγονός. Ξεκίνησε η διαδικασία της αυτεπαγγέλτης διώξης κατά του Ταϊφούν και των διευθυντών σύνταξης με την κατηγορία ότι «απομακρύνουν τον λαό από τον στρατό». Μετά την δίκη ο Ταϊφούν ούτε συνελήφθη, ούτε στάλθηκε στον στρατό. Η κατηγορία με την οποία δικάστηκε δεν προέβλεπε κράτηση. Επειδή δεν είχε καταγεί ακόμα δεν μπορούσε να δικασθεί με την κατηγορία ανυπακοής ή άρνησης του στρατού.

Περίπου ένα μήνα μετά τον Ταϊφούν, ο Βεντάτ Ζεντζίρ από την Σμύρνη, ανακοίνωσε ότι υποστηρίζει την καμπάνια και δήλωσε αρνητής στράτευσης. Στα μέσα του '90 αθωώθηκε σε μια παρόμοια δίκη με την ίδια

κατηγορία. Αυτή η καμπάνια αν και δεν είχε κανένα πρακτικό και μόνιμο αποτέλεσμα, εν τούτοις κατάφερε κάτι σημαντικό: Άρχισε να ασχολείται η κοινή γνώμη με θέματα του στρατού που μέχρι τότε ήταν ταμπού.

● **Κύριε Ναζίμ, ποια είναι η άποψή σας περί της στρατιωτικοποίησης της Κύπρου;**

«Καταδικάζω ανεπιφύλακτα την τουρκική εισβολή και απαιτώ να αποχωρήσουν τα τουρκικά στρατεύματα από το νησί, υπό τον όρο να μην αντικατασταθούν από ελληνικά στρατεύματα. Στον λαό της Τουρκίας η ηγεσία καλλιεργεί τον σωβινισμό και την άποψη ότι οι Τουρκοκύπριοι βασανίστηκαν από τους Έλληνες. Ο λαός όμως δεν τους πιστεύει, αρνείται τον πόλεμο και αποβλέπει στην αλληλεγγύη και στην ειρηνική συνύπαρξη των λαών μας που έχουν άλλωστε τόσα κοινά χαρακτηριστικά».

Ο Αχμέτ Ναζίμ, πήρε τον δρόμο του γυρισμού στην χώρα του, αισιόδοξος ως προς την τελική επικράτηση της βούλησης των δύο λαών. Περισσότερο όμως έφυγε πανευτυχής για την απελευθέρωση του «αδελφού του Παύλου» όπως είπε. Άλλωστε, η στιγμή κατά την οποία, μετά το τέλος της δίκης, ο Αχμέτ αγκαλιάζει τον Παύλο αποτέλεσε την πλέον συγκλονιστική στιγμή της ακροαματικής διαδικασίας.

Πάνος Γρηγοριάδης

Οι προτεραιότητες της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής

Ο σχηματισμός μιας νέας εθνικής πολιτικής για τα Βαλκάνια, και ιδιαίτερα για την Γιουγκοσλαβία —που είναι η πιο επείγουσα υπόθεση— δεν είναι, φυσικά, ευχερής. Προσκρούει σε μια σειρά μεταβλητές, τόσο του διεθνούς όσο και του ελλαδικού χώρου, και σε συμφέροντα και διεκδικήσεις καλά οργανωμένα και συμπαγή. Δεν είναι, όμως, κι ένα απροσπέλαστο αγαθό, αν από μια ποικιλία επιθυμιών και προσδοκιών απομονώσουμε την πρώτη ύλη, την χρήσιμη μάζα πάνω στην οποία μπορεί, με πραγματισμό, να οικοδομηθεί μια νέα πολιτική

του Χρήστου Ροζάκη

Υπάρχει ένα σημείο σύγκλισης των διαφορετικών απόψεων που ως τα τώρα έχουν ακουστεί, κι έχουν μετασχηματιστεί σε συγκεκριμένη άσκηση πολιτικής: όλοι συμφωνούν ότι το πρώτιστο μέλημα είναι η ανέπαφη διατήρηση του εδαφικού και πολιτικού *status quo* της Ελλάδας στην διάρκεια της κρίσης, και μετά από αυτήν. Λιγότεροι συμφωνούν και επιδιώκουν μια πιο φιλόδοξη ανάμειξη της Ελλάδας στις βαλκανικές ανακατατάξεις, έτσι ώστε να δοθεί στην χώρα η δυνατότητα να παίξει έναν ρόλο, ως ευρωπαϊκή δύναμη, στις εξελίξεις, που με την σειρά του θα έχει ευεργετικά αποτελέσματα για την διεθνή θέση της. Μέσα σε αυτό το βεληνεχές κινούνται οι εθνικοί στόχοι —λιγότερο ή περισσότερο φιλόδοξοι—, και μέσα σε αυτό εντοπίζονται και όλες οι κυβερνητικές ενέργειες που έχουν δει το φως στο επίπεδο της πολυμερούς και διμερούς διπλωματίας. Με τέτοιους στόχους, οι επιλογές για μια νέα πολιτική δεν φαίνονται απεριόριστες. Θα έλεγα, αντίθετα, ότι είναι εξαιρετικά περιορισμένες, και υποχρεωμένες να κινηθούν γύρω από τέσσερις στερεότυπους άξονες που φαίνεται πως μπορούν να τιθασεύσουν την κρίση, και να ελαχιστοποιήσουν, έτσι, τους κινδύνους που αντιμετωπίζει η Ελλάδα, μεγιστοποιώντας, ταυτόχρονα, τα κέρδη της:

α) τον αποκλεισμό των μεταβολών στα εξωτερικά σύνορα της Γιουγκοσλαβίας·

β) την ανάπτυξη εσωτερικών σχηματισμών με

ισόρροπη κατανομή της εξουσίας ανάμεσα στις δημοκρατίες·

γ) την επιτάχυνση του εκδημοκρατισμού και της οικονομικής ανάπτυξης στα νέα κράτη·

δ) στην διασύνδεσή τους με τους ευρωπαϊκούς μηχανισμούς.

Ας εξετάσουμε τους άξονες αυτούς έναν - έναν χωριστά:

α) Τα εξωτερικά σύνορα

Η πολυεθνική οργάνωση της Γιουγκοσλαβίας, αλλά και ορισμένων γειτονικών βαλκανικών κρατών οδηγεί σε πειρασμούς, στην φάση αυτής της έντονης κινητικότητας, αναζήτησης νέων πληθυσμιακών διασυνδέσεων, που μπορεί να συνεπάγονται εδαφικές μεταβολές. Αναφέρομαι, κυρίως, στις πιθανές διεκδικήσεις της Σερβίας σε παραμεθόριες περιοχές της Ρουμανίας και της Ουγγαρίας —σε έναν ενδεχόμενο σχηματισμό της «Μεγάλης Σερβίας»—, ή στις τάσεις προσάρτησης νότιων περιοχών της Γιουγκοσλαβίας στην Βουλγαρία και την Αλβανία. Τέτοια σενάρια δεν είναι δυνατόν να πραγματωθούν ειρηνικά, και δεν είναι εις θέσιν, τουλάχιστον άμεσα, να δώσουν μία ικανοποιητική λύση, αφού εδαφικές μετατοπίσεις μπορεί να λύσουν το πρόβλημα τμημάτων του πληθυσμού, αλλά θα δημιουργήσουν ταυτόχρονα οξύτητες στις μειονότητες εκείνες που θα συμπαρασυρθούν στα νέα πολιτειακά σχήματα. Η Ελλάδα, αν

και δεν κινδυνεύει εδαφικά από τέτοιες ανακατατάξεις, θα είναι ένας πιθανός αποδέκτης μεγάλων πληθυσμιακών μετακινήσεων, και θα πληγεί οικονομικά από την επέκταση της πολεμικής περιπέτειας στην άμεση γειτονιά της.

β) Η ισόρροπη κατανομή της εξουσίας ανάμεσα στις δημοκρατίες

Το σημείο αυτό, είναι κατά την γνώμη μου, το πιο ευαίσθητο για την επιτυχία ενός πειράματος ειρηνικής συμβίωσης των άλλοτε γιουγκοσλαβικών δημοκρατιών. Θεωρώντας δεδομένο ότι η Σλοβενία και η Κροατία —με το σύνολο του εδάφους τους ή με τμήμα τους— αποτελούν πια ανεξάρτητα κράτη, το ερωτηματικό μετατίθεται στην τύχη των νοτιότερων δημοκρατιών, της Βοσνίας - Ερζεγοβίνης, του Μαυροβουνίου και της Μακεδονίας —όπως επίμονα θέλει να αποκαλείται ο βόρειος γείτονάς μας. Το κεντρικό δίλημμα για το μέλλον αυτών των περιοχών αφορά όχι τόσο την πολιτειακή οργάνωση καθεαυτήν, όσο τον ρόλο της Σερβίας στην άσκηση της εξουσίας. Με άλλα λόγια, δύο πράγματα θα πρέπει να αποκλειστούν, αν επιδιώκουμε μακροβιότητα στην πολιτική λύση της κρίσης: πρώτον, τον βίαιο πειθαναγκασμό, από το Βελιγράδι, της συνέχισης του γιουγκοσλαβικού πειράματος στα νέα όρια του νότου· και, δεύτερον, την δημιουργία ενός πολιτικού σχήματος όπου η Σερβία θα παραμένει ο θεσμικός και πραγματικός κηδεμόνας των νότιων δημοκρατιών.

Και πρέπει να αποκλειστούν αυτά τα ενδεχόμενα γιατί ακριβώς εξασφαλίζουν μια πρόσκαιρη διαιώνιση του λόγου που οδήγησε στην κατάρρευση του γιουγκοσλαβικού κράτους. Θα πρέπει να συνειδητοποιηθεί ότι η Σερβία, με την εγωιστική πολιτική του παρελθόντος, την έντονη συγχέντρωση της εξουσίας και την αδυναμία να βοηθήσει τόσο στην κατανομή και την διασπορά της, όσο και στην διείσδυση «αλλογενών» δυνάμεων σε αυτήν συνέβαλε αποφασιστικά στην αλλοτρίωση του βορρά, αλλά και στην οικονομική και κοινωνική καχεξία του νότου. Ένα σχήμα που θα επαναφέρει τους πεισιθάνατους συσχετισμούς του παρελθόντος, θα δημιουργήσει προϋποθέσεις συνέχισης της κρίσης, με ό,τι αυτό συνεπάγεται για τα ελληνικά συμφέροντα. Αντίθετα, ένα σχήμα σχετικής ισορροπίας ισχύος ανάμεσα στις δημοκρατίες —είτε με την δημιουργία χαλαρής διασύνδεσης οικονομικού χαρακτήρα, είτε με πολιτική διασύνδεση συνομοσπονδιακού τύπου— διευκολύνει την μακροβιότητα των νέων σχηματισμών. Ο κίνδυνος που προκύπτει από τις ανεξαρτητοποιήσεις, δηλαδή το ενδεχόμενο διεισδύσεων δυνάμεων, όπως η Βουλγαρία και η Τουρκία, στον νότο —με το πρόσχημα της εθνικής συγγένειας— είναι δυνατόν να αρθεί με την άσκηση μιας ευρωπαϊκής πολιτικής, στην οποία η Ελλάδα μπορεί ενεργητικά να συμβάλει.

γ) Εκδημοκρατισμός και οικονομική ανάπτυξη

Αν οι δύο πρώτες προϋποθέσεις εκπληρωθούν, τότε απομένει μία, και η δυσκολότερη: περισσότερο ο νότος, λιγότερο ο

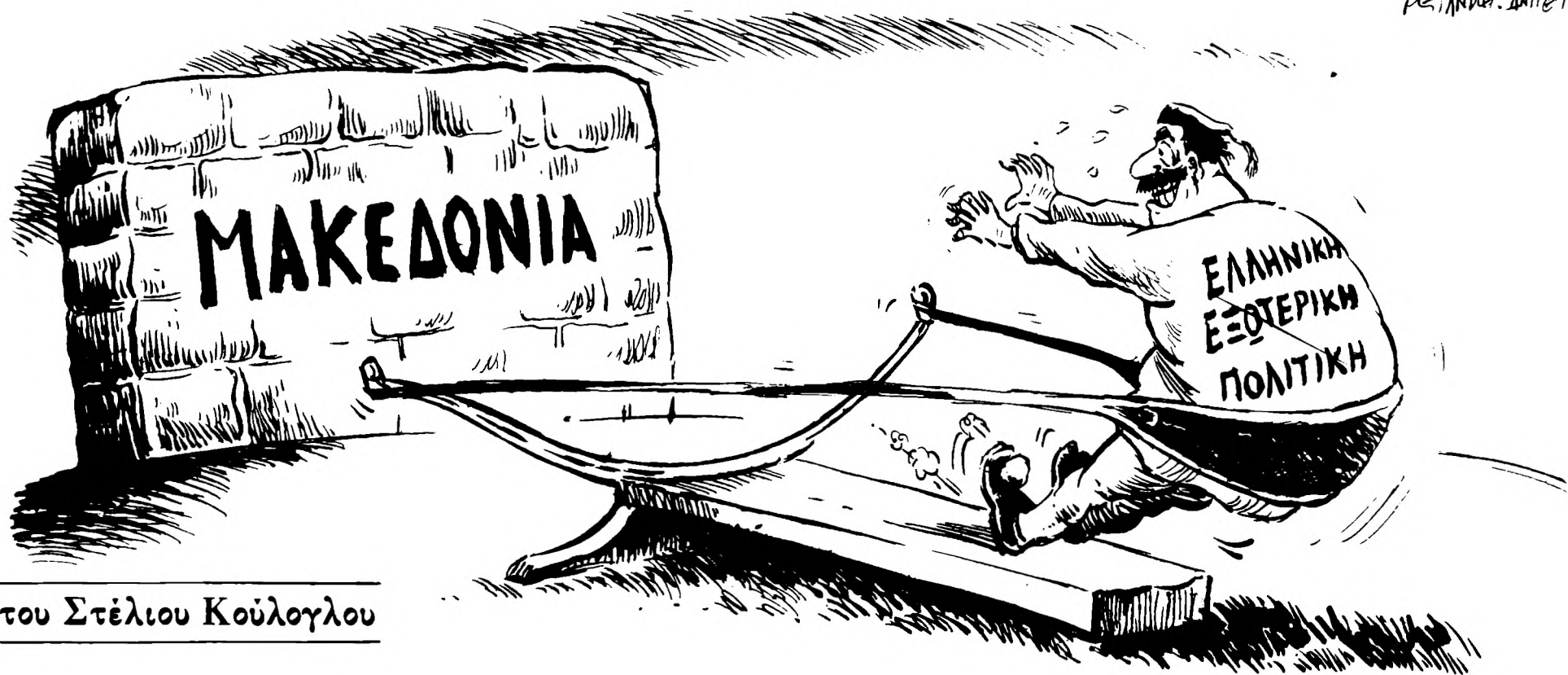
βορράς έχουν την ανάγκη πραγματικού —κι όχι απλά ονομαστικού— εκδημοκρατισμού και βελτίωσης της οικονομικής κατάστασής τους. Ιδιαίτερα για τις νότιες περιοχές, που θα παραμείνουν πολυεθνικές στην σύνθεσή τους, ο εκδημοκρατισμός σημαίνει μια θεσμοποίηση, μεταξύ άλλων, των δικαιωμάτων των μειονοτήτων και της χωρίς διακρίσεις εξέλιξής τους, ενώ η οικονομική ανάπτυξη είναι μία σοβαρή εγγύηση ότι δεν θα δημιουργηθούν αποσχιστικές τάσεις σε μερίδες πληθυσμού, που οικονομικά εξουθενωμένες θα επικαλεσθούν την εθνική διαφορά τους για να μεταχθούν σε άλλους πολιτικούς σχηματισμούς. Ουσιαστική εμβάθυνση της δημοκρατίας, λοιπόν, και οικονομική ευημερία, ισόρροπα κατανεμημένη, είναι δύο συνθήκες που μπορούν να εξασφαλίσουν διάρκεια στα νέα, διάδοχα σχήματα.

δ) Διασύνδεση με την Ευρώπη

Τόσο στο στάδιο της μετάβασης στα νέα σχήματα, όσο και στην επίτευξη μακροβιότητάς τους, ο ρόλος της Ευρώπης είναι σημαντικός. Και η Ελλάδα είναι εκείνη που οφείλει να πρωτοστατήσει στην ενεργητική ανάμειξη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας στην περιοχή, με την αύξηση του ενδιαφέροντός της για την Αλβανία, την Βουλγαρία (συγκοινωνούντα δοχεία είναι όλα αυτά), και τις νότιες γιουγκοσλαβικές δημοκρατίες. Θα πρέπει να υπάρξει ένας πειστικός προγραμματισμός ενσωμάτωσης των νότιων Βαλκανίων στον κοινοτικό προγραμματισμό για την Ανατολική Ευρώπη, αλλά και μία προσπάθεια να βοηθηθεί η θεσμική διασύνδεση αυτών των περιοχών με άλλους ευρωπαϊκούς μηχανισμούς, όπως είναι το Συμβούλιο της Ευρώπης. Αναφορικά με τις νότιες δημοκρατίες της Γιουγκοσλαβίας, η Ελλάδα θα πρέπει να υποδείξει ευφάνταστους τρόπους διασύνδεσης και οργάνωσής τους, που με την οικονομική και πολιτική αρωγή της Κοινότητας, θα μπορούσαν να εξασφαλίσουν την μελλοντική επιβίωσή τους. Το σημερινό αμυντικό και παθητικό παιχνίδι της Ελλάδας —που επικεντρώνεται στο πρόβλημα της ονομασίας μιας δημοκρατίας της περιοχής— δεν οδηγεί πουθενά, και δεν αποσοβεί κανέναν κίνδυνο: η πραγματική απομάκρυνση του κινδύνου βρίσκεται στην ενσωμάτωση της Βαλκανικής χερσονήσου στην Ευρώπη, και την διαμόρφωση των δομών εκείνων στο εσωτερικό των κρατών που εξασφαλίζουν την ευημερία και την λειτουργική συνάφειά τους με τις προηγμένες, ειρηνικές δημοκρατίες της. Δεν ισχυρίζομαι πως τέτοιοι άξονες πολιτικής —που απαιτούν πολύ δυναμισμό, αυξημένη πειστικότητα και ετοιμότητα για ενδεχόμενες απογοητεύσεις— είναι εύκολο να εφαρμοσθεί. Ιδιαίτερα αν λάβουμε υπόψη ότι η πραγμάτωσή τους εξαρτάται κυρίως, από την αρωγή τρίτων —της Κοινότητας ή κάποιου συνασπισμού κοινοτικών χωρών— και από την διαθεσιμότητα των πρωταγωνιστών της γιουγκοσλαβικής κρίσης. Πιστεύω, όμως, ότι είναι μονόδρομος, εάν θέλουμε να επιτύχουμε μια μακρόβια ειρήνευση στην περιοχή, και μια ωφέλιμη ανάμειξή μας στο γειτονικό μας πολιτικό τοπίο.

Ελλάς Ελλήνων (Σ)κοπιανών

ΚΕΤΑΝΑΖ. ΑΝΤΙΕΛΣ

του Στέλιου Κούλογλου

Το φάντασμα της Μακεδονίας πλανάται πλέον για τα καλά πάνω από την Ελλάδα, σκορπίζοντας τον τρόμο στους κατοίκους της. Οι Σκοπιανοί, σε συνεργασία με τον ιμπεριαλισμό και την διεθνή αντίδραση, Βουλγάρους, Ιταλούς, Γερμανούς, έχουν βαλθεί να μας πάρουν μία από τις κοιτίδες του πολιτισμού μας: την Μακεδονία.

Ποιος το περίμενε αυτό από τους Σκοπιανούς; Βυθισμένοι μέχρι τον λαιμό στον βούρκο, οι Σκοπιανοί είναι βέβαιο ότι δεν το περίμεναν. Γιατί η λεγόμενη «δημοκρατία της Μακεδονίας» είναι μία μικρή φτωχή επαρχία μόλις 2 εκατ. κατοίκων. Εντελώς ανομοιογενής, είναι έτοιμη να εκραγεί με την πρώτη ευκαιρία. Χωρίς ούτε έναν στρατιώτη, είναι τόσο απροστάτευτη ώστε ο σερβικός στρατός μπορεί να την καταλάβει μέσα σε μερικές ώρες. Σε κατάσταση οικονομικής χρεωκοπίας, τώρα που ναυάγησε το σχέδιο του μεγάλου πατερούλη Τίτο και σταμάτησαν οι υποχρεωτικές εισφορές της πλούσιας Σλοβενίας προς τον φτωχό Γιουγκοσλαβικό νότο, εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την Ελλάδα στον οικονομικό και εμπορικό τομέα. Εκτός από το καζίνο όπου παίζουν οι έλληνες αεριτζήδες, είναι από την Θεσσαλονίκη που τα Σκόπια προμηθεύονται, μέσω ενός αγωγού, το πετρέλαιό τους.

Η μάχη για το κοπυράιτ

Και όμως αυτή η μικρή δημοκρατία της πάλαι ποτέ Γιουγκοσλαβίας οδήγησε την Ελλάδα στην μεγαλύτερη διπλωματική της αποτυχία τα τελευταία χρόνια. Ένα καθαρά ελληνικό δείγμα προχειρότητας, εθνικής

σχιζοφρένειας και χαζοχαρουμενισμού, έσπρωξε την απίστευτη ελληνική διπλωματία να δώσει την μάχη εκεί ακριβώς που δεν έπρεπε, στο πώς θα ονομάζεται η δημοκρατία του κυρίου Γκλιγκόρφ.

Είναι ασφαλώς αλήθεια ότι όλα τα προηγούμενα χρόνια —ακόμη και σήμερα— τα Σκόπια δεν έχουν πάψει να προπαγανδίζουν υπέρ της «καταπιεζόμενης μακεδονικής μειονότητας» που ζει στο ελληνικό έδαφος και έμμεσα ή άμεσα να θέτουν θέμα «ολοκλήρωσης» του μακεδονικού έθνους ή και αλλαγής των συνόρων. Είναι ακόμη γεγονός ότι με αυτόν τον τρόπο δημιουργείται ο κίνδυνος τα Σκόπια να παίξουν το βαλκανικό παιχνίδι μιας μεγάλης δύναμης, της Τουρκίας που δεν έχει αφήσει ορφανό που να μην υιοθετήσει, ή και της «μεγάλης Βουλγαρίας» που δεν θα ήταν η καλύτερη περίπτωση στα βόρεια σύνορά μας.

Ποτέ όμως η ελληνική παράνοια δεν άφησε τους ιθύνοντες της χώρας να καταλάβουν ότι επρόκειτο περισσότερο περί μίας απελπισμένης προσπάθειας ώστε το τεχνητό «μακεδονικό έθνος» του Τίτο να αποκτήσει υπόσταση και κάποιες ρίζες στην ιστορία, παρά περί μίας πραγματικής απειλής. Πολύ

περισσότερο μετά την ουσιαστική διάλυση της Γιουγκοσλαβίας, οι συνθήκες ήταν ιδιαίτερα ευνοϊκές ώστε τα Σκόπια να πιεσθούν, αναιρώντας την προηγούμενη ανώφελη προπαγάνδα τους. Όμως, για μία ακόμη φορά, συμπεριφερθήκαμε ως αμυνόμενοι, την στιγμή που έπρεπε να δράσουμε ως επιτιθέμενοι.

Η μάχη για την ονομασία της δημοκρατίας των Σκοπίων δεν κατάφερε να πείσει ούτε και τους πιο στενούς μας φίλους. Ούτε και αυτός ο πλήρως απομονωμένος Μίλοσεβιτς δεν έχει παραδεχθεί ότι τα Σκόπια πρέπει να αλλάξουν το όνομά τους, για να μην αναφέρει κανείς τους Ευρωπαίους ή τους Αμερικανούς. Όλοι βεβαίως δέχονται ότι οι αρχαίοι Μακεδόνες ήταν Έλληνες και με βάση τον πραγματικό συσχετισμό των δυνάμεων, η κυρίαρχη άποψη στο εξωτερικό είναι ότι αν κάποιοι επιβουλευόναί τους άλλους, τότε είναι οι Έλληνες που επιβουλευόναί τους Σκοπιανούς και όχι το αντίστροφο. Όσο και αν είναι παράδοξο, η εμμονή μας στην αλλαγή της ονομασίας και την άρνηση αναγνώρισης της ανεξαρτησίας των Σκοπίων, εξελήφθη ως εμμονή της Αθήνας στις επεκτατικές της βλέψεις...

Αν υπήρχε έστω και ίχνος φαντασίας σε αυτήν την δυστυχισμένη χώρα, τότε η ελληνική κυβέρνηση θα έπρεπε ακόμη να αντιστρέψει τελείως την κατάσταση, λέγοντας: «πολύ καλά, χαιρόμαστε πολύ που βρέθηκαν και άλλοι Μακεδόνες έξω από τα σύνορά μας. Είναι άλλωστε γνωστό ότι στην γιουγκοσλαβική δημοκρατία της Μακεδονίας κατοικούν τουλάχιστον 100 χιλιάδες «αυθεντικοί» Έλληνες, τους οποίους είχαμε δυστυχώς ξεχάσει όλα τα προηγούμενα χρόνια, για λόγους ανεξάρτητους της θέλησής μας. Μπορείτε να ονομάζεσθε όχι μόνο δημοκρατία της Μακεδονίας, αλλά αν θέλετε και δημοκρατία των Ελλήνων του Μακεδονικού Βορρά. Εμείς θα σας αναγνωρίσουμε, με την προϋπόθεση φυσικά ότι θα δηλώσετε πως δεν υπάρχει μακεδονική μειονότητα στην Ελλάδα, θα δώσετε εγγυήσεις ότι δεν επιδιώχετε την αλλαγή των συνόρων και γενικώς ότι θα σταματήσετε την ανώφελη προπαγάνδα σας».

Αντί δηλαδή να κοιτάξουμε να προσεταρಿಸθούμε ένα κρατίδιο που δεν μπορεί να ζήσει από μόνο του και είναι αναγκασμένο—λόγω του φυσικού, στρατιωτικού και οικονομικού του μεγέθους— να παίζει, όσο μένει ανεξάρτητο, τον ρόλο του προτεκτοράτου κάποιας χώρας, κάναμε ό,τι μπορούσαμε να το ρίξουμε στην αγκαλιά της Τουρκίας, της Βουλγαρίας και της Ιταλίας που δεν ζητούσαν καλύτερη ευκαιρία για να προσφέρουν αμέσως αναγνώριση και προστασία.

Για μια ακόμη φορά, ο συναισθηματισμός, ο ερασιτεχνισμός και οι έμμονες ιδέες της πολιτικής ηγεσίας, επεκράτησαν της ψυχρής λογικής. Ο υπουργός των Εξωτερικών είχε δεσμευθεί με μια δήλωσή του τον Σεπτέμβριο, σύμφωνα με την οποία η Ελλάδα δεν θα αναγνώριζε δημοκρατία που θα έφερε το ιστορικό όνομα της Μακεδονίας, χωρίς φυσικά να σκεφθεί ότι με την διάλυση της Γιουγκοσλαβίας αυτό ήταν αναπόφευκτο. Ο πρόεδρος της δημοκρατίας υπερευαίσθητοποιήθηκε για τα Σκόπια ως Μακεδών. Καλά θα ήταν όμως στα τελευταία 40 χρόνια στα οποία με κάποιες διακοπές βρίσκεται στην ηγεσία της χώρας, να είχε ευαίσθητοποιηθεί ώστε να μην δημιουργηθεί εκ του μηδενός μουσουλμανικό πρόβλημα στην Θράκη...

Και όλα αυτά γίνονται ενώ η κοινή γνώμη της σκοπιανής δημοκρατίας βλέπει στην Ελλάδα, πολύ περισσότερο από κάθε άλλο βαλκανικό κράτος, την είσοδο προς την Δύση και την Ευρώπη. Σε μια πρόσφατη δη-

μοσκόπηση στην οποία ο πληθυσμός ρωτήθηκε με ποια γειτονική χώρα θα ήθελε η πατρίδα του να συνδεθεί, η Ελλάδα κατελάμβανε την πρώτη θέση μπροστά από την Σερβία, την φτωχή Βουλγαρία, την κατεστραμμένη Αλβανία και την Τουρκία, που για τους πολίτες των μετακομμουνιστικών χωρών δεν παύει να αντιπροσωπεύει την μουσουλμανική ανατολή.

Αντί για όλα αυτά τρέξαμε ως φτωχοπρόδρομοι να πανηγυρίσουμε για την απόφαση της Ε.Ο.Κ. περί της ονομασίας. Χωρίς—ούτε και στα πλαίσια αυτής της αδιέξοδης λογικής— να διαπραγματευθούμε ουσιαστικά την αναγνώριση της Κροατίας από μέρους μας με αντάλλαγμα την μη αναγνώριση των Σκοπίων, αν δεν εκπληρώνονταν οι δικοί μας όροι. Να προσθέσει κανείς σε όλα τα προηγούμενα ότι οι πρέσβεις μας στα Βαλκάνια όχι μόνο δεν έχουν ενισχυθεί καθόλου μετά την έναρξη του πολέμου, και ότι κάνουμε εδώ και μήνες βαλκανική πολιτική ή παίζουμε παιχνίδια με άξονες, χωρίς πρεσβευτές στην Σόφια και τα Τίρανα.

Η έλλειψη βαλκανικής πολιτικής

Πίσω από την σκοπιανή αποτυχία, κρύβεται η χρεωκοπία της ελληνικής πολιτικής(;) για τα Βαλκάνια. Πριν ακόμη ξεσπάσει ο γιουγκοσλαβικός εμφύλιος, η ελληνική πλευρά παρ' ό,τι άμεσα ενδιαφερόμενη δεν κάθησε ποτέ να προετοιμασθεί για τις επιπτώσεις μιας σύρραξης που έμοιαζε αναπόφευκτη, ήδη από τις αρχές του 1991.

Όταν οι εχθροπραξίες άρχισαν, η έλλειψη συνολικότερης στρατηγικής υποβοήθησε στην αναγωγή των Σκοπίων σε λυδία λίθο της εξωτερικής μας πολιτικής. Αυτό με την σειρά του οδήγησε στην άκριτη υποστήριξη του εντελώς απομονωμένου Μιλόσεβιτς (κάποιοι πρέπει επιτέλους να ενημερώσουν την ελληνική κυβέρνηση, ότι ακόμη και η αντιπολίτευση της Σερβίας θεωρεί τον Μιλόσεβιτς υπεύθυνο για τον πόλεμο και την διεθνή απομόνωση της Σερβίας), υποστήριξη που ξεπέρασε κατά πολύ τα όρια τα οποία καθόριζε η παραδοσιακή ελληνο-σερβική φιλία καθώς και στην ουτοπική εμμονή για την διατήρηση του ενιαίου της Γιουγκοσλαβίας. Η έλλειψη διορατικότητας είχε με την σειρά της ως αποτέλεσμα την υπερτίμηση το περίφημου «άξονα» Αθήνας - Σόφιας, την στιγμή που είναι φανερό ότι η νέα μοιρασιά των Βαλκανίων αναγκάζει κάθε χώρα να προκρίνει τις μακροπρόθεσμες επι-

διώξεις και τα ιδιαίτερα συμφέροντά της από τις τακτικές συμμαχίες.

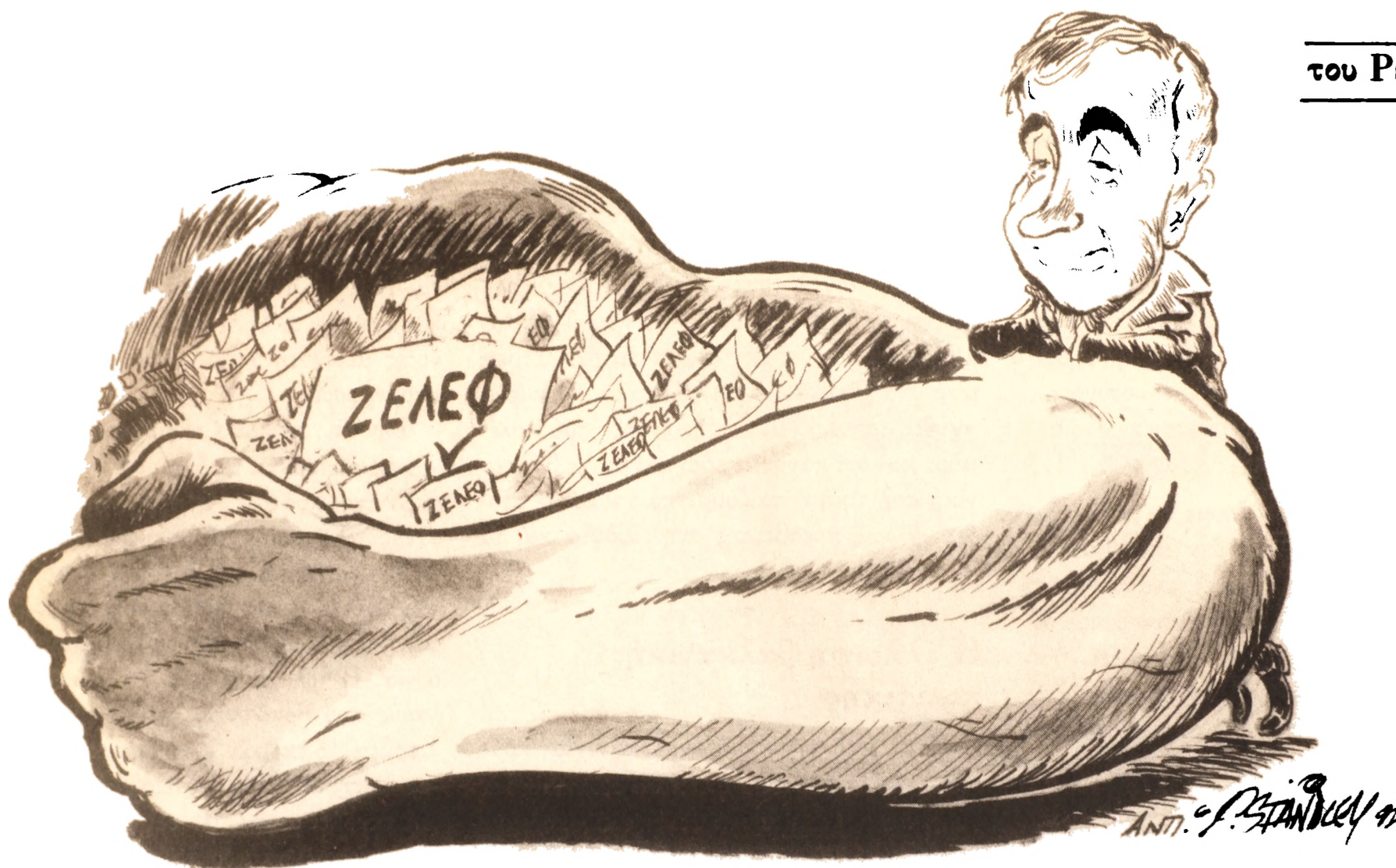
Όμως το βασικότερο πρόβλημα της ελληνικής πολιτικής είναι ακριβώς ότι δεν έχει απαντηθεί το ερώτημα: τι θα κάνουμε και τι θα ζητήσουμε όταν τα Βαλκάνια αρχίσουν να ξαναμοιράζονται. Η πλήρης ένδεια της ελληνικής πλευράς, εκφράζεται εδώ στην περίπτωση της Αλβανίας: το απίστευτο ελληνικό κράτος, αποδοκίμασε έμμεσα την δημιουργία του ελληνικού μειονοτικού κόμματος της «Ομόνοιας» και σήμερα ακόμη υπονομεύει την δράση του, με βασικό επιχείρημα ότι δεν πρέπει να «προβοκαρισθεί» η αλβανική πλευρά. Το αποτέλεσμα και εδώ ήταν να αυξάνονται από την μία πλευρά τα ανθελληνικά αισθήματα στην Αλβανία και από την άλλη η απογοήτευση της ελληνικής μειονότητας που προδίδεται για μία ακόμη φορά.

Την στιγμή που εμείς φοβόμαστε μήπως και εκνευρίσουμε το διαλυόμενο ανύπαρκτο αλβανικό κράτος, το τελευταίο διεκδικεί σχεδόν ανοικτά το Κοσσυφοπέδιο και τις αλβανόφωνες περιοχές της δημοκρατίας των Σκοπίων. Η χρεωκοπημένη Βουλγαρία, θέλει πίσω την γιουγκοσλαβική Μακεδονία. Η τελευταία θέλει να κρατήσει τους λαούς που βρίσκονται στο έδαφός της. Η Σερβία, διεκδικεί ένα μέρος της Κροατίας, της Βοζνίας - Ερζεγοβίνης, της Μακεδονίας και όλο το Κοσσυφοπέδιο. Η μόνη χώρα που, εκτός της Ελλάδας βρίσκεται σε σχετικά καλή κατάσταση, η Τουρκία, έχει φτάσει μέχρι και την κεντρική, τέως σοβιετική Ασία. Και εμείς όχι μόνο δεν διεκδικούμε τίποτα, αλλά φωνάζουμε ότι θα μας πάρουν τα Σκόπια την Μακεδονία...

Το γεγονός δεν μπορεί να αποδοθεί αποκλειστικά στην παραδοσιακή σχιζοφρένεια του έθνους. Μια εύκολη χειραγωγήσιμη κοινή γνώμη βρίσκεται υπό την επήρεια του μακεδονικού ναρκωτικού που πλασάρει ως έμπορος η εξουσία. Πρώτον, για να δικαιολογήσει στο όνομα των εξωτερικών κινδύνων, την ανεργία και πρόχειρη οικονομική και κοινωνική της πολιτική. Και δεύτερον και κυριότερο, για να αποκρύψει την έλλειψη πολιτικής και εθνικής στρατηγικής καθώς και την εγκατάλειψη στην τύχη τους σημαντικών κομματιών του ελληνισμού. Αναρωτιέται κανείς τι θα κάνουν οι υπεύθυνοί μας όταν αρχίζουν και ξαναμοιράζονται τα Βαλκάνια. Αλλά αυτό δεν το έχει σκεφθεί κανείς, μέσα στην παραζάλη για τα Σκόπια μιας χώρας που δεν ξέρει τι της γίνεται. Ελλάς, Ελλήνων (Σ)Κοπιανών. □

Η δύσκολη νίκη του Ζέλεφ

του Ρεπόρτερ

Η Βουλγαρία πραγματοποίησε άλλο ένα βήμα στην πορεία της προς τον εκδημοκρατισμό και την θέσπιση κοινοβουλευτικών θεσμών: την Κυριακή 19 Ιανουαρίου πραγματοποιήθηκαν οι εκλογές του β' γύρου για την ανάδειξη Προέδρου της Δημοκρατίας, όπου ο νυν Πρόεδρος Ζέλιου Ζέλεφ εκλέχτηκε για άλλη μία πενταετία πρόεδρος της Βουλγαρίας.

Η προεκλογική περίοδος ήταν εξαιρετικά φορτισμένη με έντονη πόλωση ανάμεσα στο εκλογικό σώμα της κυβερνώσας συντηρητικής συμμαχίας της Ένωσης Δημοκρατικών Δυνάμεων που υποστήριζε τον νυν πρόεδρο Ζέλιου Ζέλεφ και στο εκλογικό σώμα που συντάσσεται με το Βουλγαρικό Σοσιαλιστικό (τέως Κομμουνιστικό) Κόμμα που υποστήριζε τον καθηγητή Πανεπιστημίου και «ανεξάρτητο» Βέλχο Βαλκάνωφ. Η πόλωση στο εκλογικό σώμα έγινε πάνω σε μια τομή στην οποία συζεύγνυνται δύο επάλληλες αντιθέσεις: αντικομμουνισμός / φιλοτουρκική στάση (που εκφράζεται από τον τέως διαφωνούντα πρόεδρο της Βουλγαρίας και καθηγητή φιλοσοφίας Ζ. Ζέλεφ) έναντι αντιτουρκισμός / φι-

λοκομμουνιστική στάση, που εκφράζει το Β.Σ.Κ. με τον υποψήφιό του.

Την Παρασκευή πριν τον α' γύρο των προεδρικών εκλογών, σε πυκνό, όσο και ηλίκιωμένο ακροατήριο που κραύγαζε ρυθμικά «Βουλγαρία», ο υποψήφιος του Β.Σ.Κ. κατηγόρησε τον Ζέλεφ ότι «πουλάει την χώρα στην Τουρκία», αξιοποιώντας έτσι ως επιχείρημα εναντίον του αντιπάλου του τα ανοίγματα της Σόφιας στην Άγκυρα, τις συμφωνίες μεταξύ τους και τα δικαιώματα που παραχώρησε στην τουρκική μειονότητα η Ένωση Δημοκρατικών Δυνάμεων. Με την επιχειρηματολογία του, ο Βέλχο Βαλκάνωφ, αξιοποιούσε επίσης τον εθνικισμό ενός εκλογικού σώματος το οποίο επιδεικνύει

μία αξιοσημείωτη συσπείρωση γύρω από το τέως Κ.Κ. η πολιτική του οποίου έναντι της τουρκικής μειονότητας ήταν αρκούντως σοβινιστική.

Από την πλευρά του, ο νικητής των εκλογών δήλωνε πως δεν υπάρχει τρίτος δρόμος στην Βουλγαρία πέρα από την «δημοκρατία ή τον κομμουνισμό», και όταν ο Β. Βαλκάνωφ τον κατηγόρησε ότι ήταν «πρόεδρος με φέσι» ο Ζέλεφ του αντέτεινε (στην τηλεοπτική τους αντιπαράθεση πριν τον β' γύρο) ότι είναι ο «Δούρειος Ίππος των κομμουνιστών». Και όταν ο Πρόεδρος της Βουλγαρίας δήλωνε πως δεν υπάρχει τρίτος δρόμος εννοούσε ότι το 17% του τρίτου υποψηφίου, του πρώην καθηγητή ...ξιφομαχίας και νυν επιχειρηματία (με σταδιοδρομία στην Αμε-

ρική) Τζ. Γκάνεφ, ήταν μια πολύτιμη δύναμη που διασπούσε το αντικομμουνιστικό μπλοκ, αφού το εκλογικό ποσοστό του «βουλγάρου Τιμίνσκι» (ο παγκοσμίως άγνωστος Πολωνός υποψήφιος που ήρθε δεύτερος στην προεδρική εκλογική μετά τον Λεχ Βαλέσα, με 23%) προέρχεται από νέους ψηφοφόρους της Ένωσης Δημοκρατικών Δυνάμεων.

Το 52,85% των ψήφων που συγκεντρώσε στην τελική ψηφοφορία ο Ζέλεφ δεν είναι ικανοποιητικό, όπως και ο ίδιος εδήλωσε, προσθέτοντας ότι το κόμμα του «δεν έχει πλέον δικαίωμα να δείξει απάθεια». Ανεξάρτητα με το τι εννοεί ο Πρόεδρος της Βουλγαρίας, γεγονός είναι ότι το ποσοστό του θα μπορούσε να φτάσει σε ένα επίπεδο 55% και άνω, αν δεν είχε γίνει συσπείρωση «δύο κόσμων» στον β' γύρο με άξονα αντιπαράθεσης την άλφα ή την βήτα στάση έναντι του εθνισμού και της εθνικής ταυτότητας: ο Βαλκάνωφ ξεκινούσε από ένα ποσοστό 33% (που είχε συγκεντρώσει στις εκλογές του Οκτωβρίου το τέως Κ.Κ. Βουλγαρίας), και η αύξηση κατά 17% της δύναμής

του σε σχέση με τον πρώτο γύρο (είχε συγκεντρώσει το 30%, ενώ στην δεύτερη Κυριακή το ποσοστό του ανήλθε στο 47,15% των ψήφων) σημαίνει ότι ένα πολύ μεγάλο ποσοστό του τρίτου υποψήφιου μετατοπίστηκε υπέρ του υποψηφίου του Β.Σ.Κ. Και αυτό δεν ήταν δύσκολο να γίνει αν υπολογισθεί ότι ο Τζ. Γκάνεφ στήριζε την προεκλογική του εκστρατεία όχι μόνο σε δυσανεστήμενα τέως ηγετικά στελέχη στην Ε.Δ.Δ. (όπως ο Π. Μπερόν), αλλά και σε έναν έντονο αντιτουρκικό εθνικισμό· με αυτούς τους όρους ο Γκάνεφ κατόρθωσε να συσπειρώσει περισσότερους από ένα εκατομμύριο ψηφοφόρους στον α' γύρο (όταν το κόμμα του, «Σύνδεσμος Επιχειρηματιών», συγκεντρώσε κάτι περισσότερο από το 1% των ψήφων στις βουλευτικές εκλογές του Οκτωβρίου), ψηφοφόρους τους οποίους κάλεσε να ψηφίσουν «κατά συνείδηση» στον β' γύρο.

Τα αποτελέσματα του β' γύρου των βουλευτικών εκλογών αφήνουν την εντύπωση ότι στην Βουλγαρία οι τέως κομμουνιστές —αντίθετα με τις άλλες χώρες της τέως «Α. Ευρώπης»— κατορθώνουν να διατηρούν ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό πολιτικής

επιρροής, και έτσι συμβάλλουν στην διαμόρφωση ενός διπολισμού, με αντίπαλο την Ε.Δ.Δ. ένα πολιτικό σχήμα το οποίο αντιμετωπίζει προβλήματα συνοχής, και στην άσκηση κυβερνητικής πολιτικής (διένεξη Γκάνεφ-Ζέλεφ π.χ.).

Το ερώτημα που αρχίζει να τίθεται από τις εκλογές αυτές και μετά είναι το κατά πόσον ο Ζ. Ζέλεφ, αντιμετωπίζοντας και κοινωνικά προβλήματα λόγω της δεινής οικονομικής κατάστασης της χώρας, θα σταθεί ικανός να διατηρήσει σε συμπαγή βάση τον κυβερνητικό συνασπισμό, αντιπαράβαλλοντας στον αντιτουρκισμό του ΒΣΚ το «εθνιστικό» άνοιγμά του στα Σκόπια που θα συμβάλει και στην «διασκέδαση» των συνειπών που απορρέουν, εις βάρος του Ζέλεφ, από την ομηρία του από τις τουρκικές ψήφους. Και είναι αυτονόητο ότι η επίτευξη των δύο αυτών στόχων δεν μπορεί να θέσει σε κίνδυνο ευρύτερα συμφέροντα ασφαλείας στην περιοχή, ούτε, πολλώ μάλλον, να δημιουργήσουν γεφυρώσεις σε αυτήν προς όφελος βλέψεων άλλων δυνάμεων που χαράσσουν την πολιτική του «βαλκανικού τόξου»... □

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΗΣ ΖΩΡΖ ΣΑΡΗ

Τώρα όλα από τις ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΤΑΚΗ

ΝΕΑΝΙΚΑ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑΤΑ

- Τα στενά παπούτσια • Όταν ο ήλιος... • Οι νικητές • Κόκκινη κλωστή δεμένη...
- Ο θησαυρός της Βαγίας • Το ψέμα • Τα γενέθλια • Τα Χέγια
- Το παραράδιασμα • Κρίμα κι άδικο

ΝΟΥΒΕΛΕΣ

- Η αντιπαροχή

ΘΕΑΤΡΙΚΑ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΑ ΜΕ ΠΟΛΥΧΡΩΜΗ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ

- Το τρακ • Το γαϊτανάκι • Η σοφή μας η δασκάλα

ΒΙΒΛΙΑ ΓΙΑ ΜΙΚΡΑ ΠΑΙΔΙΑ

Σειρά: Η κυρία Κλοκλό (8 τίτλοι) • Σειρά: Ο Τότος και η Τοτίνα (8 τίτλοι)

ΖΗΤΗΣΤΕ ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Σ. ΠΑΤΑΚΗΣ Α.Ε. ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ. 3638362, FAX 3628950

Μετά την Γιουγκοσλαβία...

Η διεθνής αναγνώριση των δύο γιουγκοσλαβικών δημοκρατιών του Βορρά είναι γεγονός. Ο πόλεμος όμως στην Κροατία δεν έχει τελειώσει. Η Γιουγκοσλαβία έχει διαλυθεί, αλλά τι υπάρχει στην θέση της; Ποια θα είναι η τύχη της Βοσνίας - Ερζεγοβίνης και της Μακεδονίας; Πώς θα αντιδράσει η Σερβία — η κυβέρνηση αλλά και η αντιπολίτευση— από εδώ και μπρος;

της Τέτας Παπαδοπούλου

Η ημέρα που περίμεναν οι Σλοβένοι και οι Κροάτες, τόσο πολύ, ήρθε. Την υποδέχθηκαν ωστόσο χωρίς ιδιαίτερους πανηγυρισμούς. Να ήταν άραγε η αμνηστία που δημιουργείται ορισμένες φορές όταν ακριβώς μία μεγάλη επιθυμία γίνεται πραγματικότητα; Ποιος ξέρει. Πάντως στις 15 Ιανουαρίου η Ευρωπαϊκή Κοινότητα, όπως αναμενόταν, αναγνώρισε την ανεξαρτησία της Σλοβενίας και της Κροατίας, δίνοντας έτσι την χαριστική βολή στην Ομοσπονδία της Γιουγκοσλαβίας που, εδώ και μήνες, ουσιαστικά δεν υπήρχε πλέον.

Στο Ζάγκρεμπ, μπροστά στον καθεδρικό ναό, αρκετός κόσμος συγκεντρωμένος, αλλά όχι πλήθης. Και καθώς οι Κροάτες είναι ένθερμοι καθολικοί εγκαινίασαν την ανεξαρτησία της χώρας τους με μία λειτουργία. Αυτές ήταν οι εικόνες, τρία - τέσσερα πλάνα όλα κι όλα, που κατέγραψαν τα ξένα τηλεοπτικά δίκτυα στις 15 Ιανουαρίου στην κροατική πρωτεύουσα.

Στην Λιουμπλιάνα, την πρωτεύουσα της Σλοβενίας, η ιστορική 15η Ιανουαρίου πέρασε ακόμη πιο διακριτικά. Σχεδόν σαν να μην συνέβαινε τίποτα το εξαιρετικό. Μάλιστα, όπως κάθε ημέρα στις 6 το απόγευμα, τα μέλη του αντιπολεμικού κινήματος συγκεντρώθηκαν στο κέντρο της πόλης κρατώντας αναμμένα κεριά για να κάνουν το καθιερωμένο προσκλητήριο των νεκρών Κροα-

τών και Σέρβων... Τα ξένα τηλεοπτικά συνεργεία δεν βρήκαν μια «τέτοια συγκέντρωση» αρκετά αντιπροσωπευτική μίας «τέτοιας ημέρας» και την ...αγνόησαν.

Η αναγνώριση ήρθε, όμως ο πόλεμος στην Κροατία δεν σταμάτησε. Βρισκόμαστε απλώς στην δέκατη πέμπτη εκεχειρία (η οποία εξάλλου παραβιάστηκε) και εν πάση περιπτώσει όσο σημαντική κι αν είναι η διεθνής αναγνώριση δεν σημαίνει ότι λύνει από μόνη της τα τεράστια προβλήματα των δύο νέων μικρών χωρών. Τα προβλήματα της ανεξαρτησίας τώρα αρχίζουν.

Επί πλέον η Σερβία έσπευσε, αμέσως μετά την αναγνώριση της Σλοβενίας και της Κροατίας από τους Δώδεκα, να προειδοποιήσει ότι ο «γιουγκοσλαβικός» στρατός της δεν θα εγκαταλείψει τις περιοχές της Κροατίας που έχει καταλάβει... Αν σκεφθεί κανείς ότι οι περιοχές αυτές αποτελούν σχεδόν το 1/3 της Κροατίας, ότι τα θύματα ανέρχονται σε χιλιάδες, ότι οι πρόσφυγες υπερβαίνουν το μισό εκατομμύριο, ότι οι υλικές ζημιές —κατεστραμμένες πόλεις και χωριά, δρόμοι, εργοστάσια— είναι ανυπολόγιστες, τότε μπορεί να καταλάβει την πικρία που κρύβεται πίσω από την χαρά των Κροατών για την αναγνώριση της χώρας τους.

Τα «καταραμένα» Βαλκάνια

Η ανασύνθεση του ευρωπαϊκού χώρου συ-

νεχίζεται με εντυπωσιακούς ρυθμούς. Μετά την ένωση των δύο Γερμανιών, την ανεξαρτησία των τριών χωρών της Βαλτικής, έφθασε η ώρα της Σλοβενίας και της Κροατίας. Μια σειρά από μικρά έθνη ήρθαν στο προσκήνιο και μαζί με αυτά η ξεχασμένη επί μισό αιώνα Κεντρική Ευρώπη και τα «καταραμένα» Βαλκάνια. Τώρα πλέον, έστω και καθυστερημένα, γίνεται φανερό σε όλους ότι το τέλος του κομμουνισμού στην Ευρώπη δεν ήταν δυνατόν παρά να οδηγήσει (όπως και στην κοιτίδα του την τέως Σοβιετική Ένωση) και σε εντυπωσιακές αλλαγές των συνόρων.

Εθνική ανεξαρτησία, αποσχιστικές τάσεις, αιτήματα αυτονομίας. Όλοι κάτι διεκδικούν. Όμως με ποιον τρόπο θα αλλάξουν τα σύνορα; Με ελεύθερη και αμοιβαία συμφωνία, όπως έγινε στην περίπτωση της Γερμανίας και των Βαλτικών χωρών; Ή, μήπως, με πολεμικές συγκρούσεις, με νεκρούς, όπως έδειξαν οι δραματικές εξελίξεις της Γιουγκοσλαβίας; Δεδομένων δε των εθνικιστικών παθών, πώς θα εξασφαλισθούν τα δικαιώματα των εθνικών και άλλων μειονοτήτων;

Με την κατάρρευση του κομμουνισμού αχρηστεύθηκαν τα απλοϊκά στερεότυπα για τον «καλό» κομμουνισμό και τον «κακό» καπιταλισμό. Καλοί και κακοί δεν υπάρχουν. Η κατάσταση είναι περισσότερο περί-

πλοκη. Έτσι η υποστήριξη, π.χ., της ανεξαρτησίας της Κροατίας δεν σημαίνει ότι το καθεστώς της αποτελεί πρότυπο δημοκρατίας.

Μετά από έξι μήνες

«Η Κοινότητα και τα κράτη-μέλη της αποφάσισαν να προχωρήσουν στην διαδικασία αναγνώρισης της Σλοβενίας και της Κροατίας». Με αυτή την φράση του ανακοινωθέντος της ΕΟΚ η Γιουγκοσλαβία έπαψε να υπάρχει στις 15 Ιανουαρίου. Προηγήθηκαν έξι μήνες πολέμου και πέντε μήνες διαπραγματεύσεων και ειρηνευτικών προσπαθειών.

Με την κοινή απόφασή τους οι Δώδεκα κατόρθωσαν να διαφυλάξουν την συνοχή τους η οποία απειλήθηκε πολλές φορές από την στιγμή που ξέσπασε η κρίση στην Γιουγκοσλαβία. Όταν πέρσι τον Ιούνιο η Σλοβενία και η Κροατία κήρυξαν την ανεξαρτησία τους η ώρα της αλήθειας είχε φθάσει για την Ευρώπη. Με αγωνία οι χώρες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας συνειδητοποιούσαν ότι η διάλυση της Γιουγκοσλαβίας θα αποτελούσε, όχι μόνο για τους λαούς και τα έθνη αυτής της χώρας, αλλά και για τις ίδιες, μία τρομερή δοκιμασία. Ήξεραν ότι σε μια τέτοια περίπτωση δεν ήταν εύκολο να αναρμονίσουν και οι δώδεκα χώρες - μέλη

της Κοινότητας την πολιτική τους. Για τον λόγο αυτό η θέση τους στην αρχή ήταν υπέρ της διατήρησης πάση θυσία της ενότητας της Γιουγκοσλαβίας.

Γρήγορα όμως φάνηκε ότι η διάλυση της Γιουγκοσλαβίας ήταν αναπόφευκτη. Με την στάση της η Σερβία —και παρά τις περί του αντιθέτου διακηρύξεις της— συνέβαλε ουσιαστικά στην διάλυση της χώρας. Οι πολεμικές επιχειρήσεις στην Κροατία και οι φρικαλεότητες που ακολούθησαν διχάσαν τους Δώδεκα, έδειξαν πόσο εύθραυστοι είναι ακόμη οι ευρωπαϊκοί θεσμοί και πόσο δύσκολη η διαμόρφωση κοινής εξωτερικής πολιτικής.

Αντιφάσεις, αποκλίσεις, διαφορετικές εκτιμήσεις (βλ. διαφορετικά συμφέροντα) των χωρών - μελών της Κοινότητας, όλα ήρθαν στην επιφάνεια. Στο στόχαστρο, η γερμανική διπλωματία και οι πιέσεις της προς τους υπόλοιπους εταίρους να αναγνωρίσουν την ανεξαρτησία της Σλοβενίας και της Κροατίας. Και πράγματι εάν δεν είχε πιέσει τόσο πολύ η Γερμανία, μάλλον η Κοινότητα δεν θα είχε προχωρήσει στην αναγνώρισή τους.

Τα εσωτερικά σύνορα γίνονται διεθνή

Η διεθνής αναγνώριση της Κροατίας δεν

συνεπάγεται οπωσδήποτε το τέλος του πολέμου, ασφαλώς όμως θα αναχαιτίσει τις επιδιώξεις του Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς και του στρατού του. Εξάλλου η Σερβία δεν έκρυψε την οργή της για την απόφαση αυτή της Κοινότητας. Ας σημειωθεί επίσης ότι η Ευρωπαϊκή Κοινότητα αναγνώρισε την Κροατία στα σύνορά της ως είχαν πριν την επέμβαση του «ομοσπονδιακού» στρατού και προειδοποίησε ότι: «τα σύνορα μεταξύ Σερβίας και Κροατίας προστατεύονται από το διεθνές δίκαιο σε περίπτωση ανεξαρτησίας και δεν θα μπορούν να μεταβληθούν παρά μόνον κατόπιν αμοιβαίας και ελεύθερης συμφωνίας». Ευεξήγητη λοιπόν η οργή της Σερβίας... Αντιλαμβάνεται ότι μάλλον είναι απίθανο να μπορέσει να προσαρτήσσει τις κροατικές περιοχές με σερβικό πληθυσμό που έχει καταλάβει.

Για τον ρόλο και τον χαρακτήρα του στρατού ο υπουργός Εξωτερικών της Σερβίας Βλαντισλάβ Γιοβάνοβιτς σε συνέντευξή του στην εφημερίδα *Le Monde* ανέφερε: «Ο στρατός προσπάθησε πάντα να χωρίσει τους Σέρβους και τους Κροάτες. Όταν οι Κροάτες επιτέθηκαν εναντίον του ο στρατός απλώς αμύνθηκε· εάν ήθελε να περάσει στην επίθεση θα μπορούσε να καταλάβει την Κροατία σε λιγότερο από μία εβδομάδα».

Καταπληκτική άποψη. Ο στρατός απλώς αμυνόμενος μπόρεσε να καταλάβει το 1/3 της Κροατίας! Σημειώνουμε ότι η συνέντευξη του σέρβου υπουργού Εξωτερικών δημοσιεύτηκε στις 15 Ιανουαρίου.

Στις 9 Δεκεμβρίου 1990 κερδίζοντας τις πρώτες ελεύθερες εκλογές ο Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς υποσχέθηκε στους Σέρβους «Ειρήνη και Ευημερία». Δεκατέσσερις μήνες μετά η κατάσταση στην Σερβία είναι δραματική και η αντιπολίτευση τον κατηγορεί ότι στέλνει τους Σέρβους «σε έναν πόλεμο που μπορούσε και έπρεπε να είχε αποφευχθεί».

Ο ηγέτης της αντιπολίτευσης Βουκ Ντράσκοβιτς, πρόεδρος του κόμματος της Σερβικής Αναγέννησης, κατήγγειλε πριν λίγες ημέρες ότι «αυτός ο πόλεμος ατίμασε τον σερβικό λαό, γιατί όταν ο κομμουνιστικός στρατός μας αναγκάζει να χτυπήσουμε τις κροατικές πόλεις Βινοβτσι και Όσιγιεκ, τότε γινόμαστε κατακτητές». Δέσμια του καθεστώτος Μιλόσεβιτς η Σερβία; □

ΣΛΟΒΕΝΙΑ

Στα σλοβένικα:	SLOVENIJA
Πληθυσμός (1988):	1.940.000
Εκταση:	20.250 τ.χλμ.
Πρωτεύουσα:	Λιουμπλιάνα
Θρησκεία:	Οι Σλοβένοι είναι καθολικοί

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ (το 1981)

Σλοβένοι:	1.712.000
Κροάτες:	56.000
Σέρβοι:	42.000

ΣΛΟΒΕΝΟΙ ΕΚΤΟΣ ΣΛΟΒΕΝΙΑΣ

Ιταλία:	50.000
Κροατία:	25.000
Ουγγαρία:	17.000

Πηγή: *Atlas des Peuples d'Europe Centrale*, εκδ. *La Découverte*, Παρίσι 1991.

ΚΡΟΑΤΙΑ

Στα σερβοκροατικά:	HRVATSKA
Πληθυσμός (1988):	4.680.000
Εκταση:	56.540 τ.χλμ.
Πρωτεύουσα:	Ζάγκρεμπ
Θρησκεία:	Οι Κροάτες είναι καθολικοί

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ (το 1981)

Κροάτες:	3.455.000
Σέρβοι:	532.000
Ούγγροι:	25.000
Σλοβένοι:	25.000
Γιουγκοσλάβοι:	379.000 (χωρίς άλλη ένδειξη)

ΚΡΟΑΤΕΣ ΕΚΤΟΣ ΚΡΟΑΤΙΑΣ

Βοσνία - Ερζεγοβίνη:	758.000
Βοϊβοδίνα:	109.000
Σλοβενία:	56.000
Σερβία:	31.000

Κριτική σκέψη και εθνικιστικά στερεότυπα

των Σβετλάνα και Μπόζινταρ Σλάπσακ

Η Σβετλάνα και ο Μπόζινταρ Σλάπσακ έστειλαν από την Λιουμπλιάνα την επιστολή που ακολουθεί με την οποία απαντούν στο κείμενο του *Serbian Council Information Center* (ANTI, τχ. 484).

Θυμίζουμε στους αναγνώστες μας ότι η Σβετλάνα, κλασική φιλόλογος από το Βελιγράδι, και ο Μπόζινταρ Σλάπσακ, αρχαιολόγος από την Λιουμπλιάνα, έδωσαν συνέντευξη στο ANTI («Πού είναι τα σύνορα;», τχ. 475). Οι δύο διανοούμενοι, οι οποίοι ανήκουν στην δημοκρατική αντιπολίτευση και είναι ενεργά μέλη του αντιπολεμικού κινήματος, εξέθεσαν στην συνέντευξη εκείνη τον προβληματισμό και τις απόψεις τους για την κρίση και την διάλυση της Γιουγκοσλαβίας.

Αγαπητό ANTI,

Σε μια συνέντευξη στην συνεργάτιδά σας Τέτα Παπαδοπούλου (ANTI τχ. 475, 20/9/1991) μας δόθηκε η ευκαιρία να παρουσιάσουμε ορισμένες σκέψεις για τις τραγικές εξελίξεις στην Γιουγκοσλαβία και τις συνέπειες που έχουν αυτές στην ζωή και το μυαλό των ανθρώπων. Είμαστε ευγνώμονες για την ευκαιρία αυτή και συγχνημένοι από το ενδιαφέρον που στην συνέχεια έδειξε το περιοδικό σας για τα βάσανα του λαού και των εθνών στην χώρα μας. Για μας ήταν ακόμη μία απόδειξη ότι το ANTI πράγματι είναι αντιπροσωπευτικό της έντιμης μαχητής και κριτικής σκέψης στην Ελλάδα, πράγμα που και οι δύο μας —καθώς είμαστε προσδεσμένοι με την ελληνική κουλτούρα— πιστεύαμε και επικροτούσαμε από την δεκαετία του '70. Γι' αυτό τον λόγο αποφασίσαμε να απαντήσουμε στην επιστολή του «*Serbian Council Information Center*», αν και, κανονικά δεν θα απαντούσαμε σε ανώνυμες ή ανυπόγραφες επιστολές (ματαιώς προσπαθήσαμε πολλές φορές να επικοινωνήσουμε με το «*information center*» και να πάρουμε κάποιες πληροφορίες από αυτό).

Παρ' ό,τι η επιστολή αρχίζει με κριτική αναφορά στην συνέντευξή μας, στην πραγ-

ματικότητα μόνον αορίστως αναφέρεται στις δηλώσεις μας: τις εκλαμβάνει περισσότερο ως πρόσχημα για το κείμενο που ακολουθεί. Δυστυχώς για το ελληνικό κοινό πρόκειται για ένα κείμενο όπως αυτά που χρησιμοποιεί τόσο η σερβική όσο και η κροατική πολεμική προπαγάνδα με τίτλους όπως «να προωθήσουμε την αλήθεια σχετικά με το...». Το κείμενο χαρακτηρίζεται από φτωχή γνώση της σύγχρονης ιστορίας, έλλειψη πολιτικής παιδείας και πλήρη απουσία θεωρητικής σκέψης. Βασίζεται σε στερεότυπα και κοινοτυπίες, την υπερηφάνεια του «κίτρινου τύπου» του Βελιγραδίου.

Ο ανώνυμος συντάκτης μας χαρακτηρίζει εκπροσώπους των «αυτοαποκαλούμενων δημοκρατών», οι οποίοι αφ' ενός επιμένουν στο αντικομμουνιστικό τους παρελθόν ενώ αφ' ετέρου υπερασπίζονται την κληρονομιά του κομμουνιστικού καθεστώτος της Γιουγκοσλαβίας. Η αλήθεια είναι ότι κανείς από τους δύο μας δεν ήταν ποτέ μέλος του Κομμουνιστικού Κόμματος, πράγμα που δεν ισχύει για τους περισσότερους ένθερμους αντικομμουνιστές στην Γιουγκοσλαβία σήμερα. Εμείς πάντοτε προσπαθήσαμε να διατηρήσουμε μία κριτική απόσταση από τις δομές της (πολιτικής) εξουσίας και έτσι συνεχίζουμε να κάνουμε και σήμερα, πράγμα που δεν ισχύει για πολλούς «δημοκράτες»

σε όλα τα τμήματα της Γιουγκοσλαβίας. Η Σβετλάνα λόγω της δράσης της στο φοιτητικό κίνημα (1968-1972) στερήθηκε επί πέντε χρόνια το διαβατήριό της, ταλαιπωρήθηκε και ξυλοκοπήθηκε από την αστυνομία: στην δεκαετία του '80 έλαβε μέρος στον αγώνα για τα ανθρώπινα δικαιώματα και την ελευθερία της έκφρασης, και, επίσης, ήταν πρόεδρος της *Επιτροπής για την Ελευθερία της Έκφρασης στην Ένωση Συγγραφέων της Σερβίας*. Έχασε την δουλειά της στο Βελιγράδι και σύρθηκε στα δικαστήρια από την μυστική αστυνομία.

Όσο κανείς από τους δύο μας δεν είναι υστερικός αντικομμουνιστής. Δεν μας έχει τυφλώσει το μίσος για τον εκλιπόντα Τίτο ή τον εν ζωή Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς, ο οποίος ακόμη ισχυρίζεται ότι είναι κομμουνιστής. Όμως νομίζουμε ότι το σωστό είναι να πληροφόρησουμε τον έλληνα αναγνώστη, που ενδεχομένως είναι λιγότερο ενήμερος για τα δικά μας θέματα. Στα μέσα της δεκαετίας του '80, ο Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς ήταν ένας εξαιρετικά ένθερμος διώκτης των ιδεολογικών ρευμάτων της διανοήσης του Βελιγραδίου: εκείνος και η σύζυγός του, στέλεχος του κόμματος με μεγάλη επιρροή, έκλεισαν το φοιτητικό περιοδικό «*Student*» (Φοιτητής) διότι

...προσέβαλε την μνήμη του προέδρου Τίτο· ο Μιλόσεβιτς, τότε γενικός γραμματέας του κομμουνιστικού κόμματος στο Βελιγράδι, πρωτοστάτησε στην εκστρατεία εναντίον των έξι διανοουμένων που είχαν παραπεμφθεί στην περίφημη εκείνη δίκη η οποία τελικά εξέθεσε το καθεστώς και προκάλεσε την αλληλεγγύη πολλών ευρωπαίων διανοουμένων (μόνο για να δώσουμε μία εικόνα της κατάστασης τότε, αναφέρουμε ότι στέλναμε επιστολές, ζητώντας βοήθεια, από την Αθήνα, επειδή δεν μπορούσαμε να τις στείλουμε από το Βελιγράδι). Νομίζει στ' αλήθεια ο ανώνυμος συντάκτης ότι μπορεί να πείσει οποιονδήποτε πως η κριτική εναντίον του Μιλόσεβιτς γίνεται επειδή εξάρθρωσε την «κομμουνιστική δικτατορία» στην Σερβία; Ο Μιλόσεβιτς είναι απλώς ένας τυχοδιώκτης, και γι' αυτό επικίνδυνος πολιτικός, ο οποίος ήδη έχει μετατρέψει τον

κομμουνισμό σε εθνικισμό και είναι τώρα έτοιμος να αλλάξει πάλι, μόνο και μόνο για να διατηρήσει την εξουσία. Θεμελιώδη ρόλο στο παιχνίδι της εξουσίας του παίζει ο έλεγχος των μέσων ενημέρωσης· η κατάχρηση των μέσων ενημέρωσης ήταν ο λόγος για τον οποίο ο λαός και η νεολαία του Βελιγραδίου ξεσηκώθηκαν εναντίον του και αιματοκυλίστηκαν στους δρόμους, τον Μάρτιο του 1991. Ο Μιλόσεβιτς δεν ήταν εκείνος που κήρυξε τότε τον πόλεμο εναντίον του λαού του, δίνοντας διαταγή να κατέβουν τα τανκς στους δρόμους του Βελιγραδίου; Εκείνος μήπως δεν είναι που προκάλεσε τον πόλεμο με επανειλημμένες δηλώσεις όπως: «Μπορεί να μην ξέρουμε να δουλεύουμε, όμως ξέρουμε να πολεμάμε!» (ομιλία του που διεμηνύθη στους Σέρβους δημοτικούς συμβούλους, μετά τα γεγονότα του Μαρτίου). Εκείνος δεν διέγειρε, καθο-

δήγησε, εφοδίασε με όπλα τους Σέρβους στην Κροατία, για να τους αφήσει κατόπιν στην μοίρα τους, —μοίρα ασυγκρίτως χειρότερη από την προ του πολέμου— όταν η διεθνής διπλωματία τον πίεσε λίγο περισσότερο;

Οι «υπό κατοχήν» περιοχές βρίσκονται σήμερα σε απελπιστική οικονομική κατάσταση, υπό ολοκληρωτική ιδεολογική καταστολή και η τρομοκρατία δύσκολα θα εξαλειφθεί τις επόμενες δεκαετίες. Ο ανώνυμος συντάκτης υπερασπίζεται αφελώς τις θέσεις του Μιλόσεβιτς για τα «εσωτερικά σύνορα» στην Γιουγκοσλαβία: αυτές οι θέσεις έχουν ήδη αλλάξει τις τελευταίες εβδομάδες, πράγμα που δείχνει ότι τον Μιλόσεβιτς τον ενδιαφέρει η εξουσία: χρειάστηκαν μόνον μερικές χιλιάδες νεκροί, 100.000 πρόσφυγες που εγκατέλειψαν την Σερβία και περίπου 80.000 πρόσφυγες στην Σερβία που έφυγαν από την Κροατία, μέχρι να πεισθεί ο Μιλόσεβιτς ότι δεν μπορούσε να έχει παρά μόνον την Σερβία. Δεν θα θέλαμε να επιχειρηματολογήσουμε σε τόσο απελπιστικά ανόητα ζητήματα όπως, π.χ., ότι οι γονείς του Τίτο ήταν κροατικής και σλοβενικής καταγωγής (και συνεπώς μισούσαν τους Σέρβους). Θα θέλαμε μόνο να αναφέρουμε το απλό επιχείρημα, που χρησιμοποιείται σήμερα από πολλούς Γιουγκοσλάβους (και Σέρβους) ότι, επί Τίτο, αυτά τα «τεχνητά» εσωτερικά σύνορα (δεν γνωρίζουμε να υπάρχουν παρά μόνον τεχνητά σύνορα, εκτός από αυτά των νησιών) δεν οδήγησαν σε πόλεμο. Επίσης, είναι μάλλον περιεργό το ότι οι Σέρβοι αντιδρούν σε αυτή την αδικία μόνον δέκα χρόνια μετά τον θάνατο του Τίτο. Όμως το χειρότερο απ' όλα είναι ότι ο ανώνυμος συντάκτης αναφέρεται στις αιτίες του πολέμου υπερασπιζόμενος με τόση θερμότητα τις θέσεις του Μιλόσεβιτς χωρίς να μιλάει για την ύποπτη υποκρισία του: ο Μιλόσεβιτς σταθερά αρνείται ότι η Σερβία βρίσκεται σε εμπόλεμη κατάσταση, ενώ την ίδια στιγμή περισσότερα από 6.000 άτομα βρίσκονται στις στρατιωτικές φυλακές του Βελιγραδίου, περιμένοντας να δικαστούν διότι αρνήθηκαν την επιστράτευση! Τότε για ποιο λόγο οι ειρηνιστές κακοποιούνται από εξτρεμιστικές εθνικιστικές ομάδες, για ποιο λόγο δέχονται επιθέσεις από τα μέσα ενημέρωσης και καταγγέλλονται ως εθνικοί προδότες της Σερβίας... αφού η Σερβία δεν βρίσκεται σε πόλεμο; Ναι, αμφισβητούμε τον ρόλο του Μιλόσεβιτς σε αυτή την σύγκρουση και πράγματι πιστεύουμε ότι εκείνος έχει την μεγαλύτερη ευθύνη —πέρα

από ο,τιδήποτε άλλο— για την τραγωδία που ζει η χώρα μας, διότι εκείνος είναι ο δυνατότερος και επομένως ο μόνος που μπορούσε να την εμποδίσει ή να την σταματήσει.

Οσο για την «fast-food ιστορία» κατά την οποία οι Σέρβοι και οι Μαυροβούνιοι επένδυσαν περισσότερο στην υπόθεση της Γιουγκοσλαβίας, ότι οι άλλοι τους πρόδωσαν, ότι οι Σλοβένοι είναι εγωιστές, οι Κροάτες μικροπρεπείς και οι Αλβανοί πρωτόγονοι, νομίζουμε ότι η σερβική ιστοριογραφία —όπως κάθε σοβαρή ιστοριογραφία— θα έπρεπε να ντρέπεται γι' αυτά. Τα στερεότυπα ποτέ δεν βοήθησαν την αναλυτική σκέψη. Εμείς, στην συνέντευξη που δώσαμε στο ANTI, δεν εκθειάσαμε την σλοβενική ή την κροατική δημοκρατία, ακριβώς διότι δεν πιστεύουμε ότι οι πολιτικές ιδέες έχουν εθνικές συνδηλώσεις.

Έχουμε υπ' όψιν μας ότι υπάρχουν ανάλογα φαινόμενα «fast-food» σκέψης, ρατσισμού και λογοκρισίας στην Κροατία, και πιστεύουμε ότι η άμυνα είναι, επίσης, πόλεμος. Ο μόνος τρόπος είναι η επικοινωνία και ο συμβιβασμός· η κήρυξη ανεξαρτησίας κάθε λίγο και λιγάκι δεν είναι ο καλύτερος τρόπος για να αποφευχθούν οι συγκρούσεις. Η κροατική ή η σλοβενική στρατοκρατία δεν είναι λιγότερο αηδιαστικές από οποιαδήποτε άλλη. Τα εύλογα σερβικά αιτήματα για κατοχύρωση των δικαιωμάτων της μειονότητας στην Κροατία συνεπάγονται απαραίτητως την κατοχύρωση των ιδίων δικαιωμάτων για τους Αλβανούς της Σερβίας· κανένας «ιστορικός» λόγος δεν θα μπορούσε να αποδείξει ότι οι Αλβανοί θα έπρεπε να έχουν λιγότερα ανθρώπινα και πολιτικά δικαιώματα από τους άλλους. Επιτρέψτε μας να χρησιμοποιήσουμε πάλι ένα προσωπικό παράδειγμα: η Σβετλάνα κατάγεται από οικογένεια Σέρβων της Κροατίας, από την περιοχή του ... Όσιγιεκ και του Βούκοβαρ. Ο παππούς της εκτελέστηκε από τους Ουστάσι στην αρχή του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, αφού προηγουμένως βασανίστηκε επί δύο εβδομάδες. Τον πέταξαν στο ποτάμι και ο τάφος του είναι άγνωστος. Η μητέρα της, η γιαγιά της και πολλοί άλλοι συγγενείς έφυγαν από το Όσιγιεκ για το Βελιγράδι το 1941, αφήνοντας πίσω τους όλα τους τα υπάρχοντα· όλα αυτά συνέβησαν αρκετά χρόνια πριν γεννηθεί η Σβετλάνα. Η μητέρα της το 1991 αναγκάστηκε ξανά να εγκαταλείψει το εξοχικό της στην Δαλματία, μια περιοχή που δεν είχε εμπλακεί στον πόλεμο, επειδή είναι Σέρβα. Της δίνει άραγε αυ-

τό το δικαίωμα να αφαιρέσει ανθρώπινες ζωές ή να μισήσει όλους τους Κροάτες; Οι περισσότεροι από τους «εθελοντές» σε αυτόν τον πόλεμο, και από την σερβική και από την κροατική πλευρά, είναι νεότεροι και ασφαλώς τους χωρίζουν τουλάχιστον δύο γενιές από τα αιματηρά γεγονότα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Ούτε η προηγούμενη ιδεολογία ούτε η χριστιανική θρησκεία τους δίδαξαν να μισούν τα άλλα έθνη. Μεσολάβησε μία περίοδος ισχυρής εθνικιστικής προπαγάνδας τα τέσσερα τελευταία χρόνια της δεκαετίας του '80 —και φαίνεται πως ήταν αρκετή. Ο έλληνας αναγνώστης μπορεί να βρει όλα τα απαραίτητα στοιχεία στο βιβλίο του έλληνα ειδικού για την Γιουγκοσλαβία Λεωνίδα Χατζηπροδρομίδα, (Γιουγκοσλαβία, *Η έκρηξη των εθνικισμών*, εκδ. Παρασκήνιο, Αθήνα 1990), το οποίο έχει γραφτεί πριν από την διενέργεια των πρώτων ελεύθερων εκλογών. Η εθνικιστική προπαγάνδα ήταν το πιο αξιοσημείωτο χαρακτηριστικό για την διατήρηση της εξουσίας· ο πόλεμος ήταν αναπόφευκτος.

Ισως ο έλληνας αναγνώστης παραξενευτεί από την τοποθέτηση των διανοούμενων όσον αφορά την εθνική πολιτική των δημοκρατιών της Γιουγκοσλαβίας. Ορισμένοι σλοβένοι διανοούμενοι έχουν ήδη αρχίσει να εγκαταλείπουν τα αυστηρά εθνικά προγράμματα. Ανεξάρτητοι διανοούμενοι στην σπαρασσόμενη από τον πόλεμο Κροατία κινδυνεύουν να κατηγορηθούν ως προδότες εάν αποτολμήσουν οποιαδήποτε μορφή κριτικής —και κάποιοι την αποτόλμησαν. Το να κατηγορούνται κάποιοι ως προδότες είναι ένα αγαπημένο σπορ στην Σερβία, αλλά υπάρχει επίσης σημαντική και ισχυρή αντιπολίτευση στην πολιτική η οποία οδηγεί τον σερβικό λαό στην αυτοκαταστροφή. Ποιο είναι εκείνο το «εθνικό συμφέρον» που οι κριτικοί διανοούμενοι υπονομεύουν; Απομόνωση, ελεγχόμενα μέσα ενημέρωσης, πλήρης έλλειψη δημοκρατίας; Και η Σερβία και η Κροατία έχουν δεχθεί εισβολή από εγκληματίες, που λεηλατούν στην γραμμή του μετώπου (η Σλαβονία είναι μία από τις πλουσιότερες περιοχές της χώρας), πωλούν τα αγαθά έξω από την γραμμή του μετώπου, τρομοκρατούν τον κόσμο στο Βελιγράδι και το Ζάγκρεμπ και είναι ανεκτοί και από τις δύο κυβερνήσεις. Η εύφορη γη έχει καλυφθεί με ναρκοπέδια για τα οποία δεν υπάρχουν χάρτες και οι καλλιέργειες θα σταματήσουν για χρόνια. Το Ντουμπρόβνικ, που στον κατάλογο της Ουνέσκο για τα προστατευόμενα μνημεία

του ανθρώπινου πολιτισμού κετέχει την υψηλότερη θέση, όπως και η Ακρόπολη, βομβαρδίστηκε. Έτσι θα γεννηθεί ένας καλύτερος πατριωτισμός; Ορισμένοι διανοούμενοι το αποδέχθηκαν διότι δεν μπορούσαν να ζήσουν χωρίς κρατική προστασία ή αργομισθία. Ορισμένοι το αποδέχθηκαν επειδή μπορούσαν να πουλήσουν τα σκουπίδια τους μόνο σε μέσα ενημέρωσης ελεγχόμενα από την προπαγάνδα. Ορισμένοι το αποδέχθηκαν διότι τους δινόταν έτσι η πρώτη τους ευκαιρία να γευθούν την εξουσία. Οι άλλοι; Οι περισσότεροι, και οι περισσότεροι από τους φίλους μας, έχουν ήδη χάσει την δουλειά τους, την δυνατότητα να δημοσιεύουν, δέχονται απειλές στον δρόμο ή ετοιμάζονται να εγκαταλείψουν την χώρα. Τούτο όμως είναι κάτι που οι Έλληνες το γνωρίζουν: την αποδημία των διανοουμένων, τον αναγκαστικό πατριωτισμό, την χυδαία προπαγάνδα, το εθνικό αίσθημα μόνον ως μορφή υποταγής στο καθεστώς. Μόνο που οι συνταγματάρχες μας, οι στρατηγοί και οι πολιτικοί - μαριονέτες σκοτώνουν πολύ περισσότερο κόσμο. Ποιητής και μεταφραστής, ένας σπουδαίος άνθρωπος, ο Μίλαν Μίλισιτς, Σέρβος, κάτοικος Ντουμπρόβνικ, σκοτώθηκε στην κουζίνα του σπιτιού του από μία οβίδα που ρίχθηκε από πολεμικό γιουγκοσλαβικό πλοίο. Η γυναίκα του, Γιελένα, Σέρβα επίσης, δεν έτυχε «καλής υποδοχής» στο Βελιγράδι, όπου έφθασε μετά από περιπετειώδες ταξίδι, επειδή δεν βεβαίωσε ότι ο σύζυγός της σκοτώθηκε από τους Ουστάσι. Όταν πιστεύουμε στο σερβικό (ή σλοβενικό ή κροατικό ή άλλο) έθνος, σημαίνει ότι πιστεύουμε στην αλήθεια, πιστεύουμε την Γιελένα, και στον νεκρό ποιητή που αγαπούσε.

Για τον λόγο αυτό είναι μάλλον δυσάρεστο να απαντούμε στον ανώνυμο συντάκτη: κρυβόμενος πίσω από ένα φασματικό ίδρυμα προπαγάνδας, συνεχίζει την δουλειά της μυστικής αστυνομίας του προηγούμενου καθεστώτος —ξеноφοβία, έλεγχος των όσων λένε οι διανοούμενοι στις ξένες χώρες, ερμηνεία της κρατικής ιδεολογίας στην πιο κοινότητα μορφή. Άραγε γιατί η κρατική πολιτική πρέπει να εκτιθεί με τόσο θλιβερό τρόπο; Όσο για εμάς, είμαστε πεπεισμένοι, περισσότερο από ποτέ άλλοτε, ότι θα πρέπει να συνεχίσουμε τις ειρηνευτικές δραστηριότητες, τόσο στην Σερβία όσο και στην Σλοβενία, ότι θα ασκούμε κριτική σε κάθε κυβέρνηση που απειλεί τα ανθρώπινα δικαιώματα και ότι μόνο με την κριτική μπορεί να αναγεννηθεί ο πατριωτισμός. □

Ν Ε Α Β Ι Β Λ Ι Α 1 9 9 1

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ - ΠΟΙΗΣΗ

Λ Ο Γ Ο Τ Ε Χ Ν Ι Α

Κυριάκος Αθανασιάδης
Δώδεκα
(Μυθιστόρημα)

Τάκης Ελευθεριάδης
Ο πετεινός ή Περί αντικειμένου

Γιώργος Κακουλίδης
Το σύνδρομο του Παρθένη
(Αφήγημα)

Ιωάννα Καρατζαφέρη
Έσδερ
(Μυθιστόρημα)

Γιώργος Κάτος
Ιστορίες της νύχτας
(Διηγήματα)

Τατιάνα Γκρίτσον-Μιλλιέξ
Ονειρικά
(Διηγήματα)

*

Η Τρίπολη του Πόντου

Γιώργος Μιχαηλίδης
Τα φονικά
(Μυθιστόρημα)

Γιάννης Ξανθούλης
Το ροζ που δεν ξέχασα
(Μυθιστόρημα)

Βάνα Παπαθανασίου
Το σενάριο
(Μυθιστόρημα)

Μαρία Πολενάκη
Μη... είμαι ακόμα ζωντανή!
(Μυθιστόρημα)

Τάσος Ρούσσος

Ο τελευταίος της συντεχνίας
(Νουβέλα)

Γιώργος Σκούρτης
Το συμπόσιο της Σελήνης
(Νουβέλα)

*

Αυτά κι άλλα πολλά
Αντώνης Σουρούνης
Πάσχα στο χωριό
(Νουβέλα)

Ευγενία Φακίνου
Ζάχαρη στην άκρη
(Μυθιστόρημα)

Διονύσης Χαριτόπουλος
Εναντίον του Marlboro
(Μυθιστόρημα)

Α. Κ. Χριστοδούλου
Το αγκάδι ή Ο Παντελής Βλαστός
(Νουβέλα)

Π Ο Ι Η Σ Η

Δημήτρης Αλεξίου
Προς Ασωπίαν

Νάντια Βαλαβάνη
Τέλος εποχής

Γιώργος Μοράρης
Συναναστροφές της σιωπής

Νικόδημος (μοναχός)
Τα άπαντα της στιγμής

Δήμητρα Χ. Χριστοδούλου
Η προσευχή του αναιδούς

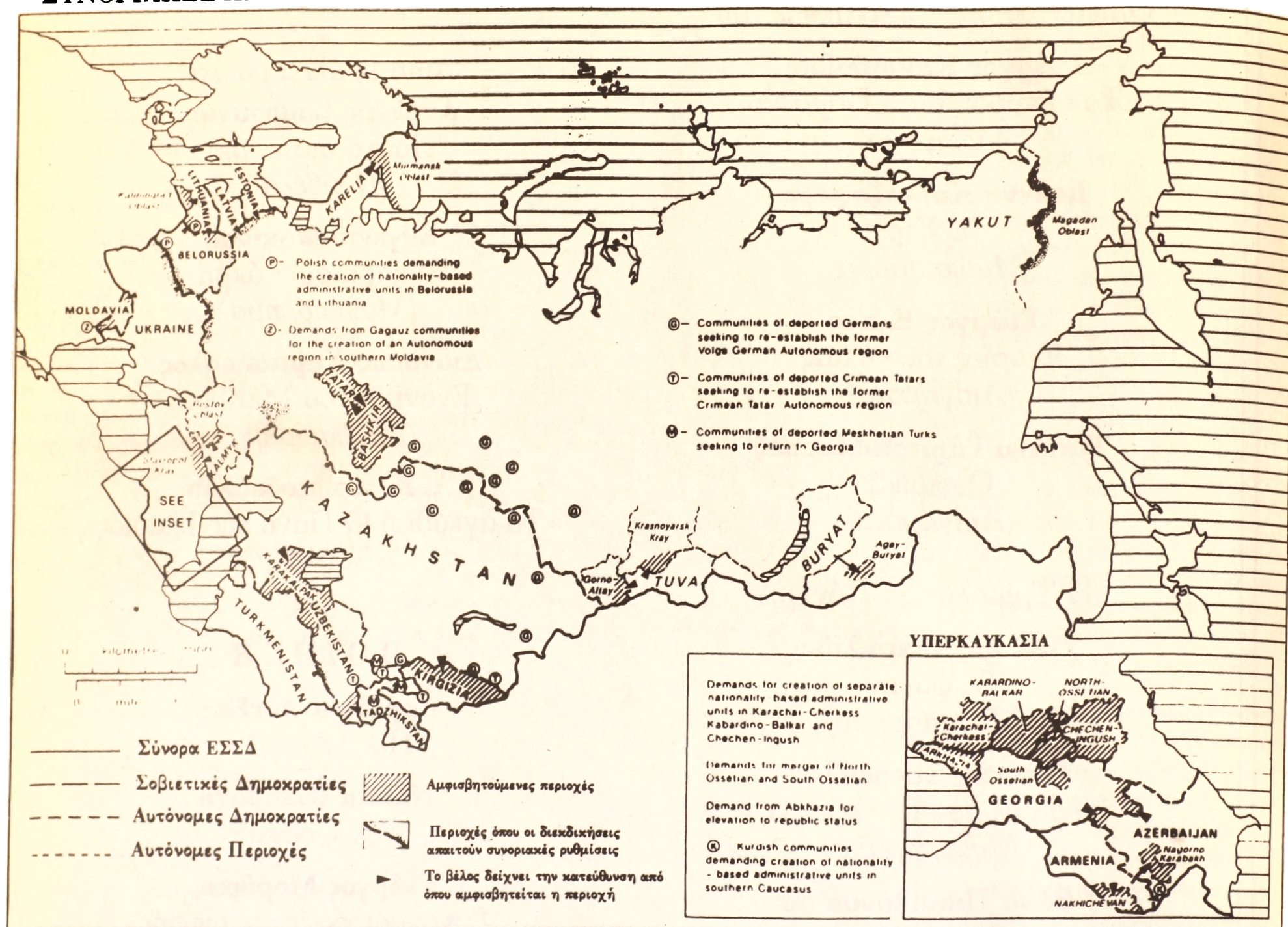
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Η σύγχρονη εκδοτική παρουσία στα ελληνικά γράμματα

Εθνικισμός και Ισλαμική αναβίωση

του Κωνσταντίνου Σχινά

ΣΥΝΟΡΙΑΚΕΣ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΕΣ ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ τ. ΕΣΣΔ

Η αποτυχία του Μ. Γκορμπατσώφ να πείσει τις «12» από τις «15» Δημοκρατίες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης —πολυεθνικού κράτους με περισσότερες από 130 εθνότητες— να μετεξελιχθούν σε Συνομοσπονδία (Ένωση) Κυρίαρχων Κρατών, οδήγησε τελικά στην οριστική διάλυση της «Σοβιετικής Αυτοκρατορίας» και την ανακήρυξη, στο τέλος του 1991, της Κοινοπολιτείας Ανεξαρτήτων Κρατών» με έδρα το Μινσκ και την συγκέντρωση της εξουσίας στον πρόεδρο της Ρωσικής Ομοσπονδίας Μπ. Γιέλτσιν.

Αν και η νέα κρατική οντότητα που δημιουργείται στον χώρο της πρώην υπερδύναμης παραμένει ακόμη απροσδιόριστη και ορισμένα

βασικά ζητήματα σχετικά με τις διαμορφούμενες νέες δομές εξουσίας παραμένουν ακόμη υπό διαπραγμάτευση, η σύζευξη των τριών σλαβικών με τις έξι «ισλαμικές» δημοκρατίες της Κεντρικής Ασίας και της Υπερκαυκασίας δημιουργεί μία σειρά από σοβαρά προβλήματα τα οποία, ενδεχομένως, θα επιτείνουν την υπάρχουσα ρευστότητα, την πολιτική αστάθεια, την χαώδη κοινωνικο-οικονομική κρίση που μαστιίζει σήμερα την τεράστια αυτή γεωπολιτική περιοχή, καθώς επιχειρεί να ενταχθεί στην γεωοικονομία. Η κατάσταση αυτή δημιουργεί σοβαρά ερωτηματικά για την Δύση και την ευρύτερη ασφάλεια της Ευρωπαϊκής ηπείρου.

Και αυτό, γιατί οι εθνικές, φυλετικές και μειονοτικές συγκρού-

Πίνακας 1
Προσωπική κατανομή εισοδήματος κατά δημοκρατία, 1988
 (%) ποσοστό μηνιαίου εισοδήματος σε ρούβλια

	Λιγότερο από 75	75-100	100-150	150-200	200 και άνω
Ρωσική Δημοκρατία	6.3	13.1	34.0	24.6	22.0
Αζερμπαϊτζάν	33.3	22.2	27.3	10.9	6.3
Καζαχστάν	15.9	19.3	33.7	18.1	13.0
Ουζμπεκιστάν	44.7	23.9	22.2	6.4	2.8
Τουρκμενιστάν	36.6	23.0	25.8	9.4	5.2
Τατζικιστάν	58.6	20.7	15.5	3.8	1.4
Κιργιζία	37.1	23.1	26.0	9.2	4.6
ΕΣΣΔ (συνολικά)	12.6	15.7	33.3	21.2	17.2

σεις σε συνδυασμό με τον αυξανόμενο θρησκευτικό φανατισμό (ισλαμική αναβίωση, σύγκρουση ορθοδοξίας με την από το Βατικανό υποκινούμενη Ουνία κ.τ.λ.) δυνατόν να οδηγήσουν σε ανεξέλεγκτες καταστάσεις, στο στάδιο αυτό μιάς προϊούσας αποσύνθεσης, μίας πρώην υπερδύναμης —από στρατιωτικής πλευράς (λ.χ. κατοχή υπερσύγχρονων πυρηνικών όπλων και κατοχή σημαντικών πλουτοπαραγωγικών πόρων)— και ίσως σε μακροχρόνιο εμφύλιο πόλεμο, δηλαδή σε μία απείρως μεγαλύτερων διαστάσεων «γιουγκοσλαβοποίηση» με απροσδιόριστες συνέπειες για την ειρήνη και σταθερότητα της ευρύτερης περιοχής. Οι μετακομμουνιστικές τοπικές ελίτ αναζητούν την νέα «εθνική» τους ταυτότητα εν μέσω νέων ανταγωνιστικών μορφών πολύπλευρης διείσδυσης από γειτονικές και εξωπεριφερειακές δυνάμεις.

Η Τουρκία, το Ιράν, η Κίνα και το Αφγανιστάν θα επιδιώξουν συμμαχίες και επιρροές στην Κεντρική Ασία και η δυναμική αυτή θα έχει αντίκτυπο στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής —αλλά όχι μόνον εκεί... Ο παραδοσιακός μακροχρόνιος πολιτιστικός και πολιτικός ρόλος του σιιτικού Ιράν και η σταθερή επιδίωξη της μετακεμαλικής Τουρκίας να επηρεάσει τους τουρκόφωνους πληθυσμούς, καθιστά τις χώρες αυτές, που ανήκουν στο μη - ρωσικό ήμισυ των 280 εκατ. κατοίκων, φορείς μίας εν δυνάμει αποσταθεροποίησης, στον βαθμό κυρίως που το νέο οργανωτικό σχήμα που δημιουργείται και οι οικονομικές σχέσεις που διαπλέκονται δεν μπορούν να αποκρυσταλλωθούν. Ποια όμως είναι τα ιδιαίτερα γνωρίσματα των λαών που κατοικούν στις ασιατικές αυτές περιοχές;

Μουσουλμανική Κεντρική Ασία

Εκτός από την κοινή θρησκεία, το Ισλάμ, οι λαοί των πέντε νοτιότερων —ανεξάρτητων πλέον— πρώην σοβιετικών δημοκρατιών του Καζαχστάν, Ουζμπεκιστάν, Τουρκμενιστάν, Τατζικιστάν και της Κιργιζίας μοιράζονται επίσης μία Τουρκική εθνική βάση (με εξαίρεση το περσόφωνο Τατζικιστάν). Η πολιτική που ακολούθησε η Μόσχα στην περιοχή αυτή ύστερα από την Οκτωβριανή Επανάσταση του 1917, με δεδομένη την αυξημένη επιρροή της παν-τουρκικής και της παν-ισλαμικής ταυτότητας του αχανούς αυτού γεωγραφικού χώρου, οδήγησε στην δημιουργία νέων διοικητικών συνόρων και στην «βαλκανοποίηση» της περιοχής της Κεντρικής Ασίας και του Βορείου Καυκάσου στην βάση των γεωπολιτικών θεωρήσεων με την εφαρμογή της στρατηγικής του «διαίρει και βασιλεύει» ώστε να «ελαχιστοποιηθούν» οι ισλαμικές επιρροές στους λαούς αυτούς καθώς και να «περιορισθούν» οι εθνικές τους συνειδήσεις, με την εισαγωγή του προτύπου «του σοσιαλιστικού» τρόπου σκέψης και δράσης.

Με την εξαίρεση του Καζαχστάν, του οποίου το βορειότερο μέρος έχει εκβιομηχανισθεί και βρίσκεται οικονομικά εγγύτερα σε άλλες περιοχές της νέας «Κοινοπολιτείας» των Ανεξάρτητων Κρατών, το υπόλοιπο τμήμα της Κεντρικής Ασίας παραμένει υπανάπτυκτο και βασιίζεται στην αγροτική οικονομία, διατηρώντας το πιο χαμηλό επίπεδο διαβίωσης στην Κοινοπολιτεία (στον Πίνακα 1 διακρίνεται η οικονομική ανισότητα σε σχέση με τις μηνιαίες αποδοχές των εργαζομένων). Ακόμη, κατά την περίοδο 1959-1989, λόγω της τεράστιας πληθυσμιακής αύξησης οι κάτοικοι της Κεντρικής Ασίας προ-

Πίνακας 2
Πληθυσμοί κυριότερων εθνικοτήτων της Σ. Ένωσης 1959-89

	Πληθυσμός 1959	1979 Αύξηση 1959-79	Πληθυσμός 1989	Αύξηση 1979-89	
		(%)		(%)	
Ρώσοι	114.114	137.397	20.4	145.071	5.6
Αζέροι	2.940	5.477	86.3	6.791	24.0
Καζάκοι	3.622	6.556	81.0	8.137	24.1
Ουζμπέκοι	6.015	12.456	107.1	16.686	34.0
Τουρκμένιοι	1.002	2.028	102.5	2.718	34.0
Τατζίκιοι	1.397	2.898	107.4	4.216	45.5
Κιργιζιοι	969	1.906	96.8	2.530	32.8

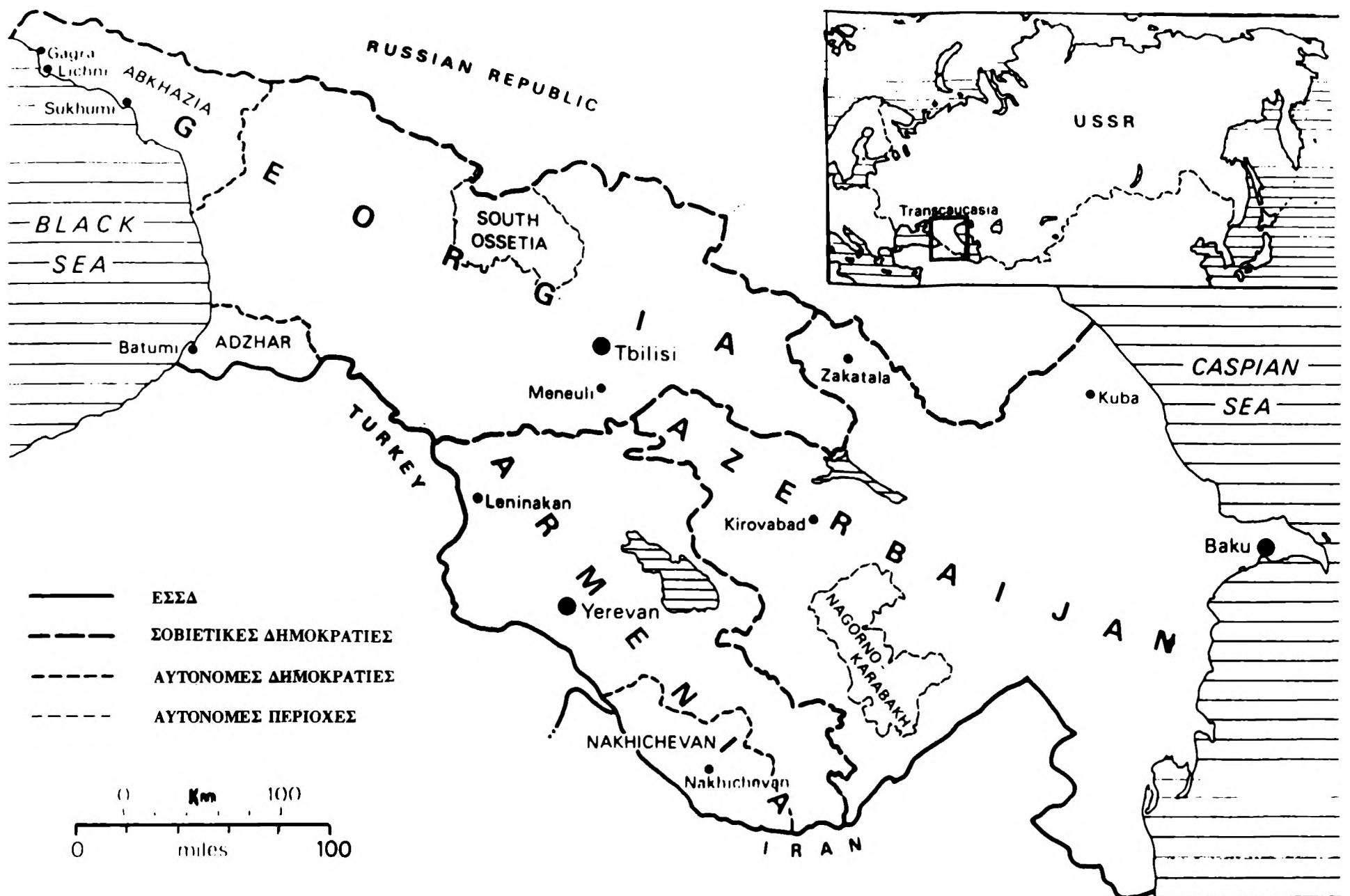
Πίνακας 3
Εθνογραφικές εξελίξεις στις Κεντρο-ασιατικές Δημοκρατίες, 1959-89
Συνολικός πληθυσμός σε χιλιάδες

	1959	1970	1979	1989	Αύξηση πληθυσμού 1959-89
Καζαχστάν	9.310	13.009	14.684	16.463	7.153
Καζάκοι	2.787	4.234	5.289	6.532	3.745
Ρώσοι	3.972	5.522	5.991	6.226	2.254
Γερμανοί	—	858	900	956	—
Ουκρανοί	762	933	898	896	134
Κιργιζία	2.065	2.933	3.523	4.258	2.193
Κιργιζιοί	837	1.285	1.687	2.228	1.391
Ρώσοι	624	856	912	917	293
Ουζμπέκοι	219	333	426	550	331
Τουρκμενιστάν	1.516	2.159	2.765	3.512	1.996
Τουρκμένιοι	924	1.417	1.892	2.524	1.600
Ρώσοι	263	313	349	334	71
Ουζμπέκοι	125	179	234	317	192
Ουζμπεκιστάν	8.106	11.799	15.389	19.808	11.702
Ουζμπέκοι	5.038	7.725	10.569	14.124	9.086
Ρώσοι	1.092	1.473	1.666	1.652	560
Τατζίκιοι	311	449	595	932	621
Τατζικιστάν	1.980	2.900	3.806	5.090	3.110
Τατζίκιοι	1.051	1.630	2.237	3.168	2.117
Ουζμπέκοι	455	666	873	1.197	742
Ρώσοι	263	344	395	387	124

Πίνακας 4
Δημογραφικές τάσεις ανάμεσα στις Κεντρο-ασιατικές εθνότητες της Σ. Ένωσης
1959-1989

	Συνολικός πληθυσμός (σε χιλιάδες)				Αύξηση πληθυσμού 1959-89			
	1959	1970	1979	1989	1959-89			
ΕΣΣΔ	208.827	241.720	262.085	285.689	76.862			
Ρώσοι	114.114	129.105	137.397	145.072	30.958			
Καζάκοι	3.622	5.299	6.556	8.138	4.516			
Κιργιζιοί	969	1.452	1.906	2.531	1.562			
Τουρκμένιοι	1.002	1.525	2.028	2.718	1.716			
Ουζμπέκοι	6.015	9.195	12.456	16.686	10.671			
Τατζίκιοι	1.397	2.136	2.898	4.127	2.820			
Ποσοστιαία αύξηση (%)					Ποσοστό πληθυσμού (%)			
	1959-70	1970-79	1979-89	1959-89	1959	1970	1979	1989
ΕΣΣΔ	15.7	8.4	9.0	36.8	100	100	100	100
Ρώσοι	13.1	6.5	5.6	27.1	54.65	53.37	52.42	50.78
Καζάκοι	46.3	23.7	24.1	124.7	1.73	2.19	2.50	2.85
Κιργιζιοί	49.9	31.3	32.8	161.2	0.46	0.60	0.73	0.89
Τουρκμένιοι	52.3	33.0	34.0	171.3	0.48	0.63	0.77	0.95
Ουζμπέκοι	52.9	35.5	34.0	177.4	2.88	3.80	4.75	5.84
Τατζίκιοι	52.9	35.7	45.5	201.9	0.67	0.88	1.11	1.45

ΥΠΕΡΚΑΥΚΑΣΙΑ

σέγγισαν τα 49.4 εκατομμύρια από τα 23 εκατ. και αντιπροσωπεύουν μίαν αύξηση της τάξης του 114.8% σε σχέση με τον μέσο όρο του 36.8% της πρώην ΕΣΣΔ (βλ. πίνακες 2, 3 και 4).

Εάν, κατά συνέπεια, οι δημογραφικές αυτές τάσεις συνεχισθούν, πράγμα πολύ πιθανό, στο τέλος του 20ού αιώνα, ο συνολικός μουσουλμανικός πληθυσμός της Κοινοπολιτείας θα υπερβεί τα 65 εκατομμύρια και θα αποτελέσει σημαντικότατο, από γεωπολιτικής πλευράς παράγοντα, στον βαθμό που η ισλαμική αναβίωση θα ενταχθεί και οι μουσουλμανικοί αυτοί πληθυσμοί θα ενταχθούν στον ευρύτερο, αν και κατακερματισμένο, ισλαμικό κόσμο του ενός δισεκατομμυρίου ατόμων, δημιουργώντας έτσι ένα νέο δυναμικό σχήμα μουσουλμανικής δύναμης και επιρροής καθώς και νέων περιφερει-

κών μπλοκ και νέων ισορροπιών στην ευρύτερη περιοχή.

Το ερώτημα που ανακύπτει είναι γιατί οι εθνικιστικές / μειονοτικές αναζωπυρώσεις εμφανίζονται στην χρονική αυτή στιγμή, και ποιες είναι οι γενεσιουργικές του αιτίες; Παράλληλα, ποιες είναι οι δυνατότητες και οι προοπτικές της ισλαμικής αναβίωσης, όταν ο αριθμός των τζαμιών από 365 πριν λίγα χρόνια πλησίασε ήδη τα 5.000, ενώ το «παράλληλο» ή «επίσημο» Ισλάμ ενδυναμώνεται και λειτουργεί στην βάση μυστικών αδελφοτήτων (κυρίως Σουφιτών) στον Βόρειο Καύκασο και το Τουρκμενιστάν; Αλλά πριν επιχειρήσουμε μία συνοπτική διερεύνηση των θεμάτων αυτών, ας δούμε λίγο αναλυτικότερα ορισμένα κύρια χαρακτηριστικά των «έξι» ισλαμικών αυτών δημοκρατιών της Κεντρικής Ασίας και της Υπερ-

Πίνακας 4 Α
Ποσοστό(%) βαθμού συγκέντρωσης των εθνοτήτων στις δημοκρατίες τους, 1959-1989

	1959	1970	1979	1989	Μεταβ. 1959-89
Ρώσοι	85.8	83.5	82.6	82.6	-3.2
Καζάκοι	77.2	79.9	80.7	80.3	+3.1
Κιργίζιοι	86.4	88.5	88.5	88.0	+1.6
Τουρκμένιοι	92.2	92.9	93.3	92.9	+0.7
Ουζμπέκοι	83.8	84.0	84.9	84.6	+0.8
Τατζίκιοι	75.2	76.3	77.2	75.1	-0.1

Πίνακας 5
Οι Κύριες Σοβιετικές Εθνότητες, 1989

Απογραφή πληθυσμού		% του συνόλου	Γλωσσική ομάδα	Παραδοσιακή Θρησκεία
Σλάβοι				
Ρώσοι	45.1	50.8	Ανατολικά Σλαβικά	Ρώσοι ορθόδοξοι
Ουκρανοί	44.1	15.5	Ανατολικά Σλαβικά	Ρώσοι ορθόδοξοι
Λευκορώσοι	10.0	3.5	Ανατολικά Σλαβικά	Ρώσοι ορθόδοξοι
Βαλτικοί				
Λεττονοί	1.5	0.5	Βαλτική	Προτεστάντες
Λιθουανοί	3.1	1.1	Βαλτική	Ρωμαιοκαθολικοί
Εσθονοί	1.0	0.4	Φιννο-Ουγγρικά	Προτεστάντες
Καυκάσιοι				
Γεωργιανοί	4.0	1.4	Γεωργιανή	Γεωργιανοί Ορθόδοξοι
Αρμένιοι	4.6	1.6	Ινδοευρωπαϊκή	Αρμένιοι Ορθόδοξοι
Αζέροι	6.8	2.4	Τουρκική	Μουσουλμάνοι - Σιίτες
Κεντροασιάτες				
Ουζμπέκοι	16.7	5.8	Τουρκική	Μουσουλμάνοι (Σουνίτες)
Καζάκοι	8.1	2.9	Τουρκική	Μουσουλμάνοι (Σουνίτες)
Τατζίκοι	4.2	1.5	Περσική	Μουσουλμάνοι (Σουνίτες)
Τουρκμένιοι	2.7	1.0	Τουρκική	Μουσουλμάνοι (Σουνίτες)
Κιργίζιοι	2.5	0.9	Τουρκική	Μουσουλμάνοι (Σουνίτες)
Άλλοι				
Μολδαβοί	3.4	1.2	Ρωμανική	Ρωμαιοορθόδοξοι

καυκάσιας (Αζερμπαϊτζάν) (βλ. Πίνακα 5).

1. **Καζαχστάν:** Αν και η αχανής έκταση (2,7 εκατ. τ.χλμ.) που η δημοκρατία αυτή καλύπτει αποτελεί την δεύτερη μεγαλύτερη στα πλαίσια της νέας Κοινοπολιτείας, μετά την ρωσική, εντούτοις από τα 16.6 εκατ. κατοίκων (1989), οι Καζάκοι πλησιάζουν τα 6.5 εκατ. και μόλις έχουν υπερκεράσει τον αριθμό του ρωσικού πληθυσμού, (βλ. Πίνακα 3), ενώ ένα εκατ. επιπλέον βρίσκεται εκτός των ορίων της Κοινοπολιτείας, κυρίως στην Κίνα (950.000), το Αφγανιστάν (25.000) και την Τουρκία (5.000). Ομιλούν μια τουρκική διάλεκτο και έχουν μία πολύπλοκη εθνική ιστορία, με ρίζες διάφορες νομαδικές φυλές οι οποίες ζούσαν στις στέπες του Τουρκεστάν από την εποχή του Τζένγκις Χαν, και αποτέλεσαν μίαν «ουδέτερη ζώνη» ανάμεσα στην Κίνα και την Ρωσία, τις δύο επεκτεινόμενες αυτοκρατορίες της Κεντρικής Ασίας. Κατά την διάρκεια της δεκαετίας του 1920, το πρόγραμμα κολλεκτιβοποίησης της Σοβιετικής Κεντρικής Ασίας οδήγησε σε σημαντικές εθνικές συγκρούσεις, ενώ λίγα είναι γνωστά για τις τάσεις εθνικιστικής αναβίωσης στην δεκαετία του 1980.

Στην περιοχή αυτή υπάρχουν άλλες μειονότητες όπως Ουκρανοί, Τάταροι, Ουζμπέκοι, Κορεάτες και Γερμανοί, γεγονός που δείχνει και τον πολυεθνικό χαρακτήρα της περιοχής αυτής (ποσοστό μεικτών γάμων 20.7%). Τέλος, η συγκέντρωση του πληθυσμού στα μεγάλα αστικά κέντρα, το 1987, πλησίαζε το 58%, ενώ η μέση οικογένεια αριθμεί 5.5 περίπου άτομα.

Από θρησκευτικής πλευράς, η παραδοσιακή σχέση είναι προς το σουνιτικό Ισλάμ, και η αρχική —κάτω από την κομμουνιστική διακυβέρνηση— αθεϊστική στάση μεταβλήθηκε τα τελευταία 3-4 χρόνια, με την ισλαμική αναβίωση που παρατηρείται στην πρωτεύουσα Άλμα - Άτα αλλά και στην ύπαιθρο. Οι εθνικιστικές συγκρούσεις άρχισαν επί εποχής Μιχαήλ Γκορμπατσώφ, στις 16 Δεκεμβρίου 1986 και συνεχίζονταν μέχρι πρόσφατα. Κοντολογίς, η άνοδος του εθνικισμού στην σημαντική αυτή δημοκρατία —η οποία διατηρεί στρατηγικά και τακτικά πυρηνικά όπλα και ανακήρυξε πρόσφατα την ανεξαρτησία της (και ο ρόλος του Προέδρου της Νουρσουλτάν Ναζαρμπάγιεφ ήταν καθοριστικός στην διαμόρφωση του νέου πολι-

τειακού σχήματος της πρώην ΕΣΣΔ) —εστιάζεται στα ακόλουθα ζητήματα:

1. α) σημαντικά οικονομικά προβλήματα —κυρίως ανεργία και υποκατανάλωση

β) την συζήτηση ανάμεσα στην ρωσοκεντρική ιστοριογραφία και τις ασιατικές καταβολές του Καζαχστάν,

γ) το ζήτημα της γλώσσας και

δ) την εντεινόμενη διαμαρτυρία ενάντια στην σοβιετική πολιτική κουλτούρα και την αυξανόμενη θρησκευτική δραστηριότητα (με την εξάπλωση του Κορανίου)

2. **Ουζμπεκιστάν:** Οι Ουζμπέκοι, με ηγέτη τον Ισλάμ Καρίμωφ, αποτελούν την μεγαλύτερη ομάδα μουσουλμάνων της πρώην Σοβιετικής Ένωσης και υπερβαίνουν τα 19.8 εκατ. (το 85% των οποίων διαβίει στην περιοχή αυτή ενώ το 7% —περίπου 1 εκατ. κάτοικοι— στο Τατζικιστάν, το 3% (500.000 κατ.) στην Κιργίζια και το 2% (300.000 κατ.) στο Τουρκμεκιστάν και το Καζαχστάν, ενώ 1.5 εκατ. Ουζμπέκοι κατοικούν στο Αφγανιστάν, 20.000 στην Λ.Δ. Κίνας και μερικοί στην Τουρκία.

Νορμανδικός λαός, με ιδιαίτερες εθνικιστικές καταβολές, και με γνώμονα την πληθυσμιακή τους υπεροχή, θεωρούν εαυτούς ως τους φυσικούς ηγέτες της Κεντρικής Ασίας και προωθούν τον «ουζμπεκικό εθνικισμό». Παρά την προσπάθεια του πρώην κομμουνιστικού καθεστώτος να εξαλείψει την εξάπλωση του ισλαμισμού, στην Τασκένδη δημιουργήθηκαν θρησκευτικά σχολεία (μεντρεσέδες) και επιταχύνεται η εξάπλωση του Ισλάμ και του παν-τουρανισμού.

Τα τελευταία χρόνια (1988) δημιουργήθηκε και ραγδαία εξαπλώθηκε το μεγαλύτερο πολιτικό κίνημα της Κεντρικής Ασίας (περισσότερα από 500.000 μέλη στο Ουζμπεκιστάν), το κόμμα *Birlik* (Ενότητα), το οποίο συνδυάζει εθνικιστικές και ισλαμικές τάσεις. Από τον Ιούνιο του 1990 δημιουργείται και το Κόμμα Ισλαμικής Αναγέννησης, που προωθεί τον ισλαμικό φονταμενταλισμό και η θέση υποστήριξης του εξαπλώνεται συνεχώς, και οδηγεί σε μία ανταγωνιστική σχέση την δημοκρατία αυτή με το Τατζικιστάν. Οι εθνικιστικές εντάσεις δημιουργούν έντονες συνοριακές διαφορές ανάμεσα στους Ουζμπέκους και τους Τούρκους Μεσκέτ, ενώ οι Κιργίζιοι και

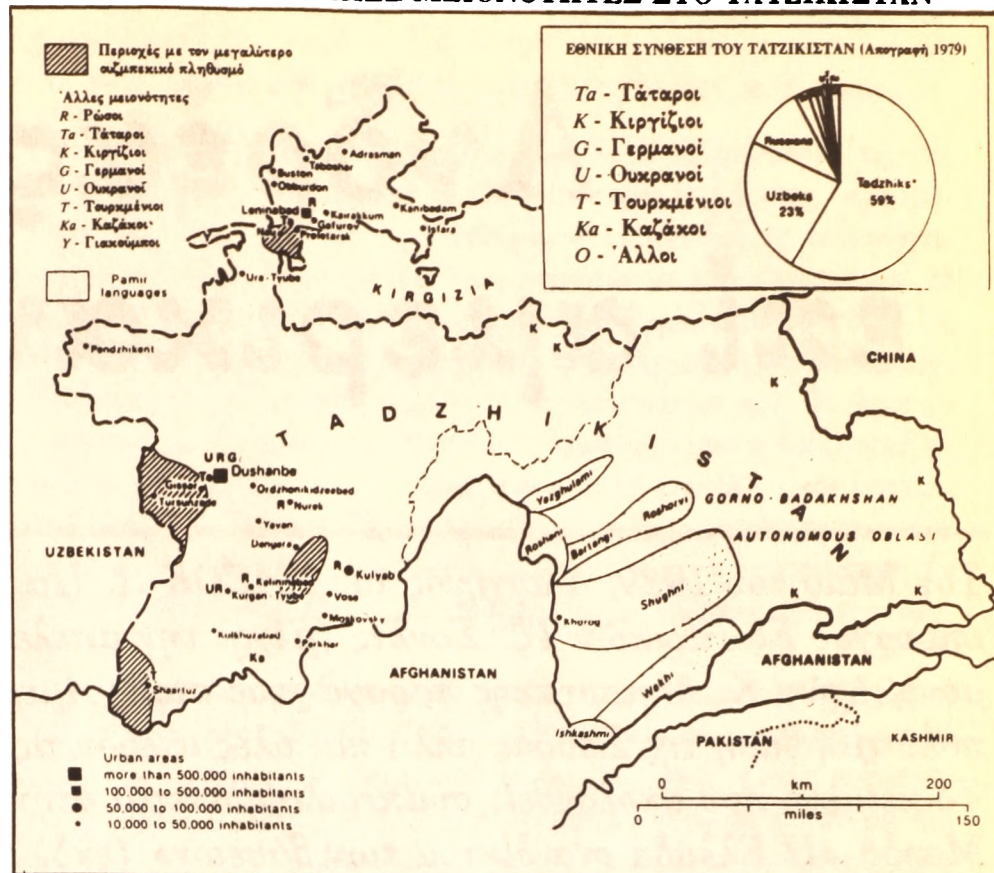
οι Ουζμπέκοι διασταυρώνουν τα πυρά τους στην κοιλάδα Φεργκάνα και οι Τατζίκοι αντιμάχονται τους Κιργίζιους για τον έλεγχο των υδάτων. Κατά συνέπεια, ο εθνικισμός ανταγωνίζεται την ισλαμική εξάπλωση και την καθημερινή ίδρυση 10 περίπου τζαμιών (!) γεγονός το οποίο πιθανόν θα οδηγήσει στην διάβρωση του διαχωρισμού των καθεστώτων αυτών από την ασφυκτική θρησκευτική πίεση.

3. Τουρκμενιστάν: Παρά την σχετική ηρεμία που επικρατεί στην περιοχή αυτή και την έλλειψη μαζικών διαδηλώσεων, η εθνικιστική δραστηριότητα στην δημοκρατία αυτή εντάθηκε ύστερα από το 1987. Η δημιουργία συλλογικής εθνικής συνείδησης —σε σχέση με άλλες εθνικότητες— καθυστέρησε αρκετά στην περιοχή αυτή και οι επιχειρούμενες από τον Μ. Γκορμπασώφ μεταρρυθμίσεις στα πλαίσια της *περεστρόικα* και της *γκλασνόστ* δεν είχαν τον ίδιο αντίκτυπο όπως σε άλλες περιοχές της πρώην ΕΣΣΔ. Αυτό οφείλεται εν μέρει στο γεγονός ότι πριν από την εγκαθίδρυση της σοβιετικής επιρροής το 1924, οι νομαδικές Τουρκμενικές φυλές δεν αποτέλεσαν ποτέ εθνικό κράτος και σήμερα, κατά κάποιον τρόπο, αποτελούν περισσότερο μία «φυλεκτική συνομοσπονδία» (3.5 εκατ. περίπου κατοίκων) κυρίαρχα γεωργική, με χαμηλό κοινωνικο-οικονομικό επίπεδο και με το 45.3% του πληθυσμού συγκεντρωμένο στις πόλεις. Η έλλειψη ουσιαστικής βιομηχανικής υποδομής και η εξάρτηση της οικονομίας από την εξαγωγή πρωτογενών πλουτοπαραγωγικών πόρων —περίπου το 95% του βάμβακος και του φυσικού αερίου καθώς και το 70% του μεταξιού— επιτείνει τα οικονομικά αδιέξοδα και διατηρεί το υψηλό ποσοστό ανεργίας. Η πληθυσμιακή σύνθεση αποτελείται από 9.5% Ρώσους και μειονότητα Ουζμπέκων και Καζάκων, καθώς επίσης και Τατάρων, Αζέρων και Αρμενίων. Τέλος, παρατηρείται και στο Τουρκμενιστάν μία ισλαμική άνοδος με φονταμενταλιστικές επιρροές από τις μεγάλες Τουρκμενικές κοινότητες που διαβιούν στο Ιράν και το Αφγανιστάν.

4. Η Κιργιζία, έβδομη σε μέγεθος δημοκρατία της πρώην ΕΣΣΔ (198.500 τ.χλμ.) και πληθυσμό 4.2 εκατ. κατοίκων, βρίσκεται στο βορειο-ανατολικό άκρο της Κεντρικής Ασίας και συνορεύει με το Καζαχστάν, το Ουζμπεκιστάν και το Τατζικιστάν καθώς επίσης και την Κίνα, ενώ μειονότητες διαβιούν στις γειτονικές περιοχές, την Κίνα και το Αφγανιστάν. Οι Κιργίζιοι αποτελούν μείγμα μογγολικής και τουρκικής καταγωγής. Η πολιτική της *γκλασνόστ* τα τελευταία χρόνια σηματοδότησε μια άνοδο του ισλαμικού ρεύματος, στα πλαίσια τόσο του επίσημου όσο και του «παράλληλου» Ισλάμ. Η σχέση ανάμεσα στο Ισλάμ, τις εθνικές και πολιτισμικές παραδόσεις παραμένει ισχυρή. Οι βίαιες διαδηλώσεις του Δεκεμβρίου 1986 στην Άλμα-Ατα, είχαν επιπτώσεις και στην Κιργιζία και συνετέλεσαν στην ενίσχυση των ενδο-εθνικών συγκρούσεων. Τα τελευταία δύο χρόνια συνεχίζεται η ένοπλη —συχνά— διαμάχη στα σύνορα Κιργιζίας - Τατζικιστάν, με επίκεντρο την εκμετάλλευση της συνοριακής γης και την χρησιμοποίηση των υδάτινων πόρων.

5. Τατζικιστάν: Η δημοκρατία αυτή, που απέκτησε πολιτική «οντότητα» το 1924 (5.1 εκατ. κάτοικοι), διαφοροποιείται εθνικά και πολιτιστικά από τις υπόλοιπες τουρκογενείς κεντροασιατικές δημοκρατίες, και σαν περσόφωνη περιοχή έχει δεχθεί μακροχρόνιες ιρανικές επιρροές. Η γενική εικόνα του Τατζικιστάν της περιόδου 1917-1991 υποδηλώνει ουσιαστική οικονομική ανάπτυξη καθώς και βελτιωμένη εκπαιδευτική πολιτική, αλλά το ιδιαίτερο γνώρισμα της δημοκρατίας αυτής στην περίοδο των μεταρρυθμίσεων που επιχείρησε ο Γκορμπασώφ είναι η έκφραση των εθνικιστικών αντιλήψεων, με την εισαγωγή περσόφωνης λογοτεχνίας και την απομόνωση της ρωσικής γλώσσας. Εθνικιστικές εντάσεις σχετικά με τον τρόπο που αντιμετωπίζεται η μειονότητα των Τατζίκων στις επαρχίες της Μπουχάρας και Σαμαρκάνδης συνεχίζουν να υπάρχουν με το Ουζμπεκιστάν, ενώ η επιτεινόμενη οικονομική κρίση συντελεί στην διατήρηση υψηλού ποσοστού ανεργίας, λαμβανομένου υπ' όψιν του γεγονότος της κατά 34% αύξησης του πληθυσμού του Τατζικιστάν —το υψηλότερο ποσοστό της πρώην ΕΣΣΔ σε σχέση με το 29% του

ΕΘΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΙΚΕΣ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΕΣ ΣΤΟ ΤΑΤΖΙΚΙΣΤΑΝ

Ουζμπεκιστάν και το 9.3% του μέσου όρου της Σοβιετικής Ένωσης. Παρά τις ιρανικές επιρροές, η πλειοψηφία του Ισλάμ ακολουθεί την σουνιτική παράδοση.

6. Αζερμπαϊτζάν: Στην περιοχή της Υπερκαυκασίας, από το 1988 το Αζερμπαϊτζάν έγινε το επίκεντρο του διεθνούς ενδιαφέροντος λόγω της εθνικής εξάρσης και της ένοπλης σύγκρουσης με τους Αρμένιους για το ζήτημα της περιοχής του Ναγκόρνο-Καραμπάχ που και σήμερα παραμένει άλυτο. Καλύπτει έκταση 86.000 τ.χλμ., και απέκτησε εδάφη —λόγω της πολιτικής των Μπολσεβίκων— από την Αρμενία και την Γεωργία. Με πληθυσμό 6.8 εκατ. κατοίκων, διατηρεί μεγάλες κοινότητες από Αρμένιους (475.000), Ρώσους (475.000), Τατάρους (31.000), Ουκρανούς (27.000) και Γεωργιανούς (11.500). Οι ισχυρές εθνικιστικές τάσεις ενισχύθηκαν στην δεκαετία του 1980 με τις δραστηριότητες του Λαϊκού Μετώπου του Αζερμπαϊτζάν. Η ισλαμική αναβίωση στην περιοχή αυτή επηρεάζεται από την σιιτική (ριζοσπαστική) μουσουλμανική δραστηριότητα του Ιράν.

Τέλος, ανάμεσα στις πολυάριθμες εθνικές ομάδες που κατοικούν σήμερα στην πρώην ΕΣΣΔ —με τουρκογενείς και μουσουλμανικές ρίζες— θα πρέπει να αναφερθούν οι Τάταροι της Κριμαίας καθώς επίσης και οι Τάταροι του Βόλγα.

Η ανωτέρω συνοπτική παρουσίαση των μουσουλμανικών δημοκρατιών της Κεντρικής Ασίας και της Υπερκαυκασίας με την τεράστια δημογραφική έκρηξη, την επανεμφάνιση των ισλαμικών επιρροών και η έξαρση των εθνικιστικών συγκρούσεων, που οφείλεται βασικά τόσο στην κακή οικονομική κατάσταση της περιοχής καθώς και στις υποβόσκουσες εθνικιστικές - μειονοτικές διεκδικήσεις, και στην άνοδο του τοπικού σωβινισμού, δημιουργεί πολλά ερωτηματικά σε σχέση με την μελλοντική πορεία και την σταθερότητα ή αστάθεια που θα προκύψει στην τεράστια γεωπολιτική αυτή περιοχή της πρώην υπερδύναμης, καθώς πορευόμεθα σε μια «νέα τάξη πραγμάτων» και γειτονικές περιφερειακές και εξω-περιφερειακές δυνάμεις επιχειρούν μια πολύπλευρη διείσδυση (οικονομική, πολιτική, πολιτισμική και στρατιωτική) σαν προγεφύρωμα μεσο-μακροπρόθεσμων επιρροών. Η επιτεινόμενη ρευστότητα στο μετα-ψυχροπολεμικό, μετα-διπολικό διεθνές σύστημα και ο υφιστάμενος ανταγωνισμός για την κάλυψη του «κενού εξουσίας» στις χώρες της Κεντρικής Ασίας (κυρίως με την χρησιμοποίηση του παν-τουρκισμού και του Παν-ισλαμισμού) και οι πιθανές τους επιπτώσεις θα αποτελέσουν αντικείμενο ανάλυσης ενός επόμενου άρθρου. □

Ανδρέας - Ψηλός επί αμερικανικών βάσεων

Τον Μάιο του 1989, ο αρχηγός του ΠΑΣΟΚ Α. Παπανδρέου αρμένιζε στα «ήρεμα νερά» του αμερικανού υπουργού Εξωτερικών Τζ. Σουλτς (μέχρι την απελευθέρωση του Κουβέιτ), οπότε ο έτερος των μονομάχων Κ. Μητσοτάκης παραχώρησε στους Αμερικανούς, χωρίς ανταλλάγματα, όχι μόνο την πολύτιμη βάση της Σούδας αλλά και όλες σχεδόν τις στρατιωτικές εγκαταστάσεις της χώρας.

Το κείμενο που ακολουθεί, συμπεριλαμβάνεται στην νέα έκδοση (την τέταρτη) του βιβλίου του Κώστα Μαρδά «Η Ελλάδα στα δίκτυα των βάσεων» (εκδ. Καστανιώτη), που θα κυκλοφορήσει σε λίγες μέρες και αφορά την τελευταία περίοδο διακυβέρνησης της χώρας από το ΠΑΣΟΚ, αλλά και την εποχή της κυβέρνησης Τζαννετάκη και της «οικουμενικής». Πρόκειται για αναφορά στην εξωτερική πολιτική κυβερνήσεων πέραν της περιλάλητης «κάθαρσης». Διότι, σε πείσμα των καιρών, εκτός από τον Κοσκωτά υπάρχουν και άλλα προβλήματα που καίνε...

του Κ. Μαρδά

Ο Αμερικανός πρεσβευτής Ρόμπερτ Κήλυ θα πρέπει να χαμογέλασε ευχαριστημένος, όταν, το πρωί της Κυριακής 21 Μαΐου του 1989, διάβασε στις ελληνικές εφημερίδες ότι ο Έλληνας Πρωθυπουργός Α. Παπανδρέου είχε διαλαλήσει στο αλαλάζον προεκλογικό κοινό του Ηρακλείου πως έκανε «έξωση στους Αμερικανούς των Βάσεων».

Γιατί; Διότι στις «υπό έξωση» και «νομικά ανύπαρκτες Βάσεις» —κατά την έκφραση του αρχηγού του ΠΑΣΟΚ— ολοκληρώνονταν εκείνο τον καιρό νέες εγκαταστάσεις. Σύμφωνα με έγγραφο που κατέθεσε στην Βουλή (21/2/90) ο ναύαρχος Θ. Ντεγιάννης, υπηρεσιακός υπουργός Άμυνας στην κυβέρνηση Ξ. Ζολώτα, ήδη από το 1984 είχε εγκρίνει το υπουργείο Άμυνας πρόγραμμα έργων ύψους 7 εκατομμυρίων δολαρίων. Επρόκειτο για βελτιωτικές επεκτάσεις βοηθητικών χώρων αλλά και για ειδικές κατασκευές στα εντομολογικά εργαστήρια. Εκτός αυτού, εκείνες τις μέρες είχε δοθεί άδεια στην Πρεσβεία να επισκεφθεί την Σούδα ομάδα Αμερικανών στρατιωτικών και μηχανικών, προκειμένου να σχεδιασθεί επέκταση των διευκολύνσεων, ώστε να «χωρέσουν» οι λειτουργίες της υπό μετακόμιση Βάσης του Ελληνικού.

Η συμβιβαστική αυτή στάση του δεν έβρισκε την ανάλογη ανταπόκριση από αμερικανικής πλευράς. Ο διαπραγματευτής Α. Φλάνιγκαν άκουγε με απάθεια στο υπουργείο Εξωτερικών τις απαντήσεις του Χρ. Ζαχαράκη για εγγυήσεις ασφαλείας στο Αιγαίο, λύση του Κυπριακού και υψηλά οικονομικά ανταλλάγματα.

Στα πρακτικά των διαπραγματεύσεων έχουν καταγραφεί οι ευθείες και παράλληλα ανατριχιαστικές περί τα εθνικά μας δίκαια απόψεις της Ουάσιγκτον διά στόματος Α. Φλάνιγκαν: (Κ. Αδάμ, Ελευθεροτυπία, 7-21/5/90):

«Μια αμυντική συμφωνία δεν μπορεί να αποτελέσει το όχημα για την επίλυση περιφερειακών προβλημάτων», ξεκαθάρισε εννοώντας την κατοχή της Κύπρου από τουρκικά στρατεύματα. «Δεν μπορούμε να παίζουμε με έναν σύμμαχο σε βάρος ενός άλλου», δήλωσε εξισώνοντας την επεκτατική Άγκυρα με την αμυνόμενη Αθήνα. «Τι έχετε κατά νου; Ότι οι ΗΠΑ επιλεκτικά

θα αναλάβουν την υποχρέωση να υποστηρίξουν διεθνείς συμφωνίες, στις οποίες δεν είναι συμβαλλόμενο μέρος;» ρώτησε αρνούμενος να αποδεχθεί την συμφωνία της Λωζάνης.

Στο ζήτημα των δανείων ήταν κατηγορηματικός, απορρίπτοντας το αίτημα να χαρισθούν τα συσσωρευθέντα χρέη από FMS (Foreign Military Sales) ύψους 3 δισ. δολαρίων περίπου. Προχώρησε, μάλιστα, ζητώντας και τα ρέστα, αφού υπολόγισε σε 200 εκατομμύρια δολάρια τα έξοδα μεταφοράς του Ελληνικού, ποσό που έπρεπε να αφαιρεθεί από την ετήσια «βοήθεια». Έτσι οι διαπραγματεύσεις ανεστάλησαν στις 13 Μαΐου του 1989, ενόψει των εκλογών.

Η υποχωρητική στάση της κυβέρνησης επιβεβαιώθηκε και στις Βρυξέλλες στην σύνοδο του NATO, στις 29 Μαΐου. Ο πρωθυπουργός της Ελλάδας συναντήθηκε με τον Τούρκο πρωθυπουργό Τ. Οζάλ «στο πνεύμα του Νταβός» και με τον Αμερικανό Πρόεδρο Τζ. Μπους σε συμμαχικό πλαίσιο, καλωσορίζοντας την πρόταση του τελευταίου για μείωση κατά 20% των αμερικανικών δυνάμεων στην Ευρώπη (οροφή 275.000 άνδρες).

Παρ' ό,τι μια εβδομάδα πριν είχε συνυπογράψει με τον Αλφονσίν της Αργεντινής, τον Γκάντι της Ινδίας, τον Κάρλσον της Σουηδίας, τον Σαλίνα του Μεξικού και τον Νιερέρε της Τανζανίας επιστολή προς Μπους και Γκορμπατσόφ, ζητώντας τους να συνεχίσουν τις διαπραγματεύσεις για πλήρη εξάλειψη των ατομικών όπλων, στην νατοϊκή πρωτεύουσα έκανε ένα βήμα πίσω. Δεν συμφώνησε στον εκσυγχρονισμό των πυραύλων μικρού βεληνεκούς (Short Range Nuclear Forces), ταυτιζόμενος με τον Καγκελάριο Χέλμουτ Κολ της Γερμανίας, αλλά υπέγραψε τελικά το τελικό ανακοινωθέν, που μετέθετε στο μέλλον την βελτίωσή τους, υιοθετώντας την στρατηγική της αποτροπής, η οποία «απαιτεί έναν κατάλληλο συνδυασμό επαρκών και αποτελεσματικών πυρηνικών και συμβατικών δυνάμεων», όπως ανέφερε το κείμενο του Βορειοατλαντικού Συμβουλίου.

Οι αστερίσκοι των επιφυλάξεων είχαν πια χαθεί από το αντιπυρηνικό οπλοστάσιο της κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ. «Εκφράζω την

εκπληξή μου για την υπογραφή του ανακοινωθέντος», είπε η Μαργαρίτα Παπανδρέου μιλώντας την ίδια μέρα στην βελγική πρωτεύουσα σε συνδιάσκεψη ειρηνιστικών οργανώσεων, πετώντας βέλη στον εν διαστάσει σύζυγό της.

Αντίθετα, στις Φιλιππίνες της δυτικόφιλης Κορασόν Ακίνο, τον Ιούνιο του 1989 η Γερουσία ψήφισε νόμο που απαγόρευε την εγκατάσταση πυρηνικών όπλων οποιασδήποτε μορφής. Φυσικά επρόκειτο για απαγόρευση με μειωμένη πρακτική σημασία αλλά με ηυξημένη ηθικοπολιτική διάσταση.

Ο Α. Παπανδρέου πάσχιζε εκείνη την εποχή να εξασφαλίσει την στήριξη ηγετών του Ανατολικού μπλοκ, προκειμένου να εξουδετερώσει την συνδυασμένη επίθεση της Νέας Δημοκρατίας και του Συνασπισμού της Αριστεράς που με συντονισμένα πυρά έβαλαν εναντίον του, δίνοντας έμφαση στο σκάνδαλο Κοσκωτά, το οποίο αμαύρωνε το διεθνές ηγετικό του προφίλ. Έτσι, ο Πρόεδρος της Νικαράγουα Ντανιέλ Ορτέγκα έφθασε προεκλογικά στην Αθήνα προσαγορεύοντάς τον «σύντροφο». Ο Πρόεδρος της Βουλγαρίας Τεοντόρ Ζίβκοφ πήγε στην Αλεξανδρούπολη σέρνοντας μαζί του το χορό. Όμως ο υπουργός Εξωτερικών της Σοβιετικής Ένωσης Έντβαρντ Σεβαρντνάντζε, ενώ ετοιμάζε τις βαλίτσες του για την Αθήνα, ματαιώσε το ταξίδι του μετά από δημόσια δήλωση της Αριστεράς ότι δεν είναι ο κατάλληλος χρόνος για μια τέτοια επίσκεψη.

Ο Σοβιετικός Πρεσβευτής στην Αθήνα Ανατόλι Σλιούσαρ, βλέποντας ότι το κίνημα του Α. Παπανδρέου, που αναφανδόν στήριζε τις φιλειρηνικές θέσεις του Γκορμπατσόφ, κινδύνευε να απωλέσει την αυτοδυναμία, ήταν ένθερμος υποστηρικτής της έλευσης του υπουργού Εξωτερικών. Αλλά οι νέες ελληνικές και διεθνείς συνθήκες οδήγησαν την ηγέτιδα δύναμη του Ανατολικού μπλοκ σε θεωρήσεις έξω από τις κλασικές οπτικές. Μάλιστα συνέβη το εξής παράδοξο: Στο μοσχοβίτικο περιοδικό Νέοι Καιροί (Απρίλιος 1989) επαινείτο όχι μόνο η φιλειρηνική πολιτική του ΠΑΣΟΚ και της Αριστεράς, αλλά και ο Πρόεδρος της Νέας Δημοκρατίας. Συγκεκριμένα το περιοδικό έγραφε:

«Ο Μητσοτάκης αποκαλείται ο πιο χαρισματικός απ' όλους τους πολιτικούς αρχηγούς και αυτό θεωρείται σημαντικός παράγοντας στην κούρσα των εκλογών».

Το περιοδικό συνέχιζε με πληροφορίες περί της αντιστασιακής δράσης του Κ. Μητσοτάκη επί κατοχής και επί δικτατορίας.

Από την άλλη πλευρά η αμερικανική υπερδύναμη κάθε άλλο παρά «πόνταρε» στον ηγέτη της ΝΔ. Οι Τάιμς της Νέας Υόρκης (13 Απριλίου 1989) δεν βρήκαν καλά λόγια για τον Πρόεδρο της ΝΔ, εν αντιθέσει με τον Πρόεδρο του ΠΑΣΟΚ. Η εφημερίδα υπογράμμιζε:

«Ο κ. Μητσοτάκης παραμένει ένας πολιτικός χωρίς το χάρισμα του κ. Α. Παπανδρέου και είναι συνδεδεμένος με το είδος της Δεξιάς που πολλοί απεχθάνονται».

Και η ΕΣΣΔ και οι ΗΠΑ προσπαθούσαν να συνάψουν σχέσεις με τους δύο μονομάχους, θέτοντας κατά μέρος τα στερεότυπα που εκτόξευε ο εις εναντίον του άλλου. Για την Μόσχα ο αποκαλούμενος από το ΠΑΣΟΚ «αρχαίοποστάτης του '65» Μητσοτάκης ήταν ένας κεντροδεξιός μη αντικομμουνιστής. Για τις ΗΠΑ ο καταγγελλόμενος από την ΝΔ ως «τριτοκοσμικός» Παπανδρέου ήταν ο διαλλακτικός συνομιλητής υπέρ της αμερικανικής παρουσίας στην Ελλάδα.

Οι προβλέψεις της Πρεσβείας των ΗΠΑ για την νίκη του ΠΑΣΟΚ δεν επαληθεύτηκαν. Στις εκλογές της 18ης Ιουνίου 1989 πρώτο κόμμα ήρθε η ΝΔ με 44,25% και 145 έδρες, δεύτερο το ΠΑΣΟΚ με 39,15% και 125 έδρες, τρίτος ο Συνασπισμός με 13,12% και 28 έδρες, τέταρτη η Δημοκρατική Ανανέωση με 1,01% και μία έδρα, ενώ για πρώτη φορά στην ελληνική Βουλή

έδρα κατέλαβε ο ανεξάρτητος μουσουλμανικός συνδυασμός Ροδόπης με τον Αχμέτ Σαδίκ. Χάρη στα τερτίπια του εκλογικού νόμου, ουδείς μπορούσε να σχηματίσει αυτοδύναμη κυβέρνηση.

Η ηγεσία του ΠΑΣΟΚ ανέσυρε τότε από τα συρτάρια της τις λησμονημένες αντιπυρηνικές και αντιβασιικές της θέσεις, προσφέροντάς τις στην Αριστερά ως θεμέλιο μιας αντιδεξιάς κυβερνητικής συνεργασίας. Στο πακέτο των προτάσεων που παρουσίασε το Εκτελεστικό Γραφείο ήταν —εκτός από την απλή αναλογική— η διεξαγωγή δημοψηφίσματος για την απομάκρυνση των Βάσεων, καθώς και η μονομερής απομάκρυνση των πυρηνικών. Η Αριστερά είπε «όχι, ευχαριστώ». Αυτό που προείχε ήταν η παλλαϊκή απάιτηση της κάθαρσης από τα σκάνδαλα Κοσκωτά - υποκλοπών. Μετά από ένα δεκαπενθήμερο διαβουλεύσεων και διερευνητικών εντολών μέσα στον καυτό Ιούλιο συμφωνήθηκε η συγκρότηση Αριστεροδεξιάς κυβέρνησης, με στόχο την μη παραγραφή των αδικημάτων.

Επρόκειτο περί παγκόσμιας, σχεδόν, πρωτοτυπίας. Η Αριστερά έδωσε το χέρι της στην Δεξιά, προκειμένου να τιμωρήσουν από κοινού ένα «κεντρώο» σοσιαλιστικό κόμμα, που, όντας κυβέρνηση, κατάφερε να υπερκεράσει την Αριστερά από τα αριστερά και την Δεξιά από τα δεξιά. Πώς; Με την εκπληκτική μαεστρία ενός αρχηγού, ο οποίος, μεταξύ άλλων, είπε υπέρ της Μόσχας ό,τι ήθελε να ακούσει το ΚΚΕ («Οι Βάσεις φεύγουν») και έπραξε υπέρ της Ουάσιγκτον ό,τι επιθυμούσε να πράξει η ΝΔ (συμφωνία παραμονής).

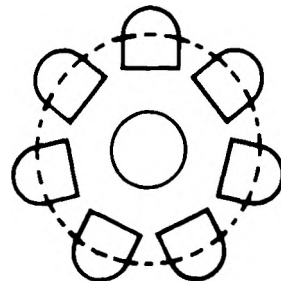
Η κυβέρνηση Τζαννετάκη ακολούθησε στα εθνικά θέματα πολιτική αποστάσεων έναντι του ΝΑΤΟ και των ΗΠΑ. Συγκεκριμένα:

● Αρνήθηκε τρεις φορές να συνταχθεί με τους κοινοτικούς εταιρους και τους Ατλαντικούς συμμάχους που σε σύνοδο των πρεσβευτών στις Βρυξέλλες καταδίκασαν το πογκρόμ της Βουλγαρίας απέναντι στην τουρκική μειονότητα.

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΟΜΑΔΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΝΟΙΚΤΟ ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ

3η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΟΜΑΔΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΑΘΗΝΩΝ «ΟΜΑΔΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΨΥΧΩΣΗ: ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΡΑΧΕΣ»

Αθήνα, 11-12 Απριλίου 1992

Σ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΗ 1 & ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ, 114 72 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ: 644 5140-643 5980
ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ 151, 114 72 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ: 644 7533

● Αμερικανικά πολεμικά αεροσκάφη, όταν το φθινόπωρο παραβίασαν τους κανόνες εναέριας κυκλοφορίας νοτίως της Κρήτης, αναχαιτίστηκαν από ελληνικά. Κατά την διάρκεια της άσκησης «Ντισπλέϊ Ντετερμινέσιον», στην οποία δεν πήρε μέρος η Ελλάδα, αμερικανικά αεροσκάφη προέβησαν σε 130 παραβιάσεις FIR και τουρκικά σε 85 παραβιάσεις. Σε όλες τις περιπτώσεις έγινε αναχαίτιση από ελληνικά «Φάντομ» και «Μιράζ», σύμφωνα με ανακοίνωση του υπουργείου Άμυνας.

● Για πρώτη φορά Έλληνας υπουργός Εξωτερικών, ο Γ. Παπούλιας, μετείχε κανονικά στην διάσκεψη κορυφής των Αδεσμεύτων Χωρών. Παρακολούθησε τον Σεπτέμβριο στο Βελιγράδι τις εργασίες της ολομέλειας, προσκληθείς μαζί με τους ομολόγους του της Ισπανίας και της Πορτογαλίας.

● Μεταξύ 29 Ιουλίου και 4 Αυγούστου κάτω από ύψιστα μέτρα ασφαλείας οι Αμερικανοί απομάχρυναν από το αεροδρόμιο Ελευσίνας, με δύο μεταγωγικά τύπου C-130 και τρία ελικόπτερα, πυρηνικές κεφαλές του συστήματος «Νίχη», εις εφαρμογή αποφάσεων του NATO και όχι της προηγούμενης κυβέρνησης του Α. Παπανδρέου.

● Στην σύνοδο του NATO στο Βάλε ντε Λόμπο της Πορτογαλίας η Ελλάδα επιφυλάχθηκε να δεσμευθεί από τις αποφάσεις της υπουργικής συνόδου σχετικά με τον πυρηνικό σχεδιασμό (...)

Όλες οι παραπάνω κινήσεις είχαν σχέση με την νέα κρίση στον Λίβανο τον Αύγουστο του 1989, όταν ο 6ος στόλος ετέθη σε ετοιμότητα προκειμένου να χτυπήσει φιλοϊρανούς εξτρεμιστές της οργάνωσης «Καταπιεσμένοι της Γης» που απαγχόνισαν τον Αμερικανό αντισυνταγματάρχη Χίγκινς, όμηρο σε κρησφύγετο της Βηρυτού. Τα αεροδρόμια Καλαμάτας, Ηρακλείου και Ρόδου βρέθηκαν σε ετοιμότητα για ενδεχόμενες αναγκαστικές προσγειώσεις αεροπλάνων του 6ου στόλου, σε περίπτωση επιχειρήσεων.

★ ★ ★

Γιατί να μην είναι, λοιπόν, γενικά αισιόδοξος για την έκβαση της αποστολής του ο νέος Αμερικανός πρεσβευτής, Μάικλ Σωτήρχος; Γεννημένος από Έλληνες γονείς στο Νιου Τζέρσεϊ, πατέρας ενός αγοριού και ενός κοριτσιού που, όπως και η μητέρα τους Εστέλ, μιλούσαν καλά τα ελληνικά, έφτασε στην Αθήνα στις 14 Σεπτεμβρίου του 1989. Θρησκευόμενος, δεξί χέρι του Αρχιεπισκόπου Ιακώβου, φίλα προσκείμενος στο δικτατορικό καθεστώς του Παπαδόπουλου, δραστήριος ρεπουμπλικάνος, επιτυχημένος μπίζνεσμαν στις διακοσμήσεις κτηρίων, προσωπικός φίλος του Προέδρου Μπους, έφερε μια θετική εικόνα. Η τρέχουσα λαϊκιστική άποψη, η οποία μεγεθύνθηκε μέσω του Τύπου ήταν πως η χώρα μας είχε την θεϊκή ευλογία με το να διορίζεται ένας Ελληνοαμερικανός στον πρεσβευτικό θώκο. Βεβαίως, επρόκειτο για κλασική περίπτωση ενός δραστήριου ανθρώπου, που απαρνήθηκε την ελληνική του υπόσταση, μένοντας πιστός στον όρκο του να υπηρετήσει την πατρίδα του, τις ΗΠΑ. Η ενασχόλησή του με τις Δημόσιες Σχέσεις του προσέδιδε μια άνεση στην επικοινωνία, ενώ η προσέγγιση των δύο υπερδυνάμεων του επέτρεπε να είναι ο πρώτος Αμερικανός πρεσβευτής που επισκέφθηκε την ηγεσία της Αριστεράς στο «σπίτι» της.

Στις 11 Οκτωβρίου 1989 ο φηλός Αμερικανός με το άσπρο γενάκι έσφιξε το χέρι του Χ. Φλωράκη στα γραφεία του Συνασπισμού και του Α. Κύρκου στα γραφεία της Ελληνικής Αριστεράς. «Χαίρομαι που, απ' ό,τι έμαθα, είμαι ο πρώτος Αμερικανός πρεσβευτής ο οποίος επισκέπτεται την Αριστερά», είπε στα ελληνικά ο Σωτήρχος, αφού προηγουμένως χάρισε στους δύο ηγέτες ένα πρεσ παπιέ για το γραφείο τους, με τον αμερικανικό θυρεό, τυλιγμένο σε γαλάζιο κουτί και άσπρη χορδέλα. Οι επισκέψεις ήταν εθιμοτυπικές, αλλά, όπως δήλωσε ο Χ. Φλωράκης, «δεν ζούμε στο φεγγάρι. Η Ελλάδα είναι μέρος του κόσμου και συζητάμε τις διεθνείς εξελίξεις».

Η Αριστερά είχε γίνει πια αποδεκτή στο νέο πολιτικό σύστημα. Το ειδυλλιακό κλίμα διατάραξε ξανά με αιματηρές εμφανίσεις η τρομοκρατική «17 Νοέμβρη», σκοτώνοντας στις 26 Σεπτεμβρίου τον Παύλο Μπακογιάννη, βουλευτή της ΝΔ, γαμπρό του Κ. Μητσοτάκη, αντιστασιακό, πρωτεργάτη της αριστεροδεξιάς συμμαχίας. Στην προκήρυξή τους οι πιστολέρο θύμιζαν στην «αξιοθρήνητη ηγεσία της Αριστεράς» ότι «η συντριπτική πλειοψηφία του ελληνικού λαού ζητάει το κλείσιμο όλων των αμερικανικών Βάσεων, την αποχώρησή από το NATO και την απομάχρυνση όλων των πυρηνικών κεφαλών» (Ελευθεροτυπία, 12/10/89). Ο «Επαναστατικός Λαϊκός Αγώνας» στις 24 Οκτωβρίου τοποθέτησε βόμβες σε αυτοκίνητα Αμερικανών της Βάσης του Ελληνικού και σε προκήρυξή του επέκρινε την συνάντηση Φλωράκη - Σωτήρχου, που «ευτυχείς και σκασμένοι στα γέλια» δήλωσαν: «Επιτέλους, μπορούμε να συνεννοηθούμε». Και, προφανώς, τα γέλια ήταν σε βάρος των κορόιδων που τόσα χρόνια νόμιζαν ότι αγωνίζονται για το «Έξω οι Βάσεις» (Έθνος, 24/10/89).

Η συγκυβέρνηση, αφού περάτωσε με εξοργιστική προχειρότητα τις κοινοβουλευτικές διαδικασίες της κάθαρσης, φορτίζοντας το πολιτικό κλίμα με έναν ισοπεδωτικό αντιπασοκισμό, οδήγησε τον τόπο σε εκλογές. Ο Χ. Φλωράκης απέρριψε πρόταση του Κ. Μητσοτάκη να συνεχισθεί η δικομματική συνεργασία —ώστε να γίνουν οι δίκες— με αντάλλαγμα την διεξαγωγή δημοψηφίσματος υπέρ ή κατά των Βάσεων.

Στον προεκλογικό αγώνα η Αριστερά έθεσε ως όρους συνεργασίας με το ΠΑΣΟΚ την άμεση ψήφιση της απλής αναλογικής, την απομάχρυνση των υποδικών για τα σκάνδαλα, την κατάργηση της αυτόματης τιμαριθμικής αναπροσαρμογής και την δέσμευση να ειδοποιηθούν οι Ηνωμένες Πολιτείες ότι την 21η Μαΐου 1990 θα έχουν ξηλωθεί οι Βάσεις.

Ο Πρόεδρος του Συνασπισμού ήξερε πως ο τελευταίος όρος θα έφερνε τον Α. Παπανδρέου σε δύσκολη θέση, μιας και είχε δώσει προσωπικά ο ίδιος διαβεβαιώσεις στον υπουργό Εξωτερικών, όταν βρέθηκε στην Αθήνα στις 14 Φεβρουαρίου του 1989. Το γεγονός αυτό αποκάλυψε στις 31 Οκτωβρίου του 1989 ο Χ. Φλωράκης σε συνέντευξή του στην τηλεόραση. Διάβασε απόσπασμα από επίσημα έγγραφα του υπουργείου Εξωτερικών, που, προφανώς, του πρόσφερε ο Κ. Μητσοτάκης. Ιδού:

ΜΠΕΤΚΕΡ: Είμαι πάντα πολύ προκατειλημμένος υπέρ της Ελλάδας, όπως όταν ήμουν εδώ το 1953, τότε που δεν υπήρχε πιο φιλική και φιλοαμερικανική χώρα από την Ελλάδα. Έχουμε επενδύσει τόσα πολλά στις σχέσεις μας από το 1947, ώστε γνωρίζω ποιο πρέπει να είναι το αποτέλεσμα των διαπραγματεύσεων για τις Βάσεις. Μόλις είχαμε και εμείς εκλογές και γνωρίζουμε τις πιέσεις της προεκλογικής περιόδου. Θέλω όμως να σας ζητήσω να διαμορφώσουμε την πεποίθηση ότι θα υπάρξει επιτυχής κατάληξη των διαπραγματεύσεων αμέσως μετά τις εκλογές σας.

Α. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ: Το ελπίζουμε! Δεν υπάρχει αμφιβολία για τους ιστορικούς δεσμούς μας. Μου είναι δύσκολο να το εκτιμήσω ποσοτικά, αλλά ο Πρέσβης σας μπορεί να επιβεβαιώσει ότι έχουμε τώρα ένα πολύ καλύτερο κλίμα απ' ό,τι πριν 10-15 χρόνια. Και αυτό μου επιτρέπει να προσδοκώ επιτυχή κατάληξη των διαπραγματεύσεων μετά τις εκλογές.

ΜΠΕΤΚΕΡ: Σας ευχαριστώ!

Α. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ: Στις διαπραγματεύσεις υπάρχουν ορισμένα προβλήματα που συζητιούνται με φιλικό και επαγγελματικό τρόπο. Αφορούν κυρίως στην Βάση του Ελληνικού, στην διάρκεια της συμφωνίας. Στόχος, πάντως, είναι να επιλυθούν τα προβλήματα αυτά.

ΜΠΕΤΚΕΡ: Σας ευχαριστώ. Θέλω να σας επισημάνω ότι η συμφωνία πρέπει να είναι αξιόλογης διάρκειας, ότι η επιχειρησιακή δραστηριότητα της καταργούμενης Βάσης του Ελληνικού θα συνεχισθεί και θα διατηρηθούν οι υπόλοιπες Βάσεις.

Α. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ: Οι διαπραγματεύσεις συνεχίζονται με καλό πνεύμα και ελπίζουμε για θετικά αποτελέσματα.

Ούτε λέξη δεν είπε ο τότε πρωθυπουργός περί 17μηνης προθε-

σμίας απομάκρυνσης. Αντίθετα, στην προεκλογική περίοδο διακήρυξε πως «τον Μάιο του 1991 δεν πρέπει να υπάρχει ούτε ίχνος Βάσης στην Ελλάδα». Πάλι η διγλωσσία...

Οι εκλογές της 5ης Νοεμβρίου του 1989 έφεραν ξανά την ΝΔ πρώτο κόμμα αλλά χωρίς αυτοδυναμία, παρ' ό,τι ανέβηκε στο 46,4% με 148 έδρες. Το ΠΑΣΟΚ πέτυχε 40,8% με 128 έδρες. Ο Συνασπισμός έπεσε στο 10,8% με 21 έδρες.

Οι μέχρι πρότινος αλληλοκατηγορούμενοι από τα μπαλκόνια αρχηγοί ξεκίνησαν εκ νέου τις διερευνητικές εντολές για να σχηματίσουν τελικά οικουμενική κυβέρνηση υπό τον καθηγητή Ξενοφώντα Ζολώτα, με σκοπό να αντιμετωπισθεί η δραματική κατάσταση της οικονομίας και κάποια τρέχοντα εξωτερικά ζητήματα, όπως ήταν η τύχη των Βάσεων. Ο Πρεσβευτής Μάικλ Σωτήρχος απαιτούσε μια απάντηση, ώστε το Πεντάγωνο να κάνει τον προγραμματισμό του. Έτσι, το απόγευμα της 17ης Νοεμβρίου, καθισμένοι στις πολυθρόνες του Προέδρου της Δημοκρατίας Χ. Σαρτζετάκη, συζήτησαν σε χαμηλούς τόνους. Ο Παπανδρέου πρότεινε να διεξαχθεί ένας ακόμη γύρος διαπραγματεύσεων και ό,τι βγει...

Α. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ: Εγώ είμαι συνδεδεμένος με μια ορισμένη πορεία αυτού του θέματος. Έχω την εντύπωση ότι το πάγωμα το οποίο έγινε από πλευράς της συγκυβέρνησης ήταν λαθεμένο. Έπρεπε να αντιμετωπισθεί...

Κ. ΜΗΤΣΟΤΑΚΗΣ: Τι; Έπρεπε να συνεχίσουμε τις διαπραγματεύσεις; Δεν συμφωνούσαν.

Χ. ΦΛΩΡΑΚΗΣ: Δεν συμφωνούσαμε σε καμιά περίπτωση.

Κ. ΜΗΤΣΟΤΑΚΗΣ: Εγώ δεν θα είχα καμιά αντίρρηση και να τερματίσω, Ανδρέα. Είχες πάει στο 80% θα πήγαινα εγώ στο 20%

και θα υπέγραφα την συμφωνία. Αλλά δεν μπορούσαμε να το κάνουμε ως συγκυβέρνηση.

Ο Μητσοτάκης αντιπρότεινε να γίνει ένας νόμος που θα παρέτεινε την συμφωνία του 1983 κατά ένα εξάμηνο. Ο Φλωράκης εξήγησε ότι δεν αποδέχεται το πάγωμα, αλλά δεσμεύτηκε να μην ρίξει εξ αυτού του λόγου την οικουμενική κυβέρνηση. Ο Παπανδρέου εξέφρασε την δυσκολία που είχε να παρατείνει την συμφωνία, «διότι θα ξέρουν ότι οι νόμοι γράφονται στα παλιά μας τα παπούτσια». Προχώρησε σε μια νέα θέση ρίχνοντας την ιδέα του δημοψηφίσματος όχι με το ερώτημα «ναι» ή «όχι» σε ενδεχόμενη συμφωνία παραμονής, αλλά «ναι» ή «όχι» στις Βάσεις.

Χ. ΦΛΩΡΑΚΗΣ: Εμείς καταρχήν είμαστε σύμφωνοι. Εσείς είσθε σύμφωνοι σε αυτό το πράγμα;

Α. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ: Ναι, ναι.

Χ. ΦΛΩΡΑΚΗΣ: Όχι συμφωνία, αλλά να μπει ένα τέτοιο ερώτημα;

Α. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ: Ναι.

Χ. ΦΛΩΡΑΚΗΣ: Και η θέση σας ποια θα είναι; Ναι ή όχι;

Α. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ: Όχι.

Κ. ΜΗΤΣΟΤΑΚΗΣ: Όχι είναι η θέση του Ανδρέα. Εδώ έχουμε καινούρια δεδομένα, τελείως καινούρια δεδομένα.

Α. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ: (...) Το ΠΑΣΟΚ αδυνατεί να ψηφίσει νόμο παράτασης της παραμονής των Βάσεων πέραν του προβλεπόμενου από το νόμο του 1983. Αυτή είναι η οριστική θέση.

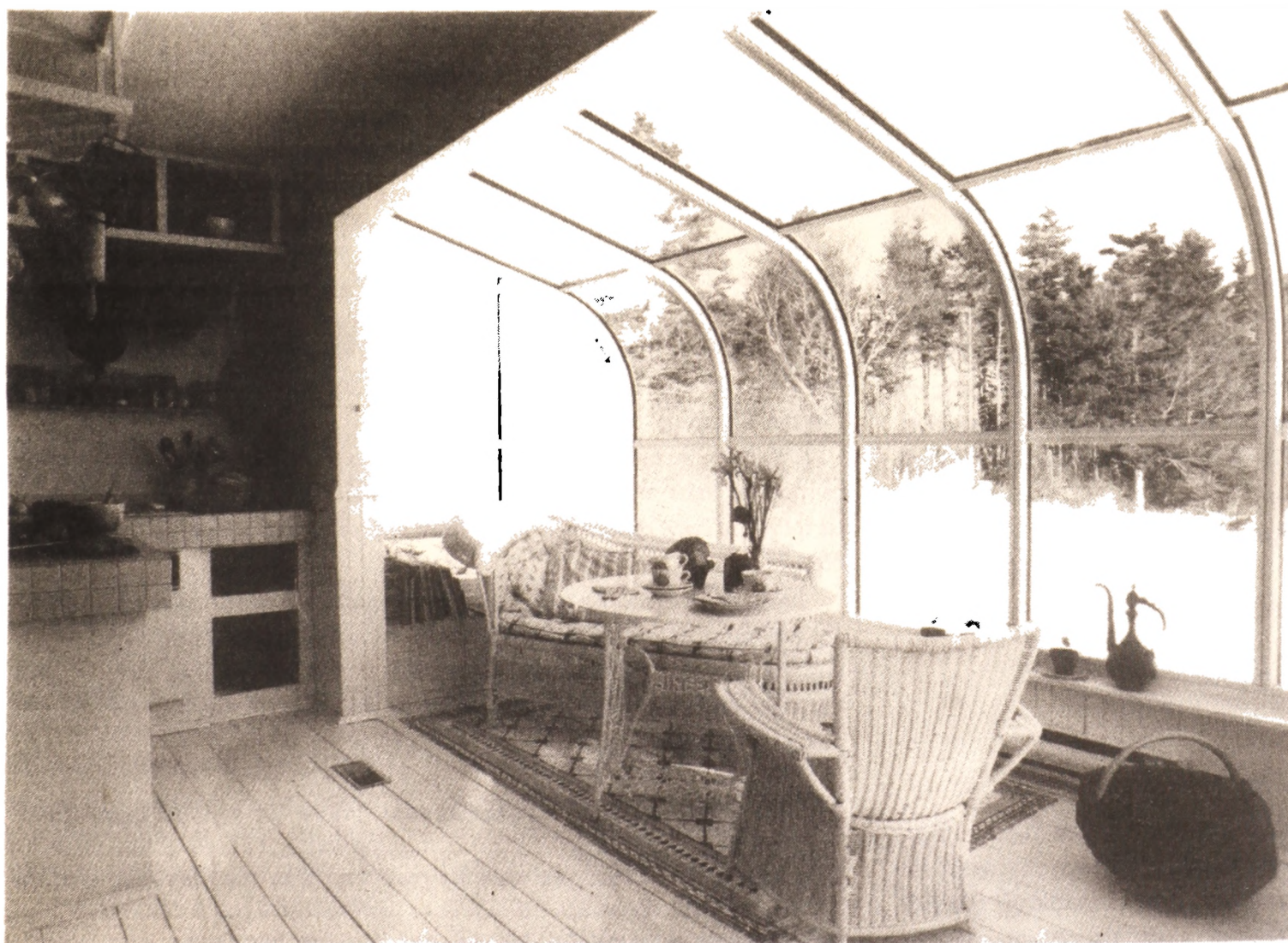
Τελικά, δέχθηκαν και οι τρεις να «αντιμετωπισθεί το ζήτημα εν ευθέτω χρόνο από την νέα κυβέρνηση». Ήταν μία γενική και αόριστη διατύπωση που ευνοούσε όλες τις πλευρές.

ΗΛΙΟΧΩΡΟΙ

FOUR SEASONS
SUNROOMS

ΟΙ ΜΟΝΟΙ ΜΕ ΤΟΝ «ΜΑΓΙΚΟ» ΚΑΘΡΕΦΤΗ ΘΕΡΜΟΤΗΤΑΣ™

ΤΕΧΝΗ α.τ.ε.

ΝΑΠΟΛΕΩΝ
ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΜΟΝΤΕΡΝΑ ΔΟΜΙΚΑ ΥΛΙΚΑ

ΓΙΑΝΝΕΝΑ

Ν. Ζέρβα 39
(στοά)

τηλ.: 31- 9 - 32

fax: 309-70

ΑΘΗΝΑ

Αράχωβας 4

τηλ.: 360-0-290

Θά μάς βρείτε καί στην "INFACOMA", 21-25.2.92, Θεσσαλονίκη

ΔΕΗ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ

ΔΕΚΑΕΤΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Για την κατασκευή των έργων που προβλέπονται στο νέο δεκαετές πρόγραμμα η ΔΕΗ, σεβόμενη τοπική κοινωνία και περιβάλλον, θα χρησιμοποιήσει τα τελευταία τεχνολογικά επιτεύγματα. Στόχος της η ελαχιστοποίηση των δυσμενών περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Η Επιχείρηση στα πλαίσια της πολιτικής της για το περιβάλλον λαμβάνει συνεχώς μέτρα για τον περιορισμό της όχλησής του, ιδιαίτερα όπου αναπτύσσει δραστηριότητες εξόρυξης λιγνίτη και παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας. Σύμφωνα με τις προβλέψεις του νέου προγράμματος 100 δις δρχ. θα διατεθούν κατά τα πρώτα πέντε χρόνια του, για την προστασία του περιβάλλοντος.

ΜΕΛΕΤΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΚΑΙ ΕΠΑΝΟΡΘΩΤΙΚΩΝ ΜΕΤΡΩΝ

Για κάθε έργο του νέου δεκαετούς προγράμματος της ΔΕΗ (90-99) προβλέπεται η σύνταξη μελέτης για τις επιπτώσεις που θα έχει στο περιβάλλον, καθώς και για τα μέτρα επανόρθωσης. Οι μελέτες θα γίνουν από ειδικούς επιστημονικούς φορείς και με την συμμετοχή της τοπικής Κοινωνίας. Με τις μελέτες αυτές προσδιορίζεται ο προσφορότερος τρόπος εκτέλεσης ή κατασκευής του έργου, ώστε να επιτυγχάνεται η μικρότερη δυνατή επέμβαση στο φυσικό περιβάλλον.

ΗΛΕΚΤΡΟΣΤΑΤΙΚΑ ΦΙΛΤΡΑ

Με την εγκατάσταση του εργολάβου για την τοποθέτηση σύγχρονων ηλεκτροστατικών φίλτρων και συστημάτων αποκομιδής της ιπτάμενης τέφρας στην Μονάδα IV του ΑΗΣ Πτολεμαΐδας και στις Μονάδες I και II του ΑΗΣ Καρδιάς αρχίζει τον Ιούνιο 1991 η ολοκλήρωση του έργου. Έτσι όλες πλέον οι μονάδες της περιοχής Πτολεμαΐδας - Αμυνταίου θα έχουν προηγμένης τεχνολογίας ηλεκτροστατικά φίλτρα. Αυτό θα έχει σαν αποτέλεσμα την ελαχιστοποίηση των εκπεμπόμενων στερεών σωματιδίων και την βελτίωση των σημερινών ατμοσφαιρικών συνθηκών στη μείζονα περιοχή Κοζάνης - Πτολεμαΐδας μέχρι και 75%.

ΚΕΝΤΡΟ ΠΟΛΛΑΠΛΩΝ ΧΡΗΣΕΩΝ

Μέσα στο 1991, θα ολοκληρωθούν δύο (2) έργα πράσινου και δενδροφύτευσης τελικών επιφανειών στις αποθέσεις τέφρας των ΑΗΣ Αγ. Δημητρίου και Αμυνταίου. Στην εξωτερική απόθεση Νο 1 Κύριου Πεδίου και στην εσωτερική απόθεση Πεδίου Κομάνου, η ΔΕΗ έχει προγραμματίσει την κατασκευή ΚΕΝΤΡΟΥ ΠΟΛΛΑΠΛΩΝ ΧΡΗΣΕΩΝ (ΠΟΛΥΚΕΝΤΡΟ) δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση σε χώρους ψυχαγωγίας, άθλησης και δοκιμαστικών καλλιεργειών. Συνοπτικά το Πολύκεντρο θα περιλαμβάνει εκτός από τα κτίρια διοίκησης του ΛΚΠ-Α και την κατασκευή των ακόλουθων έργων:

- Αμφιθέατρο 400 θέσεων με αίθουσα εκδηλώσεων.
- Κλειστό και ανοικτό γυμναστήριο.
- Υπαίθριο θέατρο.
- Πολυιατρεία.
- Σχολή Ταχύρρυθμης Εκπαίδευσης τεχνικών ορυχείων.
- Υπαίθριο PARKING.
- Χώρο δοκιμαστικών καλλιεργειών και φυτώριο.

Στο ΠΟΛΥΚΕΝΤΡΟ εντάσσονται επίσης και η εκκλησία της Αγ. Βαρβάρας η ανέγερση της οποίας ολοκληρώθηκε ήδη, όπως και το μόνιμο εκθετήριο το οποίο κατασκευάζεται. Ο χώρος για την κατασκευή του ΠΟΛΥΚΕΝΤΡΟΥ είναι σε κεντροβαρική θέση σε σχέση με την παρούσα και την μελλοντική ανάπτυξη των ορυχείων και κοντά στον δρόμο Κοζάνης - Πτολεμαΐδας.

ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ - ΑΠΟΔΟΣΗ ΕΔΑΦΩΝ

Πρόσφατα η ΔΕΗ, με σκοπό την βελτίωση του περιβάλλοντος των οικισμών που βρίσκονται κοντά στον ΑΗΣ Αγ. Δημητρίου αποφάσισε την μεταφορά της τέφρας που παράγεται στον ΑΗΣ Αγ. Δημητρίου και την συναπόθεσή της, μαζί με άγωνα, στην εξωτερική απόθεση του ορυχείου Νοτίου Πεδίου.

Η κατασκευή του όλου έργου που είναι συνολικού κόστους 1,2 δις έχει προγραμματιστεί να ολοκληρωθεί μέσα στο 1991.

Επίσης εγκρίθηκε ποσό 50 εκατομμυρίων δρχ. για την δενδροφύτευση τάφρου που περιβάλλει την Πτολεμαΐδα και την περιοχή γύρω από το Μποδοσάκειο Νοσοκομείο. Η φυτική γη συγκεντρώνεται και αξιοποιείται στις τελικές επιφάνειες των νέων εδαφών. Για την διετία 1990-91 έχει προγραμματιστεί να καλλιεργηθούν περίπου 1.000 στρέμματα και να φυτευθούν 40.000 δενδρύλια.

ΠΡΟΤΥΠΕΣ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ ΓΙΑ ΤΑ ΛΙΓΝΙΤΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ

Στις 21/12/89 η ΔΕΗ ανέθεσε σε διατμηματική ομάδα εικοσι-τριών (23) καθηγητών Πολυτεχνείου και Πανεπιστημίων, την εκπόνηση, σε συνεργασία με την έμπειρη σε παρόμοια θέματα δυτικο-γερμανική εταιρεία *RHEINBRAUN ENGINEERING*, πρότυπων Ερευνητικών Μελετών, που θα αντιμετωπίζουν το σύνολο των τεχνικών οικονομικών και κοινωνικών επιπτώσεων, από την δραστηριότητα εκμετάλλευσης του λιγνίτη. Η ΔΕΗ ανέθεσε επίσης σε Πανεπιστημιακούς και ειδικούς Επιστήμονες την εκπόνηση επιδημιολογικών ερευνών σε διάφορες περιοχές. Ήδη έχει ολοκληρωθεί και παραδοθεί στην Επιχείρηση η επιδημιολογική έρευνα Κομάνου και ακολουθούν οι επόμενες.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΑ - ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ

Η Διοίκηση της ΔΕΗ έχει αποδείξει έμπρακτα την μεγάλη περιβαλλοντική και κοινωνική συνεισφορά της υπογράφοντας Συμβάσεις - Πλαίσια για την τηλεθέρμανση των αστικών περιοχών Πτολεμαΐδας και Κοζάνης, έργα πρωτοποριακά για την ελληνική πραγματικότητα και καθοριστικά για την βελτίωση του περιβάλλοντος στις υποβαθμισμένες αυτές περιοχές.

Συγχρόνως προωθεί άλλες κοινωφελείς δραστηριότητες όπως π.χ. έργα οδοποιίας για την βελτίωση των συνθηκών κυκλοφορίας στην περιοχή, ύψους δαπάνης 872 εκατ. δρχ. Συμμετέχει ουσιαστικά σε έργα ανάπλασης εδαφών και αναμόρφωσης Κοινοτικών περιοχών με την διάθεση εκατοντάδων εκατομμυρίων δραχμών στους Δήμους και στις κοινότητες του Νομού Κοζάνης.

Κατά την περίοδο της μεγάλης ξηρασίας (8/89 -12/90) πραγματοποίησε με δικά της μέσα και δαπάνες, υδρογεωτρήσεις 3.464 συνολικά μέτρων για την άρδευση Κοινοτήτων της περιοχής Κοζάνης - Πτολεμαΐδας.

Ένα ανάλογο, αλλά μικρότερο πρόγραμμα υδρογεωτρήσεων, εκτελείται και το 1991. Έχει προσφέρει στην τοπική Αυτοδιοίκηση βαριά μηχανήματα και εξοπλισμό (χωματουργικά μηχανήματα, σάρωθρα, κ.λπ.) και έχει διαθέσει εξειδικευμένο τεχνικό προσωπικό για τις ανάγκες της τοπικής κοινωνίας, κ.ά.

Με δύο λόγια η ΔΕΗ, συνεργάζεται στενά με την Τοπική Αυτοδιοίκηση στις περιοχές των έργων της και συμμετέχει ενεργά και δυναμικά στην βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων.

ΜΕΤΕΩΡΟ ΤΟ ΒΗΜΑ

● Από τον Χρ. Νησιώτη, το γράμμα που ακολουθεί:

Αγαπητό ANTI,
Είχα πληροφορηθεί από το τχ. 476 τις απόψεις του συνεργάτη σου κ. Ηλία Κανέλλη για το τελευταίο έργο του Θ. Αγγελόπουλου, το «Μετεώρο βήμα του πελαργού». Το κείμενο εκείνο είχε γραφεί μετά την προβολή της ταινίας στο φεστιβάλ της Θεσσαλονίκης, όπου φαίνεται ο κ. Η.Κ. είχε την ευκαιρία να δει την ταινία. Στο τεύχος που κυκλοφορεί, ο κριτικός σου θεωρώντας ότι «έχει πει τον λόγο του», αναδημοσιεύει μερικές φράσεις από εκείνο το κείμενο όπου μεταξύ άλλων αναφέρει ότι ο Αγγελόπουλος «καταφέρνει να υποδυθεί την υψηλή τέχνη». Έτσι απλά, «να υποδυθεί». Επίσης αναφέρεται στο κείμενο ότι λόγω της «αδυναμίας του (του Αγγελόπουλου) να προσεγγίσει το υψηλό κατά τρόπο έγκυρο, δηλαδή φιλοσοφικό, την μετουσιώνει σε επιτηδειότητα» και ότι ο Αγγελόπουλος «χρησιμοποιεί την υψηλή κινηματογραφική δεξιότητα των συνεργατών του ως προπέτασμα καπνού». Αυτά και άλλα πολλά. Εν πάση περιπτώσει πήγα και είδα την ταινία. Την χάρηκα απ' αρχής μέχρι τέλους και λυπήθηκα για όσα είχα διαβάσει στο «ANTI» για το «Μετεώρο βήμα».

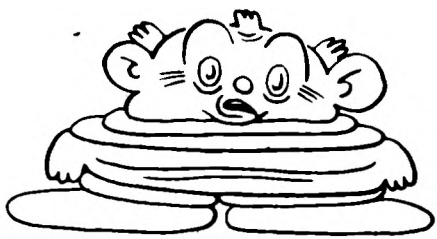
Είναι προφανές ότι υπάρχει κάποιο πρόβλημα επικοινωνίας του συνεργάτη σου με το έργο του Αγγελόπουλου. Η ταινία είναι, κατά την άποψή μου μία από τις καλύτερες και τις πιο ολοκληρωμένες του έλληνα σκηνοθέτη. Δεν επιθυμώ να αντιπαραβάλω στις φράσεις του συνεργάτη σου άλλου είδους παρατηρήσεις —για μένα η επικοινωνία με ένα έργο τέχνης ή είναι άμεση και μετά χρειάζεται και μια άλλη νοητική και κριτική προσέγγιση ή δεν υπάρχει διόλου τέτοια επικοινωνία. Ας μου επιτραπεί να διατυπώσω την άποψη ότι ο συνεργάτης σου απλώς δεν επικοινωνήσε με το έργο του Αγγελόπουλου. Τώρα

τα άλλα ότι «χρησιμοποιεί την υψηλή κινηματογραφική δεξιότητα των συνεργατών του» κ.λπ., ε, ας βρεθούν και άλλοι άξιοι σκηνοθέτες να λειτουργήσουν απλώς ως σκηνοθέτες: να μάθουν δηλαδή να «χρησιμοποιούν» σωστά τους συνεργάτες τους. Γιατί, τι άλλο είναι άραγε ένας καλός σκηνοθέτης από τον δημιουργό που γνωρίζει «να χρησιμοποιεί την υψηλή δεξιότητα των άλλων»;

Κλείνω το σύντομο αυτό γράμμα και ελπίζω ότι επικοινωνήσα με εκείνους που πήγαν, είδαν και χάρηκαν αυτό το πολύ σημαντικό κινηματογραφικό φιλμ. Αξίζει να απολαύσουμε και να χειροκροτήσουμε το επίτευγμα του Αγγελόπουλου χωρίς συμπλέγματα. Λίγα έργα γίνονται στον τόπο μας, ας συμμετάσχουμε με χαρά κάθε φορά που εμφανίζεται ένα έργο σαν αυτό.

Φιλικά

Χρήστος Νησιώτης

ΕΝ ΣΥΓΧΥΣΕΙ

● Τις απορίες του μέσω ANTI προς τον ΣΥΝ απευθύνει ένας φίλος του περιοδικού:

Αγαπητό ANTI,

Ως «αριστερός εν συγχύσει» θα ήθελα να διατυπώσω μερικές απορίες: αν και δεν ξέρω κατά πόσον μπορώ πια να έχω απορίες. Όλα τα ερωτηματικά μου αφορούν τον πολιτικό χώρο στον οποίο ανήκω και για τον οποίο δεν πιστεύω ότι πέθανε ή θα πεθάνει αύριο, μεθαύριο.

Είναι κουραστικό να αναφέρεται κανείς στο παρελθόν και στους παλιούς συντρόφους, τα αμφιθέατρα, την επαναστατική γυμναστική και τα παρόμοια.

Αλλά έχω μια απορία: μόλις χτεςινή. Πήγα σαν Συνασπιστής και φήφισα την Κυριακή. Έκανα κάποια προσπάθεια ώσπου να το αποφασίσω: δεν μετάνιωσα και δεν αναφέρομαι

σ' αυτό. Αλλά ρωτώ και θα ήθελα να μου απαντήσουν τα στελέχη που ήταν στα γραφεία: Δεν μπορούσε να περιμένει ένα 24ωρο η Μαρία Δαμανάκη να αναφερθεί στα «λάθη της ηγεσίας»; Έπρεπε μήπως να βιαστούν όλοι μαζί για την πρόταση για χάρη στον Δ. Τσοβόλα —διάβασαν δύο φορές το κείμενο που αιτιολογούσε την απόφασή τους;

Απορώ: γιατί τα κάνουν όλα αυτά; Γιατί δεν με ειδοποιούσαν δύο εικοσιτετράωρα νωρίτερα; Ίσως να πήγαινα εκδρομή την Κυριακή.

Φιλικά

Χ. Καμπίτης

ΜΟΝΟΜΑΧΙΕΣ ΚΑΙ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ

● Την πολιτική πραγματικότητα, αγανακτισμένα και δηκτικά, σχολιάζει ο αναγνώστης μας:

Αγαπητό ANTI,

Όταν οι άρχοντες ή οι οιονεί άρχοντες μονομαχούν προασπιζόμενοι της τιμής τους, για να συμβιβαστούν στην συνέχεια αφήνοντας στην μέση τη μονομαχία προκειμένου να διατηρήσουν τις θέσεις τους, ίνα μόνο αυτοί πρωταγωνιστήσουν και πάλι κατά τις προσεχείς πολιτικές αναμετρήσεις: τότε η τιμή εξαργυρώνεται. Τότε η τιμή ξεπέφτει από το ύψος του ιδεατού στις τριόδους των κολλυβιστών.

Όταν οι άρχοντες ξεπέφτουν σε συναλλαγή: τότε οι αρχόμενοι αναρχούνται και κανείς δεν νομιμοποιείται για να τους ελέγξει όταν αρχίσουν να πετούν τα άγια στους σκύλους και τους μαργαρίτες στους χοίρους.

Με όλη την τιμή

Σταμ. Σχουρσίδης

Καλαμωτή Χίου

ΓΡΑΜΜΑ ΑΠΟ ΤΗΝ Β. ΗΠΕΙΡΟ

● Τον Σεπτέμβριο (τχ. 474) το ANTI είχε δημοσιεύσει ένα κείμενο - οδοιπορικό στην

ΚΩΣΤΑ ΜΑΡΔΑ

Η Ελλάδα στα δίκτυα των Βάσεων

ΑΠΟ ΤΟ ΔΟΓΜΑ ΤΡΟΥΜΑΝ ΣΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΤΟΥ ΚΟΥΒΕΪΤ

Πώς και γιατί ο Κ. Καραμανλής έφερε τα πυρηνικά. Ο «αντιαμερικανισμός» του Α. Παπανδρέου και ο αμερικανισμός του Κ. Μητσοτάκη. Ποιές χώρες έδωξαν Βάσεις των ΗΠΑ και της Σοβιετικής Ένωσης. Τι κέρδισε η Ελλάδα στον πόλεμο του Κόλπου και τι η Τουρκία. Γιατί το 7:10 είναι απάτη. Οι παγίδες στη συμφωνία 1990-1998. Η Νέα Αταξία Πραγμάτων. Ακρώς απόρρητα στοιχεία για τη Σούδα και τις πυρηνικές εγκαταστάσεις του ΝΑΤΟ. Βάσεις και 17Ν.

Ένα εικονοκλαστικό βιβλίο σε στυλ πολιτικού θρίλερ, «που αποκαλύπτει τη σχιζοφρένεια της εξωτερικής μας πολιτικής» (Β. Ραφαηλίδης)

4η Έκδοση συμπληρωμένη

ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗΣ

Ζωοδόχου Πηγής 3 και σε όλα τα βιβλιοπωλεία

Φιλολογία και κριτική

ΤΑΚΗΣ ΚΑΓΙΑΛΗΣ

«Γλουμμάουθ»

Ο ΒΙΚΤΩΡΙΑΝΟΣ Α. Ρ. ΡΑΓΚΑΒΗΣ

Στο βιβλίο αυτό ο ΤΑΚΗΣ ΚΑΓΙΑΛΗΣ εξετάζει ένα από τα πρώιμα διηγήματα του Α. Ρ. Ραγκαβή, το «Γλουμμάουθ»: η λέξη σημαίνει το Στόμα του Ερέβους. Φωτίζονται οι σχέσεις της Νεότερης Ελληνικής Λογοτεχνίας με τη σύγχρονη Αγγλική, όπως και οι άγνωστες όψεις του συγγραφικού προβληματισμού του Ραγκαβή.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Μαυρομιχάλη 9 - Αθήνα

Τηλ. 3607744 - 3639962

Αλβανία. Με μεγάλη καθυστέρηση —ίσως γιατί στην Αλβανία φτάνει, όπου φτάνει, με καθυστέρηση το περιοδικό— ο Θωμάς Τσάνος από το ελληνικό χωριό Άρτα της περιοχής της Αυλώνας γράφει για να εκφράσει τις θερμές ευχαριστίες του:

Κύριε Διευθυντά,
Δεν μπορούμε να βρούμε τα λόγια τα καλύτερα να σας ευχαριστούμε. Μελετήσαμε με μεγάλη προσοχή το περιοδικό σας και μπορούμε να πούμε ότι ένα περασμένο σου άρθρο για την αληθινή μονογραφία της Άρτας για πρώτη φορά την έχουμε ακούσει εις τον δικό μας Τύπο, εις την

μητρική μας γλώσσα. Σας ευχαριστούμε και σας ευχόμεθα το Νέο Έτος 1992 να το περάσετε χαρούμενα, με υγεία και ευτυχία.

Σας χαιρετώ
Θωμάς Τσάνος

ΑΓΝΩΣΤΗ ΕΠΑΝΕΚΔΟΣΗ

● Μια άγνωστη επανέκδοση της μετάφρασης του διηγήματος «Οι εξόριστοι του Πόκερ Φλατ» από τον Αλέξανδρο Παπαδιαμάντη, επισημαίνει αναγνώστης μας.

Κύριε Διευθυντή,
Στο τεύχος 483/27 Δεκεμβρίου 1991 του «ΑΝΤΙ» αναδημοσιεύεται από τον Ν.Δ. Τριανταφυλλόπουλο το διήγημα του Μπρετ Χαρτ, Οι εξόριστοι του Πόκερ Φλατ, σε μετάφραση Α. Παπαδιαμάντη.

Η μετάφραση δεν είναι βέβαια άγνωστη, όπως γράφεται στο εξώφυλλο του περιοδικού. Δεν ξέρω όμως μήπως είναι άγνωστη μία επανέκδοση των Διηγημάτων του Χαρτ, την οποία ο Ν.Δ. Τριανταφυλλόπουλος δεν μνημονεύει στο βραχύ εισαγωγικό σημείωμά του. Πρόκειται για μian αχρονολό-

γητη έκδοση από τον Σαλίβερο, με τα εξής στοιχεία, όπως ακριβώς είναι στην σελίδα τίτλου του αντιτύπου που βρίσκεται στην βιβλιοθήκη μου: «ΜΠΡΕΤ ΧΑΡΤ / ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ / ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ / Α. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ / ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ / ΜΙΧΑΗΛ Ι. ΣΑΛΙΒΟΧΡΥ (sic) ΑΘΗΝΑΙ».

Ευχαριστώ
Χ.Π. Ανωπολίτης

ΔΕΛΦΙΚΕΣ ΑΒΛΕΨΙΕΣ

● Η κ. Σοφία Μάππα μας έστειλε από το Παρίσι επιστολή σχετικά με ορισμένες παραλείψεις που σημειώθηκαν στο άρθρο της στο τ. 483 / 27 Δεκ. 1991 για την στάση ορισμένων διανοομένων του προοδευτικού χώρου απέναντι στην Ευρώπη και την Ευρωπαϊκή Κοινότητα.

Κύριε Διευθυντά,
Στο άρθρο μου «Επιπτώσεις της Ενοποίησης στην ελληνική κοινωνία» που είχατε την καλωσύνη να δημοσιεύσετε στο τεύχος της 27/12/91 υπάρχουν μερικές αβλεψίες, τις οποίες θα ευχόμουν να διορθώσετε:

1. Η ιδιότητα που μου αποδίδεται είναι εσφαλμένη. Από το 1986 διευθύνω το *Forum* των Δελφών που είναι διεθνής εταιρεία επιστημόνων και πολιτικών ασχολούμενη με θέματα Βορρά - Νότου, Ανατολής - Δύσης και έχει έδρα στην Αθήνα και στο Παρίσι.

2. Στην σελ. 30, στήλη 2 του άρθρου, εγράφη «της ισχυρής συνειδήσης αυτών των διαφορών» αντί «της ισχυρής συνειδήσης αυτών των διαφορών».

3. Στην σελ. 32 τελευταία αράδα της πρώτης στήλης θα πρέπει να διαβαστεί ως εξής: που έχουν ή δεν έχουν τελειώσει το δημοτικό.

4. Η σημείωση: «επιμέλεια Σοφία Μάππα, μετάφραση αγγλικών και γαλλικών κειμένων Α. Κορωναίου» ξέφυγε από το άρθρο του Β. Καπετανγιάννη (σ. 65 του ίδιου τεύχους) σχετικά με το βιβλίο μου *LOME IV* και είναι εσφαλμένη. Η κα Α. Κορωναίου μετάφρασε μόνο ένα κείμενο του βιβλίου αυτού. Το μεγαλύτερο μέρος των μεταφράσεων έγινε από τον κ. Α. Χατζηδάκι.

Με τιμή
Σοφία Μάππα
Παρίσι, 14/1/92

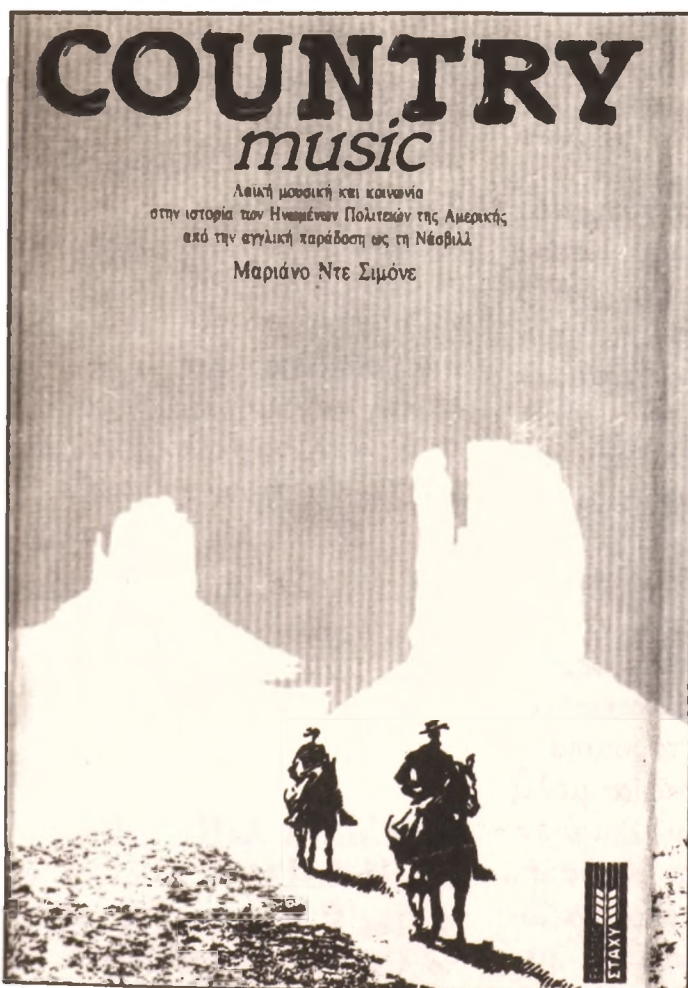
ΜΑΛΒΙΝΑ ΚΑΡΑΛΗ

Τα κορίτσια στη Σαβάνα ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

Στο βιβλίο της αυτό η ΜΑΛΒΙΝΑ ΚΑΡΑΛΗ χρησιμοποιώντας την τεχνική των αποσπασματικών και κυκλικών αφηγήσεων, χτίζει μια ολοκληρωμένη ιστορία, κρατώντας μέχρι τέλους τον αναγνώστη σε απορία για το «τι συνέβη και γιατί». Με γλώσσα απλή, προσωπική και αυθόρμητη συνθέτει ένα βιβλίο που συναρπάζει με το θέμα του και ξεχωρίζει με το ύφος του.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ
Μαυρομιάλη 9 - Αθήνα
Τηλ. 3607744 - 3639962

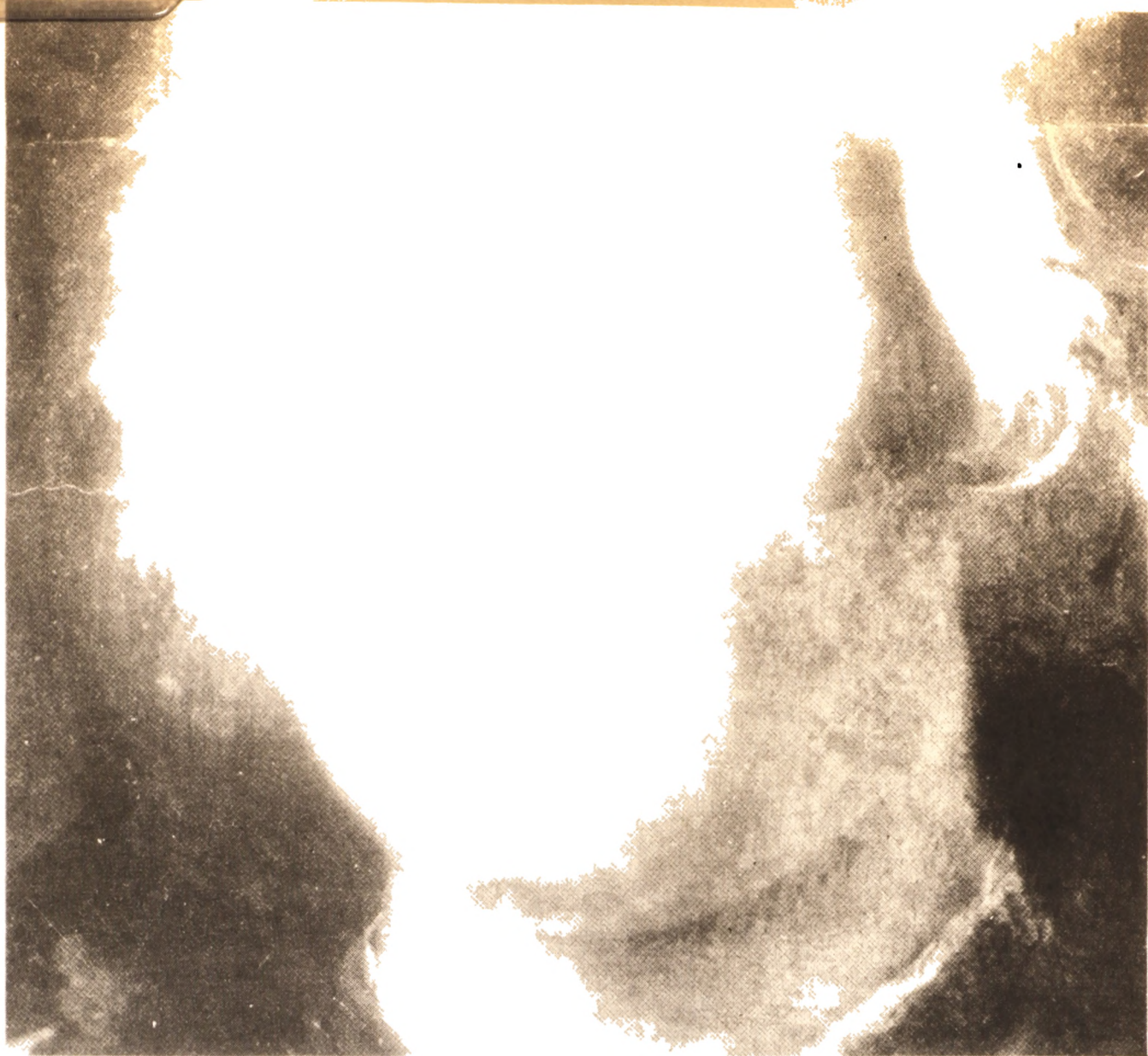

κυκλοφορεί
σε όλα τα βιβλιοπωλεία
το διδύο
του ΜΑΡΙΑΝΟ ΝΤΕ ΣΙΜΟΝΕ

Country Music

Από την αγγλική παράδοση ως τη σημερινή country music, διαμέσου της μουσικής Hillbilly, του Western Swing, του Ήχου Nashville, του Bluegrass, το διδύο εξετάζει την ιστορία αυτής της μουσικής σε συνδυασμό με την εξέλιξη της αμερικάνικης κοινωνίας.

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΠΡΟΣΔΟΣ - ΜΕΣΟΛΟΙΤΙΟΥ 5, ΑΘΗΝΑ - ΤΗΛ. 3621001, FAX 3629207

Καζίνο και στην Βόρειο Ελλάδα, και μάλιστα σύντομα, εξήγγειλαν ότι θα λειτουργήσει αρμόδιοι επί των οικονομικών υπουργοί. Σωστά. Διότι, περίοδος εθνικής αναδίπλωσης γαρ, είναι αδιανόητο οι εν Βορρά τζογαδόροι να αναζητούν τον κορεσμό του πάθους τους στην Γευγελή —πέρα απ' τα σύνορα. Είπαμε, αποφασιστική πολιτική απέναντι στα Σκόπια.

Η «ΑΝΑΚΑΛΥΨΗ» ΤΗΣ ΙΣΠΑΝΙΑΣ...

...ΚΑΙ Ο ΝΑΥΑΡΧΟΣ ΚΟΛΟΜΒΟΣ

1992. Η χρονιά της Ισπανίας. Ολυμπιάδα στην Βαρκελώνη, η Μαδρίτη πολιτιστική πρωτεύουσα της Ευρώπης... Στον ορνεμαγδό των εκδηλώσεων, παρεμπιπτόντως, κάποιοι θυμήθηκαν και τον Κολόμβο που, πριν από 500 χρόνια, ανακάλυψε την Αμερική. Οι πολλοί γιορτάζουν την επέτειο και —κάποιοι, λίγοι— δεν θέλουν να την θυμούνται. Γράφει από την Μαδρίτη ο Δημήτρης Φιλίππης. (σελ. 52-54)

ΓΡΑΦΟΥΝ:

Μ. ΘΕΟΔΟΣΟΠΟΥΛΟΥ
Β. ΙΒΑΝΟΒΙΤΣ
Π. ΚΟΚΚΟΡΗΣ
Π. ΚΟΥΝΕΝΑΚΗ
Τ. ΜΕΝΔΡΑΚΟΣ
Ν. ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ
Δ. ΤΣΑΤΣΟΥΛΗΣ
Δ. ΦΙΛΙΠΠΗΣ
Δ. ΦΙΛΙΠΠΙΔΗΣ
ΑΝΤ. ΦΡΑΝΤΖΗ
Β. ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

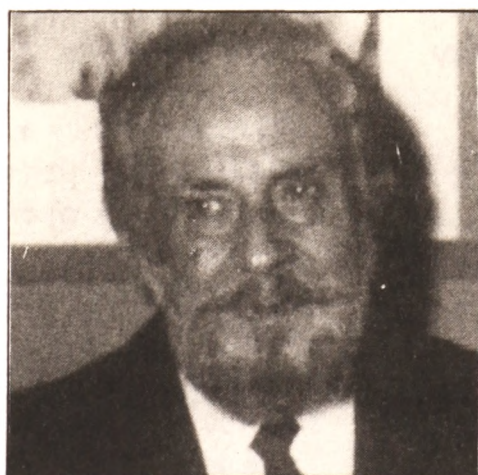
«ΡΟΕΣ»

Χοροθέατρο «Ροές». Η χορογράφος Σοφία Σπυράτου, εξηγεί στο ANTI ότι ιδρύθηκε για την ανάπτυξη του χορού, του θεάτρου και της μουσικής και για την εμπέδωση των ελληνικών στοιχείων τους. Γράφει η Π. Κουνενάκη.

ΣΕΛ. 54-55

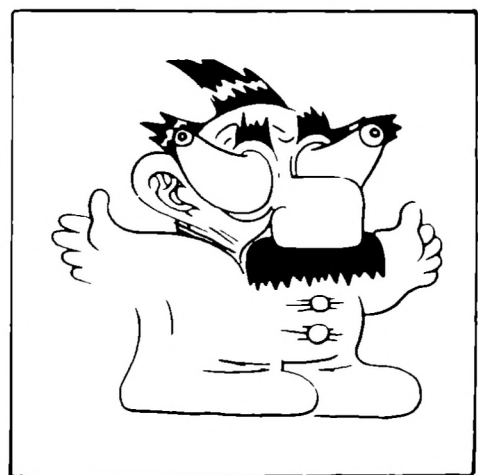
«ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ

Κι όμως. Ήδη, τον Μάρτιο του 1936, ο Γιάννης Ρίτσος, με ψευδώνυμο Κώστας Ελευθερίου δημοσίευσε στα «Νέα Γράμματα» τρία ποιήματα που πόρρω απείχαν του σοσιαλιστικού ρεαλισμού. Γράφει ο Π. Κόκκορης.

ΣΕΛ. 57

ΡΟΥΜΑΝΙΑ

Στην Ρουμανία, έκλεισαν όλα τα πολιτιστικά περιοδικά (!) μετά από απόφαση της κυβέρνησης. «Στις συνθήκες της καλπάζουσας αυξήσεως των τιμών...», ήταν η επίσημη εξήγηση. Ο Β. Ιβάνοβιτς αναρωτιέται: «Έπαινε να υφίσταται γραπτός πολιτισμός;».

ΣΕΛ. 59

1992

Η «ανακάλυψη» της Ισπανίας

(και η «συνάντηση» με τον ναύαρχο Κολόμβο)

του Δημήτρη Φιλιππή

Φέτος είναι η χρονιά της Ισπανίας... Η Βαρκελώνη με την Ολυμπιάδα της, η Μαδρίτη πολιτιστική πρωτεύουσα της Ευρώπης (με πρώτη εκδήλωση από τις 13 τρέχοντας μια έκθεση μυκηναϊκής τέχνης στο *Museo Nacional*) και στην Σεβίλλη, από τον προσεχή Απρίλιο, η *Expo*, η παγκόσμια Διεθνής Έκθεση. Σε αναμονή των μεγάλων αυτών αθλητικών και καλλιτεχνικών γιορτών έχουν ήδη αρχίσει από τον περασμένο μήνα στην Ισπανία οι επετειακές εκδηλώσεις... Γιατί, αν παρεμπιπτόντως το ξεχάσατε, με το 1992 συμπληρώνονται πεντακόσια χρόνια από την «ανακάλυψη» (*descubrimiento*) της Αμερικής (Αύγουστος 1492).

ΜΑΔΡΙΤΗ

Η επέτειος αυτή ονομάστηκε αίφνης, και πονηρά - πονηρά, «συνάντηση» (*encuentro*), αλλά η Ιστορία υποχρεώνει την διπλωματία να αποδεχθεί πως, όπως και να είναι, ο ευφημισμός ξορκίζει

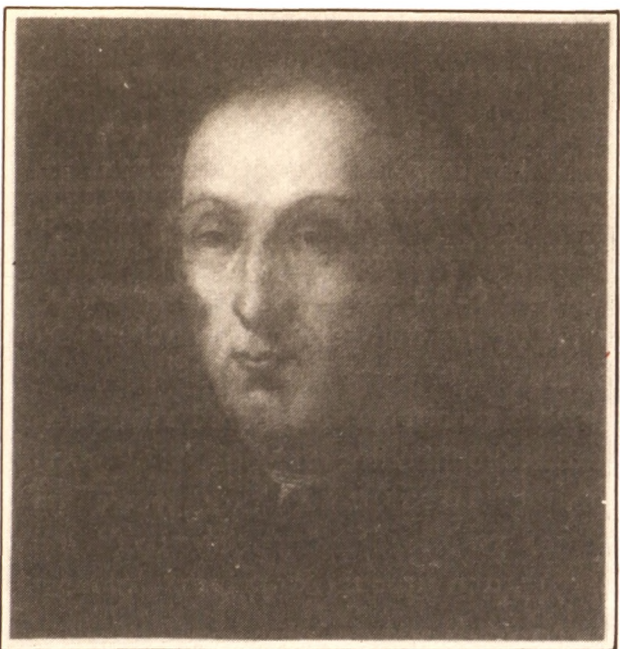
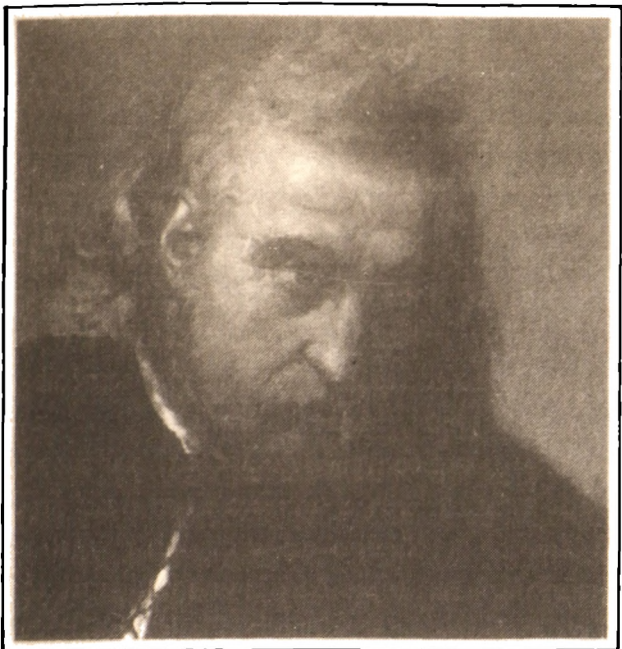
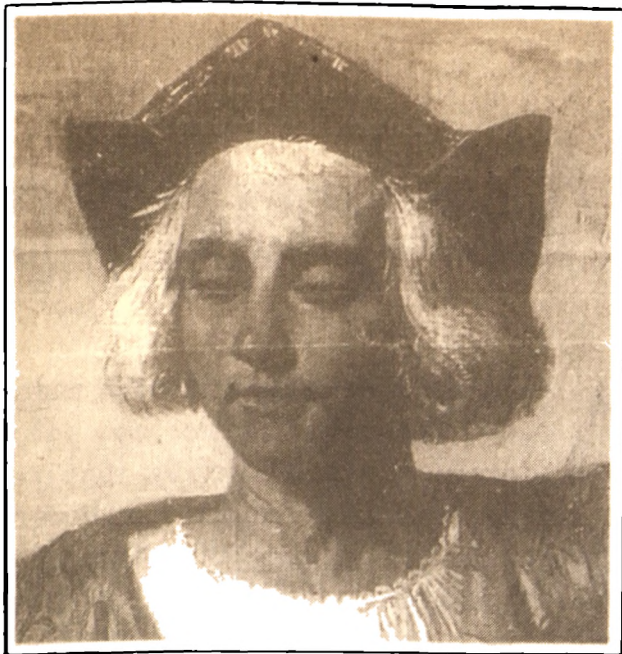
μια τραγωδία. Πεντακόσια χρόνια, λοιπόν, από την ανακάλυψη της Αμερικής, αλλά συμπληρώθηκαν, αλλοίμονο, και πεντακόσια χρόνια από τον διωγμό των Εβραίων (Μάρτιος 1492 - η εβραϊκή κοινότητα της Θεσσαλονίκης με τις ισπανικές ρίζες της γιορτάζει κι αυτή την επέτειό της). Να σημειώσουμε επίσης —αν και δεν είναι της άμεσης αρμοδιότητάς μας— πως το 1992 σημαίνει για την Ισπανία και δέκα χρόνια σοσιαλιστικής διακυβέρνησης. Στην δεκαετία του Φελίπε Γκονθάλεθ (παραμένει πάντοτε υψηλή η δημοτικότητά του, παρά τις εσωκομματικές - ιδεολογικές διαμάχες και παρά τα οικονομικά σκάνδαλα διαφόρων επιτελών του), σημειώθηκε αναμφισβήτητη πλην δυσανάλογη οικονομική ανάπτυξη... Γιατί, ενώ οι αριθμοί πρακτικά ευημερούν, οκτώ εκατομμύρια Ισπανοί, ήγουν το 20% του, νότιου, κυρίως, πληθυσμού πένονται..

Μία ...ανακάλυψη

Αλλά να επιστρέψουμε στο μυθικό 1992 που ...μπήκε στην Ισπανία με το υπερταχύ-

τατο τραίνο το οποίο παρέλαβε τις παραμονές της Πρωτοχρονιάς η ισπανική κυβέρνηση, σε μια πολυδάπανη προσπάθεια να συνδέσει ...αεροπορικώς την Μαδρίτη με την Σεβίλλη... Μήπως ονειρεύεστε ένα αξέχαστο οδοιπορικό Βαρκελώνη - Μαδρίτη - Σεβίλλη; Το τραίνο είναι στην διάθεσή σας! Πριν όμως αποφασίσετε οτιδήποτε, χρήσιμο είναι να συμβουλευθείτε το ένθετο της *EL PAIS* της τελευταίας Κυριακής του Δεκεμβρίου. Εκεί θα βρείτε όλο το πρόγραμμα «Μαδρίτη, πολιτιστική πρωτεύουσα της Ευρώπης» και ανάλογα με τις προτιμήσεις σας αποφασίζετε... Θα σας πρότεινα άνοιξη, λίγο μετά το Πάσχα... Και αν πάτε με αυτοκίνητο, να δείτε την Γαλικία, την χώρα των Βάσκων, την Γρανάδα και την Κόρδοβα. Η ομορφιά της Ισπανίας είναι η πολυμορφία της. Ο μεσαιωνικός όρος «Ισπανίες» (*Espanas*), που μνημονεύεται στα σχολικά εγχειρίδια της Ιστορίας, εκφράζει ενδεικτικά μian έντονη διαφορετικότητα: γλωσσική, πολιτιστική, τοπογραφική, κοινωνική - φυλετική (δεν του έφταναν οι αυτονομιστές, ο Γκονθάλεθ πονοκεφαλιάζει κάθε τόσο με τους τσιγγάνους που τα βάζουν με τους «πάγιους», δηλαδή τους «μη τσιγγάνους», και τούμπαλιν).

...Όχι μόνον Παέγια Βαλένθιας, λοιπόν. Δοκιμάστε και τις νοστιμότατες βασιλικές ποικιλίες, φαρόσουπα και χταπόδι Γαλικίας με κόκκινη τριμμένη πιπεριά... Δεν ξέρω αν σας έπεισα, αλλά η Ισπανία δεν είναι μόνον φλαμένκο, Λόρκα και ταυρομαχίες (α λα συρτάκι, ούζο και Ζορμπάς). Μην περιοριστείτε λοιπόν στο «Ταξιδεύοντας» του Καζαντζάκη. Διαβάστε Θερβάντες, Ουναμούνο, Βαγιέ Ινκλάν. Και αν σας ενδιαφέρει η φιλοσοφία και η φιολογία,

Τέσσερα πορträιτα, τέσσερα από τα πολλά υποτιθέμενα πρόσωπα του Κολόμβου. (1) Κολόμβος έγινε μύθος, τα χαρακτηριστικά του όμως παραμένουν άγνωστα.

Ορτέγκα, Γκασέτ, Αμέρικο Κάστρο, Ραμόν Μενέντεθ Πιδάλ... Από τους σύγχρονους συγγραφείς, προσωπικά επιλέγω τον Μιγκέλ Ντελνίλπες και από τους ποιητές τον υπέροχο ασπρομάλλη Ραφαέλ Αλμπέρτι (που φάνηκε προληπτικός μπροστά στο ισπανικό πλην δίσεκτο '92 και προτίμησε να γιορταστούν —με ομιλίες και συνέδρια— τα 89 του, λίγες μέρες πριν να μπει ο καινούριος χρόνος που θα ...στρογγύλευε την ηλικία του ποιητή...).

Από τις τελευταίες ταινίες του ισπανικού κινηματογράφου, προτείνω —δεν πειράζει που δεν είμαι ειδικός— όχι την τελευταία ταινία του Αλμοδόβαρ με τον Μιγκέλ Μποσέ σε ρόλο τραβεστί, αλλά την διασκευή στην μεγάλη οθόνη του βιβλίου του συγγραφέα Αντόνιο Μουνιόθ Μαλίνα «Μπερτενέμπλος», από την Πιλάρ Μιρό (πρώην διευθύντρια της ισπανικής τηλεόρασης που απολύθηκε πριν από μερικά χρόνια για «ιδιωτική σπατάλη του δημόσιου χρήματος», αλλά —κατά πώς φθυρίζεται— και για τις τολμηρές της καινοτομίες).

...Μετά από όλα αυτά θα έχετε «ανακαλύψει» καλύτερα την Ισπανία. Παράλληλα, το ANTI υπόσχεται να κάνει ό,τι μπορεί για την πληροφόρησή σας... Σε αυτό το τεύχος λοιπόν, προγραμματίσαμε μια ...φευγαλέα συνάντηση με την Αυτού Υψηλότητα, τον Ναύαρχο Κριστομπάλ Κολόν —έτσι λέγεται ο Χριστόφορος Κολόμβος στα Ισπανικά, αν δεν το ξέρατε...

Μια ...συνάντηση

Κριστομπάλ Κολόν ονομάζονται οι ...μισές πλατείες και πολλοί δρόμοι στην Ισπανία. Η πιο μεγαλοπρεπής πλατεία με το όνομα Κολόν είναι, χωρίς αμφιβολία, αυτή της Μαδρίτης με το μεγάλο συντριβάνι που... ποτίζει την ρίζα ενός πανύψηλου μνημείου. Στην κορυφή του μόλις διακρίνεται ένα άγαλμα. Προφανώς αναπαριστά τον θαλασσοπόρο. Μεγάλο το κατόρθωμά του, υψηλή και η θέση του... Αλλά, αν γνωρίζαμε και το πρόσωπό του, ακόμα καλύτερα. Μόνο που ακόμα δεν έχει διαπιστωθεί ποια ακριβώς προσωπογραφία αντιστοιχεί στην πραγματικότητα. Ο μόνος σίγουρος Κολόμβος τελικά είναι ο Ντεπαρντιέ ως πρωταγωνιστής της ταινίας «Columbus» που γυρίζεται στην Νότια Ισπανία...

Αμφιβάλλουν ακόμη για την καταγωγή του Κολόμβου... αλλά, βέβαια, ήταν από την Γένοβα. Εβραϊκής μάλλον, δηλαδή

Η έκλειψη

Ο πατήρ Βαρθολομαίος Αρραθόλα συνειδητοποιούσε πως έφθασε το τέλος του. Η πυκνή βλάστηση της Γουατεμάλας τον είχε καταπιεί. Αγνοούσε την τοπογραφία και αυτό τον βοηθούσε να περιμένει πιο ήρεμα τον θάνατο. Ήταν μόνος, χωρίς ελπίδα. Η σκέψη του τότε στράφηκε στην Ισπανία (...). Όταν ξύπνησε είδε γύρω του τους ιθαγενείς. Το πρόσωπό του ήταν ανέκφραστο. Ήταν έτοιμοι να τον θυσιάσουν στον βωμό. Σε έναν βωμό που του φάνηκε σαν κρεβάτι όπου θα αναπαυόταν απελευθερωμένος οριστικά από τους φόβους του, την μοίρα του, από τον ίδιο του τον εαυτό. Τρία χρόνια στην χώρα, κατείχε λίγο - πολύ τα τοπικά ιδιώματα. Προσπάθησε. Πρόφερε λίγες λέξεις που έγιναν κατανοητές. Τότε του ήρθε μια ιδέα που τον βράβευε για τις αριστοτελικές του γνώσεις και ήταν άξια του ταλέντου και της κουλτούρας του. Θυμήθηκε πως αναμενόταν για κείνη την ημέρα ολική έκλειψη ηλίου. Προσπάθησε με όλες του τις δυνάμεις να εκμεταλλευτεί τις γνώσεις του, να ξεγελάσει τους ιθαγενείς και να σωθεί. «Εάν με σκοτώσετε», είπε, «θα κάνω τον ήλιο να σκοτεινιάσει». Οι ιθαγενείς κάρφωσαν πάνω του τα βλέμματά τους. Και ο Βαρθολομαίος διάβασε την δυσπιστία στα μάτια τους. Είδε να σχηματίζεται ένα μικρό συμβούλιο και περίμενε την απόφασή τους, όχι χωρίς κάποια περιφρόνηση.

Δύο ώρες μετά η καρδιά του Βαρθολομαίου Αρραθόλα ξέβραζε το αίμα της πάνω στην λαμπερή υπό το αμυδρό φως της έκλειψης πέτρα του βωμού, ενώ ένας από τους ιθαγενείς διάβαζε με αργή και σταθερή φωνή την μία πίσω από την άλλη, όλες τις ημερομηνίες όπου αναμενόταν έκλειψη ηλίου και σελήνης, όπως τις είχαν καταγράψει στους κώδικές τους οι αστρονόμοι της κοινότητας των Μάγια, χωρίς την σπουδαία βοήθεια του Αριστοτέλη...

Απόσπασμα από το βιβλίο «Το Κοντσέρτο και η έκλειψη» του Αουγκούστο Μοντερόσο - Γουατεμάλα

Κατά τον ιστορικό Ανχέλ Λούις Λόπε, ο γονατιστός τύπος, χριστερά, είναι ο Κολόμβος. Άποψη που χναζητεί θεμελίωση.

σχεδόν σίγουρα, προέλευσης (βλ. *Christophe Colomb juif, Paris 1986*)... Να τι θα πει θαλασσοπόρος... ούτε μιλιά η Ιερά Εξέταση... Αλλά, τώρα, οι υπερβολές έχουν και όρια. Όχι να πιστέψουμε κιόλας ότι θαλασσοπνιγόταν για να βρει την ...χαμένη πατρίδα των Εβραίων!... Ας μην ήταν οι Τούρκοι που έχουν κλείσει την από δω Μεσόγειο και θα καθόντουσαν οι καθολικοί βασιλιάδες να άκουγαν την τρέλλα του κάθε Κολόμβου. Λες και δεν τους έφταναν τα προβλήματα που είχαν με τους Άραβες...

Τι... σπούδασε ο νεαρός και σχεδόν αγράμματος Κριστομπάλ για να γίνει ναύαρχος (*almirante*); Αφού λοιπόν έμαθε καλά τα λατινικά, τα ιταλικά και τα ισπανικά (το 1492 δημοσιεύτηκε και η πρώτη γραμματική της καστιλιάνικης —κι άλλη επέτειος, επομένως) άρχισε ...να καταβροχθίζει όσα βιβλία μιλάγαν για ταξίδια και γεωγραφία: Πτολεμαίο, Αριστοτέλη, Αγία Γραφή —...απόκρυφη και φανερή—, έμαθε απ' έξω κι ανακατωτά τους χάρτες του Πάολο ντελ Πότσο Τοσκανέλλι, (ο Κολόμβος φανταζόταν την γη σαν κάτι ανάμεσα σ' αχλάδι και στήθος γυναικός) και αφού πήρε το ...δίπλωμά του από τους καθολικούς βασιλιάδες άνοιξε πανιά για τις Ινδίες και βρήκε την Αμερική... Και δεν φτάνει που ήταν γραφτό του να μην γίνει ο νονός της, βγήκε και ο Χουάν Πέρεθ ντε Περάλτα το 1589 και είπε πως, πριν από τον Κολόμβο, στην

Αμερική, είχαν φθάσει κι άλλα καράβια από την Ευρώπη... Τώρα, άλλοι λένε πως ο Κολόμβος βρήκε ...μεσοπέλαγα κάποιους ναυαγούς «Ίντιος» που πήραν αυτοί το τίμوني... Για το μόνο που δεν αμφιβάλλουμε, τελικά, είναι η επέτειος...

Δεν εορτάζουν ούτε δέχονται επισκέψεις

...Αλλά είναι και κάποιοι που δεν γιορτάζουν, οι «αντιεπετεϊακοί»... Ολόκληρο «κίνημα», δηλαδή, με επικεφαλής τον ισπανό συγγραφέα Ραφαέλ Σάντσεθ Φερλόσιο και τον Αργεντινό Αντρές Πέρες Εσχιέλ (βραβείο Νόμπελ Ειρήνης). Σύνθημά τους: «Ο Κολόμβος έπρεπε να κάτσει στ' αυγά του»... Δηλαδή ούτε ανακαλύψεις ούτε συναντήσεις ούτε τίποτα. Οι «αντι-Κολομβικοί» είναι μάλλον μειοψηφία. Προσωπικότητες όπως ο Ερνέστο Σάμπατο στηρίζουν την επέτειο και συμφωνούν με την επίσημη εκδοχή: «*Παρά την τραγικότητά του, το ταξίδι του Κολόμβου αντιπροσωπεύει ένα σημαντικό γεγονός για την σύγχρονη παγκόσμια Ιστορία*»...

Encuentro = Συνάντηση, λοιπόν. Γιατί στην επέτειο συμμετέχει και η Λατινική Αμερική. Να μια ευκαιρία να στρέψει τα βλέμματα της Ευρώπης επάνω της. Στους προκολομβιανούς πολιτισμούς της. Η Ισπανία —της αρέσει και την συμφέρει— είναι, απλά, η γέφυρα...

Λόγος, κ

Δύο χρόνια συνεχούς παρουσίας μιας ομάδας χορού, είναι, έως έναν βαθμό, αρκετά, για να αποδειχθεί τόσο η συνέπεια, η σοβαρότητα όσο και η διάθεση συνέχειας των μελών της. Το Χοροθέατρο «Ροές» ιδρύθηκε το 1989 από την Σοφία Σπυράτου —μια καταξιωμένη χορογράφος— με σκοπό την ανάπτυξη του χορού, του θεάτρου και της μουσικής, την προώθηση της έρευνας για τις τέχνες αυτές και την εμπέδωση των ελληνικών στοιχείων τους. Ταυτόχρονα, η ομάδα αυτή στοχεύει στην ανάδειξη νέων καλλιτεχνών και στην οργάνωση και παρουσίαση χορευτικών ή θεατρικών παραστάσεων στο κέντρο και στην επαρχία.

«Ο τίτλος Χοροθέατρο, λέει η Σοφία Σπυράτου, δόθηκε, γιατί στις χορογραφίες μου εμπεριέχονται πολλά θεατρικά στοιχεία ενώ όλες τους βασιζονται σε έναν μύθο. Από την στιγμή λοιπόν που υπάρχει μύθος υπάρχει και λόγος που εκφέρεται από τους χορευτές. Κι αυτή η συνεχφορά λόγου, κίνησης και μουσικής είναι στοιχεία καθαρά ελληνικά, τα οποία αντλούμε από την παράδοση. Κι ακόμα, όσον αφορά την μουσική που χρησιμοποιείται στις παραστάσεις μας, δεν ακολουθείται η συνηθισμένη διαδικασία. Από την στιγμή που υπάρχει σενάριο, η μουσική γράφεται με βάση αυτό. Στην τωρινή παράστασή μας, έγινε μια μουσική ανα-σύνθεση από τον Λάμπρο Λιάβα, όπου συνταιριάζονται διαφορετικά μουσικά είδη. Δουλεύοντας με αυτόν τον τρόπο, δημιουργούμε μια "μουσική εικόνα" η οποία παρέχει στον θεατή στοιχεία προσωπικά και βιωματικά».

Την Δευτέρα και Τρίτη το Χοροθέατρο «Ροές» παρουσιάζει στην αίθουσα του «Παλλάς» τις δύο καινούριες παραγωγές του: «Τρία ποιήματα για τον χρόνο του Κ.Π. Καβάφη» (Μονοτονία, Λήθη, Εν τω μνηί Αθύρ) και «Χορεύτρια Κοντεσίνα Φελιτσιτά», εμπνευσμένο από το ομώνυμο διήγημα του Θράσου Καστανάκη με την Μαρία Ανθυμίδου στον επώνυμο ρόλο.

Οι χορευτές και μόνιμοι συνεργάτες του Χοροθέατρου είναι οι: Μαρία Ανθυμίδου, Αλίκη Καζούρη, Γιάννα Φιλιππούλου, Μαρουσώ Καραλέκα, Βάσια Λιονάκη, Μιχάλης Ναλμπαντής, Σπύρος Βλάχος, Γιάννης Κασκαμπανιώτης.

Μαζί με την ομάδα συνεργάζεται και ο ηθοποιός Χρήστος Στέργιου. Επίσης, σε

ησηση και μουσική

της Πέγκυ Κουνενάκη

Με στόχο την ανάπτυξη του χορού, του θεάτρου και της μουσικής, την προώθηση της έρευνας γι' αυτές τις τέχνες και την εμπέδωση των ελληνικών στοιχείων τους, ιδρύθηκε πριν από δύο χρόνια το Χοροθέατρο «Ροές» από την χορογράφο Σοφία Σπυράτου. Μετά από μια επιτυχημένη διετία με παραστάσεις στο κέντρο και την επαρχία, το Χοροθέατρο «Ροές» εμφανίζεται για δύο βραδιές, την Δευτέρα και την Τρίτη, στην αίθουσα του «Παλλάς».

τή την παράσταση εμφανίζονται και οι λης Κυρμάς και Φάνης Καφούσις. Και τα δύο έργα αποτελούν δοκίμια ύ-ους και τεχνικής με θέμα τον Χρόνο, τον ρωτα και τον Θάνατο.

Η Σοφία Σπυράτου χρησιμοποιώντας οιχεία θεατρικά όσο και σύγχρονου χορού ην χορογραφία της, επιδιώκει να αποδώ-ανάγλυφα την απεικόνιση του χρόνου ι μέσα από το «σώμα» να μιλήσει για άλ-μία φορά για την μοίρα των γυναικών. χορογραφική σύνθεση αναπτύχθηκε πάνω ους μύθους της Σοφίας Σπυράτου. Άλ-οστε, όπως ήδη προαναφέρθηκε, το Χορο-χτρο στηρίχτηκε από την ίδρυσή του στην χή της συνεργασίας χορογράφου, χορευ-ν, μουσικών και εικαστικών καλλιτε-ών, θεωρώντας ότι μέσα από αυτόν τον ικρινή διάλογο, όπου ο καθένας προσκο-ει γνώση, συγκίνηση, ικανότητες, δη-ουργείται και το ιδιαίτερο ύφος των παρα-ξέων του.

Η επιλογή και ανα-σύνθεση της μουσικής

έχει γίνει από τον εθνομουσικολόγο Λάμπρο Λιάβα, που, όπως και σε παλιότερες παρα-γωγές του χοροθεάτρου, δεν διστάζει να συνταιριάσει διάφορα ετερόκλητα στοιχεία σε ένα ψηφιδωτό ηχητικών εικόνων —αρχαία ελληνική μουσική, παλιές αρμένι-κες λειτουργίες, βουλγάρικα πολυφωνικά τραγούδια, κέλτικη άρπα αλλά και σαξόφω-νο με στοιχεία από την τζαζ, το ταγκό και την μηλόγκα— που έρχονται να συνδεθούν με ρυθμούς από ινδικά τύμπανα και παλιά αραβικά μοιρολόγια.

Τα σκηνικά και τα κοστούμια έχει επιμε-ληθεί η επίσης μόνιμη συνεργάτης του Χο-ροθεάτρου Καλλιόπη Κοπανίτσα, με στοι-χεία εποχής.

Το Χοροθέατρο «Ροές» ξεκίνησε με πρω-τοβουλία της Σοφίας Σπυράτου, οι χορευτές έχουν επαγγελματική σχέση με την ομάδα, κι αυτό, κατά την γνώμη της, τους έχει ο-δηγήσει σε πλήρη δραστηριότητα. Στο γε-γονός της μόνιμης συνεργασίας οφείλεται και το προσωπικό ύφος που έχει αποκτήσει

η ομάδα, ενώ ταυτόχρονα, πριν από κάθε πρόβα υπάρχει ώρα μαθήματος χορού από επαγγελματία δάσκαλο. Όλα αυτά, όχι μόνον έχουν συνδέσει άρρηκτα τα μέλη της ομάδας, αλλά έχουν δημιουργήσει και ο-μοιογένεια στην δουλειά τους.

Η Σοφία Σπυράτου ευελπιστεί η ομάδα να δίνει συνεχώς παραστάσεις, γιατί πιστεύ-ει ότι με αυτόν τον τρόπο θα υπάρξει και θα εισπράξει την ανταμοιβή που της αρμόζει α-πό πλευράς κοινού. Κι ακόμη πιστεύει ότι, «η Πολιτεία δεν πρέπει να αναλαμβάνει την παραγωγή των παραστάσεων, αλλά να γί-νεται ο ατζέντης τους. Με άλλα λόγια, στέλνοντας αυτές τις παραστάσεις σε επαρ-χιακές πόλεις, δίνει την δυνατότητα στην ο-μάδα όχι μόνο να υπάρξει αλλά και να βελ-τιωθεί». Και συμπληρώνει: «Η Τέχνη του χορού μπορεί να προχωρήσει μόνο μέσα από παραστάσεις και όχι στο στούντιο, όπου οι χορευτές θα ασκούνται καθημερινά, χωρίς όμως να παρουσιάζουν την δουλειά τους».

Μέσα από την σοβαρότητα της δουλειάς του, το Χοροθέατρο «Ροές» εξασφάλισε την υποστήριξη του ΥΠΠΟ, το οποίο το συμπε-ριέλαβε στις εκδηλώσεις των διαφόρων ε-παρχιακών φεστιβάλ. Η ομάδα, με την σει-ρά της αντιπρότεινε (Φεβρουάριος '91) Ερ-γαστήρια Χορού Ρυθμού και Αυτοσχεδια-σμού με τα παιδιά της Κομοτηνής σε συνερ-γασία με τον Δήμο και το ΥΠΠΟ. Εκεί έγι-νε και η πρώτη παρουσίαση των καινούριων παραγωγών «Σκηνές Τρέλλας γυναικών» και «Μίμησις Πράξεως».

Ο Οκτώβριος του '91 ήταν ένας μήνας δικαίωσης για την ομάδα. Στην διάρκεια του έγιναν επιδοτούμενα σεμινάρια από την ΕΟΚ, το ΥΠΠΟ και την Γενική Γραμμα-τεία Νέας Γενιάς με θέμα «Χορογραφική Έρευνα και Δημιουργική Έκφραση», ενώ ταυτόχρονα το Χοροθέατρο απέκτησε και δική του στέγη στον Κεραμεικό. Πρόκειται για ένα παλιό δημοτικό σχολείο, πίσω από το Γκάζι, το οποίο, αφού διαμορφώθηκε κατάλληλα φιλοξενεί όχι μόνο τις πρόβες της ομάδας αλλά και κάποιες εκδηλώσεις της.

Η Σοφία Σπυράτου θεωρεί ότι ο χώρος αυτός αποτελεί «μια πλατφόρμα έρευνας και προβληματισμού» και ευελπιστεί να δουν εκεί το φως της σκηνής μελλοντικές παραστάσεις της ομάδας, σε ένα πρόγραμμα συνεχούς και δημιουργικής δραστηριότητας.

«Στον καθρέφτη σου κοιτιέσαι...»

Το είπαν «κόσμημα», «μουσικό στολίδι», εντυπωσιαστήκαμε από τον μουσικό οργασμό που φιλοξενεί στις αίθουσές του, δεν σκεφτήκαμε όμως, ως τώρα, να κάνουμε κάποιες στοιχειώδεις κριτικές επισημάνσεις που να αφορούν παραλείψεις, την κοσμική πτυχή των εκδηλώσεων που φιλοξενεί και την αδυναμία των υπευθύνων του να αξιοποιήσουν απολύτως τον πολιτιστικό και εκπαιδευτικό του χαρακτήρα. Μέγαρο Μουσικής Αθηνών.

του Νεκτάρη Μητρόπουλου

Το εύλογο ερώτημα που θα μπορούσε να γεννηθεί σε έναν όχι συστηματικό ακροατή των μουσικών μας δρώμενων, θα ήταν αν υπάρχει ή όχι σύγχρονη ελληνική δημιουργία.

Η απουσία της ελληνικής μουσικής από τις αίθουσες συναυλιών είναι μάλλον ο κανόνας που επιβεβαιώνεται από τις όποιες «φωτεινές εξαιρέσεις» του. Ένας κανόνας που μας ωθεί να υποσχόμαστε ως «δώρο» την όποια συντονισμένη προσπάθεια παρουσίασης έργων ελλήνων συνθετών. Έτσι ο «Κύκλος Ελληνικής Μουσικής» στο Μέγαρο Μουσικής Αθηνών, πήρε τον χαρακτήρα εξέχουσας προσπάθειας απόδειξης των τάσεων της σύγχρονης μας μουσικής.

Έξι συναυλίες με θεματικές ενότητες (*Μουσική και αρχαία τραγωδία, Μουσική και τεχνολογία*) κάλυψαν, έστω και ενδεικτικά, κάποιες νεότερες τάσεις. Οι συναυλίες βέβαια ούτε εξάντλησαν ούτε και αποτύπωσαν την συνθετική δημιουργία των τελευταίων δεκαετιών. Απλά υπενθύμισαν (στο σχετικά λιγοστό ακροατήριό τους) κάποια αξιόλογα έργα, συνθέσεις που θα τους έπρεπε μια μεγαλύτερη διάδοση και επαφή με το κοινό.

Θα ήταν ανώφελο να αναφερθούμε επιγραμματικά στα 24 έργα ισάριθμων συνθετών που περιλήφθησαν σε αυτόν τον πρώτο κύκλο. Όπως ανώφελο θα ήταν και να τονίσουμε περαιτέρω την αξία αυτής της προσπάθειας, ή να διαμαρτυρηθούμε για κάποιες απουσίες έργων και συνθετών μείζονος σημασίας για την ελληνική μουσική.

Ουσιαστικότερη θεωρούμε την επισήμανση κάποιων ατελειών που υπήρξαν, με την ελπίδα πως η αναφορά μας αυτή θα συμβάλει στην καλύτερη αξιοποίηση των προθέσεων του «κύκλου ελληνικής μουσικής».

Παραλείψεις

Η αλήθεια είναι πως τα σφάλματα που εντοπίζουμε δεν αφορούν την εκτέλεση της μουσικής, αλλά τις παραμέτρους εκείνες των συναυλιών που καθορίζουν την καλύτε-

ρη δυνατή κατανόηση της εκτέλεσης.

Ο «κύκλος» αυτός θέλοντας να εντάσσεται στο πλαίσιο «πολιτισμικού και εκπαιδευτικού προγράμματος» του Μεγάρου Μουσικής έδωσε στο κοινό έργα σύγχρονα, ακόμα και έργα σε πρώτη εκτέλεση. Έργα που δεν έχουν αποτυπωθεί στην μνήμη του ακροατηρίου. Συνθέτες όπως οι Χρήστου, Δραγατάκης, Αντωνίου και νεότεροι, που η πληρέστερη κατανόηση του έργου τους είναι δυσπρόσιτη με μια πρώτη ακρόαση, χωρίς την βοήθεια κάποιων επεξηγηματικών σχολίων, για τον μέσο ακροατή.

Εάν επιχειρήσουμε έναν συσχετισμό του έντυπου προγράμματος και των υποδείξεων που συνοδεύουν τις πρώτες εκτελέσεις έργων από την «Ορχήστρα των Χρωμάτων» ή κάποιων εξαιρετικών προγραμμάτων της Ε.Λ.Σ. με το έντυπο που κάλυψε τον «κύκλο ελληνικής μουσικής», το τελευταίο μόνο αποτυχημένο θα μπορούσε να χαρακτηριστεί.

Μια πολυτελής έκδοση, που πέρα από κάποια περιεκτικά βιογραφικά στοιχεία ως επί το πλείστον παρείχε ελάχιστες παραγράφους για το παρουσιαζόμενο έργο. Αποκορύφωμα, η έλλειψη του εκφερόμενου κειμένου στις «Πύρινες γλώσσες» του Γ. Χρήστου.

Μια πολυτελής έκδοση που πέρα από το καλαίσθητο σχήμα και το «πολυτελές χαρτί» λίγα είχε να προσφέρει στον εκπαιδευτικό στόχο της.

Ναρχισσιμός;

Το «Μέγαρο Μουσικής Αθηνών» διανύει αισίως τον 2ο χρόνο της πειραματικής του λειτουργίας. Μέσα από τις εκδηλώσεις του που παρακολουθήσαμε μας δίνεται η δυνατότητα να κάνουμε και ορισμένες άλλες παρατηρήσεις.

Το «Μ.Μ.Α.» μοιάζει να αυτοθαυμάζεται όπως το περίφημο εκκλησιαστικό του όργανο. Δεσπόζει με τους επιβλητικούς του αυλούς στην κεντρική αίθουσα, αλλά παραμένει βουβό και ανούσιο ώσπου να βρεθούν έρ-

γο και εκτελεστής αντάξια των δυνατοτήτων του. Έχει αρχίσει να μονοπωλεί κατά κάποιο τρόπο την πολιτιστική κίνηση της πρωτεύουσας. Καλώς ή κακώς, το «χαρτί» του κοσμικού γεγονότος το χρησιμοποιήσει υπέρ του δέοντος, και κατόρθωσε να δημιουργήσει ένα νέο κοινό. Ένα κοινό το οποίο για να θαυμάσει τους χώρους του Μεγάρου, δείχνει διατεθειμένο να παρακολουθεί και τις παραστάσεις του. Με εύστοχη εκμετάλλευση των συνθηκών αυτών θα μπορούσε να καλλιεργηθεί ένα νέο ακροατήριο, και να επιβεβαιωθεί έτσι το πολιτιστικό και εκπαιδευτικό πρόγραμμα του Μεγάρου. Αντ' αυτού όμως βλέπουμε μια ανάλωση στην προβολή των φουαγιέ, των μπαρ και των διαλειμμάτων των παραστάσεων, βλέπουμε την προβολή της καλύτερης εξυπηρέτησης των επισκεπτών και όχι ακροατών του Μεγάρου.

Πώς αλλιώς να χαρακτηρίσουμε το αμείωτο ενδιαφέρον και το βάρος που δίνεται στον διάκοσμο των εκδηλώσεων, την στιγμή που οι υπεύθυνοι με την αδιαφορία (!) τους θέτουν υπό αμφισβήτηση το μοναδικό προσόν του Μεγάρου· την ακουστική του.

Αναφερόμαστε στα θεωρεία της Γ' θέσης (τα φτηνά) τα εκατέρωθεν της σκηνής. Οι θέσεις αυτές βρίσκονται στο ύψος της «μέσης» μιας πολυπληθούς ορχήστρας (μπροστά από τον αρχιμουσικό). Με ευνόητο αποτέλεσμα σε συναυλίες με την συμμετοχή μεγάλης ορχήστρας και χορωδίας, οι «ηχογόνες πηγές» χορωδών και φανφάρας να υπερκαλύπτουν τον όλο όγκο της ορχήστρας δημιουργώντας ένα αποτέλεσμα απαράδεκτο για το «λαμπρό στολίδι» της Αθήνας. (Έτσι λύνεται και η απορία του γιατί να υπάρχουν διακεκριμένες ζώνες και όχι αφού η ακουστική είναι παντού η ίδια).

Μια μετατόπιση λοιπόν των επιλογών του Ο.Μ.Μ.Α. από το επιφανειακό και ευκαιριακό στο ουσιαστικό, πιστεύουμε ότι είναι απαραίτητη για να δώσει μια αξιοσημείωνη θέση σε ένα έργο πολυδάπανο και χρονόβόρο όπως το Μέγαρο Μουσικής. □

«Κώστας Ελευθερίου: Τρία ποιήματα»

του Δημήτρη Κόκορη

Κι όμως. Ο Γιάννης Ρίτσος, πολύ πρώιμα, ήδη από το 1936, είχε πάρει τις αποστάσεις του από τον σοσιαλιστικό ρεαλισμό, που αργότερα, βέβαια, υπηρέτησε. Τρία ποιήματά του, δημοσιευμένα στο περιοδικό «Νέα Γράμματα» με το ψευδώνυμο Κώστας Ελευθερίου το αποδεικνύουν.

Σε άρθρο του Βίκτορα Ιβάνοβιτς που δημοσιεύθηκε σε προηγούμενο τεύχος¹, επιχειρήθηκε να εξηγηθεί η πρόσδεση του οράματος ορισμένων ποιητών (Ρίτσος, Αραγκόν, Ελύαρ) στο άρμα του «σοσιαλιστικού ρεαλισμού». Σκοπός του παρόντος σημειώματος είναι να θυμίσει και να τονίσει ορισμένα στοιχεία που δείχνουν ότι η σύνδεση του ενός τουλάχιστον από τους ποιητές —που χρησιμοποιήθηκαν ως παραδείγματα στο προαναφερθέν άρθρο, του Γιάννη Ρίτσου— «με τις επιλογές του θεσμισμένου σταλινισμού» ήταν για την ποιητική πορεία του επώδυνη και ζημιογόνα.

Ο Γιάννης Ρίτσος δημοσιεύει τον Μάρτιο του 1936 τρία ποιήματα στο περιοδικό «Νέα Γράμματα» με το ψευδώνυμο Κώστας Ελευθερίου². Το πρώτο ποίημα έχει τίτλο «Ξένοι». Ο ποιητής με ύφος απλό και χαμηλόφωνο διαχωρίζει την θέση του από κάποιον που αναλώνεται μέσα στην τριβή των τελετών, των φωταφιών, των εμβατηρίων. Το ποίημα «Γυμνοί» που ακολουθεί είναι καθαρά ερωτικό. Ο Ρίτσος με τρόπο κπαλό και οικείο περιγράφει με συγκίνηση μια ερωτική σκηνή, ενώ στο τρίτο ποίημα, που έχει τίτλο «Άνοιξη», συνδέεται η ακμή της φύσης με την ακμή της νιότης. Τα τρία ποιήματα αποτελούν σταθμό στην πορεία του Γ. Ρίτσου προς την μοντέρνα ποίηση, αλλά δεν θα ήταν ορθό να χαρακτηρισθούν νεωτερικά, γιατί λείπουν από αυτά ορισμένα στοιχεία, που καθορίζουν την έννοια του μοντέρνου στην ποίηση³. Είναι βέβαια γραμμένα σε ελεύθερο στίχο, το ύφος τους είναι απλό, ξένο προς την μεγαλορρημοσύνη της παραδοσιακής ποίησης. Ο λυρικός χαρακτήρας τους όμως ξεχωρίζει καθαρά και ο περιεχόμενός τους είναι προσιτό και περιράφσιμο με τις πρώτες αναγνώσεις. Έχουν με άλλα λόγια ένα κεντρικό νόημα που λουτίζεται με επιμέρους ποιητικά στοιχεία κατ' εξοχήν γνώρισμα της παραδοσιακής

ποίησης), σε αντίθεση με τα πραγματικά νεωτερικά ποιήματα, των οποίων, το νόημα διαρθρώνεται από την περιφέρεια προς το κέντρο.

Ποιοι ήταν όμως οι λόγοι, που οδήγησαν τον Ρίτσο στο να χρησιμοποιήσει ψευδώνυμο⁴; Από την μία πλευρά έχουμε την απόφαση του ποιητή να προσχωρήσει στο νεωτερικό ποιητικό ρεύμα. Έτσι, δημοσιεύει τα ποιήματά του στα «Νέα Γράμματα» που ήταν το όργανο της ποιητικής πρωτοπορίας, παραβλέποντας την αστική απόχρωση του περιοδικού. Μια φαινομενικά επαρκής δικαιολογία είναι ότι ο Καραντώνης δεν θα δεχόταν στο περιοδικό ποιήματα του Ρίτσου, επειδή σε προηγούμενη κριτική του⁵ τον είχε καταδικάσει ως ποιητή. Διατηρεί κανείς αμφιβολίες για το αν ο Καραντώνης αγνοούσε ποιος κρύβεται κάτω από το όνομα Κώστας Ελευθερίου. Ωστόσο, ο κυριότερος —κατά την γνώμη μου— λόγος, για τον οποίο ο Ρίτσος το χρησιμοποίησε, ήταν η ανησυχία του για την ενδεχόμενη αντίδραση της Αριστεράς απέναντι στην μορφή, αλλά κυρίως απέναντι στο περιεχόμενο των τριών ποιημάτων. Η αρχή του «σοσιαλιστικού ρεαλισμού» (1934) πίεζε ήδη ασφυκτικά τους πνευματικούς ανθρώπους της Αριστεράς και ο Ρίτσος είχε αρχίσει να παίρνει μια θέση επίσημου «προλεταριακού» ποιητή. Το περιεχόμενο των ποιημάτων αναφέρεται στον άνθρωπο ως ατομική οντότητα.

Ο ποιητής φτάνει στην χαρά και σε μια ευφορία ατομικής φύσεως, χωρίς να βασιζεται σε ταξικό αγώνα, σοσιαλιστικό όραμα και γενικά σε διεργασίες κοινωνικού χαρακτήρα. Είναι φανερό ότι ο Ρίτσος βρισκόταν σε ένα δίλημμα. Δεν ήθελε να απαρνηθεί την ιδεολογία του, επιθυμούσε όμως να ανανεωθεί τεχνοτροπικά. Λαμβάνοντας υπόψη τις τότε εσφαλμένες κατευθύνσεις της αριστερής διάνοησης που θεωρούσε αυτονόητη την εξίσωση «προοδευτικό περιεχόμενο ισον

προοδευτική τέχνη», αλλά και την θέληση του Ρίτσου να ανανεώσει τα ποιητικά του μέσα, μπορούμε να αιτιολογήσουμε την ενέργειά του να καλυφθεί κάτω από ένα ψευδώνυμο, τονίζοντας ότι οι αναστολές, που τον ώθησαν να το χρησιμοποίησει, είχαν σχέση με το περιεχόμενο των τριών ποιημάτων.

Η αριστερή διάνοηση απλοποιώντας στο μέγιστο βαθμό τα πράγματα, θεωρώντας αυτονόητο ότι ένα νόημα πολιτικά προοδευτικό αρκεί για να δικαιώσει καλλιτεχνικά ένα λογοτέχνημα, διέπραξε μεγάλο σφάλμα και απώλεσε την ευκαιρία να συμμετάσχει στην λογοτεχνική πρωτοπορία, αφήνοντας όλο το έδαφος της ανανέωσης ελεύθερο⁶, με αποτέλεσμα αυτό να καταληφθεί σχεδόν ολικά από «αστούς» λογοτέχνες (Σεφέρης, Ελύτης, Εμπειρίκος, κ.ά.), που κυρίως εκφράζονταν μέσα από τις σελίδες του περιοδικού που διηύθυνε ο Ανδρέας Καραντώνης.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. «Αγωνιστές ποιητές». Η άκριτη στράτευση και το ψυχαναλυτικό της άλλοθι, ANTI τεύχ. 483 (27/12/91), σσ. 55-57.
2. Η πιο πρόσφατη δημοσίευση των τριών ποιημάτων στο περιοδικό «Τα Ποταμόπλοια», τεύχ. 4, σσ. 156-159.
3. Βλ. Νάσος Βαγενάς, Για έναν ορισμό του μοντέρνου στην ποίηση, ανάτυπο από τον «Πολίτη», τεύχ. 57-58, Αθήνα 1983.
4. Ο Γ. Βελουδής (Γ. Ρίτσος - Προβλήματα μελέτης του έργου του, Αθήνα 1982, σσ. 31-32) υποστηρίζει ότι: «η εκλογή του ψευδωνύμου "Κ. Ελευθερίου" εκφράζει πιθανότατα ένα ψυχολογικό - ιδεολογικό υπόστρωμα που παραπέμπει στην έννοια "ελευθερία": το πιθανότερο είναι ότι ο Ρίτσος χρησιμοποίησε το όνομα του πατέρα του (Ελευθέριος Ρίτσος)».
5. Καραντώνης Ανδρέας (Κριτική για την ποιητική συλλογή του Ρίτσου «Τρακτέρ»), «Τα Νέα Γράμματα» Α', 1935, τεύχ. 7-8, σσ. 439-441.
6. Βλ. Mario Vitti, Η γενιά του τριάντα. Ιδεολογία και μορφή, Ερμής, Αθήνα 1989, σσ. 74-75.

Η Ανατολή, πρόκληση και πηγή έμπνευσης

Ο Πέτρος Ταμπούρης είναι έντονα δραστηριοποιημένος τα τελευταία χρόνια στον χώρο της ελληνικής μουσικής. Ερευνητής των μουσικών μας παραδόσεων έχει δώσει δείγματα συνεπούς και σοβαρής πορείας παρά την λιγότερη παρουσία του στα πολιτιστικά δρώμενα του τόπου μας.

Έχοντας μια πεντάχρονη παρουσία στον δισκογραφικό χώρο ως συνεργάτης εξαιρετων μουσικών ή ως μέλος μουσικών ομάδων (Ν. Ξυδάκης, Δυνάμεις του Αιγαίου), τον τελευταίο χρόνο παρουσίασε δύο δίσκους: Τα «Κρατήματα», οργανική βυζαντινή μουσική και έναν ακόμη με τραγούδια.

Με αφορμή την πρόσφατη, τρίτη του δισκογραφική δουλειά, τα «Μισμαγιά» (τραγούδια της Πόλης) μας δόθηκε η ευκαιρία να συζητήσουμε μαζί του μεταξύ άλλων και για την έμφαση που δίνεται από μερίδα των δρώντων μουσικών στην μουσική παράδοση της Ανατολής και του Βυζαντίου, στην έρευνά της και στην διάσωσή της.

— Είναι γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια κάποιοι Έλληνες άρχισαν να ανακαλύπτουν και να αποκαλύπτουν τα ευρήματά τους γύρω από την λιγότερο γνωστή πλευρά της πολιτισμικής μας οντότητας, που σχετίζεται με τους ανατολικούς και τους βαλκανικούς γειτονικούς μας πολιτισμούς και τις παραδόσεις.

Η κίνηση αυτή θα μας οδηγήσει στον επαναπροσδιορισμό της στάσης μας απέναντι σε ζωτικούς τομείς της κοινωνικής, πνευματικής και καλλιτεχνικής ζωής του τόπου, όπως είναι και η μουσική. Ειδικότερα η καλύτερη και ουσιαστικότερη γνωριμία με την ελληνική μουσική της περιόδου της Τουρκοκρατίας, της βυζαντινής περιόδου, ή ακόμη και αυτής της αρχαίας, σίγουρα θα ωθήσει τους δημιουργούς στο να κάνουν ένα βήμα παραπάνω με μεγαλύτερη

σιγουριά και εμπιστοσύνη στον εαυτό τους και στα πολιτισμικά τους ερείσματα. Όσο για την Ανατολή, για τους Έλληνες ήταν πάντα μια πρόκληση ανανεωτική και μια πηγή έμπνευσης, χρωμάτων και φαντασίας.

Τα «Μισμαγιά»

● Τα «Μισμαγιά» τι ακριβώς ήταν, και γιατί ασχοληθήκατε μαζί τους:

— Ένα μεγάλο μέρος του ανα-

Ο Πέτρος Ταμπούρης

τολικού σκέλους της ελληνικής μουσικής παράδοσης, αναπτύσσεται μέσα στην Τουρκοκρατία. Ανάμεσά του και ένα πρωτότυπο είδος ελληνικού τραγουδιού, που αντλεί τον στίχο του από τα άφθονα λευκώματα στίχων της εποχής, που ήταν διαδεδομένα στην τότε καλή κοινωνία.

Τα τραγούδια της Πόλης, τα μισμαγιά, την εποχή που το Φανάρι δέσποζε στην ζωή του γένους, ήταν έκφραση της ελληνικής ψυχής αλλά και του καλλιεργημένου Ρωμιού μέσα στο έντονα ανατολίτικο περιβάλλον της Οθωμανικής επικράτειας.

Από ένα ανεξήγητο ένστικτο νιώθω συνάφεια και συγγένεια με την ζωή εκείνων των Ρωμιών.

Η αποκάλυψη του σημαντικού αυτού είδους του έντεχνου ελληνικού τραγουδιού, φανερώνει ικανότητα του Έλληνα, κάτω από τις ευνοϊκές συνθήκες

του διαφωτισμού, να συγκεράζει ετερόκλητα στοιχεία, όπως την γαλλική, την αραβική και την κρητικοβυζαντινή ποίηση, την εκκλησιαστική με την αραβοπερσική μουσική, την βυζαντινή μουσική σημειογραφία με τους μουσικούς όρους και κανόνες της οθωμανικής μουσικής και να κατασκευάζει ένα ξεχωριστό είδος τραγουδιού.

● Έγιναν δικές σας παρεμβάσεις στο υπάρχον υλικό:

— Ο σεβασμός των κανόνων, των μουσικών οργάνων αλλά και του ύφους της ανατολικής, δηλ. τροπικής μουσικής είναι η καλύτερη μέθοδος για να προσεγγίσει κανείς αυτά τα τραγούδια. Τα όργανα τα οποία χρησιμοποιούμε είναι τα ίδια με εκείνα που χρησιμοποιούνταν τότε και αυτό αποτελεί ενορχηστρωτική άποψη. (Ταμπούρι, κανονάκι, ούτι, νάϊ, πολιτική λύρα, πολιτικό λαούτο κ.λπ.).

Ένα άλλο σημαντικό σημείο είναι η προσοχή στο να τηρηθούν με ακρίβεια οι μουσικοί «ήχοι» (κλίμακες) που χαρακτηρίζουν το είδος αυτό της τροπικής μουσικής.

Δύο χιλιετηρίδων παράδοση

● Είναι γνωστό πως στον τομέα της ερμηνείας —της απόδοσης— της βυζαντινής μουσικής έχουν δημιουργηθεί σχολές με αρκετές διαφορές και αποκλίσεις μεταξύ τους.

— Πιστεύω ότι η μέχρι τώρα αντιμετώπιση της έντεχνης μουσικής μας παράδοσης ήταν βασισμένη στην άμεση προφορική παράδοση, ενώ παράλληλα υποστηρίχθηκε ερμηνευτικά από τις συντηρητικότερες ομάδες δημιουργών λόγω της λειτουργικότητάς της στον χώρο της εκκλησίας.

Όμως, η πραγματικότητα είναι τελείως διαφορετική, ο όγκος του υλικού στα αρχεία είναι τεράστιος, οι σοβαρές μελέτες ανύπαρκτες, το ελληνικό κοινό ανυποψίαστο και μόνον στην φαντασία ακόμη κάποιων δημιουργών υπάρχει η υποψία για το τι θα μπορούσε να γίνει στο μέλλον, με βάση την δύο χιλιετηρίδων ελληνική μουσική παράδοση.

«Ωσάν να έπιες το νερόν της λήθης ομοιάζεις / κι όσα λαλήσεις το πρωί το βράδυ ευθύς τ' αλλάζεις. / Χωρίς αιτίαν κι αφορμήν και δίχως να σου φταιξώ, / έκλεισες, φως μου, την καρδιά και μ' άφησες απ' έξω». Στους δρόμους της Ανατολής, ο Πέτρος Ταμπούρης μελετά, ανιχνεύει, διασώζει, δημιουργεί —και μιλάει στο ΑΝΤ1, με αφορμή την κυκλοφορία ενός νέου δίσκου με τραγούδια της Πόλης, τα «Μισμαγιά».

Επαψε να υφίσταται γραπτός πολιτισμός;

«Στις συνθήκες της καλπάζουσας αύξησης των τιμών σε τι αφορά τις εκδόσεις πολιτιστικού περιεχομένου, η Ένωση Ρουμάνων Λογοτεχνών βρίσκεται στην ανάγκη να αναστείλει την κυκλοφορία όλων των περιοδικών της. Πρόκειται για κατάσταση άνευ προηγουμένου, της οποίας οι μακροπρόθεσμες συνέπειες θα αποδειχθούν καταστροφικές. Το μέτρο της αναστολής της εκδόσεως των περιοδικών μας θα ισχύσει μέχρις ότου η κυβέρνηση αναλάβει τις ευθύνες της ως προς την προστασία και την τήριξη του εθνικού πολιτισμού».

Το παραπάνω μήνυμα αναγράφεται με χονδρά και μαύρα —σαν ένθιμα— γράμματα στην πρώτη σελίδα του τελευταίου τεύχους του έτους 1991 όλων των εντύπων που εκδίδει η Ένωση Ρουμάνων Συγγραφέων, στο Βουκουρέστι και στην επαρχία. Το νόημά του είναι ότι, κυριολεκτικά, από 1ης Ιανουαρίου 1992 στην Ρουμανία έπαψε να υφίσταται γραπτός πολιτισμός!

Η δραματική αυτή εξέλιξη δεν γίνεται ίσως αντιληπτή εκ πρώτης όψεως, και γι' αυτό χρειάζεται μία κάποια εξήγηση. Στην Ελλάδα —όπως άλλωστε και στον υπόλοιπο ελεύθερο κόσμο— τα διάφορα σωματεία των συγγραφέων δεν έχουν παρόμοιες δραστηριότητες, ενώ όσοι ιδιώτες καταπιάνονται με το ριψοειδές εγχείρημα της εκδόσεως φιλολογικών περιοδικών ξέρουν ότι δεν έχουν να υπολογίσουν —παρά μόνο σε ελάχιστες και εξαιρετικές περιπτώσεις— σε επιδοτήσεις ή άλλου είδους αρωγές εκ μέρους κρατικών φορέων. Έτσι, οι δυσκολίες που αντιμετωπίζει αυτού του είδους ο τύπος στα πρώην ανατολικά κράτη φαντάζουν ως ένα «κατατονικό» επιφανινόμιο της επώδυνης αλλά αναγκαίας μεταβάσεως των χωρών αυτών στην οικονομία της ελεύθερης αγοράς.

Το θέμα είναι ότι στην Ρουμανία ακριβώς οι μηχανισμοί της ελεύθερης αγοράς, με την σκληρή αλλά εν πάση περιπτώσει ορθολογική ρυθμιστική λειτουργία τους, λείπουν ή εκδηλώνονται υποτονικά. Επιπλέον, η νεοκομμουνιστική φατρία ή μάλλον Μαφία που ρεπερίσθησε την Ρουμανική Επανάσταση εμμένει στην χρησιμοποίηση της πολιτικής της εξουσίας ως μέσο νοθεύσεως των κανόνων του παιγνιδιού, ούτως ώστε η πρώτη «νομενκλατούρα» να εξασφαλίσει μία προνομιούχο θέση και στην οικονομική σκακιέρα. Έτσι, η «ελευθέρωση των τιμών» χωρίς μία ουσιαστική ιδιωτικοποίηση οδηγούμε με την ανεξέλεγκτη αύξησή τους και συνεπιφέρει τον εξαιμισμό των εσόδων και / ή των ενδεχομένων παρακαταθηκών της γάλης πλειοψηφίας του πληθυσμού. Αποτέλεσμα, να προσφέρεται για η αγορά στο «βρώμικο» κεφάλαιο του πρώην Κομμουνιστικού κόμματος και της Σεκουριτάτε, που το ελέγχει —αν δεν το έχει ολάς ιδιοποιηθεί— η κυβερνώσα Μαφία. Παράλληλα, το μονοπώλιο του Κράτους (δηλαδή της ίδιας της Μαφίας) επί του δικτύου διανομής των πρώτων υλών και των αγαθών αποτελεί ένα ισχυρό οικονομικό και πολιτικό ελέγχου από το οποίο η «νομενκλατούρα» δεν εννοεί, βεβαίως, να παραιτηθεί οικειοθελώς.

Ας προστεθεί στα προηγούμενα ότι, ύστερα από το σύντομο «επιστάσιο» του Δεκεμβρίου 1989, ανάμεσα στην εξουσία του Μετώπου Λαϊκής «Σωτηρίας» και την ρουμανική διάνοηση επήλθε μία βαθύτατη ρήξη, καθώς έγινε σαφές ότι η δεύτερη επιθυμεί την εμβάθυνση της διεύρυνσης της αντικομμουνιστικής Επανάστασεως, ενώ για την πρώτη μόνο που ενδιαφέρεται η πρώτη είναι η διασφάλιση της ατιμωρησίας και του μεγαλύτερου δυνατού μέρους των προνομίων του εγ-

CULTURA ROMÂNĂ ÎN IMPAS

REVISTELE UNIUNII SCRITORILOR ÎȘI SUSPENDĂ APARIȚIA

κληματικού κομμουνιστικού κατεστημένου. Έτσι, οι διανοούμενοι στελέχωσαν την ανερχόμενη αντιπολίτευση, με άξονα το νεοσυσταθέν Κίνημα —εν συνεχεία Κόμμα— της Συμμαχίας των Πολιτών, ενώ ο τύπος του ισχυρού σωματείου των Ρουμάνων λογοτεχνών έγινε επίσης βήμα της ελεύθερης πολιτικοκοινωνικής σκέψεως (εις πείσμα της νεοκομμουνιστικής εξουσίας που δεν παύει να εξαίρει τις άρτι ανακληθείσες αρετές της «καθαράς τέχνης» και να οικτρίζει το ξεστράτημα των συγγραφέων από την «αυθεντική αποστολή τους»). Δεν θα αναφερθώ εδώ στις ποικίλες παραινήσεις, πιέσεις, απειλές με τις οποίες η εξουσία επεδίωξε να αντιμετωπίσει το άτυπο αυτό «μέτωπο» των ανθρώπων του πνεύματος. Αρκεί να πω ότι, από το όλο αυτό φάσμα, αποτελεσματικότερη υπήρξε η προσφυγή στον περιοριστικό έλεγχο του δικτύου διανομής του χαρτιού αφ' ενός, και διαθέσεως των εντύπων αφ' ετέρου με αποτέλεσμα να εξελιχθούν οι μηχανισμοί της ιδιάζουσας «ελεύθερης αγοράς» που ισχύει στην Ρουμανία σε ασφυκτική οικονομική λογοκρισία για τον «απειθάρχητο» φιλολογικό τύπο.

Φαίνεται ίσως αντιφατικό το γεγονός ότι ζητείται η συμβολή της κυβερνήσεως για να σωθεί ένας τύπος με έντονο αντι-κυβερνητικό στίγμα. Όσοι απορούν γι' αυτό ας αναλογισθούν όμως ότι, κυρίως σε καιρούς σαν αυτούς που ζούμε, η πολιτική αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της παιδείας και του πολιτισμού, από τις τύχες των οποίων εξαρτάται άμεσα η επιβίωση ενός έθνους. Ότι, γι' αυτό τον σκοπό, οι Ρουμάνοι συγγραφείς δεν επαιτούν αλλά διεκδικούν το μερίδιο που τους αναλογεί από τον εθνικό πλούτο, που η όποια κυβέρνηση το μόνο που δικαιούται είναι απλώς να το διαχειρίζεται για λογαριασμό και προς όφελος του κοινωνικού συνόλου (*). Κι ακόμη ότι, αν η όποια —πάλι— κυβέρνηση αρνείται να διαθέσει πόρους για το πνεύμα και τον πολιτισμό, είναι επειδή, σίγουρα, τους διαθέτει για την αστυνομία.

Στην άνιση αυτή αντιπαράθεση «παιίζεται» η πολιτισμική και η γλωσσική ακόμη υπόσταση της Ρουμανίας, που είναι εύκολο να φαντασθεί κανείς τι θα απογίνει, εάν πάψει να γράφεται ή έστω και να διαβάζεται ποίηση στα ρουμανικά. Γι' αυτό, το δικίο βρίσκεται με το μέρος εκείνων που υπεραμύνονται της υφίστης κοινωνικής αποστολής της Ποιήσεως η οποία, κατά τον T. S. Eliot, συνίσταται στο καθήκον της απέναντι στην μητρική γλώσσα.

Στον αγώνα τους αυτόν, οι Ρουμάνοι διανοούμενοι έχουν ανάγκη την αλληλεγγύη και την συμπαράσταση όλων μας. Διότι, όπως επεσήμανε και πάλι ο Eliot, εάν στην πολυφωνία που είναι ο Ευρωπαϊκός Πολιτισμός μια φωνή φιμωθεί και σιγήσει, όλοι οι άλλοι θα νιώσουμε πιο φτωχοί και πιο μόνοι.

Βίκτορ Ιβάνοβιτς

λογοτέχνης, εκπρόσωπος της Συμμαχίας των Πολιτών της Ρουμανίας στην Ελλάδα.

*Αυτό δεν σημαίνει ότι η σημερινή διοίκηση της Ενώσεως Ρουμάνων Συγγραφέων δεν έπρεπε να είχε αναζητήσει εγκαίρως τρόπους και μεθόδους προσαρμογής στην οικονομία της αγοράς ώστε να αποφευχθεί η σημερινή κατάσταση. Αλλά αυτό είναι άλλη ιστορία.

ΑΓΑΛΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΓΛΑΪΣΜΑΤΑ

Ένα γλυπτό, στον χώρο μπροστά απ' το Ωδείο, αφαιρέθηκε αίφνης από τα συνεργεία καθαριότητας του Δήμου Αθηναίων. Τα συνεργεία αιτιολόγησαν την πράξη τους από το γεγονός ότι, περίξ του γλυπτού, μαζεύονταν... σκουπίδια

Πριν από μερικές μέρες έγινε θόρυβος στις εφημερίδες και στο ραδιόφωνο για ένα γλυπτό της Νάντιας Νανοπούλου, που συνεργεία του ΥΠΕΧΩΔΕ διέλυσαν και «αφαίρεσαν» από την θέση του, μπροστά από το Ωδείο στην λεωφόρο Βασ. Γεωργίου. Οι οργισμένες αντιδράσεις της γλύπτριας, που δεν είχε καν ειδοποιηθεί για κάτι τέτοιο, οι περιεργές δικαιολογίες του συνεργείου (ακαθαρσίες είχαν μαζευτεί κάτω από το γλυπτό κ.τ.λ.) - συνέθεταν ένα σκηνικό σουρρεαλιστικό γύρω από τον τρόπο που βλέπουμε (και αντιμετωπίζουμε) την πόλη «μας». Για αυτό, με αφορμή το συμβάν αξίζει ένα γενικότερο σχόλιο για αυτού του είδους την «διακόσμηση» της πόλης ή για το πώς της συμπεριφερόμαστε.

Δεν μπορεί να υπάρξει αναφορά στον γλυπτό διάκοσμο της σύγχρονης Αθήνας χωρίς να ξεκινήσει από το διάσημο άγαλμα του Τρούμαν στην Βασ. Γεωργίου, το οποίο έχει συγκεντρώσει το ενδιαφέρον διαφόρων πολιτικών ομάδων ώστε να έχει αποκτήσει διαστάσεις συμβόλου. Αυτό άλλωστε σημαίνει και η αέναη αστυνομική παρουσία που το φυλάει από το κακό μάτι. Αλλά αυτή ίσως είναι η εξαίρεση.

Όλοι πρέπει να θυμόμαστε

την αξιέπαινη προσπάθεια του τότε δημάρχου Αθηναίων πριν μερικά χρόνια, όταν έστησε γλυπτά συγχρόνων ελλήνων καλλιτεχνών σε διάφορα σημεία της Αθήνας. Τότε η γενική εντύπωση του καλλωπισμού είχε γίνει δεκτή με ευνοϊκά σχόλια, αν και υπήρξαν αντιρρήσεις, περισσότερο για τις συγκεκριμένες επιλογές (κάτι που μοιραία θα γινόταν, ό,τι και να συνέβαινε) γλυπτών και χώρου έκθεσής τους. Για παράδειγμα, θυμάμαι τις γκρίνιες για τον έφηβο του Απάρτη στην διασταύρωση Καλλιρρόης και Βουλιαγμένης, μπροστά στο εκκλησάκι της Αγ. Φωτεινής. Ίσως το πιο διάσημο από εκείνη την εποχή ήταν ο γυάλινος δρομέας της Ομόνοιας με δεύτερο το μνημείο της Εθνικής Συμφιλίωσης (ή αλλιώς «Παίχτες Μπάσκετ») στην Πλατεία Κλαυθμώνος. Τα υπόλοιπα πάντως έμειναν κάπως στο περιθώριο της καθημερινής τρέλλας και αδιαφορίας, χωρίς κανείς να τους δώσει ιδιαίτερη προσοχή. Λες και οτιδήποτε ερχόταν πια να προστεθεί σε αυτό που λέμε «Αθήνα» δεν είχε να κάνει καμιά διαφορά, οπότε γινόταν δεκτό παθητικά, σχεδόν μοιρολατρικά.

Και όμως, από κάποια σκοπιά η προσπάθεια εξωραϊσμού ήταν αρκετά τολμηρή για τα ελληνικά δεδομένα. Όλοι περίπου ξέρουμε πόσο συντηρητικά (ας μείνουμε σε έναν ήπιο χαρακτηρισμό) είναι κατά κανόνα τα μνημεία που στήνονται συνήθως σε πλατείες, αποτέλεσμα συμβατικών διαγωνισμών με μέτρια εικαστικά αποτελέσματα (κάτι σαν εργολαβίες ρουτίνας). Ακόμα και τα νατουραλιστικά έργα που χρησιμοποιήθηκαν από τον Δήμο Αθηναίων αυτή την φορά είχαν έναν άλλο αέρα, και μας ξάφνιασαν, συγκριτικά, με την φρεσκάδα τους. Αλλά, αν δεν κάνω λάθος, ήταν η πρώτη φορά που αφηρημένα γλυπτά έμπαιναν σε τόσο περιοπτες θέσεις. Εκεί θα περίμενε

κανείς πως θα αντιδρούσαν εντονότερα οι χρήστες του χώρου της πόλης. Και έτσι ήρθε κάπως σαν έκπληξη όταν η πόλη «χώνεψε» αυτές τις κατασκευές χωρίς να ακουστεί λέξη. Εκτός από τώρα, μετά τόσα χρόνια, που ένα συνεργείο εξέφρασε έμπρακτα τις απόψεις του για το γλυπτό της κυρίας Νανοπούλου.

Θα μπορούσε το φαινόμενο να εξηγηθεί με διάφορους τρόπους. Ας πούμε, κάτι που δεν το καταλαβαίνω κάνω πως δεν το βλέπω. Η, κάτι που «δε μου λέει τίποτα» το βλέπω αδιάφορα, εντάσσοντάς το στο γενικό σκουπιδариό που με περιβάλλει. Οι «πολλοί», έχοντας μπουχτίσει τα εθνικά ηρώα, τα μεγαλόστομα μνημεία με τις θεατρικές χειρονομίες, σίγουρα έχουν πάψει να «κοιτάζουν» γύρω τους, και δικαιολογημένα. Η «τέχνη» του δημόσιου χώρου έχει τόσο εκφυλιστεί ώστε να θυμίζει περισσότερο καλλωπιστική πρασινάδα παρά «έργο» για την χαρά των ματιών —το αγκάισμα των προγόνων μας. Κατάντησε, ίσως περισσότερο από ό,τι θα θέλαμε να παραδεχθούμε, μέρος της επίπλωσης της πόλης, κάτι σαν τα αναπόφευκτα κομοδίνα στα υπνοδωμάτιά μας. Το μνημείο της κεντρικής πλατείας στο Μαρκόπουλο είναι τελικά το πιο τίμιο από όλα

αυτά τα έργα της σειράς, γιατί προβάλλει ανενδοίαστα όλο το συμβολικό περιεχόμενο της νεοελληνικής κουλτούρας.

Και όμως, ενώ θα είχαμε όλη την διάθεση να μεμφιμοιρούμε χωρίς τέλος, να το θαύμαζιμπαινοντας χθες από την Αμαλίας στην λεωφόρο Όλγας, στο μπρούτζινο γυναικείο άγαλμα πάνω στην νησίδα, κάποιος ανώνυμος είχε αφήσει ένα μικρό μπουκέτο ξερά λουλούδια στην κοιλότητα που δημιουργούσε η κάμψη του χεριού του στον αγκώνα. Όσο και αν ακούγεται μελό, η χειρονομία αυτή λέει πως δεν χάθηκαν όλα.

Εξάλλου (για να μιμηθούμε τα δελτία ειδήσεων) η υπόθεση του Ελαιώνα δείχνει πως τράφησε μάκρος. Λογικά εκεί δεν διανοείται κανείς να στήσει κάποιο άγαλμα. Για να πούμε και του στραβού το δίκιο, εδώ και του ανώνυμου αυθαίρετου οικιστή αδριάντας, που πρότεινε ο Α. Τρίτσας, θα έμπαινε στην Πλατεία Συντάγματος (και όχι στο Πέραμα!). Άλλες είναι οι επιτακτικές ανάγκες στον Ελαιώνα —αλλά δεν θα απορήσω καθόλου αν βρεθεί κάποιος υπεύθυνος ΠΕΧΩΔΕ να αποκαλύψει εκεί ένα μνημείο, ας πούμε, στα χαμένες ευκαιρίες της Αθήνας. Θα ήταν ό,τι χρειάζεται.

Δημήτρης Φιλιππίδης

ΑΝΑΖΗΤΩΝΤΑΣ ΤΟΝ ΜΥΘΟ ΤΟΥ ΠΟΙΗΤΗ

Το ερώτημα λογογραφία ή δράμα με υπερρεαλιστικά στοιχεία ανακινεί η παράσταση του Ματωμένου Γάμου» από το «Πειραματικό Θέατρο της Πόλης» επιχειρώντας μία διαφορετική ανάγνωση του έργου. Η Μ. Ριάλδη φαίνεται να αναζητά τον μεταφυσικό ποιητή Λόρκα, ενώ παρακάμπτει τον λυρισμό του ανδαλουσιάνου.

Η παράσταση στέκεται σεβαστή απέναντι στο κείμενο επισημαίνοντας την μεταγλώττιση ποιητή Ν. Γκάτσου, ελεύθερη στο γράμμα αλλά πιστή στο πνεύμα του συγγραφέα. Όμως, πέρα από τον Λόρκα, υπάρχει ο μύθος του ποιητή που εκτελούν οι Φαλαγγιστές, κάτω από σκοτεινές συνθήκες μέχρι πρόσφατα, στην ηλικία του. Πρώτο θέμα ενός εμφύλιου που στοχεύει στην ίδια την ιδέα της Δημοκρατίας. Η Μ. Ριάλδη, με σχεδόν ρομαντική διάθεση, προσθέτει περιθώρια του έργου μία γωγική σκηνή και ένα ενδιάμεσο, για να προσδώσει θεατρικό λόγο την αίγλη του μύθου και την ηρωική δόνηση. Σύντομες αλλά σημαντικές παρεμβάσεις, αφού ωθούν τον αναγνώστη στην αναζήτηση συμβόλων και αλληγοριών πέρα από

τις συγγραφικές προθέσεις.

Ο «Ματωμένος Γάμος», έργο στέρεα ρεαλιστικό, το πρώτο στην αποκαλούμενη αγροτική τριλογία, αφού ο Λόρκα έχει πλέον εγκαταλείψει τους υπερρεαλιστικούς πειραματισμούς, δραματοποιεί το πάθος με πηγαίο λυρισμό· μία είδηση για έναν φόντο τιμής είναι ο πυρήνας. Ο ποιητής ζωντανεύει στο έργο του την αγροτική Ισπανία με τα ήθη και τις κοινωνικές της προλήψεις. Πληθωρικός, διευθύνει το πρώτο ανέβασμα και γράφει τις μελωδίες αντλώντας από την λαϊκή μουσική· το παραδοσιακό κλίμα, αντίστιξη στους ήρωες και τις σκοτεινές τους πλευρές.

Η παράσταση έρχεται να δοκιμάσει την ισχύ του λόγου αφαιρώντας το τοπικό χρώμα και περιορίζοντας τα δραματικά στοιχεία. Αντί για μία ειδυλλιακή αναπαράσταση, ο Κ. Πανιάρας προτείνει έναν απογυμνωμένο σκηνικό χώρο, που διασπούν οι εικαστικές επεμβάσεις της Γ. Γαζετοπούλου, ενώ σε μαύρο φόντο προβάλλουν ψυχρά τα λευκά γλυπτά της Α. Παπαδοπεράκη. Στην απροσδιοριστία του χώρου αλλά και την υπέρβαση ενός συγκεκριμένου χρόνου, συμβάλλουν τα κοστούμια του Σ. Πασχαλίδη και οι μάσκες της Α. Γραβάνη. Όμοια λειτουργεί η μουσική επένδυση, εξορκίζοντας ακούσματα με πιθανόν λαογραφικό χαρακτήρα.

Τα δράματα του Λόρκα εμφανίζουν έναν σχεδόν οξύμωρο διυισμό. Στηρίζονται στους γυναικείους χαρακτήρες αναδεικνύοντας την ορμέφυτη συμπεριφορά τους, όμως το κείμενο αποθεώνει το κυρίαρχο αρσενικό. Οι γυναίκες στήνουν τον γαμήλιο χορό· τα κορίτσια —οι

Η Γ. Βλαχοπούλου και ο Θ. Βανδώρας από την παράσταση του «Ματωμένου Γάμου».

τρεις Μοίρες (Ν. Στεφάνου, Β. Βανίτα, Σ. Δρόσου), η γυναίκα του Λεονάρδο (Τ. Σκαρλάτου) και η πεθερά (Ρ. Σηφάκη) με πρώτη στον ύμνο της ζωής την δούλα (Τ. Γαρμπή). Στην κίνηση και την εκφορά του λόγου διατηρούν, όπως και ο πατέρας της νύφης (Θ. Μοριδής), την συγκίνηση και την πληθωρικότητα της ισπανικής ψυχής· πλησιέστεροι στην αισθητική του συγγραφέα.

Τον χορό του αίματος προετοιμάζουν οι τρεις ξυλοκόποι —στην παράσταση περιορίζονται σε δύο, ο ένας μελαμψός αλλοδαπός· το αραβικό στοιχείο στην ιβηρική χερσόνησο— και κορυφώνουν το φεγγάρι (Γ. Μούτσιος) και η ζητιάννα - θάνατος (Δ. Νικολαΐδου). Η προσωποποίηση της Σελήνης και του Χάρου που διακινδυνεύει ο Λόρκα επηρεασμένος από τον δραματικό του πρόγονο Καλντερόν, αστοχεί με ερμηνείες χωρίς δαιμονικότητα και λυρικές εξάρσεις.

Δυστυχώς, ο ανδρικός πόθος μόνον απαγγέλεται· γαμπρός (Δ. Παπακωνσταντίνου) και εραστής (Θ. Βανδώρας) δεν πείθουν πως διαθέτουν την ερωτική ορμή του νόμιμου διεκδικητή, ακόμη περισσότερο του άρπαγα. Μόνη η νύφη (Τ. Βλαχοπούλου), ενσαρκώνει μία τραγική ηρωίδα με μέτρο στην καρτερία και υποταγή που φανερώνεται άγρια στο πάθος της.

Όμως, ο διονυσιασμός πνίγεται σαν τον λυγμό καθώς μάχεται ενάντια στο αναπόφευκτο της μοίρας.

Η μάνα της Μ. Ριάλδη τονίζει με την ερμηνεία της την διαχρονικότητα και την υπέρβαση που ως σκηνοθέτις θέλησε να προσδώσει σε ολόκληρη την παράσταση. Περισσότερο εκδικητική παρά δραματική, δεν είναι ο παθητικός δέκτης της συμφοράς αλλά ο καθοριστικός προαποσπιστής της οικογενειακής τιμής. Στον καταληκτικό μονόλογο, είναι η μάνα κάθε σκοτωμού, ακόμη η μάνα - αγωνίστρια που πάλλεται από ένταση του κάθε εμφύλιου.

Μία διαφορετική εκδοχή χωρίς την παραδοσιακή ατμόσφαιρα προς αποφυγήν της ηθογραφίας· ένας τόσο συκοφαντημένος όρος. Ωστόσο, το θεατρικό κείμενο, για άλλη μία φορά, μάλλον δεν αναπνέει ελεύθερα όπως συσσωρεύονται οι συμβολικές παραστάσεις. «Ο Λόρκα την αγαπάει αυτή την γη, την αγαπάει έως θανάτου... Ο έρωτας της γης, ο έρωτας του ανθρώπου, ο έρωτας του θεού, ο έρωτας του θανάτου, είναι πάντοτε ο Έρωτας!» (συγγενές ξέσπασμα του Ο. Ελύτη).

Μήπως η παράσταση αφυδατώνει ακριβώς αυτό το μεσογειακό πάθος, το γεμάτο λυρισμό;

Μ. Θεοδοσοπούλου

Σημειωματάριο

ΘΕΑΤΡΟ

Στο γνωστό «εργοστάσιο» της οδού Βουλιαγμένης βρήκε τελικά στέγη το «Μαγικό Θέατρο» και τολμά να ανεβάσει την «Τραγική ιστορία του δρος Φάουστους» του Κ. Μάρλοου, γραμμένη πριν σχεδόν 400 χρόνια, σε μετάφραση Λ. Μπάμπου - Παγκουρέλη και σκηνοθεσία Ν. Χατζηπαπά. Τον Φάουστους υποδύεται ο Π. Μιχαηλίδης.

Θαυμάσια ιδέα για μία

συνοπτική εξοδό από την πρωτεύουσα, η παράσταση στο Δημοτικό Θέατρο «Απόλλων» της Πάτρας. Η «Δυτική Αποβάθρα» του Μπερνάρ Μαρί Κολτές σε μετάφραση Β. Παπαβασιλείου και σκηνοθεσία Μ. Λυμπεροπούλου που επωμίζεται και τον ρόλο της μάνας. Μία πρώτη γνωριμία με τον πλάνητα γάλλο συγγραφέα που πέθανε μόλις 41 ετών. Έπεται η συνέχεια εντός των τειχών.

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

Εγκαινιάστηκε χθες και θα διαρκέσει ως τις 20.2 η έκθεση του Θεόδουλου —σειρά έργων που ξεδιπλώνουν τον τρόπο συμπεριφοράς του καλλιτέχνη στον χώρο, στην ύλη και κάποια κωδικοποίηση του «σφαιρικού συστήματος» (global) της σύγχρονης σκέψης.

Έκθεση γλυπτικής του Γερμανού Bernd Lohaus στο Σπίτι της Κύπρου (Ηρακλείτου 10) διοργανώνεται με την φροντίδα του περιοδικού «Arti» και του «Σπιτιού της Κύπρου». Διάρκεια, ως 7.2.

Εγκαινιάστηκε χθες στην γκαλερί «7» (Ζαλοκώστα 7) ομαδική έκθεση με τίτλο «Οι στρατηγικές της γραφής». Διάρκεια, ως την 1.2.

Στις 30.1. εγκαινιάζεται, στην γκαλερί Ζουμπουλάκη, έκθεση ζωγραφικής του Άγγλου Martin Bradley —παιδικό γκράφιτι και πολύχρωμα σύμβολα από διαφορετικούς πολιτισμούς.

Τριάντα λιθογραφίες, έργα της τελευταίας εικοσαετίας, εκθέτει ο Βασίλης Χάρος στο «Πολύπλανο» (Λυκαβηττού 16). Διάρκεια ως τις 8.2.

Ός την 1.2. η Χρύσα Χαρατσά και η Αγγλίδα Una Bryce εκθέτουν έργα τους στην αίθουσα τέχνης «Αέναον» (Άντερσεν 18, Κατεχάκη).

Την Τετάρτη 5 Φεβρουαρίου εγκαινιάζεται στην Αίθουσα Τέχνης «ΑΣΤΡΟΛΑΒΟΣ» (Ανδρούτσου 140 —Πειραιάς— τηλ. 41.28.002, 41.11.127) έκθεση ζωγραφικής του Ράλλη Κοψίδη.

Λίγα λάδια και αρκετές ακουαρέλλες και σχέδια είναι τα έργα που εκθέτει σε αυτή του την έκθεση ο καλλιτέχνης.

Η ζωγραφική του Κοψίδη, μείγμα νατουραλιστικών και σουρρεαλιστικών στοιχείων, δοσμένη μέσα από μια ιδιότυπη εικαστική γραφή, έχει έντονα σηματοδοτήσει την νεοελληνική ζωγραφική.

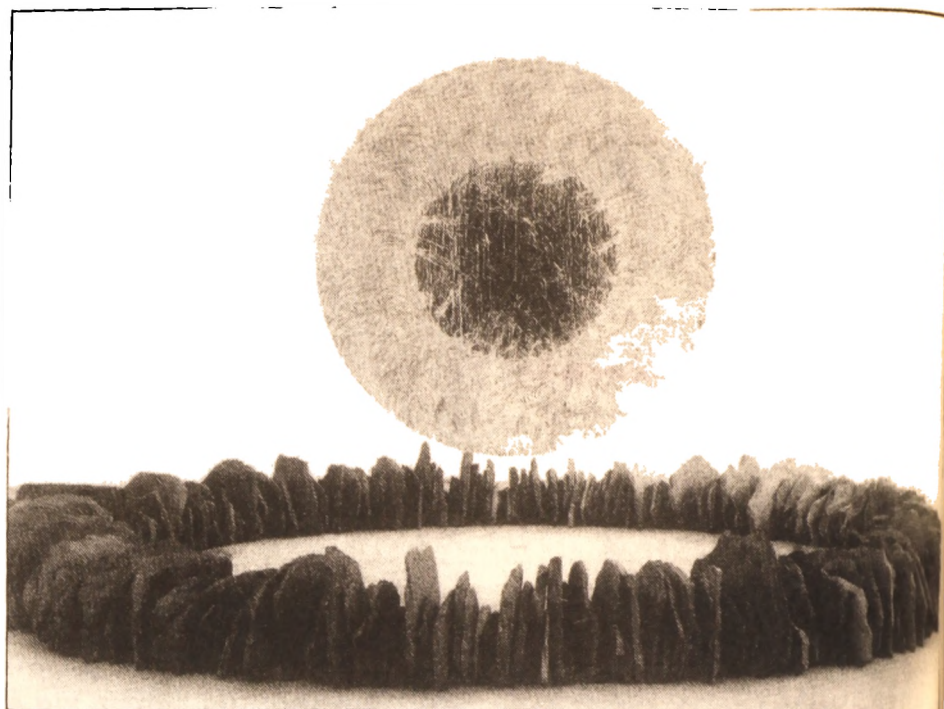
Διάρκεια έκθεσης μέχρι 22 Φεβρουαρίου (στην φωτογραφία, έργο του ζωγράφου).

Από την έκθεση της Ρ. Καραπάνου.

Έκθεση φωτογραφίας της Ρ. Καραπάνου στην Αίθουσα Τέχνης DADA (Νηρηίδων 6 και Πρατίνου). Πολλαπλές επεμβάσεις στην φωτογραφική πραγματικότητα σε αναζήτηση αισθητικού αποτελέσματος. Οι πρόσθετοι χρωματισμοί δίνουν την αντίθεση. Διάρκεια ως τις 3-2-92.

Ός τις 9.2., στην γκαλερί «Νέες Μορφές» (Βαλαωρίτου 9) εκθέτει ο ζωγράφος Γιάννης Αδαμάκος τον νέο κύκλο δουλειάς του με τίτλο «Νύχτες από γραφίτη».

Από την δουλειά που εκθέτει ο Ρ. Λονγκ στην γκαλερί Bernier.

Εγκαινιάστηκε χτες, στην Γκαλερί JEAN BERNIER, έκθεση του άγγλου καλλιτέχνη RICHARD LONG.

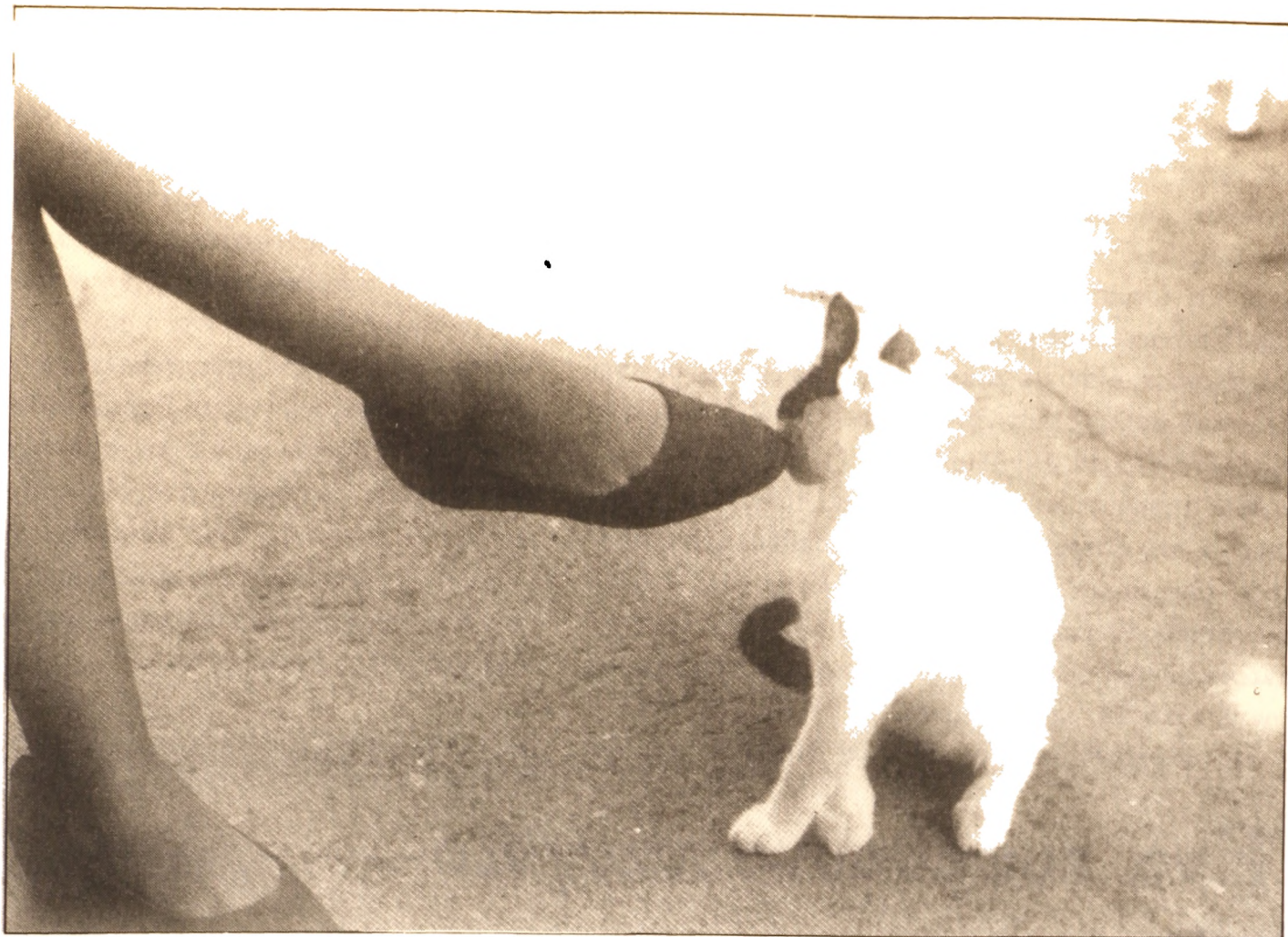
Ο RICHARD LONG ζει και εργάζεται στο Μπρίστολ της Αγγλίας. Σε πρόσφατη συνέντευξή του στον Ρίτσαρντ Κορκ, περιγράφει ως εξής την δημιουργική του ταυτότητα:

R. Cork: Από τις εκθέσεις σας φαίνεται ότι κατέχετε καλά το πώς να χειρίζεστε τον εκθεσιακό χώρο με την λιτή διαύγεια που χαρακτηρίζει τα έργα που δημιουργείτε στην φύση. Πώς, λοιπόν, ανα- δημιουργείτε την εμπειρία της υπαίθρου μέσα στον κλειστό χώρο;

R. Long: Με τον ίδιο τρόπο που οι φωτογραφίες και τα κείμενα τρέφουν την φαντασία. Τα γλυπτά που βλέπει ο θεατής μέσα στην γκαλερί τρέφουν τις αισθήσεις του, όπως και τα έργα με λάσπη που γίνονται απευθείας στον τοίχο. Μου αρέσει να παρουσιάζω την τέχνη με πολύ συγκεκριμένο τρόπο μέσα στην γκαλερί, όπως μου αρέσει και να παρουσιάζω εικόνες από απόμακρα μέρη. Πιστεύω ότι οι φωτογραφίες λειτουργούν έτσι ώστε να μπορώ να φτιάξω ένα έργο, π.χ. σε μια χαράδρα στο Μεξικό, χύνοντας νερό πάνω σε ένα βράχο, να φτιάξω, δηλαδή, ένα σχέδιο νερού και μετά να αποτυπώσω την ιδέα και να την φέρω στον κόσμο της τέχνης. Οι φωτογραφίες είναι χρήσιμες για να αποτυπώσεις ένα έργο που διαρκεί μόνο σε ώρα χρειάζεται το νερό για να στεγνώσει στην λιακάδα (...).

Θα μπορούσε κανείς να πει πως τα έργα μου δημιουργούν κι αυτά μια ισορροπία ανάμεσα στα μοτίβα της φύσης και στον φορμαλισμό των αφηρημένων ιδεών του ανθρώπου, όπως είναι οι γραμμές και οι κύκλοι. Είναι εκεί όπου τα ανθρώπινα χαρακτηριστικά μου συναντούν τις φυσικές δυνάμεις και τα μοτίβα του κόσμου και αυτό αποτελεί την ουσία των έργων μου. (...) Μπορούν να ειπωθούν πολλά —από θεωρητικής και διανοητικής πλευράς— για τις γραμμές και τους κύκλους. Το γεγονός όμως ότι είναι σχήματα που δεν ανήκουν σε μένα, αλλά ανήκουν σε όλους διότι υπήρξαν μέσα στο φάσμα της ιστορίας, τους δίνει μια δύναμη πολύ μεγαλύτερη από όση θα ενδεχομένως άλλα δικά μου ιδιόμορφα σχήματα. Νομίζω πως αποφεύγονται πολλά προσωπικά άχρηστα αισθητικά εξαρτήματα (...) Εξάλλου είναι σχήματα που τα αναγνωρίζει όλος ο κόσμος, θεατής δεν χρειάζεται να προσπαθήσει να καταλάβει τι είναι που βλέπει.

φωτογραφία
Ιωάννη
Βίτσα.
σα από το
ρακό, εκδ.
Συλλόγου
ταλλήλων
Εθνικής
Τράπεζας
Ελλάδος
ήνα 1991.

Οι ανελέητοι ελεήμονες

Νίκος Κάσδαγλης
ελεήμονες

δ. Κέδρος, Αθήνα 1990

Ο Νίκος Κάσδαγλης (Κως, 1928) που εδώ και άπαντα χρόνια υπηρετεί αποκλειστικά και μόνο τον λόγο, με δώδεκα ως τώρα βιβλία, ανήκει στους γράφους της πρώτης μεταπολεμικής γενιάς που, οίς να αποκοπούν από την παράδοση, θέλησαν να βρουν στην πεζογραφία τα χαρακτηριστικά εκείνα που ανταποκρίνονταν στην δική τους εποχή και δικά τους δεδομένα. Οι περισσότεροι από αυτούς, στην προσπάθειά τους να επενδύσουν αποτελεσματικά τις θεματικές τους επιλογές, αλλά και γιατί ονταν από εμπειρίες οδυνηρές, επιλέγουν μια γρήγορη ρεαλιστική, σαν σίγουρο μέσο πιστής απεικόνισης της σκληρής πραγματικότητας που βίωσαν ορθοί ακόμα— στην περίοδο της Κατοχής και συνέχισαν να βιώνουν στις πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες, όταν άλλαξε πια το κοινωνικό τοπίο. Η μόνη διαφορά που επισημαίνεται —εκτός από το στυπικό ύφος— είναι το είδος ρεαλισμού που επιλέγει κάθε συγγραφέας: άλλοτε έναν ήπιο ρεαλισμό, ο οποίος αφαιρετικά στοιχεία δίνουν μια επίφαση προσημμένης αφήγησης, άλλοτε κατάστικτον από λυγρές παρεμβολές, που κάνουν οξύτερες τις αντιθέσεις άλλοτε έναν ακραίο ρεαλισμό, που συχνά με την βολή επιδιώκει ένα πιο εντυπωσιακό και άμεσο αποτέλεσμα. Ο Νίκος Κάσδαγλης επέλεξε αυτόν τον υψαίο, που υιοθετεί από τα πρώτα του λογοτεχνικά βήματα έως τώρα, συνθέτοντας μια μανιέρα

που τον οδηγεί, τις περισσότερες φορές, σε μια αξιοσημείωτη επιτυχία και άλλοτε μειώνει την πειθώ της πραγματικά δυνατής γραφής του.

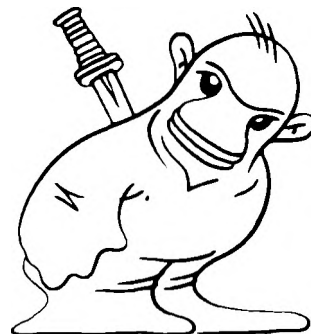
Οι ελεήμονες, τελευταίο βιβλίο του συγγραφέα, δεν είναι εντελώς άγνωστο σε όσους έχουν παρακολουθήσει την λογοτεχνική διαδρομή του. Από τα πέντε αφηγήματα που το συνθέτουν, τρία είχαν περιληφθεί στην *Μυθολογία* (Κέδρος, 1977) ένα είδε το φως το 1987 από τις εκδόσεις Στιγμή και το πέμπτο παρουσιάζεται για πρώτη φορά. Αυτό, φυσικά, δεν αναιρεί την χρησιμότητα της έκδοσης, τόσο γιατί η παλιά συλλογή έχει από καιρό εξαντληθεί, όσο και γιατί, παρά την θεματική τους ποικιλία, τα αφηγήματα έχουν κάποιον κοινό άξονα: την έμμεση ή άμεση άσκηση ηθικής και σωματικής βίας που υφίσταται το άτομο της εποχής του μεταπολέμου.

«Μακάριοι οι ελεήμονες ότι αυτοί ελεηθήσονται» είναι ο τίτλος του πρώτου διηγήματος, που δεν είναι μόνο το καλύτερο της συλλογής, αλλά και από τις πιο δυνατές σελίδες ολόκληρου, ίσως, του μέχρι σήμερα έργου του συγγραφέα. Η ρήση αυτή από την «επί του όρους ομιλία», ηχεί σαν τραγική ειρωνία όσο κυλάει το βλέμμα του αναγνώστη στις σελίδες, απ' όπου λείπει το παραμικρό έλεος. Μέσα από μια σκληρή γραφή που θυμίζει Φ. Σελίν, αναδύεται εφιαλτική η εικόνα του χολαστηρίου της Μακρονήσου, εκεί όπου δοκιμάστηκαν τα όρια καρτερίας της ύπαρ-

Βάστα χαρτοκόπτη! Ο *Μέγας Ανατολικός* του Ανδρέα Εμπειρίκου αριθμεί ήδη έξι τόμους (εκδ. Άγρα, Αθήνα 1991). Να τους εκατοστήσει;

Για τα σταυροδρόμια του λαβυρίνθου γράφει ο Κορνήλιος Καστοριάδης (εκδ. Ύψιλον, Αθήνα 1991). Δοκίμια δημοσιευμένα κατά καιρούς, που παρά τις επιφανειακές τους διαφορές συγκροτούνται πάνω στην κοινή συνισταμένη, στα σημεία τομής των μεγάλων ερωτημάτων: τι είναι η ψυχή, τι η γλώσσα, τι η κοινωνία. Ένα βιβλίο διαφωτιστικό, γιατί αρνείται εμπράκτως τον δογματισμό έως το κρίσιμο σημείο της αναίρεσης της επιστημονικής του αλήθειας —κυρίως της βεβαιότητας γύρω από την εκάστοτε θεωρία. Ο κόπος του μεταφραστή Ζήση Σαρίκα ευδιάκριτος στο εκφραστικά διαυγές αποτέλεσμα. Συμβουλή του χαρτοκόπτη προς τους αναγνώστες: κάλλιο λαβύρινθος, παρά ψευδοευθεία...

Διάλογοι με τις μητέρες του Μπρούνο Μπέτελχάιμ (εκδ. Γλάρος, Αθήνα 1991). Με τους μπαμπάδες τι γίνεται; ούτε λέξη;

Έρση Λάγχε, *Λίγο πριν το 2000* (εκδ. Θέμα, Αθήνα 1991): όλα, δηλαδή, είναι πολύ κοντά —λίγη υπομονή ακόμη και φτάσαμε!

Ζήσης Σκάρος, *Αλλαγή συνθηκών* (εκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 1991). Τι να πει ο χαρτοκόπτης εν προκειμένω; Σιγά μην σπρώχνεστε; ή έχει ο καιρός γυρίσματα;

Η ορδή των βασιβουζούκων, ήγουν η «συμμορία» του Μυριβήλη... (Μυτιλήνη 1991). Ο χαρτοκόπτης παρακαλεί θερμά τον συγγραφέα του μικρού αυτού βιβλίου κ. Κώστα Γ. Μίσσιο να μας το ξαναστείλει, καθώς το «περιεργον» του θέματός του, το μετέτρεψε σε περιζήτητο...

Θα είμαι πάντα ένθερμος χαρτοκόπτης για τα βιβλία που ενισχύουν την καλλιτεχνική παιδεία (το ανικανοποίητο του χαρτοκόπτη) και ιδίως όταν πρόκειται για μουσική (μουσικήν ποιού και εργάζου, άλλωστε!): Αθανάσιος Χρ. Παπαζάρης, Η μουσική στην εκπαιδευτική διαδικασία. Θέματα παιδαγωγικής της μουσικής, διδακτικής και μάθησης (εκδ. «Τέρτιος», Κατερίνη 1991). Αχ και να ήμουν άνθρωπάκι και να πήγαινα σε σχολείο μουσικό!

Ιθάκη, ένα «νησί ανθρωπιάς», η γνωστή Θεραπευτική Κοινότητα «Ιθάκη» και η διμηνιαία έκδοση Τα νέα της Ιθάκης (77, Δεκέμβριος 1991), εορταστική για την συμπλήρωση οκτώ χρόνων από την ίδρυση της πρώτης θεραπευτικής κοινότητας στην Σίνδο, περιλαμβάνει ενδιαφέροντα ενημερωτικά κείμενα για τις δραστηριότητες της κοινότητας και τις προοπτικές της. Πάντα τέτοια...

Κλειστοφοβία του Αθανασίου Βαλβίδα (εκδ. Δωδώνη, Γιάννινα -Αθήνα 1991). Για την κλειστοφοβία ενός χαρτοκόπτη που φράχαρε μες στις σελίδες του βιβλίου, ποιος θα νοιαστεί;

Λεπτομέρειες του Γιώργου Γρηγορόπουλου (εκδ. «Εστία»): «Το βλέπω αντικρίζοντας τα μάτια σου, / Πόσο είναι δύσκολο ν' ανθίσει κάτι / Περπατώντας στο σχολειό / Ανάμεσα σ' ενάρετους και σε κλεπταποδόχους...».

ξης και βραβεύτηκε η ευρηματικότητα για την εκμηδένιση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Αυτά μας αφηγείται ο Νίκος Κάσδαγλης μέσα από την δοκιμασία ενός νέου αγρότη, που το φυσικό φιλότιμο τον εμποδίζει να υπογράψει την «δήλωση μετανοίας»: και τα αφηγείται ψυχρά, χωρίς την παραμικρή έξαρση, αφήνοντας τον αναγνώστη να παρακολουθεί με μάτια διεσταλμένα τα δρώμενα.

Η παγίδευση του πολίτη από την εξουσία φέρνει τις «Επιβάσεις» σε ένα κλίμα σχετικό με του πρώτου διηγήματος, όπου με καφκικό τρόπο ο αμέτοχος στην πολιτική πολίτης εμπλέκεται στα γρανάζια των σκοτεινών κρατικών μηχανισμών.

Θα μπορούσε να πει κανείς ότι το «Άγος» λειτουργεί σαν ιντερμέδιο, δεδομένου ότι θεματικά αποτελεί ξένο σώμα στην συλλογή. Ένας νέος άνθρωπος, μπροστά στα προσωπικά του αδιέξοδα και στην αντικοινωνική συμπεριφορά του πατέρα, κερδίζει με τον θάνατό του την κάθαρση.

Παρακολουθώντας πάντοτε τα συμβάντα του ελ-

ληνικού κοινωνικού χώρου ο συγγραφέας, με «Το θαλάμι» προβάλλει μια άλλη μορφή βίας, που αυτή την φορά δεν πηγάζει από την εξουσία αλλά από έναν τρομοκράτη. Με τις γνήσιες πεζογραφικές αρετές του ο Νίκος Κάσδαγλης δίνει δεξιοτεχνικά τις σκηνές του τραυματισμού και του θανάτου του ήρωα.

Τέλος, η συλλογή ολοκληρώνεται με «Το μετερίζι». Εδώ, η ευθυνοφοβία του δημόσιου τομέα αφήνει την βία να προκαλέσει αληθινή ιλαροτραγωδία.

Αν τελικά δεχτούμε ότι ο συγγραφέας ξεκίνησε από τον χώρο της «μαύρης πολιτικής λογοτεχνίας», αλλά παρακολούθησέμε, παράλληλα, και την σφοδρή αντίδρασή του στον ευτελισμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, αντίδραση που τον οδήγησε στην ιδεολογική μετατόπισή του, θα πρέπει για έναν ακόμα λόγο να εγγράψουμε στο ενεργητικό του —πέρα από την αφηγηματική του δύναμη— τον τρόπο και το είδος αυτής της καταγγελίας.

Τάκης Μενδράκος

Ένα ευφρόσυνο παίγνιο

Τριώδιο
εκδ. «Άγρα»
Αθήνα 1991

Αναμέτρηση με τους κανόνες της παραδοσιακής φόρμας, ωδή σε κοινή ποιητική σύνδεση, σπονδή στην φιλία: μια τριπλή στιχουργική συνεύρεση, όπου η πρόθεση αποδεικνύεται παιγνιώδης —αλλά όχι μόνον— και το πνεύμα ευφρόσυνο. Δράστες ο Ηλίας Λάγιος, ο Διονύσης Καφάλης και ο Γιώργος Κοροπούλης. Εύγλωττος από την άποψη του σκοπούμενου είναι ο υπότιτλος στο εξώφυλλο του τευχιδίου: «βαλλίσματα». Υποθέτω ότι εδώ συνυπάρχουν, ειρωνικά συνταιριασμένες, και οι δύο έννοιες του όρου: εκτόξευση βλημάτων —με φιλέταιρη ωστόσο σημασία— και τραγούδι, *Canzon*, για να μην ξεχνάμε την προβηγχιανή καταγωγή του, υπό την μορφή μπαλάντας. Τα ποιήματα του «Τριωδίου» διατηρούν στο αχέραιο τα βασικά χαρακτηριστικά της τελευταίας: αναπτύσσονται σε τρεις στροφές και καταλήγουν σε μιαν επωδή η οποία εξηγεί και ολοκληρώνει τα προηγθέντα. Το βιβλίο ξεκινάει ανάλαφρα με δοξαστικές νότες του Λάγιου υπέρ του αγοραίου έρωτα, συνεχίζει με την ενδοστρεφή αναφορά του Καφάλη σε φίλους που μπο-

ρούν να μετατρέψουν τον λογισμό σε όνειρο και κλείνει με μια αμφίσημη έξοδο που σκηνοθετεί έξυπνα ο Κοροπούλης. Ο Λάγιος μένει κάπως εξωτερικός, υποκύπτοντας στο νοσταλγικό μοτίβο το οποίο προσπαθεί να παρατονίσει: ο Καφάλης και ο Κοροπούλης όμως καταφέρνουν να δημιουργήσουν υποδόρια ένταση, ατμόσφαιρα και, το κυριότερο, διάθεση συγκινησιακής συμμετοχής στον αποδέκτη. Τις σχέσεις του ελεύθερου στίχου με την παράδοση, όπως και το ανανεωμένο ενδιαφέρον για το σονέτο και την μπαλάντα σήμερα, συζήτησε με αφορμή το «Τριώδιο», σε διεξοδικό άρθρο, που δημοσιεύτηκε πριν από λίγο καιρό στην «Καθημερινή», ο Άρης Μπερλής. Εγώ θέλω απλώς να υπογραμμίσω την αξία του συγκεκριμένου εγχειρήματος σε επίπεδο τεχνικής επάρκειας και αναγνωστικής απόλαυσης και να το συστήσω ανεπιφύλακτα στους ρέκτες της ποίησης, έμμετρης, νεοτερικής ή μεταμοντέρνας.

Βαγγέλης Χατζηβασιλείου

Ποιητική Ανθολογία

Μπαλαντέζα
Ανθολογία από τις βραδιές Ποίησης και Μουσικής
Έκδοση Νομαρχίας Αθήνας ΝΕΛΕ
Αθήνα 1990

Το βιβλίο είναι προϊόν των δραστηριοτήτων που ανέπτυξε τα τέσσερα τελευταία χρόνια η Νομαρχία-

κή Επιτροπή Λαϊκής Επιμόρφωσης της Αθήνας με πρωτοβουλία της Έλενας Στριγγάρη και του Γιώρ-

ου Δρανδράκη. Στην επιλογή των χειμένων έλαβε έρος και ο Γιάννης Πατίλης. Δεν ξέρω τι απήχησαν τα χείμενα όταν διαβάστηκαν στις εκδηλώσεις της ΝΕΛΕ, έχω, όμως, έντονες αμφιβολίες για την κριτική σκοπιμότητα των περισσότερων ανάλωων προσπαθειών: μου είναι αδύνατον να φανταστώ οι εκστρατείες υπέρ της διάδοσης της ποίησης γεκώς συμβάλλουν έστω και κατά ένα ιώτα σε κάποια ισιαστική ζύμωση περί τα φιλολογικά μας πράγματι.

Εικάζω την αντίρρηση που μου επιφυλάσσεται: κοπός αυτών των διοργανώσεων δεν είναι η διαμόρωση λογοτεχνικού κλίματος, αλλά η ανατίμηση της ογοτεχνίας στα ενδιαφέροντα του μεγάλου κοινού. αι πάλι αμφιβάλλω. Αν η προσέλευση ξεφύγει από ην συμβατική υποχρέωση, θα εκφυλιστεί κατά πάσα ιθανότητα σε συρμό —και οι συρμοί σίγουρα δεν

βοηθούν στο παραμικρό τους ποιητές.

Τα ποιήματα, ωστόσο, διατηρούν την αξία τους έτσι κι αλλιώς. Εδώ και η αξία της «Μπαλαντέζας». Η ανθολογία φιλοξενεί δείγματα ευρέος φάσματος: από την γενιά του '30 ως τους δημιουργούς που εμφανίστηκαν κατά την διάρκεια της περασμένης δεκαετίας. Ο αναγνώστης έχει την δυνατότητα να παρακολουθήσει κατά μόνες —χωρίς τις εξωτερικές παρεμβολές μιας επί τούτου εκδήλωσης— τον ρυθμό της κάθε φωνής ξεχωριστά και ακόμη, αν δονηθούν οι κεραίες του, να κάνει συγκρίσεις και συσχετισμούς. Οι υπεύθυνοι της ΝΕΛΕ διάλεξαν αξιόπιστους τεχνίτες, με κριτήριο την ευρύτερη δυνατή εκπροσώπηση. Και αυτή είναι, νομίζω, μαζί με την έκδοση του βιβλίου, η σημαντικότερη συμβολή τους.

Βαγγέλης Χατζηβασιλείου

Η «πραγματικότητα» της γραφής

Γλωντ Σιμόν,
Ξενοδοχείον Πολυτελείας.
Ατφρ.: Τάνια Βελλιανίτη.
Εκδ. «Εστία»,
Αθήνα 1991

Βαρκελώνη, Ξενοδοχείο (οση, ισπανικός εμφύλιος: η αναρομή σε προηγούμενο έργο (Τενωμένο Σκοινί, 1947) καθίσταται αναγκαία αναφορά για τον προσδιορισμό του έργου. Ο νομελίστας (1985) συγγραφέας -υτόπτης μάρτυρας, διατείνεται όι δεν γράφει παρά μόνο για κατατάσεις που έχει βιώσει: ο αριτουρηματικός Δρόμος της θλάνδρας ήταν η εμπειρία του αό την γαλλική υποχώρηση του 940. Όμως: κι εκεί όπως κι εώ, ο Κ.Σ. ανασηματοδοτεί, μέω μιας περίτεχνης αφηγηματικής εχνικής και μιας πολυδιάστατης πτικής, τóπους, ανθρώπους, γεονότα. Γι' αυτόν, οι λέξεις δεν ναι απλό εργαλείο αναπαράσταης μιας πραγματικότητας αλλά ημιουργοί της ιστορίας: «Όταν ράφω δεν εκφράζω κάτι που ροϋπάρχει της γραφής μου» (L'Express, 28/5/64). «Τα γεονότα, τα πρόσωπα ενός μυθιορήματος είναι αποτέλεσμα της ραφής και δεν υπάρχουν παρά

μόνον από την στιγμή που γράφονται» (Europe 474, Οκτ. 1968). Έτσι: ακόμη κι αν ανήκουμε στην Ιστορία πριν αφηγηθούμε ιστορίες (P. Ricoeur), η ιστορία που γράφεται προκύπτει από την δημιουργική δύναμη της γραφής η οποία δεν αναπαριστά αλλά παριστά μια νέα πραγματικότητα. Η ανάμνηση αφήνει περιθώριο να εισβάλει η μυθοπλασία μέσα από τα κενά που αφήνει η μνήμη. Κι ακόμα: στο Ξενοδοχείον Πολυτελείας η πραγματικότητα που βιώνεται την ώρα του εμφυλίου αντιπαρατίθεται διαρκώς στην πραγματικότητα που αναπλάθεται μέσα από την μνήμη.

Η διπλή αφηγηματική φωνή του ήρωα, η διπλή οπτική του κι ακόμη, η διπλή συνείδησή του, εναλλάσσονται στο τότε και στο τώρα απλώνοντας την χρονική διαδοχή τους στον χώρο του χειμένου αναιρώντας ταυτόχρονα την γραμμικότητα του χρόνου κι αναδεικνύοντας την κυκλωτική κίνηση

της ιστορίας μέσα στην Ιστορία. «Θέλησα να περιγράψω τις μυρωδιές, τις εικόνες, τις απτές αισθήσεις, τις συγκινήσεις» (L'Express, 10/4/62). Η μυθοπλασία του Κ.Σ. πραγματώνεται μέσα από την περιγραφή. Η περιγραφή της πολιτικής δολοφονίας του 2ου κεφαλαίου αποδίδεται με την αργή κινηματογραφική κίνηση τελετουργικά και αποστασιοποιημένα σε τέτοιο βαθμό, ώστε τα πάντα υποχωρούν μπροστά στην παντοδυναμία των σημείων. Η μετάφραση της Τ. Βελλιανίτη κινείται επιτυχώς στον φρενήρη ρυθμό της γραφής του Κ.Σ. και θα ήταν εξαίρετη αν είχε αποφύγει κάποιες άστοχες επιλογές λέξεων και είχε ελέγξει περισσότερο κάποια λεκτικά σχήματα που δεν λειτουργούν αποτελεσματικά στην γλώσσα μας. Le Palace: γιατί άραγε δεν προτιμήθηκε το δοκιμότερο μεταφραστικά αλλά και νοηματικά «Μέλαθρον»;

Δημήτρης Τσατσούλης

Μέσα από το φακό (εκδ. Συλλόγου Υπαλλήλων Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, Αθήνα 1991).

Ένα πολύ ωραίο φωτογραφικό λεύκωμα, αποτέλεσμα της συλλογικής προσπάθειας του «Φωτογραφικού Τμήματος» του Σ.Υ.Ε.Τ.Ε., που οφείλει πρωταρχικά την ποιότητά του στην υψηλή στάθμη των ιδίων των φωτογράφων. Για όσους δεν το ξέρατε, ο χαρτοκόπτης είναι ερασιτέχνης φωτογράφος (και άλλα πολλά!). Λοιπόν, Έπαινος χαρτοκόπτη στην φωτογραφία του Ιωάννη Βίτσα!

Να φύγεις από μέσα μου να ησυχάσω του Γιώργου Μολυβίδη (εκδ. Ιώδιο, Θεσσαλονίκη 1991). «Κασσάνδρου: Πόσο λυπάμαι τις οδούς / που θέση δεν έχουν / στα ποιήματα. / Βρώμικες, θλιβερές, σκοτεινές / κανείς δεν συγκινείται γι' αυτές / παρά οι όμοιοι τους / μαγαζάτορες / που βλαστημούν την τύχη τους». Φύγε, φύγε, λοιπόν, να ησυχάσουμε κι οι δυο...

Ξύλινη γλώσσα. Γλωσσολογικοί, ιστορικοί και ιδεολογικοί προσδιορισμοί του αριστεροκομματικού ιδιώματος του Γιάννη Μ. Καλιόρη (εκδ. Αρμός, Αθήνα 1991). Ο ξύλινος χαρτοκόπτης προβληματίζεται σοβαρά: Αρκεί να αλλάξει υλικό για να αποφύγει την ξύλινη γλώσσα; Φαίνεται από την αυστηρή και επίμονη πραγμάτευση ενός εμμανούς ερευνητή, όπως ο Γιάννης Καλιόρης, πως η γνωστή ρήση: άλλαξε ο Μανωλιός κι έβαλε τη βράκα αλλιώς, ισχύει και στην περίπτωσή μας. Δηλαδή, δεν υπάρχει ελπίς; Με χρόνο, κόπο και αγωνία για αυτογνωσία, κάτι μπορεί να γίνει... Διαβάστε, λοιπόν, αυτό το τόσο σημαντικό βιβλίο και τα ξαναλέμε...

ο χαρτοκόπτης

ΟΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΕΣ ΤΩΝ MEDIA

Η αύξηση των τυπωμένων σελίδων με δημοσιογραφικό υλικό, η αύξηση των τηλεοπτικών σταθμών, η σθεναρή ...αντίσταση των πολλών ραδιοσταθμών (πώς τα καταφέρνουν και φυτοζωούν) κάνει όλο και περισσότερο αναγκαία την προσφυγή του Τύπου στους ανθρώπους των γραμμάτων και των τεχνών.

Συνεντεύξεις επί συνεντεύξεων, σταρ και στάρλετ, σημαντικοί και ασήμαντοι συμφύρονται, αποφαινόνται, προβάλλουν ως δημόσια πρόσωπα προς τέρψιν του καταναλωτικού κοινού.

Επειδή επιπλέον το ταμπλόϊντ και η εικόνα συνεχίζουν να κερδίζουν έδαφος, η φροντίδα των δημοσιογραφικών γραφείων αναλίσκxται στο πώς, εύκολα, εύπεπτα, συνθηματολογικά αν είναι δυνατόν θα ειπωθούν εξυπνάδες, θα απεικονισθούν

πρότυπα, θα προβληθούν στυλ και στυλάκια, θα αποθεωθεί η κοινοτοπία που, με ένα τρικ, με ένα κλικ, θα δείξει ότι ορίζει ένα πρόσωπο διαφορετικό από μας —ένα είδωλο.

Σε αυτήν την κατεύθυνση, ο Τύπος έχει δώσει την λύση του. Τα είδωλα του πολιτισμού μας, μιλούν με εξαιρετική ελαφράδα για τα παλιά, ρίχνουν ασφαιρα πυρά, προβάλλουν τις εξαιρετικές τους ικανότητες, μιλούν για την ιδιωτική τους ζωή —στο έργο τους, συνήθως, αναφέρονται με γενικότητες και με ήξεις-αφήξεις— και ...ποζάρουν.

Τα πνευματικά αστέρια του παρόντος μας —οι καλλιτέχνες των media— οφείλουν να έχουν φωτογένεια και έναν καλό φωτογράφο.

Τρικυμία εν κρανίω; Στο Κανάλι 29, στον γνωστό και μη εξαιρετέο Κυριάκο Διακογιάννη, έδωσε συνέντευξη ο σκηνοθέτης

Θόδωρος Αγγελόπουλος (Παρασκευή, 10.1), με αφορμή την ταινία του «Το μετέωρο βήμα του πελαργού» που προβάλλεται στις ελληνικές αίθουσες.

Έσχατο διαφημιστικό τέχνασμα προκειμένου να προσελκυθούν

στον κινηματογράφο και ορισμένοι φίλοι της «κουλτούρας»

αυριανιστές; Η επιβεβαίωση του, μόλις πριν από μια μέρα εκπεφρασμένου από την ΕΤ-1, αυτοπροσδιορισμού του σκηνοθέτη:

«Παραμέγω, εν πλήρει σύγχυση, αριστερός»;

KENNENTY. Η δολοφονία του Τζων Φιτζέραλντ Κέννεντυ το Νοέμβριο του 1963 και το κλείσιμο της υπόθεσης χωρίς να ικανοποιηθεί το «λαϊκό αίσθημα» συντήρησε και συντηρεί μια μαζική ψύχωση στην Αμερική. Ψύχωση που εκμεταλλεύτηκε ο σκηνοθέτης «μυθολογιών για τις μάζες» Όλιβερ Στόουν, που σκηνοθέτησε ένα πανάκριβο φιλμ στο οποίο επανεξετάζει τα στοιχεία του FBI —και όχι μόνο— χάρη στα οποία

βγήκε το δικαστικό πόρισμα.

Η ταινία απέκτησε φήμη χάρη στον θόρυβο που υποκίνησαν σκηνοθέτης και παραγωγοί, τους υψηλούς τόνους εναντίον των παρακρατικών μηχανισμών και των μουσικών υπηρεσιών (την «παραεξουσία»), τον «προσδοκισμό» και, ιδιαίτερα, την διαμάχη με τον Τύπο που τον κατηγορήσαν ως συντεταγμένο στο κράτος μηχανισμό.

Το γεγονός ότι η αφή-

γηση επιλέγει έναν, με την μέθοδο του CNN, ρεπορταζιακό τρόπο (μυθοπλαστικής) ανασύνθεσης των περιστατικών, δείχνει με ευκρίνεια πού το πάει η ταινία: με ένα εντυπωσιοθηρικό δημοσιογραφικό στυλ ακυρώνει το αισθητικό αίτημα της σύνθεσης. Δεν έχει σημασία όμως κάτι τέτοιο. Ο λαός θέλει κραυγές —και πάντα υπάρχουν κάποιοι που είναι διατεθειμένοι να είναι κραυγαλέοι.

προσπάθεια της «Σφενδόνης» αξίζει την στήριξη όλων μας.

«ΗΝΙΟΧΟΣ» ΑΝΑΠΕΠΤΑΜΕΝΟΣ. Ο Αλέξης Δαμιανός, επιτέλους, μάλλον θα καταφέρει να ολοκληρώσει το κινηματογραφικό του όραμα. Το Ελληνικό Κέντρο Κινηματογράφου αποφάσισε να συμβάλει, ως συμπαραγωγός, στον «Ηνίοχο».

Ο σκηνοθέτης της «Ενδοκίας» υπόσχεται πολλά. Επειδή αγαπάμε τις ταινίες του, τα αναμένουμε με πολύ ενδιαφέρον.

ΣΦΕΝΔΟΝΗ. Η πενία τέχνας κατεργάζεται. Έχοντας την ανάγκη να αποκτήσουν ιδιόκτητο θεατρικό χώρο, τα μέλη της θεατρικής ομάδας Σφενδόνη με την βοήθεια της γκαλερί «Ιόνη» (Δ. Κυριακού 15, Κηφισιά) και πολλών εικαστικών καλλιτεχνών που διέθεσαν αφιλοκερδώς έργα τους διοργανώνουν έκθεση ζωγραφικής, τα έσοδα της οποίας θα χρησιμοποιηθούν για την διαμόρφωση κειρίου ιδιοκτησίας του Ιδρύματος Ε. Κουτλίδη (Μακρή 4, Μακρυγιάννη) στο οποίο θα στεγαστεί θεατρικός χώρος 200 θέσεων.

Επειδή οι δημιουργικές απόπειρες λιγοστεύουν, η

Γραφές της Περεστρόϊκα -

Όψεις της σύγχρονης ρωσικής πεζογραφίας παρουσιάζει, σε μια ενδιαφέρουσα έκδοση, το τελευταίο τεύχος του περιοδικού ΤΟ ΔΕΝΑΡΟ.

Σύμφωνα με το εκδοτικό σημείωμα, «η λογοτεχνία αυτή υπήρξε ένα μάθημα ύφους όσον αφορά την δραματική της οικονομία, την

ευφυΐα αποδραματικοποίησης των συγκρούσεων, την ελλειπτική και σίγουρη εκμετάλλευση της συγκυρίας που απομακρύνει τον κίνδυνο του φολκλορισμού (ενώ ταυτοχρόνως μπορεί και αποτυπώνει δημιουργικό τον ατομικό και συλλογικό ψυχισμό), την συγκρότηση νέων τοπίων, την εξασφάλιση ατμοσφαιρικών αποχρώσεων».

Στο τεύχος ανθολογούνται 16 πεζογράφοι.

Ο ΜΟΝΟΘΗΤΗΣ

ΣΕΙΡΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΨΗΦΙΔΕΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΡΓΥΡΙΟΥ -
ΓΙΩΡΓΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ - ΣΤΡΑΤΗΣ
ΤΣΙΡΚΑΣ - ΝΤΙΝΟΣ
ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ
Επτά κείμενα για τον Νίκο Καββαδία
ΔΑΝΙΗΛ Ι. ΙΑΚΩΒ
Η αρχαιογνωσία του Οδυσσέα Ελύτη
Μ.Ζ. ΚΟΠΙΔΑΚΗΣ
«ΑΡΙΑΔΝΗ». Μια σπουδή στον ερωτικό
Σεφέρη
ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ
«Εις την οδόν των Φιλελλήνων» του
Α. Εμπειρίκου
ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΛΙΟΡΗΣ
Ο γλωσσικός αφελληνισμός.
Πέραν του μισοξενισμού και της
υποτελείας
ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ
«Ο έρωτας στα χιόνια» του Αλ.
Παπαδιαμάντη
ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ
Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και
πνευματική ζωή
ΑΝΤΕΙΑ ΦΡΑΝΤΖΗ
Ερωτικές μεταμορφώσεις· αντίδωρο
στην Μάτση Χατζηλαζάρου
ΑΝΤΕΙΑ ΦΡΑΝΤΖΗ
Ούτως ή άλλως
ΣΟΝΙΑ ΙΛΙΝΣΚΑΓΙΑ
ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ
Από την πορεία της ελληνικής ποίησης
του 20ού αιώνα

ΣΕΙΡΑ: ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΛΟΓΟΣ

CHARLES KAHN
Ο Αναξιμανδρος και οι απαρχές της
ελληνικής κοσμολογίας
ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΡΕΟΠΑΓΙΤΟΥ
Περί μυστικής θεολογίας
Εισαγωγή: VLADIMIR LOSKY
ΠΡΟΚΛΟΥ ΔΙΑΔΟΧΟΥ
Στοιχειώσεις Θεολογική
Εισαγωγή - Σχόλια: E.R. DODDS
Γ.Σ. ΚΙΡΚ
Ηράκλειτος: τα κοσμολογικά
αποσπάσματα
ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
Ομιλίες στην Εξαήμερο

ΣΕΙΡΑ: ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ

ΝΙΚΟΣ ΠΟΥΛΑΝΤΖΑΣ
Για τον Γκράμσι. Μεταξύ Σαρτρ και
Αλτουσέρ
Παρεμβάσεις
ΠΙΕΤΡΟ ΙΝΓΚΡΑΟ
Η κρίση και ο τρίτος δρόμος
ΛΟΥΓ' ΑΛΤΟΥΣΕΡ
Στοιχεία αυτοκριτικής
ΡΑΛΦ ΜΙΛΛΙΜΠΑΝΤ
Το Κράτος στην καπιταλιστική
κοινωνία.
Ανάλυση του δυτικού συστήματος
εξουσίας
ΤΣ. ΛΟΥΠΟΡΙΝΙ - Ε. ΜΠΑΛΙΜΠΑΡ -
Α. ΤΟΖΕΛ
Η κριτικής της πολιτικής του Μαρξ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ
Φύλλα - φτερά
ΜΑΡΙΑ ΤΟΥΝΤΑ
Η δίκη του Φλωμπέρ
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ
Μερολήπτική κατάθεση
ΑΛΚΗΣ ΡΑΦΤΗΣ
Η εργασία στην ποίηση
ΑΝΟΥΣΩ ΚΟΥΣΑΘΑΝΑ - ΡΟΕ
Η Άλλη μου πατρίδα
ΓΙΩΡΓΟΣ Σ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΣ
Απολογισμός και απολογία «από του
φοβερού βήματος»

ΛΕΥΚΩΜΑΤΑ

ΚΑΤΙ ΤΟ «ΩΡΑΙΟΝ»
Μια περιήγηση στην νεοελληνική
κακογοουσιτιά
ΑΡΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ
Τα παλιά αθηναϊκά σπίτια
ΓΙΑΝΝΗΣ ΙΩΑΝΝΟΥ
Ο Τρίτος Δρόμος
ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΛΑΪΤΖΗΣ
Τσιγγάνικη ορχήστρα
ΜΙΛΤΟΣ ΣΚΟΥΡΑΣ
Ιστορία μιας γραμμής
ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΕΤΡΟΥΛΑΚΗΣ
Το ημερολόγιο του Ανδρέα

ΔΟΚΙΜΙΑ

ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΑΡΑΠΟΣΤΟΛΗΣ
Η Αδιαχώρητη Κοινωνία
ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΗΜ. ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΗΣ
Πολιτικό σύστημα και πολιτική
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ
Θεσμοί, Ιδεολογία και Πολιτική στον
Μεσοπόλεμο
ΠΕΤΡΟΣ ΠΙΖΑΝΙΑΣ
Ο μαρξισμός της Ιστορικής
Σοσιαλδημοκρατίας
ΑΛΚΗΣ ΡΑΦΤΗΣ
Δημοκρατική διοίκηση επιχειρήσεων
ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΣΑΙΝ ΜΑΡΤΕΝ
Λαμπράκηδες. Ιστορία μιας γενιάς
ΠΛΟΥΤΗΣ ΣΕΡΒΑΣ
Το κυπριακό. «Στρατηγική» και
στρατηγική
ΕΛΛΗ ΣΚΟΠΕΤΕΑ
Το «Πρότυπο Βασιλείο» και η Μεγάλη
Ιδέα
ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ
Μια συνάντηση: Σεφέρης -
Μακρυγιάννης
ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΔΙΑΠΗΣ
Ο χορός στους Κουντουριώτες
ΠΕΤΡΟΣ ΜΑΡΤΙΝΙΔΗΣ
Συνηγορία της παραλογοτεχνίας
ΑΛΚΗΣ ΡΑΦΤΗΣ
Ο κόσμος του ελληνικού χορού
ΑΝΤΩΝΗΣ ΖΩΗΣ
Η αρχαιολογία στην Ελλάδα
ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ
Ο Βασιλιάς που πέθανε
ΥΓΕΙΑ • ΚΟΙΝΩΝΙΑ • ΠΟΛΙΤΙΚΗ
Μελέτες για το Σύστημα Υγείας

Βιβλία που καλύπτουν
τα ενδιαφέροντα
και τους προβληματισμούς
του σύγχρονου πολίτη

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ • ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗΣ ΒΙΒΛΙΩΝ ΕΠΕ
ΖΑΛΟΓΓΟΥ 6 • 106 78 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ: 3645133 FAX: 3607878

«ΚΑΤΙ ΤΟ ΩΡΑΙΟΝ»!

ENGLISH EDITION
Τώρα κυκλοφορεί
και σε αγγλική γλώσσα
ΝΕΑ ΕΚΔΟΣΗ

Επιτέλους, ένα βιβλίο για την ελληνική κακογουστιά (κιτς), ένα βιβλίο «περιήγηση» στον κόσμο του φτηνού γούστου όπως διαμορφώνεται μέσα στην καθημερινή ζωή, την ελληνική ζωή, τη δική μας ζωή. Με κείμενα και φωτογραφίες που παρουσιάζουν ανάγλυφα το «κιτς», ένα φαινόμενο «γραφικό» αλλά και επικίνδυνο. **Ωραίο βιβλίο!**

«Κάτι το ωραίο»

Μέσα στις σελίδες του θα δείτε να παρελαύνουν... η Πατρίς, η Θρησκεία, η Οικογένεια, η Κοινωνία, η Επικοινωνία, η Πολιτική, η Τέχνη. Το κιτς υπάρχει γύρω μας, σ' όλη την Ελλάδα: από το Διδυμότειχο μέχρι τα Φιλιατρά και από τα Γιάννενα μέχρι τη Λάρισα και —φυσικά— την Αθήνα.

Ειδικά άρθρα και πάνω από 1.000 φωτογραφικά θέματα, αποκαλύπτουν, διακωμωδούν και καταγγέλλουν το κιτς δημιουργώντας ένα μοναδικό λεύκωμα επίκαιρο, ενδιαφέρον, απολαυστικό.

Ωραίο βιβλίο!

«Κάτι το ωραίο»

Η παρέλαση του κιτς συνεχίζεται. Ανακαλύψτε το κιτς σε κορνίζες, γκομπλέν, μπιμπελό, χαλκοτεχνήματα, χόμπι, τουριστικά σουβενίρ, εικονίτσες, προσκλητήρια, τάφους, πλαστικά λουλούδια, εκκλησίες, είδη για γάμους και βαφτίσια, φωτιστικά, τηλέφωνα, εξώφυλλα βιβλίων, αθλητικό και πολιτικό Τύπο, παιδικά είδη, καρτ ποστάλ, ντίσκο, φαγάδικα, ταβέρνες, πιτσερίες, μόδα, αυτοκίνητα, αθλητικό ή πολιτικό πανηγύρι, στο τραγούδι, το σινεμά, το θέατρο, την τηλεόραση, τη διαφήμιση... Το κιτς υπάρχει παντού και παραμονεύει... **Ωραίο βιβλίο!**

«Κάτι το ωραίο»

Για το κιτς σε όλες του τις μορφές γράφουν οι:

Χρ. Βακαλόπουλος, Χρ. Γιανναράς, Περ. Γιαννόπουλος, Μ. Γιουρσενάρ, Γ. Καλιόρης, Χ. Καμπουρίδης, Α. Κηλαηδόνης, Α. Κολτσιδο-Μ. Μποσταντζόγλου, Δ. Πικιώνης, Δ. Ραυτόπουλος, Π. Μαρτινίδης, Δ. Σκάλος και Ν. Χατζηκυριάκος - Γκίκας.
Προλογίζει η Μελίνα Μερκούρη.

Τι είναι «ΚΙΤΣ»

Η λέξη kitsch έχει γερμανική προέλευση προέρχεται από την ιδιωματική φράση kitschen που σημαίνει «πασαλείβω». Το επίθετο kitsch στην τέχνη χρησιμοποιήθηκε για το χαρακτηρισμό του ευτελούς, του φτηνού, του κακόγουστου.

ΕΚΔΟΣΗ:

«ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ ΑΝΤΙ»

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

ΠΟΛΥΜΕΤΑ

Δεινοκράτους 131, Αθήνα 115 21

Τηλ 7249300

«Κάτι το ωραίο»

Με φωτογραφικό υλικό που βασίζεται σε ρεπορτάζ των Χρ. Βλάχου, Τ. Βρεττού και Λ. Μισούλη και εμπλουτίστηκε από αρχειακό υλικό πολλών επαγγελματιών και ερασιτεχνών φωτογράφων.

Ωραίο βιβλίο!

«Κάτι το ωραίο»

Ένα βιβλίο ντοκουμέντο!

Μια έκδοση των «Φίλων του περιοδικού ΑΝΤΙ»

- 360 σελίδες • 1059 έγχρωμες και μαυρόασπρες φωτογραφίες
- Σε σχήμα 21 x 28 πανόδετο

ΚΑΤΙ ΤΟ «ΩΡΑΙΟΝ»

ΜΙΑ ΠΕΡΙΗΓΗΣΗ ΣΤΗΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΑΚΟΓΟΥΣΤΙΑ.

Ωραίο βιβλίο!

